

Ocena wsparcia przedsiębiorstw ze środków EFRR w ramach RPO WK-P 2014-2020

RAPORT KOŃCOWY

Wrzesień 2021 rok

Rzeczpospolita
Polska

Województwo
Kujawsko-Pomorskie

Unia Europejska
Europejskie Fundusze
Strukturalne i Inwestycyjne

BADANIE EWALUACYJNE PN.:

OCENA WSPARCIA PRZEDSIĘBIORSTW ZE ŚRODKÓW EFRR

W RAMACH RPO WK-P 2014-2020

Raport końcowy

Zamawiający:

Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego

pl. Teatralny 2

87-100 Toruń

Wykonawca:

Pracownia Badań i Doradztwa "Re-Source" Korczyński Sarapata sp.j.

ul. Spławie 53

61-312 Poznań

Spis treści

Spis treści	3
Wykaz skrótów	5
Streszczenie	7
Executive Summary	16
Wprowadzenie	25
Informacje wstępne	25
Opis głównych założeń i celów badania	25
Opis przedmiotu badania	26
Opis zastosowanej metodologii oraz źródła, które zostały wykorzystane w badaniu	28
Opis wyników badania	32
Ocena trafności dotychczas realizowanych interwencji w ramach RPO WK-P 2014-2020 w kontekście potrzeb i problemów sektora przedsiębiorstw	32
Charakter i struktura udzielonego wsparcia	32
Trafność udzielonego wsparcia	53
Ocena użyteczności i skuteczności wsparcia skierowanego do sektora przedsiębiorstw w ramach RPO WK-P 2014-2020	98
Skuteczność i użyteczność wsparcia oraz czynniki na nie oddziałujące	98
Wpływ ewaluowanej interwencji na określone wymiary działalności przedsiębiorstw	123
Branżowe kierunkowanie interwencji	133
Trwałość ewaluowanej interwencji	137
Ocena potencjału i zapotrzebowania sektora przedsiębiorstw na wsparcie z RPO WK-P w perspektywie finansowej 2021-2027	142
Trudności odnoszące się do etapów: aplikowania o wsparcie i realizacji projektów	142
Priorytetowe rodzaje wsparcia w perspektywie 2021-2027	157

Odpowiedzi na pytania badawcze	170
Wnioski i rekomendacje.....	181
Spis ilustracji	191
Spis wykresów	191
Spis tabel.....	193
Spis map.....	193
Spis rysunków.....	193

Wykaz skrótów

SKRÓT	ROZWIINIĘCIE SKRÓTU
B+R	Badania i Rozwój
B+R+I	Badania, Rozwój i Innowacje
BEI	Business Environment Institution (<i>Institucja Otoczenia Biznesu</i>)
CATI	Computer-Assisted Telephone Interview (<i>Wspomagany komputerowo wywiad telefoniczny</i>)
CAWI	Computer-Assisted Web Interview (<i>Wspomagany komputerowo wywiad realizowany przy pomocy strony WWW</i>)
COIE	Centra Obsługi Inwestorów i Eksporterów
CP	Cel Polityki
COVID-19	Coronavirus Disease 2019 (<i>Koronawirus 2019</i>)
DG	Directorate-General (<i>Dyrekcja Generalna</i>)
DiD	Difference-in-Difference (<i>Metoda podwójnej różnicy</i>)
EFRR	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
EPC	Ekwiwalent Pełnego Czasu Pracy
ERDF	European Regional Development Fund (<i>Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego</i>)
GWh	Kilowatogodziny
ICT	Information and Communication Technologies (<i>Technologie informacyjno-komunikacyjne</i>)
IDI	Individual In-depth Interview (<i>Indywidualny wywiad pogłębiony</i>)
IF	Instrumenty Finansowe
IOB	Institucja Otoczenia Biznesu
IP	Institucja Pośrednicząca
IS	Inteligentne Specjalizacje
IZ	Institucja Zarządzająca
JST	Jednostki Samorządu Terytorialnego
KAS	Krajowa Administracja Skarbowa
LSR	Lokalne Strategie Rozwoju

MiR	Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju
MMŚP	Mikro, Małe i Średnie Przedsiębiorstwa
MŚP	Małe i Średnie Przedsiębiorstwa
NGO	Non-Government Organization (<i>Organizacja Pozarządowa</i>)
OP	Oś Priorytetowa
OZE	Odnawialne Źródła Energii
PAN	Polska Akademia Nauk
PARP	Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości
PEKAO	Bank Polska Kasa Opieki
PKB	Produkt Krajowy Brutto
PKD 2007	Polska Klasyfikacja Działalności 2007
PLN	Polski Złoty
PSM	Propensity Score Matching (<i>Dopasowanie Indeksu Skłonności</i>)
R&D	Research & Development (<i>Badania i Rozwój</i>)
RLKS	Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność
ROP K-PV 2014-2020	Regional Operational Programme for Kujawsko-Pomorskie Voivodeship 2014-2020 (<i>Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020</i>)
RPO WK-P 2014-2020	Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020
SL2014	Centralny System Teleinformatyczny SL2014
SME	Small- and Medium-sized Enterprises (<i>Małe i Średnie Przedsiębiorstwa</i>)
SOPZ	Szczegółowy Opis Przedmiotu Zamówienia
TBE	Theory-Based Evaluation (<i>Ewaluacja oparta na teorii</i>)
UE	Unia Europejska

Streszczenie

Informacje wstępne

Niniejszy raport dotyczy oceny wsparcia przedsiębiorstw ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020. Badanie ewaluacyjne zostało przeprowadzone przez Pracownię Badań i Doradztwa „Re-Source” w okresie od kwietnia do września 2021 r.

Celem badania była ocena działań skierowanych do sektora przedsiębiorstw podjętych w ramach RPO WK-P 2014-2020 pod kątem skuteczności, użyteczności i trafności udzielonego wsparcia.

W ramach zastosowanej metodologii wykorzystano następujące metody i techniki badawcze:

- Desk Research – analiza podstawowych dokumentów źródłowych
- Wywiady indywidualne IDI z przedstawicielami IZ RPO WK-P 2014-2020 (11 wywiadów)
- Wywiady CAWI/CATI z przedsiębiorstwami korzystającymi z ewaluowanego wsparcia (599 wywiadów) oraz instytucjami świadczącymi usługi na rzecz przedsiębiorstw w ramach dofinansowanych przedsięwzięć (66 wywiadów)
- Metoda podwójnej różnicy (DiD)
- Warsztat ewaluacyjny.

Uwzględniając doświadczenia z przeprowadzonego badania należy przede wszystkim podkreślić dwie kwestie odnoszące się do zastosowanego podejścia metodologicznego. Po pierwsze, zastosowano szerokie podejście do badania ilościowego przedsiębiorstw korzystających ze wsparcia. Pozwoliło to na pogłębioną analizę różnych aspektów interwencji, ale jednocześnie ujawniło problem braku standaryzacji danych zastanych dotyczących wsparcia pośredniego. Po drugie, w ewaluacji zastosowano podejście kontrfaktyczne (metoda podwójnej różnicy), które pozwoliło na precyzyjne określenie efektu netto interwencji.

Ocena trafności dotychczas realizowanych interwencji w ramach RPO WK-P 2014-2020 w kontekście potrzeb i problemów sektora przedsiębiorstw

W ramach RPO WK-P 2014-2020 wsparcie ze środków EFRR było świadczone na rzecz sektora przedsiębiorstw w 13 Działania/Poddziałaniach o łącznej alokacji ponad 1,8 mld zł, co stanowi 20,2% całej alokacji Programu. Przedsiębiorcy mogli uzyskać wsparcie w zakresie:

- tworzenia i rozwoju zaplecza badawczo-rozwojowego dla przedsiębiorstw,
- wsparcia prowadzenia prac badawczo-rozwojowych przez przedsiębiorstwa,
- wsparcia procesu umiędzynarodowienia przedsiębiorstw,
- rozwoju sektora MŚP poprzez wdrażanie innowacji w przedsiębiorstwie,
- wsparcia przedsiębiorczości lokalnej poprzez stworzenie za pośrednictwem małych inkubatorów przedsiębiorczości warunków do tworzenia się i rozwoju przedsiębiorstw lokalnych oraz poprzez wsparcie inwestycyjne działających już przedsiębiorstw,
- dostarczania kompleksowych usług rozwojowych (diagnostycznych, szkoleniowych, doradczych, studiów podyplomowych) w celu wspierania rozwoju przedsiębiorstw z sektora MŚP i ich pracowników,
- ułatwienia stabilizacji funkcjonowania sektora MŚP w nowych warunkach gospodarczych wynikających z wystąpienia COVID-19.

W ramach ewaluowanej interwencji mamy do czynienia z bardzo dużym rozproszeniem wsparcia, o czym świadczy duża liczba wyodrębnionych Działań/Poddziałań, schematów wsparcia, instrumentów pomocowych. Z jednej strony świadczy to o wieloaspektowym i kompleksowym podejściu do projektowania zakresu wsparcia. Z drugiej jednak, taka sytuacja zmniejsza przejrzystość dostępnej pomocy i stanowi utrudnienie na etapie wdrożeniowym (czego jednym z efektów jest konieczność uruchomienia i rozstrzygnięcia odpowiednio dużej liczby konkursów).

W wymiarze ilościowym odnoszącym się do liczby podmiotów objętych pomocą dominowało wsparcie pośrednie oferowane w formie grantów / dotacji – duża popularność tego instrumentu pomocowego powinna być traktowana jako potwierdzenie nie tylko jego dużej dostępności, ale także postrzeganej przez firmy atrakcyjności tej formy wsparcia. W wymiarze finansowym dominujące było natomiast bezpośrednie wsparcie dotacyjne, co wynika ze specyfiki tego elementu interwencji i faktu, że średnia wielkość finansowa przedsięwzięć

wspieranych bezpośrednio była wyraźnie większa niż miało to miejsce w przypadku wsparcia pośredniego.

W ramach ewaluowanej interwencji mamy do czynienia z bardzo dużą różnorodnością, jeśli chodzi o wielkość finansową wspieranych przedsięwzięć i ich profil branżowy. Biorąc pod uwagę wielkość przedsiębiorstw korzystających ze wsparcia, to wyraźna jest dominacja sektora mikroprzedsiębiorstw, choć skala tej dominacji jest mniejsza niż w całej populacji firm w województwie. Stosunkowo większy niż wśród ogółu przedsiębiorstw w województwie jest natomiast udział firm małych i średnich. Jednocześnie, mikroprzedsiębiorstwa w większym stopniu korzystały z pomocy pośredniej – w przypadku wsparcia bezpośredniego nadreprezentacja firm małych i średnich względem całej populacji była szczególnie zauważalna.

Analizując zakres przedmiotowy (wyznaczony przez Działanie, w ramach którego realizowane było wsparcie) największa skala pomocy z zakresu dotacji bezpośrednich trafiła do firm zainteresowanych podnoszeniem poziomu swojej innowacyjności oraz opracowaniem i wdrożeniem nowych modeli biznesowych (w tym: dotyczących umiędzynarodowienia prowadzonej działalności), a dalej – podmiotów korzystających z różnych form wsparcia świadczonego przez IOB i rozwijających procesy badawczo-rozwojowe.

Analiza logiki interwencji potwierdziła, że na poziomie generalnym mamy w ramach ewaluowanej interwencji do czynienia z wysokim poziomem jej trafności. Zaproponowane sposoby realizacji przyjętych celów zostały trafnie dobrane do specyfiki tych ostatnich. Niekiedy, wsparcie zostało zaprogramowane w sposób zawężający, przy czym nie powinno to być traktowane jako zaburzenie trafności interwencji, ale raczej jako konieczność zbalansowania priorytetów rozwojowych oraz wymagań nadrzędnych (krajowych i wspólnotowych), które były konieczne do uwzględnienia ich na szczeblu regionalnym. Analiza logiki interwencji potwierdziła także poprawność operacjonalizacji efektów wsparcia za pomocą wskaźników produktu i rezultatu oraz trafność doboru grup odbiorców pomocy.

Ocena aktualności wyzwań stanowiących podstawę do sformułowania bieżącej interwencji potwierdziła wysoki stopień rzeczowej aktualności, przy jednoczesnym pojawieniu się nowego wyzwania i czynnika oddziałującego na funkcjonowanie sektora przedsiębiorstw, tj. kryzysu pandemicznego. Jednocześnie, jak wynika z przeprowadzonej analizy istnieją także nowe obszary, które w przyszłym okresie finansowania wymagać będą odpowiedniego zaadresowania.

Również sami przedsiębiorcy pozytywnie oceniają dopasowanie pomocy do swoich potrzeb – bez względu na to, czy korzystali oni ze wsparcia pośredniego, czy bezpośredniego.

Ewentualne postulaty (zarówno firm, jak i instytucji świadczących usługi w ewaluowanych projektach) dotyczyły takich kwestii jak: zwiększenie skali pomocy, zmniejszenie złożoności formalno-administracyjnej oraz czasochłonności procesu aplikowania i realizacji wsparcia, zwiększenie stopnia elastyczności pomocy.

Z perspektywy podmiotów gospodarczych korzystających z pomocy, w większym stopniu potencjał istotnego (bo dystansującego konkurencję) wsparcia rozwojowego dotyczy wsparcia bezpośredniego. Może to wynikać zarówno z większej skali finansowej projektów „beneficjenckich” realizowanych przez firmy, z zakresu merytorycznego tych przedsięwzięć, ale także specyfiki odbiorców wsparcia (w przypadku wsparcia pośredniego są to w większym stopniu podmioty o mniejszym potencjale rozwojowym).

Pod kątem trafności pozytywnie ocenić należy także wsparcie związane z łagodzeniem skutków pandemii COVID-19. Zostały wprowadzone nowe instrumenty pomocowe (dotyczące różnych aspektów oddziaływania kryzysu pandemicznego na przedsiębiorstwa), ale także wprowadzono rozwiązania dla realizatorów projektów, które zwiększyły możliwość elastycznego dostosowania przedsięwzięć projektowych do sytuacji pandemii. Ewentualna krytyka wsparcia związanego z łagodzeniem skutków pandemii dotyczyła zbyt małej skali pomocy, zawężenia zakresu wsparcia oraz złożoności formalno-administracyjnej i czasochłonności procesu udzielania pomocy.

Ocena użyteczności i skuteczności wsparcia skierowanego do sektora przedsiębiorstw w ramach RPO WK-P 2014-2020

Przeprowadzona analiza potwierdziła skuteczność ewaluowanej interwencji w rozwiązywaniu problemów, które były dla przedsiębiorstw motywem skorzystania ze wsparcia, choć raczej – co nie powinno dziwić – dominuje tutaj wariant skuteczności częściowej, a nie pełnej.

Najwyższa deklarowana przez firmy skuteczność otrzymanej pomocy odnosiła się do uzyskania przewagi konkurencyjnej względem innych firm. Generalnie rzecz ujmując, wsparcie w postaci dotacji bezpośrednich charakteryzuje się wyższą skutecznością w osiągnięciu większości analizowanych w badaniu CAWI / CATI efektów, należy jednak pamiętać, iż w parze z wyższą skutecznością idzie również wyższa kosztochłonność wsparcia pojedynczego przedsiębiorstwa.

Skuteczność interwencji na poziomie nie poszczególnych firm, lecz całego Programu, również należy ocenić pozytywnie, przy czym należy tutaj podkreślić, że kluczowa jest w tym przypadku nie tyle ogólna realizacja celów interwencji, ale jej dopasowanie do potrzeb konkretnych przedsiębiorstw. Ewentualne problemy realizacyjne mające swoje odzwierciedlenie także w analizie postępu rzeczowego i/lub finansowego dotyczą obszarów wsparcia odnoszących się do: rozwoju terenów inwestycyjnych, profesjonalizacji instytucji otoczenia biznesu, czy instrumentów finansowych stosowanych w obszarze zwiększenia efektywności energetycznej przedsiębiorstw oraz wsparcia prac B+R.

Jeśli chodzi o główne czynniki negatywnie oddziałujące na skuteczność interwencji, to są to przede wszystkim: pandemia COVID-19, duża skala biurokracji oraz zbyt wczesne lub zbyt późne udzielenie wsparcia względem potrzeb firmy. Możliwości podjęcia ewentualnych działań zaradczych / naprawczych odnoszących się do kryzysu pandemicznego są ograniczone, natomiast jeśli chodzi o dwa pozostałe czynniki, to zaakcentować tutaj należy przede wszystkim znaczenie uproszczeń procedury aplikacyjnej i fazy realizacyjnej, położenia nacisku na grantową formułę dystrybucji wsparcia oraz stosowanie otwartego trybu konkursowego.

W badaniu jakościowym – w kontekście czynników zaburzających skuteczność interwencji – również wskazywano na negatywne i wieloaspektowe oddziaływanie pandemii, złożoność i czasochłonność procedury aplikacyjnej w przypadku wsparcia bezpośredniego (w tym: stosowanie procedury preselekcyjnej), konkurencyjność innych ofert wsparcia (oferta komercyjna i publiczna) oraz wzrost kosztochłonności działań przewidzianych do realizacji w projektach.

Jeśli natomiast chodzi o czynniki pozytywnie oddziałujące na skuteczność interwencji, to wskazać należy przede wszystkim: skalę zainteresowania produktami / usługami firmy oraz kwalifikacje i aktywność osób zaangażowanych w realizację przedsięwzięcia (zarówno jeśli chodzi o przedsiębiorstwo, jak i instytucje wdrażające interwencję).

Ewaluowana interwencja cechuje się bardzo niewielką skalą występowania efektu zdarzenia niezależnego, co ocenić należy pozytywnie. Większość odbiorców wsparcia potwierdziła, że bez otrzymanej pomocy nie byłiby w stanie zrealizować swoich przedsięwzięć lub byłiby zmuszeni do zmiany ich zakresu lub terminu realizacji.

Jeśli chodzi o szczegółowe efekty osiągnięte w ramach ewaluowanego wsparcia to dotyczą one przede wszystkim wzrostu innowacyjności (choć, biorąc pod uwagę całość wsparcia, zarówno bezpośredniego, jak i pośredniego, trudno jednoznacznie określić z jakim stopniem innowacyjności mamy w tym przypadku do czynienia, poza innowacyjnością na poziomie samego przedsiębiorstwa), a następnie wzrostu konkurencyjności (głównie w kontekście pozycji rynkowej i poprawy rentowności). Mniejsza skala występowania dotyczy efektu eksportowego, co związane jest m.in. z generalnie niskim potencjałem eksportowym oraz oddziaływaniem kryzysu pandemicznego. Podkreślić przy tym należy, że większość firm deklarujących osiągnięcie efektów w obszarze eksportu deklaruje także poprawę rozpoznawalności swojej firmy, co pośrednio traktować należy także jako formę zwiększania rozpoznawalności samego regionu. Efekt zatrudnieniowy dotyczył w większym stopniu wsparcia bezpośredniego, co częściowo wynika z zobowiązań w tym zakresie nakładanych na beneficjentów. Przy czym wydaje się, że efekt zatrudnieniowy nie powinien być traktowany jako priorytetowy rezultat ewaluowanej interwencji, w szczególności gdy odnosi się ona do wsparcia proinnowacyjnego i związanego ze sferą B+R.

Należy podkreślić, że w przypadku wszystkich analizowanych cech świadczących o konkurencyjności firm (zatrudnienie, liczba kontrahentów, nakłady inwestycyjne, przychody, wprowadzanie innowacji) identyfikuje się efekt netto wsparcia RPO WK-P w postaci częstszego występowania wzrostu.

W ramach profilowania branżowego stosowane były w ramach ewaluowanej interwencji dwa podejścia, dotyczące w szczególności regionalnych inteligentnych specjalizacji. Podejście pierwsze bazowało na kierowaniu wsparcia wyłącznie do podmiotów realizujących przedsięwzięcia reprezentujące wskazane branże, drugie zaś na ich preferowaniu. Taki model generalnie się sprawdził, czego potwierdzeniem jest duży udział przedsiębiorstw wspartych bezpośrednio, których przedsięwzięcia reprezentują poszczególne regionalne inteligentne specjalizacje. Pamiętać przy tym należy, że nie bez znaczenia jest tutaj także szeroki i „pojemny” sposób zdefiniowania regionalnych inteligentnych specjalizacji w woj. kujawsko-pomorskim.

Trwałość interwencji ocenić należy na tym etapie wdrażania jako raczej przeciętną, ale gwarantującą utrzymanie wymaganego okresu trwałości. Należy przy tym podkreślić, że w przypadku wsparcia sektora przedsiębiorstw trudno jest oczekiwać bardzo długiego okresu trwałości efektów (szczególnie, gdy mowa jest o wsparciu proinnowacyjnym). Dodatkowym

czynnikiem zakłócającym trwałość efektów jest także, nadal oddziałujący, kryzys pandemiczny. W kontekście trwałości pozytywnie należy natomiast ocenić relatywnie dużą skalę efektu dźwigni, która stanowi czynnik wzmacniający pośrednio trwałość efektów interwencji.

Ocena potencjału i zapotrzebowania sektora przedsiębiorstw na wsparcie z RPO WK-P w perspektywie finansowej 2021-2027

Potencjał absorpcyjny okazał się zróżnicowany w różnych obszarach ewaluowanej interwencji. To zróżnicowanie traktować należy jako wypadkową różnych czynników dotyczących samej interwencji, w szczególności tych, które w jakikolwiek sposób zawężają zakres i możliwość dystrybucji wsparcia. W związku z tym, bez względu na ostateczny zakres wsparcia w przyszłym okresie finansowania, ogólną metodą zwiększania potencjału absorpcyjnego powinno być możliwie szerokie podejście do definiowania zakresu dostępnego wsparcia w ramach poszczególnych naborów.

Najważniejszymi czynnikami wpływającymi negatywnie na proces aplikowania o wsparcie okazały się być: stosowanie wszelkich ograniczeń branżowych; nakładanie zbyt dużych wymogów dokumentacyjnych na podmioty aplikujące o wsparcie (załączniki do wniosku o dofinansowanie, takie jak biznesplan, czy studium wykonalności; dokumentacja dotycząca planowanej inwestycji; dokumentacja środowiskowa; agenda badawcza; dokumentacja dotycząca innowacyjności przedsięwzięcia); zróżnicowanie podejścia formalno-administracyjnego w ramach RLKS pomiędzy poszczególnymi grantodawcami, nakładanie określonych wymagań związanych z gotowością techniczną do realizacji planowanego przedsięwzięcia; nakładanie określonych wymagań (minimalnych i maksymalnych) związanych z wielkością finansową planowanego przedsięwzięcia; dostępność wsparcia konkurencyjnego (komercyjnego lub dostępnego w ramach programów krajowych współfinansowanych ze środków wspólnotowych), które może mieć charakter bardziej atrakcyjnego od tego dostępnego w ramach RPO WK-P 2014-2020; brak wystarczającego wsparcia merytorycznego dla podmiotów aplikujących o wsparcie; niepewność spowodowana kryzysem pandemicznym, która wpływa na bardziej asekuracyjne podejście w planowaniu i realizacji przedsięwzięć, szczególnie tych bazujących na wsparciu o charakterze zwrotnym; problemy z zapewnieniem odpowiedniego zabezpieczenia finansowego w przypadku wsparcia zwrotnego.

Z kolei najważniejsze trudności realizacyjne to przede wszystkim kwestie związane z dużą złożonością formalno-administracyjną i wymogami dokumentacyjno-sprawozdawczymi, a w rezultacie – dużą czasochłonnością procesu rozliczania projektów oraz długim czasem oczekiwania na przyznane środki finansowe. Dodatkowo, zwracano także uwagę na problemy realizacyjne związane z kryzysem pandemicznym, trudności we współpracy z wykonawcami zadań projektowych oraz ograniczoną elastyczność podmiotów udzielających wsparcia, jeśli chodzi o wprowadzenie ewentualnych zmian dotyczących realizowanego przedsięwzięcia. Wskazywano również na problem planowania projektów nie tylko pod kątem potrzeb firmy, ale przede wszystkim charakteru dostępnej pomocy; problemy w realizacji zadań inwestycyjnych w związku z trudnościami na rynku wykonawców określonych zadań i wzrostem cen rynkowych na usługi i materiały; konieczność stosowania zasady konkurencyjności nawet przy projektach o niewielkiej skali.

Jeśli chodzi o przyszłe zapotrzebowanie na wsparcie to największy jego poziom dotyczy wsparcia finansowego, szeroko rozumianego i raczej w formule bezzwrotnej. Te formy pomocy, które cechują się zawężeniem przedmiotowym są preferowane przez przedsiębiorców w znacznie mniejszym stopniu. Oczywiście, pełne uwzględnienie tak sformułowanych potrzeb sektora przedsiębiorstw nie będzie w przyszłym okresie finansowania możliwe, natomiast na pewno podkreślić trzeba, że swoista „presja” na wsparcie dotacyjne utrzymuje się nadal na relatywnie wysokim poziomie.

Jeśli chodzi o potrzeby dotyczące przyszłego wsparcia, to w niewielkim stopniu wpływają na nie czynniki związane z wielkością przedsiębiorstwa (choć firmy większe cechuje większe sprecyzowanie potrzeb, a firmy mniejsze bardziej zainteresowane pożyczkami niż dużymi przedsięwzięciami wspieranymi w formule bezpośredniej), a w jeszcze mniejszym – dotyczące okresu prowadzenia działalności (przy czym w tym przypadku niezbędne jest uwzględnienie specyfiki wsparcia dla nowopowstałych podmiotów w obszarze przedsiębiorczości akademickiej).

Przedsiębiorcy w większym stopniu wyrażają zainteresowanie dotacjami (nawet „obciążonymi” określonymi obowiązkami formalno-administracyjnymi) niż pożyczkami udzielanymi w formule uproszczonej i z możliwością umorzenia elementu kapitałowego. Być może jednak należałoby element umarzalności stosować w przypadku takich przedsięwzięć, które w szczególny sposób przyczyniają się do realizacji celów Programu.

Najważniejsze rekomendacje

Na podstawie przeprowadzonej analizy sformułowano katalog rekomendacji dotyczących przyszłego okresu finansowania spośród których wskazać należy m.in. na:

- dążenie do uproszczenia modelu dystrybucji wsparcia dla przedsiębiorstw,
- unikanie restrykcyjnego określania pułapów finansowych udzielanej pomocy,
- profilowanie branżowe dotyczące regionalnych inteligentnych specjalizacji, przy jednoczesnym uwzględnieniu wyłączeń tego rodzaju kierunkowania,
- dążenie do utrzymania – w zależności od wymagań nadrzędnych, krajowych i wspólnotowych – dotychczasowego zakresu wsparcia, z ewentualnym jego poszerzeniem o nowe elementy,
- podejmowanie działań zmniejszających skalę trudności w aplikowaniu o wsparcie (w tym: dążenie do uproszczenia i skrócenia procesu oceny wniosków o dofinansowanie),
- podejmowanie działań zorientowanych na zmniejszenie skali trudności realizacyjnych w ramach projektów (takie jak np. obciążenia formalno-administracyjne oraz problemy w realizacji zadań projektowych zleczanych podmiotom zewnętrznym),
- uwzględnienie w zakresie interwencji skierowanej do sektora przedsiębiorstw tych obszarów i rodzajów interwencji, które zostały zidentyfikowane jako priorytetowe, takich jak np.: wsparcie grantowe i zwrotne oferowane przez instytucje otoczenia biznesu i instytucje finansowe; instrumenty pomocowe łączących różne typy wsparcia; wsparcie wybranych aspektów działalności B+R w formule ogólnowojejewódzkiego projektu systemowego; wsparcie w obszarze B+R w formule bezzwrotnej z jednoczesnym uzupełnieniem o komponent wdrożeniowy; wsparcie dotyczące umiędzynarodowienia przedsiębiorstw; wsparcie dotyczące infrastruktury otoczenia biznesu i rozwoju terenów inwestycyjnych; wsparcie adresowane do IOB (z uwzględnieniem kwestii sieciowania IOB i standaryzacji ich oferty, a docelowo – wdrożenia modelu popytowego w świadczeniu wsparcia doradczego przez akredytowane IOB); wsparcie dotyczące kooperacji przedsiębiorstw; wsparcie wdrażane z wykorzystaniem instrumentu RLKS.

Executive Summary

Preliminary information

The following report focuses on the evaluation of business support from the European Regional Development Fund under the Regional Operational Programme for Kujawsko-Pomorskie Voivodeship 2014-2020 (ROP K-PV 2014-2020). The evaluation study was conducted by the Pracownia Badań i Doradztwa "Re-Source" between April and September 2021.

The aim of the study was to evaluate the measures addressed to the enterprise sector undertaken within the framework of the ROP K-PV 2014-2020 in terms of effectiveness, usefulness and relevance of the support provided.

The methodology used included the following research methods and techniques:

- Desk Research – analysis of primary source documents
- Individual IDI interviews with the representatives of the Managing Authority of ROP K-PV 2014-2020 (11 interviews)
- CAWI/CATI interviews with enterprises benefiting from the evaluated support (599 interviews) and institutions providing services to enterprises within the framework of the supported undertakings (66 interviews)
- Double difference method (DiD)
- Evaluation session.

Considering the experience gathered from the survey, two particular issues relating to the methodological approach used should be highlighted. Firstly, a broad approach to the quantitative survey of supported enterprises was used. This allowed for an in-depth analysis of different aspects of the intervention, but at the same time revealed the problem of lack of standardisation of existing data on indirect support. Secondly, the evaluation adopted a counterfactual approach (double difference method), which allowed the net effect of the intervention to be accurately determined.

Evaluation of the relevance of the interventions implemented so far within ROP K-PV 2014-2020 in the context of the needs and challenges of the business sector

Within ROP K-PV 2014-2020, support from European Regional Development Fund (ERDF) resources was provided to the enterprise sector in 13 Measures/Submeasures with a total allocation of over PLN 1.8 billion, which accounts for 20.2% of the total Programme allocation. Entrepreneurs could obtain support in the scope of:

- creation and development of research and development facilities for enterprises,
- support for conducting research and development work by enterprises,
- support for the internationalisation process of enterprises,
- development of the SME (small- and medium-sized enterprises) sector through the implementation of company innovations,
- support for local entrepreneurship by creating, through small business incubators, conditions for the formation and development of local enterprises and through investment support for already operating companies,
- provision of comprehensive development services (diagnostics, training, consultancy, postgraduate studies) to support the development of SMEs and their employees,
- facilitate the stabilisation of the SME sector in the new economic environment resulting from COVID-19.

Within the framework of the intervention under evaluation, we are dealing with extremely high dispersion of support, which is evidenced by a large number of separate Measures/Submeasures, support schemes, aid instruments. On the one hand, it proves the multidimensional and comprehensive approach to designing the scope of support. On the other hand, however, such a situation reduces the transparency of the available assistance and constitutes a hindrance at the implementation stage (one of the effects of which is the necessity to launch and settle a sufficiently large number of competitions).

In the quantitative dimension relating to the number of entities covered by assistance, indirect support offered in the form of grants / subsidies dominated - the high popularity of this aid instrument should be treated as confirmation not only of its high availability, but also the attractiveness of this form of support as perceived by companies. In the financial aspect, direct grant support was dominant, which results from the specificity of this element of

intervention and the fact that the average financial size of undertakings supported directly was clearly greater than in the case of indirect support.

Within the framework of the evaluated intervention, there is a great diversity in terms of financial size of supported undertakings and their sectoral profile. When considering the size of enterprises benefiting from support, the microenterprise sector is clearly dominant, although the scale of this dominance is smaller than in the entire population of companies in the voivodship. Meanwhile, the share of small and medium-sized companies is comparatively higher than among all enterprises in the voivodship. Simultaneously, microenterprises benefited to a greater extent from indirect aid - in the case of direct support, the overrepresentation of small and medium-sized enterprises in relation to the total population was particularly noticeable.

Analysing the scope of objects (determined by the Measure under which support was implemented), the largest scale of aid within direct grants was provided to companies interested in increasing the level of their innovativeness and in developing and implementing new business models (including those concerning internationalisation of their activity), and further - entities using various forms of support provided by Business Environment Institutions (BEIs) and developing research and development processes.

The analysis of the intervention logic confirmed that at a general level the evaluated intervention has a high level of relevance. The suggested methods for the implementation of the adopted objectives have been appropriately selected for the specificity of the latter. Occasionally, support has been programmed in a restrictive manner, but this should not be seen as distorting the relevance of the intervention, but rather as a necessity to balance development priorities and overarching requirements (on national and European Community level) that were necessary to be taken into account at the regional level. The analysis of intervention logic also confirmed correctness of operationalisation of support effects by means of product and result indicators, as well as accuracy of selection of aid recipient groups.

An assessment of the validity of the challenges underlying the formulation of the current intervention confirmed a high degree of validity, with the emergence of a new challenge and factor affecting the functioning of the business sector, i.e. the pandemic crisis. Meanwhile, according to the analysis carried out, there are also new areas that will need to be properly addressed in the future funding period.

The entrepreneurs themselves also positively assess the tailoring of assistance to their needs - regardless of whether they have benefited from indirect or direct support. Possible postulates (both of companies and institutions providing services in the evaluated projects) concerned such issues as: increasing the scale of assistance, decreasing the formal and administrative complexity and time-consuming process of applying for and implementing support, increasing the degree of flexibility of assistance.

From the perspective of beneficiary businesses, the potential for significant (due to distancing competition) development support relates more to direct support. This may result both from a larger financial scale of "beneficiary" projects implemented by companies, from the substantive scope of these undertakings, but also from the specificity of support recipients (in the case of indirect support these are to a greater extent entities with lower development potential).

In terms of relevance, support related to mitigating the effects of the COVID-19 pandemic should also be viewed positively. New aid instruments have been introduced (addressing different aspects of the impact of the pandemic crisis on businesses), as well as solutions for project implementers, which have increased the possibility to flexibly adapt project undertakings to the pandemic situation. Possible criticism of pandemic mitigation support concerned the insufficient scale of assistance, the narrowness of the scope of support and the formal and administrative complexity as well as the time-consuming nature of the assistance process.

Evaluation of usefulness and effectiveness of support directed to the enterprise sector within ROP K-PV 2014-2020

The conducted analysis confirmed the effectiveness of the evaluated intervention in solving problems which were the motivation for enterprises to use the support, although - which should not come as a surprise - the option of partial effectiveness rather than full effectiveness dominates here. However, the highest declared effectiveness of the aid received by companies referred to gaining a competitive advantage over other companies. Generally speaking, support in the form of direct grants is characterised by higher effectiveness in achieving most of the effects analysed in the CAWI / CATI survey, but it should be remembered that along with higher effectiveness also comes higher cost of support for a single enterprise.

The effectiveness of the intervention at the level of the whole Programme, rather than at the level of individual companies, should also be assessed positively, while it should be emphasized here that the key issue here is not the overall implementation of the objectives of the intervention, but its adjustment to the needs of specific enterprises. Any possible difficulties in implementation, which are also reflected in the analysis of the material and/or financial progress, concern the areas of support relating to: development of investment areas, professionalisation of business environment institutions, or financial instruments applied in the area of increasing energy efficiency of enterprises and support for R&D (Research & Development) works.

Regarding the main factors negatively affecting the effectiveness of interventions, these are mainly: the COVID-19 pandemic, the large scale of bureaucracy and support provided too early or too late in relation to the needs of the company. There is limited scope for possible remedial/corrective measures relating to the pandemic crisis, whereas as regards the other two factors, it is important to emphasise, above all, the simplification of the application procedure and the implementation phase, the emphasis on the grant formula for distribution of support and the use of an open competition procedure.

In the qualitative study - in the context of factors hampering the effectiveness of interventions - the negative and multifaceted impact of the pandemic, the complexity and time-consuming nature of the application procedure in the case of direct support (including: the use of the preselection procedure), the competitiveness of other support offers (commercial and public offer) and the increase in the cost of activities to be implemented in projects were also indicated.

As far as the factors positively influencing the effectiveness of the intervention are concerned, the following should be mentioned first of all: the scale of interest in the company's products/services and the qualifications and activity of persons involved in the implementation of the undertaking (both as regards the company and the institutions implementing the intervention).

The evaluated intervention features a very small magnitude of occurrence of the independent event effect, which should be evaluated positively. The majority of support recipients confirmed that without the support received they would not have been able to implement their projects or would have been forced to change their scope or deadline.

With respect to detailed effects achieved within the framework of the evaluated support, they concern primarily the increase in innovativeness (although, considering the entirety of the support, both direct and indirect, it is difficult to unambiguously determine what degree of innovativeness we are dealing with in this case, apart from innovativeness at the level of the enterprise itself), and then the increase in competitiveness (mainly in the context of market position and improvement of profitability). A smaller scale of occurrence concerns the export effect, which is connected, among other things, with the generally low export potential and the impact of the pandemic crisis. Furthermore, it should be emphasised that the majority of companies declaring the achievement of effects in the area of export also declare the improvement of their company's recognisability, which indirectly should also be treated as a form of increasing the recognisability of the region itself. The employment effect related more to direct support, which is partly due to the obligations imposed on beneficiaries in this respect. Nevertheless, it seems that the employment effect should not be treated as a priority result of the evaluated intervention, in particular when it refers to pro-innovative and R&D-related support.

It should be emphasised that in the case of all analysed characteristics proving the competitiveness of companies (employment, number of contractors, investment outlays, income, and introduction of innovations) the net effect of ROP K-PV 2014-2020 support is identified in the form of more frequent occurrence of growth.

Under industry profiling, two approaches were used within the evaluated intervention, in particular related to regional smart specialisation. The first was based on directing support only to entities implementing projects representing the indicated industries, while the second focused on their preference. Such a model has generally proved successful, as confirmed by the significant share of directly supported enterprises whose undertakings represent individual regional smart specialisations. It should be remembered that the broad and "capacious" way of defining regional smart specialisations in the Kujawsko-Pomorskie Voivodeship should also be of importance here.

The sustainability of interventions should be assessed at this stage of implementation as rather average, although guaranteeing the required period of durability. It should be emphasized that in the case of support for the enterprise sector, it is difficult to expect an extremely long period of durability of effects (especially when it comes to pro-innovative support). An additional factor disturbing the sustainability of effects is also the pandemic

crisis, which continues to affect. Nevertheless, in the context of sustainability, the relatively large scale of the leverage effect should be assessed positively, which is a factor indirectly strengthening the sustainability of the effects of the intervention.

Evaluation of the potential and the demand of the enterprise sector for support from Regional Operational Programme for the Kujawsko-Pomorskie Voivodeship in the financial perspective of 2021-2027

The absorption potential appeared to be varied in different areas of the evaluated intervention. This variation should be treated as a result of different factors concerning the intervention itself, in particular those which in any way narrow the scope and possibility of distribution of support. Therefore, regardless of the final scope of support in the future funding period, the general method for increasing the absorption potential should be the broadest possible approach to defining the scope of available support under individual calls for proposals.

The most significant factors negatively influencing the process of applying for support proved to be the application of any sectoral restrictions; imposing excessive documentation requirements on entities applying for support (annexes to the application for support, such as a business plan or a feasibility study; documentation on the planned investment; environmental documentation; research agenda; documentation on the innovativeness of the project); differentiation of the formal and administrative approach within Community-led Local Development between individual grantors, imposing specific requirements related to the technical readiness to implement the planned undertaking; imposing certain requirements (minimum and maximum) related to the financial volume of the planned project; the availability of competitive support (commercial or available under national programmes co-financed by European Community funds), which may be more attractive than that available under ROP K-PV 2014-2020; lack of sufficient substantive support for entities applying for support; uncertainty caused by the pandemic crisis, which influences a more precautionary approach in the planning and implementation of projects, especially those based on repayable support; difficulties in providing adequate financial security in the case of repayable support.

Meanwhile, the most substantial implementation difficulties are mainly related to high formal and administrative complexity and documentation and reporting requirements, and, as a result, to the high time-consumption of the project settlement process and the long waiting

time for the awarded funds. Furthermore, attention was also drawn to implementation problems related to the pandemic crisis, difficulties in cooperating with contractors on project tasks and the limited flexibility of support providers when it comes to introducing possible modifications to the implemented project. The issue of planning projects not only in terms of the company's requirements, but above all in terms of the nature of the assistance available, was also highlighted, as well as troubles in the implementation of investment tasks due to difficulties in the market of contractors for specific tasks and an increase in market prices for services and materials; the necessity to apply the principle of competitiveness even to small-scale projects.

Regarding future demand for support, its highest level concerns financial support, broadly understood and rather in a non-returnable formula. Those forms of support which are characterised by narrowing of the subject matter are preferred by entrepreneurs to a much lesser extent. Obviously, it will not be possible in the future financing period to completely take into consideration the needs of the business sector formulated in this manner, but it should certainly be stressed that the "pressure" for subsidy support remains at a relatively high level.

In terms of needs for future support, these are slightly influenced by factors related to company size (although larger companies are more specific in their needs while smaller ones tend to be more interested in loans than in large, direct-supported ventures), and even less with regard to the period of activity (while in this case it is necessary to take into consideration the specificity of support for newly established entities in the area of academic entrepreneurship).

Entrepreneurs are more interested in subsidies (even "burdened" with certain formal and administrative obligations) than in loans granted in a simplified formula and with the possibility of amortising the capital element. Nonetheless, it might be advisable to apply the decommitment element in the case of such projects which particularly contribute to the achievement of the Programme's objectives.

Key recommendations

Following the analysis, a catalogue of recommendations for the future financing period was formulated, among which the following should be indicated:

- aiming to simplify the distribution model for business support,

- avoiding restrictive financial ceilings for aid,
- sectoral profiling on regional smart specialisations, while recognising exemptions for such targeting,
- strive to maintain - subject to overriding national and European Community requirements - the existing range of support, possibly extending it with new elements,
- undertaking steps to reduce the scale of difficulties in applying for support (including: striving to simplify and shorten the process of assessing applications for funding),
- undertaking activities aimed at reducing the scale of implementation difficulties within projects (such as e.g. formal and administrative burdens and problems in the implementation of outsourced project tasks),
- inclusion in the scope of intervention directed at the enterprise sector of those areas and types of intervention which have been identified as priorities, such as: grant and refundable support offered by business environment institutions and financial institutions; aid instruments combining various types of support; support for selected aspects of R&D activity in the formula of a voivodeship-wide systemic project; support in the area of R&D in a non-returnable formula with simultaneous supplementing with an implementation component; support regarding the internationalisation of enterprises; support regarding business environment infrastructure and development of investment areas; support addressed to BEIs (including the issue of networking of BEIs and standardisation of their offer, and ultimately - implementation of a demand model in providing advisory support by accredited BEIs); support for business cooperation; support implemented using the instrument of Community-led Local Development.

Wprowadzenie

Niniejszy raport dotyczy oceny wsparcia przedsiębiorstw ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020. Badanie ewaluacyjne zostało przeprowadzone przez Pracownię Badań i Doradztwa „Re-Source” w okresie od kwietnia do września 2021r.

INFORMACJE WSTĘPNE

Struktura raportu jest następująca. W pierwszej kolejności zostało przedstawione – w wersji polsko- i angielskojęzycznej – streszczenie najważniejszych wyników badania. W części niniejszej przedstawiono główne założenia i cele badania oraz jego przedmiot. Kolejny rozdział prezentuje najważniejsze informacje dotyczące metodologii badania. Rozdział następnym – zasadniczym pod względem merytorycznym – zawiera całość wyników przeprowadzonych analiz. Jego podsumowaniem jest rozdział zawierający syntetyczne ujęcie odpowiedzi na poszczególne pytania badawcze. Część merytoryczną raportu zamyka tabela wniosków i rekomendacji.

OPIS GŁÓWNYCH ZAŁOŻEŃ I CELÓW BADANIA

Głównym celem badania była **ocena działań skierowanych do sektora przedsiębiorstw podjętych w ramach RPO WK-P 2014-2020 pod kątem skuteczności, użyteczności i trafności udzielonego wsparcia.**

Cel główny zrealizowany został poprzez następujące cele szczegółowe:

1. Ocena trafności dotychczas realizowanych interwencji w ramach RPO WK-P 2014-2020 w kontekście potrzeb i problemów sektora przedsiębiorstw.
2. Ocena użyteczności i skuteczności wsparcia skierowanego do sektora przedsiębiorstw w ramach RPO WK-P 2014-2020.
3. Ocena potencjału i zapotrzebowania sektora przedsiębiorstw na wsparcie z RPO WK-P w perspektywie finansowej 2021-2027.

W badaniu uwzględniono następujące kryteria ewaluacyjne:

- **Trafność** – określająca stopień adekwatności celów realizowanego wsparcia i metod wdrażania w stosunku do zmieniających się potrzeb i wyzwań społeczno-

ekonomicznych zidentyfikowanych w sektorze przedsiębiorstw z regionu kujawsko-pomorskiego.

- **Skuteczność** – rozumiana jako ocena czy wybrane instrumenty i rozwiązania okazały się odpowiednie dla zidentyfikowanych problemów.
- **Użyteczność** – rozumiana jako całość rzeczywistych efektów wywołanych przez interwencję (zarówno tych planowanych i nieplanowanych, tzw. ubocznych) w odniesieniu do wyzwań sektora przedsiębiorstw.
- **Trwałość** – pozwalająca na określenie na ile efekty uzyskane w wyniku udzielonego wsparcia w sektorze przedsiębiorstw są trwałe i pozostają zauważalne po zakończeniu projektu.

OPIS PRZEDMIOTU BADANIA

W ramach niniejszej ewaluacji udzielono odpowiedzi na następujące pytania badawcze:

1. Jakiego rodzaju wsparcie, w jakich branżach i w jakiej skali zostało udzielone na rzecz sektora przedsiębiorstw w ramach RPO WK-P 2014-2020?
2. Czy zaprogramowane wsparcie w ramach RPO WK-P 2014-2020 stanowiło trafną odpowiedź wobec potrzeb oraz problemów sektora przedsiębiorstw? Czy wskazane wyzwania/potrzeby tego sektora są nadal aktualne?
3. Czy zakres nowo wprowadzonych form wsparcia, związanych z łagodzeniem skutków pandemii COVID-19 jest trafny pod kątem nowych wyzwań sektora przedsiębiorstw?
4. Jaka jest skuteczność i użyteczność wsparcia przedsiębiorstw, patrząc z punktu widzenia różnych form wsparcia (dotacja/grant, instrument finansowy, pomoc zwrotna)? Jakie czynniki determinują w największym stopniu skuteczność wsparcia przedsiębiorstw, a jakie je ograniczają?
5. Czy, a jeśli tak to, w jakim stopniu, udzielone wsparcie wpłynęło na wzrost konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw z regionu?
6. Czy interwencja miała wpływ na poziom handlu zagranicznego? Czy i jak zmieniły się kierunki eksportowe wspartych przedsiębiorstw? Czy wzrosła liczba przedsiębiorstw eksportujących swoje usługi/towary? Czy dzięki nim poprawiła się rozpoznawalność regionu?
7. Czy podejmowane dotychczas działania były skierowane do branż o istotnym znaczeniu dla rozwoju regionu? Jeśli tak to, jakie to były działania? Czy działania te

okazały się skuteczne, efektywne, a przede wszystkim odpowiadające na potrzeby tych branż?

8. Jak zmieniają się potrzeby przedsiębiorstw w zależności od długości funkcjonowania na rynku oraz wielkości przedsiębiorstwa?
9. Czy i w jakim stopniu środki otrzymane w ramach RPO WK-P 2014-2020 przyczyniły się do wzrostu potencjału przedsiębiorstw w regionie w porównaniu z przedsiębiorstwami, które nie korzystały ze środków Programu?
10. Czy beneficjenci projektów ukierunkowanych na rozwój przedsiębiorstw, finansowanych ze środków RPO WK-P 2014-2020 zrealizowaliby te same inwestycje, w tym samym zakresie gdyby nie otrzymali wsparcia unijnego?
11. Jak kształtuje się trwałość efektów ewaluowanej interwencji (w tym: skala efektu dźwigni) oraz jaki mogą mieć na nią wpływ negatywne skutki pandemii COVID-19?
12. Jak kształtuje się efekt zatrudnieniowy interwencji i potencjał zatrudnieniowy badanych firm?
13. Jakiego rodzaju wsparcie kierowane do sektora przedsiębiorstw powinno być zastosowane w perspektywie 2021-2027? Na które formy wsparcia należy położyć szczególny nacisk? Czy i jakie zmiany będą konieczne w związku z łagodzeniem skutków pandemii COVID 19?
14. Czy wystąpiły jakieś ograniczenia w zdolności absorpcyjnej wśród beneficjentów w trakcie realizacji obecnego RPO? Czy wskazane ograniczenia mogą mieć wpływ na realizację przyszłego RPO?
15. Jakie identyfikuje się trudności sektora przedsiębiorstw w ramach realizowanych projektów RPO WK-P 2014-2020? Czy możliwe jest wprowadzenie uproszczeń albo mechanizmów zaradczych lub usprawniających w tym zakresie?

Opis zastosowanej metodologii oraz źródła, które zostały wykorzystane w badaniu

Poniżej scharakteryzowano poszczególne metody i techniki badawcze wykorzystane w przeprowadzonej ewaluacji.

Desk Research – analiza podstawowych dokumentów źródłowych

W ramach techniki Desk Research przeprowadzono analizę szerokiego katalogu danych zastanych. Źródła informacji, które zostały w tym przypadku wykorzystane to przede wszystkim:

- Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020;
- Szczegółowy Opis Osi Priorytetowych Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020 (z Załącznikami);
- Dokumenty znajdujące się na stronie [Witryna poświęcona Funduszom Europejskim w ramach przyszłej perspektywy finansowej](#) dotyczące perspektywy 2021-2027;
- Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020 – Plan modernizacji 2020+;
- Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do 2030 roku – Strategia Przyspieszenia 2030+ (przyjęta Uchwałą Nr XXVIII/399/20 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 21 grudnia 2020 r.);
- Regionalna Strategia Innowacji dla Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020;
- Programowanie perspektywy finansowej 2014-2020 – Umowa Partnerstwa, MliR, 22 stycznia 2020 r.;
- Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030;
- Wytyczne w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn w ramach funduszy unijnych na lata 2014-2020 wersja z 9 lipca 2018 roku;
- Bazy wygenerowane z systemu SL2014;
- Dokumentacja konkursowa naborów z obszaru wsparcie sektora przedsiębiorstw dla RPO WK-P 2014-2020;

- Okresowe i roczne sprawozdania z realizacji Programu w zakresie osiągnięcia wskaźników właściwych dla monitorowania postępu wdrażania RPO WK-P 2014-2020;
- Ocena potencjału rozwojowego województwa kujawsko-pomorskiego w sferze B+R+I na podstawie działań podjętych w ramach RPO WK-P 2014-2020 – raport końcowy, Warszawa, marzec 2021 r.
- Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce, PARP, raporty coroczne, wykorzystano raporty od 2013 do 2020 (w sumie 8 raportów)
- Ośrodki innowacji i przedsiębiorczości w Polsce, SOOIPP, raporty ukazujące się co 2 lata, wykorzystano raporty za 2010, 2012, 2014 oraz 2018 (w sumie 4 raporty)
- PEKAO SA "Interaktywny Raport MŚP" ([Wyniki badań sektora MŚP prowadzonych przez PEKAO SA](#))
- Dane pochodzące ze statystyki publicznej:
 - Bank Danych Lokalnych,
 - Urząd Patentowy RP,
 - Strateg.

Wywiady indywidualne IDI z przedstawicielami IZ RPO WK-P 2014-2020

Wywiady IDI stanowiące element jakościowego podejścia w ramach niniejszej ewaluacji zostały przeprowadzone z dwoma kategoriami respondentów.

Pierwszą grupę stanowili przedstawiciele IZ RPO WK-P 2014-2020. W ramach tej grupy przeprowadzono łącznie 11 wywiadów z dobranymi celowo przedstawicielami:

- Departamentu Funduszy Europejskich (3 wywiady),
- Departamentu Wdrażania Regionalnego Programu Operacyjnego (7 wywiadów),
- Departamentu Kontroli Wdrażania Funduszy Europejskich (1 wywiad).

Drugą kategorię uczestników badania jakościowego stanowili przedstawiciele podmiotów działających na rzecz sektora przedsiębiorstw w województwie. W tym przypadku przeprowadzono 4 wywiady z instytucjami otoczenia biznesu oraz 2 wywiady z ekspertami reprezentującymi środowisko naukowe.

Wywiady CAWI/CATI z przedsiębiorstwami korzystającymi z ewaluowanego wsparcia oraz instytucjami świadczącymi usługi na rzecz przedsiębiorstw w ramach dofinansowanych przedsięwzięć

W ramach badania CAWI/CATI z przedsiębiorstwami objętymi wsparciem zastosowano dobór losowy. Uzyskano 599 wypełnionych ankiet, w tym 211 ankiet z beneficjentami z sektora przedsiębiorstw i 388 ankiet z przedsiębiorstwami wspartymi pośrednio.

W przypadku badania CAWI/CATI z instytucjami świadczącymi usługi na rzecz przedsiębiorstw (beneficjentami, partnerami, pośrednikami finansowych i innymi podmiotami, które w ramach projektów RPO WK-P 2014-2020 świadczyły usługi na rzecz przedsiębiorstw) zastosowano dobór quasi-zupełny. Uzyskano wypełnionych 66 ankiet, w tym 29 ankiet z beneficjentami i 37 ankiet z podmiotami pełniącymi inne role w projekcie.

Metoda podwójnej różnicy (DiD)

Metoda podwójnej różnicy należy do kontrfaktycznych technik pomiaru skali efektów interwencji wywodzących się z tradycji ekonometrycznej. Podstawowym walorem zastosowania metody podwójnej różnicy jest zminimalizowanie błędów oszacowania efektów interwencji wynikających z wpływu czynników innych niż interwencja np. ogólnej sytuacji gospodarczej. Dzięki zastosowaniu metody podwójnej różnicy możliwe jest zidentyfikowanie **skali efektu dla wzrostu konkurencyjności i innowacyjności**, za który odpowiedzialna jest wyłącznie interwencja RPO WK-P 2014-2020. Jest to możliwe poprzez porównanie sytuacji przedsiębiorstw poddanych interwencji z sytuacją kontrfaktyczną - hipotetyczną sytuacją, w której byłoby oni, gdyby interwencja nie nastąpiła¹. Jest to możliwe dzięki założeniu, że sytuacja grupy eksperymentalnej – poddawanej interwencji w przypadku braku oddziaływania zmieniłaby się w taki sam sposób jak sytuacja w grupie kontrolnej.

W ramach niniejszego badania metoda podwójnej różnicy wykorzystana została do identyfikacji skali efektu netto w zakresie konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw za który odpowiada wsparcie RPO WK-P 2014-2020 udzielane w sposób bezpośredni i pośredni (poprzez instytucje pośredniczące w udzielaniu wsparcia).

¹ Morris S., Tödtling-Schönhofer H., Wiseman M. (2012) *Projektowanie i zlecenie ewaluacji wpływu opartych na sytuacji kontrfaktycznej*, Bruksela: Komisja Europejska DG ds. Zatrudnienia, s. 22.

W badaniu z zastosowaniem metody podwójnej różnicy wykorzystano wyniki badania CAWI/CATI przedsiębiorstw korzystających ze wsparcia, które stanowiły grupę eksperymentalną. Z kolei grupę kontrolną stanowiły firmy nieobjęte wsparciem, z którymi przeprowadzono wywiady CATI. Zrealizowano 253 wywiady, co odpowiada liczbie przedsiębiorstw objętych wsparciem i biorących udział w badaniu CAWI/CATI, które kwalifikują się do grupy eksperymentalnej ze względu na moment czasowy otrzymania wsparcia (aby możliwe było ujęcie efektów w ostatnim pełnym roku kalendarzowym – 2020, do grupy eksperymentalnej kwalifikowane były przedsiębiorstwa, w przypadku których udział we wsparciu / realizacja projektu zakończyła się do końca I kwartału 2020 r.).

Przedsiębiorstwa były dobierane do grupy kontrolnej z wykorzystaniem metody PSM (*Propensity Score Matching*) i uwzględnieniem trzech kryteriów doboru:

- Klasa wielkości przedsiębiorstwa
- Branża (sektor gospodarki)
- Obszar terytorialny (podregion)

Warsztat ewaluacyjny

Warsztat ewaluacyjny dotyczył omówienia wniosków i rekomendacji z badania z przedstawicielami instytucji zaangażowanych w realizację RPO WK-P 2014-2020 w obszarze objętym niniejszą ewaluacją.

Opis wyników badania

W niniejszej – zasadniczej – części raportu przedstawiono wyniki analiz przeprowadzonych na potrzeby prowadzonej ewaluacji. Prezentacja wyników została uporządkowana wg głównych obszarów badawczych, które jednocześnie określają cele szczegółowe badania:

- ocena trafności dotychczas realizowanych interwencji w ramach RPO WK-P 2014-2020 w kontekście potrzeb i problemów sektora przedsiębiorstw,
- ocena użyteczności i skuteczności wsparcia skierowanego do sektora przedsiębiorstw w ramach RPO WK-P 2014-2020,
- ocena potencjału i zapotrzebowania sektora przedsiębiorstw na wsparcie z RPO WK-P w perspektywie finansowej 2021-2027.

OCENA TRAFNOŚCI DOTYCHCZAS REALIZOWANYCH INTERWENCJI W RAMACH RPO WK-P 2014-2020 W KONTEKŚCIE POTRZEB I PROBLEMÓW SEKTORA PRZEDSIĘBIORSTW

W niniejszym podrozdziale została przeprowadzona analiza trafności interwencji współfinansowanej ze środków EFRR w ramach RPO WK-P 2014-2020, która skierowana była do sektora przedsiębiorstw. Analiza prowadzona była w odniesieniu do zidentyfikowanych potrzeb i problemów sektora przedsiębiorstw i została poprzedzona opisem charakteru i struktury udzielonego wsparcia.

Charakter i struktura udzielonego wsparcia

W niniejszym podrozdziale przedstawiono wyniki analiz odnoszących się do pytania badawczego: „*Jakiego rodzaju wsparcie, w jakich branżach i w jakiej skali zostało udzielone na rzecz sektora przedsiębiorstw w ramach RPO WK-P 2014-2020?*”.

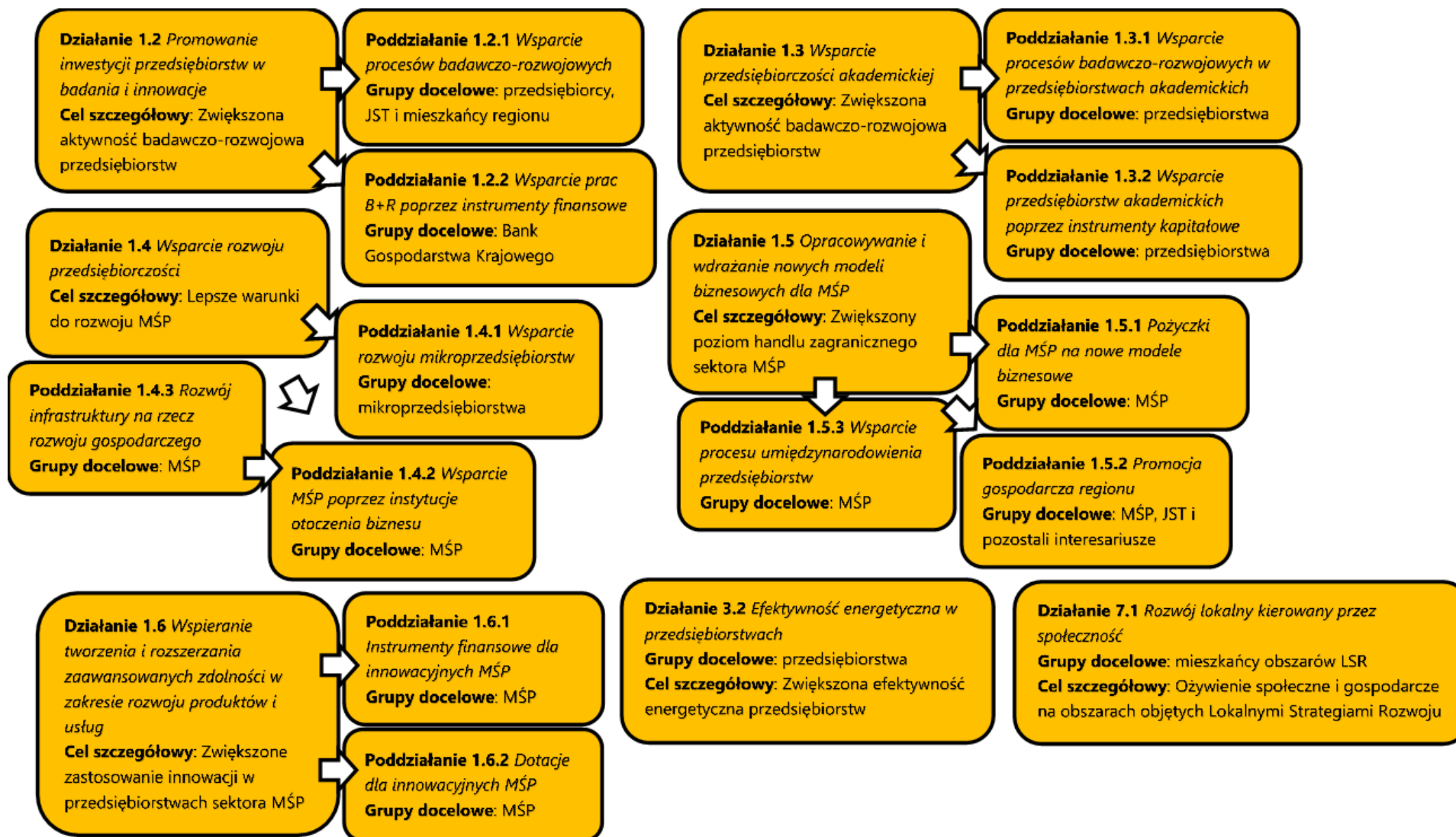
Przedmiotem badania było wsparcie współfinansowane ze środków EFRR, które skierowano do przedsiębiorstw w ramach RPO WK-P 2014-2020. Uwzględniając kryteria selekcji

(adresowanie pomocy do sektora przedsiębiorstw w formule bezpośredniej lub pośredniej oraz charakter projektów wynikający ze źródła ich finansowania – EFRR) Zamawiający określił, by ewaluacją objęto projekty z 13 Działań/Poddziałań o łącznej alokacji ponad 1,8 mld zł, co stanowi 20,2% całej alokacji RPO WK-P 2014-2020. W ramach ogłoszonych konkursów sektor przedsiębiorstw mógł uzyskać – w formule bezpośredniej i pośredniej – wsparcie w zakresie:

- tworzenia i rozwoju zaplecza badawczo-rozwojowego dla przedsiębiorstw,
- wsparcia prowadzenia prac badawczo-rozwojowych przez przedsiębiorstwa,
- wsparcia procesu umiędzynarodowienia przedsiębiorstw,
- rozwoju sektora MŚP poprzez wdrażanie innowacji w przedsiębiorstwie,
- wsparcia przedsiębiorczości lokalnej poprzez stworzenie za pośrednictwem małych inkubatorów przedsiębiorczości warunków do tworzenia się i rozwoju przedsiębiorstw lokalnych oraz poprzez wsparcie inwestycyjne działających już przedsiębiorstw,
- dostarczania kompleksowych usług rozwojowych (diagnostycznych, szkoleniowych, doradczych, studiów podyplomowych) w celu wspierania rozwoju przedsiębiorstw z sektora MŚP i ich pracowników, ułatwienia stabilizacji funkcjonowania sektora MŚP w nowych warunkach gospodarczych wynikających z wystąpienia COVID-19.

Na poniższym schemacie przedstawiono wykaz wszystkich Działań / Poddziałań objętych badaniem.

Rysunek 1. Struktura wsparcia dla przedsiębiorstw w ramach RPO WK-P 2014-2020 współfinansowanego ze środków EFRR objętego niniejszą ewaluacją

Źródło: opracowanie własne na podstawie Szczegółowego Opisu Osi Priorytetowych RPO WK-P 2014-2020; struktura wsparcia została odtworzona na podstawie wersji dokumentu z dn. 26.08.2021 r., przy czym informacja dot. Poddziałania 1.2.2 pochodzi z wersji dokumentu z dn. 22.01.2020 r. (kolejne wersje dokumentu nie uwzględniały już tego Poddziałania)

Poniżej przedstawiono szczegółowe informacje odnoszące się do Działań / Poddziałań uwzględnionych na schemacie, tj. dane o wielkości alokacji przewidzianej na dany rodzaj pomocy oraz skali zrealizowanej pomocy pomierzonej liczbą wspartych projektów oraz wielkością dofinansowania (wkład UE)²:

- **Poddziałanie 1.2.1 Wsparcie procesów badawczo-rozwojowych** (wielkość alokacji: 266 401 718,66 PLN; liczba projektów: 72 (w tym 2 projekty grantowe); wielkość dofinansowania – skala udzielonej pomocy w ramach wkładu UE: 251 144 258,94 PLN);
- **Poddziałanie 1.3.1 Wsparcie procesów badawczo-rozwojowych w przedsiębiorstwach akademickich** (wielkość alokacji: 53 426 997,26 PLN; liczba projektów: 60; wielkość dofinansowania – skala udzielonej pomocy w ramach wkładu UE: 52 344 506,50 PLN);
- **Poddziałanie 1.3.2 Wsparcie przedsiębiorstw akademickich poprzez instrumenty kapitałowe** (wielkość alokacji: 22 217 000 PLN; liczba projektów: 1; wielkość dofinansowania – skala udzielonej pomocy w ramach wkładu UE: 21 573 999,99 PLN);
- **Poddziałanie 1.4.1 Wsparcie rozwoju mikroprzedsiębiorstw** (wielkość alokacji: 72 234 189,86; liczba projektów: 1; wielkość dofinansowania – skala udzielonej pomocy w ramach wkładu UE: 71 194 199,98 PLN);
- **Poddziałanie 1.4.2 Wsparcie MŚP poprzez instytucje otoczenia biznesu** (wielkość alokacji: 4 358 810,99 PLN; liczba projektów: 4; wielkość dofinansowania – skala udzielonej pomocy w ramach wkładu UE: 1 594 003,90 PLN);
- **Poddziałanie 1.4.3 Rozwój infrastruktury na rzecz rozwoju gospodarczego** (wielkość alokacji: 110 599 802,94 PLN; liczba projektów: 13; wielkość dofinansowania – skala udzielonej pomocy w ramach wkładu UE: 92 980 672,30 PLN);
- **Poddziałanie 1.5.1 Pożyczki dla MŚP na nowe modele biznesowe** (wielkość alokacji: 44 434 000 PLN; liczba projektów: 1; wielkość dofinansowania – skala udzielonej pomocy w ramach wkładu UE: 43 148 000,05 PLN);

² Dane prezentowane na dzień 31 marca 2021 roku. Uwzględniono projekty, w ramach których nie doszło do rozwiązania umowy. Wartości finansowe w PLN wg przelicznika z 2020 r. – 1 euro=4,4434 PLN. Dane dotyczące wielkości alokacji pochodzą ze Szczegółowego Opisu Osi Priorytetowych RPO WK-P 2014-2020 z 21.04.2021.

- **Poddziałanie 1.5.2 Wsparcie procesu umiędzynarodowienia przedsiębiorstw** (wielkość alokacji: 91 451 135 PLN; liczba projektów: 10; wielkość dofinansowania – skala udzielonej pomocy w ramach wkładu UE: 81 159 320,77 PLN);
- **Poddziałanie 1.5.3 Wsparcie procesu umiędzynarodowienia przedsiębiorstw akademickich** (wielkość alokacji: 57 815 241,34 PLN; liczba projektów: 1; wielkość dofinansowania – skala udzielonej pomocy w ramach wkładu UE: 55 820 859,74 PLN);
- **Poddziałanie 1.6.1 Instrumenty finansowe dla innowacyjnych MŚP** (wielkość alokacji: 441 525 070,55 PLN; liczba projektów: 1; wielkość dofinansowania – skala udzielonej pomocy w ramach wkładu UE: 436 935 600,00 PLN);
- **Poddziałanie 1.6.2 Dotacje dla innowacyjnych MŚP** (wielkość alokacji: 380 353 249,31 PLN; liczba projektów: 290 (w tym 2 projekty grantowe); wielkość dofinansowania – skala udzielonej pomocy w ramach wkładu UE: 362 521 922,40 PLN);
- **Działanie 3.2 Efektywność energetyczna w przedsiębiorstwach** (wielkość alokacji: 112 760 192,90 PLN; liczba projektów: 1; wielkość dofinansowania – skala udzielonej pomocy w ramach wkładu UE: 160 348 569,70 PLN);
- **Działanie 7.1 Rozwój lokalny kierowany przez społeczność³** (wielkość alokacji: 147 165 301,00 PLN; liczba projektów: 8; wielkość dofinansowania – skala udzielonej pomocy w ramach wkładu UE: 20 289 745,8 PLN).

Uwzględniając prezentowane dane stwierdzić należy, że największa pula środków (kwota alokacji) w ramach analizowanego obszaru interwencji została przewidziana na Działanie 1.6 (oba Poddziałania w ramach tego Działania cechuje najwyższa kwota alokacji spośród wszystkich analizowanych Poddziałania). Trzeci pod względem wielkości alokacji obszar to z kolei Poddziałanie 1.2.1, które dotyczy wsparcia procesów badawczo-rozwojowych. Jeśli natomiast chodzi o liczbę przedsiębiorstw, które zostały wsparte w ramach wsparcia bezpośredniego, to dominuje tutaj wyraźnie Poddziałanie 1.6.2 (290 podpisanych umów), w dalszej kolejności są to natomiast Poddziałania: 1.2.1 (72 projekty) oraz 1.3.1 (60 projektów).

³ W przypadku Działania 7.1 kwota alokacji dotyczy całości Działania, natomiast podana wartość udzielonego wsparcia odnosi się wyłącznie dla tych projektów realizowanych w ramach Działania 7.1, które dotyczą wsparcia dla sektora przedsiębiorstw.

Z powyższej analizy wynika, że współfinansowane ze środków EFRR wsparcie, którego bezpośrednimi lub pośrednimi odbiorcami byli kujawsko-pomorscy przedsiębiorcy jest w ramach RPO WK-P 2014-2020 stosunkowo mocno rozproszone. Tym bardziej jeśli weźmiemy pod uwagę, że: (1) w ramach poszczególnych Działań / Poddziałań występuje różnorodność instrumentów pomocowych⁴, (2) w ramach prowadzonej dystrybucji wsparcia było ono adresowane do odbiorców (przedsiębiorstw lub innych podmiotów np. IOB, funduszy pożyczkowych czy banków, które następnie oferowały określoną pomoc odbiorcom z sektora przedsiębiorstw) z wykorzystaniem różnych schematów / zakresów pomocy. Z jednej strony tak duże rozdrobnienie wsparcia świadczy jednocześnie o dużej różnorodności dostępnej dla przedsiębiorstw (lub podmiotów podejmujących działania na ich rzecz) pomocy, co ocenić należy pozytywnie. Jednak z drugiej strony, rzeczony rozproszenie interwencji na różne modele i formy wsparcia znacząco zwiększa złożoność administracyjną procesu wdrażania, może także ograniczać czytelność dostępnej oferty dla samych odbiorców. Przykładowo, przedsiębiorca zainteresowany wsparciem, które miałoby mu pozwolić na zrealizowanie inwestycji prowadzącej do poszerzenia zakresu prowadzonej działalności, w tym: wejścia na rynki zagraniczne, musiałby swój pomysł „rozpisać” na odrębne podprojekty dotyczące poszczególnych elementów planowanego przedsięwzięcia. Taka sytuacja znacząco ogranicza możliwość realizowania wsparcia kompleksowego, tj. odnoszącego się nie do wybranych problemów cząstkowych, ale zorientowanego na rozwiązaniu całościowego problemu identyfikowanego przez przedsiębiorcę. Warto w tym miejscu zauważyć, że w sytuacji dużego rozproszenia wsparcia (choć poszczególne instrumenty mogą być adekwatne do szczegółowych potrzeb konkretnych przedsiębiorców), to nigdy nie będzie możliwości realizacji całościowego wsparcia w ramach jednego przedsięwzięcia, z kolei jeśli proces dystrybucji wsparcia byłby realizowany poprzez szeroko i „pojemnie” zoperacjonalizowane schematy interwencji, to absolutnie nie wykluczałoby możliwości wsparcia o charakterze wąskim i mocno sprecyzowanym (jeśli takie byłoby uzasadnienie wynikające z diagnozy potrzeb). Należy przy tym podkreślić, że takie „szerokie” podejście powinno być stosowane przede wszystkim w początkowym okresie wdrażania Programu. Wraz z postępowaniem realizacji wskaźników postępu rzeczowego i finansowego i występowaniem ewentualnych problemów w tym zakresie, konieczne może się okazać bardziej precyzyjne i węższe kierunkowanie

⁴ Szczegółowa ich analiza została przeprowadzona w części poświęconej trafności udzielonego wsparcia.

pomocy, np. poprzez uruchamianie konkursów skoncentrowanych na określonym rodzaju projektów lub typie projektodawców.

Oczywiście, w pewnym stopniu za rozproszenie interwencji odpowiadają uwarunkowania zewnętrzne wobec IZ RPO WK-P 2014-2020, które wymusiły rozdzielenie różnych form wsparcia ze względu na cele interwencji, czy stosowane instrumenty pomocowe. Te ograniczenia dotyczą jednak przede wszystkim samego zaprojektowania interwencji i jej wewnętrznej struktury. Czym innym jest natomiast podejście do prowadzenia naborów, w których możliwa była większa koncentracja, bez wyodrębnienia naborów ze względu na zróżnicowane schematy pomocowe (bazujące na różnych rodzajach wspieranych przedsięwzięć i ew. profilowaniu branżowym lub sektorowym), co z kolei zmniejszyłoby liczbę naborów, a tym samym zmniejszyło skalę obciążeń administracyjnych związanych z procesem dystrybucji wsparcia i zwiększyło dynamikę jego wdrażania.

W badaniu jakościowym również zwracano uwagę na omówiony powyżej problem dużego rozproszenia interwencji, jednocześnie – wśród przedstawicieli IZ RPO WK-P 2014-2020 – pojawiły się opinie, że istnieje możliwość, iż w przyszłym okresie finansowania zostaną zwiększone możliwości łączenia w ramach danego obszaru interwencji zróżnicowanych instrumentów pomocowych. Bez względu na to jak ostatecznie kształtować się będą te możliwości, na poziomie regionalnym celem IZ powinno być dążenie do tego, by kompleksowość interwencji nie była zapewniona tylko na poziomie Programu, ale by w jak największym stopniu była ona zachowana także w ramach poszczególnych obszarów pomocy.

Powyżej dokonano charakterystyki skali i struktury udzielonego wsparcia na poziomie ogólnym, w odniesieniu do poszczególnych obszarów interwencji. Przy czym za bezpośrednie wsparcie przedsiębiorstw uznaje się realizację przez przedsiębiorstwo na własną rzecz projektu w wyniku dofinansowania udzielonego przez IZ RPO WK-P 2014-2020, natomiast za pośrednie wsparcie przedsiębiorstw uznaje się wszelką pomoc udzieloną przedsiębiorcom przez beneficjentów projektów RPO WK-P 2014-2020 lub inne podmioty świadczące usługi w tych projektach (niezależnie od formy – finansowa/niefinansowa, zwrotna / bezzwrotna). Rzeczona skala i struktura były jednak także przedmiotem analizy w odniesieniu do pomocy udzielonej poszczególnym odbiorcom z sektora przedsiębiorstw, zarówno jeśli chodzi o wsparcie bezpośrednie, jak i pośrednie. W dalszej części niniejszego podrozdziału przedstawiono wyniki tej analizy. W pierwszej kolejności są to wyniki odnoszące się do

danych populacyjnych, tj. dotyczących całej populacji wspartych przedsiębiorstw. Należy jednak przy tym podkreślić, że mieliśmy w tym przypadku do czynienia ze zróżnicowaną dostępnością poszczególnych kategorii danych dla różnych rodzajów wsparcia, co wynika z faktu, że zakres sprawozdawczości dla wsparcia bezpośredniego i pośredniego znacząco się różni. Sytuacja ta utrudniła całościową analizę wszystkich wspartych przedsiębiorstw, natomiast należy podkreślić, że w przypadku przedsiębiorstw, które brały udział w badaniu ankietowym ewentualne braki informacyjne zostały samodzielnie uzupełnione przez Wykonawcę, tak by możliwa była w odniesieniu do tych podmiotów analiza z uwzględnieniem wszystkich kluczowych wymiarów. Nim przejdziemy do prezentacji i analizy danych wynikowych, warto jednak zwrócić uwagę, że ten brak spójności pomiędzy systemami „inwentaryzacji” pomocy traktować należy jako kwestię, którą należy wziąć pod uwagę w przyszłym okresie finansowania. Brak pełnej informacji o udzielonej pomocy i jej strukturze w przypadku wsparcia pośredniego sprawia, że trudno jest precyzyjnie monitorować przebieg interwencji realizowanej w tej formule, a jednocześnie utrudnia realizację badań ewaluacyjnych obejmujących grupę firm, która korzystając ze wsparcia, nie ma formalnego statusu beneficjentów. Uwzględniając powyższe, w odniesieniu do przyszłego okresu finansowania należałoby przynajmniej określić minimalny zakres informacji dotyczących odbiorców wsparcia pośredniego, do gromadzenia których zobowiązani byłiby realizatorzy projektów, w których odbiorcami pomocy są przedsiębiorstwa. W wariantcie optymalnym należałoby natomiast stworzyć informatyczne narzędzie, w ramach którego w sposób wystandaryzowany dane te byłyby gromadzone i agregowane i z którego mogłaby korzystać IZ na potrzeby monitoringu i/lub ewaluacji udzielanego wsparcia.

W serii kolejnych tabel przedstawiono dane identyfikujące skalę i charakter wsparcia udzielonego w ramach ewaluowanej interwencji.

Tabela 1. Liczba przedsiębiorstw objętych poszczególnymi formami wsparcia

Rodzaj wsparcia	Działanie 1.2	Działanie 1.3	Działanie 1.4	Działanie 1.5	Działanie 1.6	Działanie 3.2	Działanie 7.1	Ogółem
grant/dotacja (wsparcie pośrednie)	290			43	2 931		149	3 413
pożyczka		4	237	73	729	2		1 045
dotacja (wsparcie bezpośrednie)	74	61			290			425
mikropożyczka			194					194
usługa doradcza				54				54
wsparcie eksportowe (bez informacji)				276				276

Rodzaj wsparcia	Działanie 1.2	Działanie 1.3	Działanie 1.4	Działanie 1.5	Działanie 1.6	Działanie 3.2	Działanie 7.1	Ogółem
szczegółowej o formach wsparcia)								
Ogółem	364	65	431	446	3 950	2	149	5 407

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych sprawozdawczych przekazywanych przez beneficjentów do Departamentu Wdrażania RPO oraz baz danych Centralnego Systemu Teleinformatycznego SL 2014 - stan na kwiecień 2021 r.

Najpopularniejszym rodzajem wsparcia wśród przedsiębiorców w analizowanych Działaniach było wsparcie pośrednie realizowane w formie grantu / dotacji, a zatem pomoc bezzwrotna – prawie 2/3 (63%) udzielonego firmom wsparcia odbywało się na zasadzie przyznania grantu czy dotacji w formule pośredniej. Najrzadszą formą wspierania przedsiębiorców było wsparcie w postaci usług doradczych, które wystąpiło jedynie 54 razy w Działaniu 1.5. Stosunkowo popularne poza grantami i dotacjami oferowanymi w formule pośredniej były pożyczki, czyli wsparcie zwrotne – prawie co piąte udzielone wsparcie (19%) odbywało się tą drogą. Stosunkowo rzadko, przynajmniej w porównaniu do poprzednich form, przedsiębiorcy otrzymywali wsparcie dotacyjne bezpośrednie (8%), na zasadzie mikropożyczek (4%), czy w formie usług doradczych (1%). Niezależnie od rodzaju przyznanej pomocy dla przedsiębiorców największa jej skala (73%) dotyczy Działania 1.6, a najmniejsza (jedynie dwie pożyczki) – Działania 3.2.

Z powyższego zestawienia, które stanowi wypadkową dostępności oraz poziomu zainteresowania poszczególnymi formami pomocy, wynika wyraźnie, że największa skala interwencji dotyczy wsparcia bezzwrotnego (bezpośredniego lub pośredniego). Analizując zakres przedmiotowy (wyznaczony przez Działanie, w ramach którego realizowane było wsparcie) największa skala pomocy trafiła do firm zainteresowanych podnoszeniem poziomu swojej innowacyjności oraz opracowaniem i wdrożeniem nowych modeli biznesowych (w tym: dotyczących umiędzynarodowienia prowadzonej działalności), a dalej – podmiotów korzystających z różnych form wsparcia świadczonego przez IOB i rozwijających procesy badawczo-rozwojowe.

Tabela 2. Kwota udzielonego wsparcia

Działanie	Wsparcie bezpośrednie (w PLN)	Wsparcie pośrednie (w PLN)	Ogółem (w PLN)	Liczba przedsiębiorstw z kwotą wsparcia	Brak danych o kwocie wsparcia
Działanie 1.2	189 760 621	39 530 276	229 290 897	346	18
Działanie 1.3	54 065 243	6 600 000	60 665 243	65	
Działanie 1.4		30 768 103	30 768 103	431	
Działanie 1.5		35 338 747	35 338 747	87	359

Działanie	Wsparcie bezpośrednie (w PLN)	Wsparcie pośrednie (w PLN)	Ogółem (w PLN)	Liczba przedsiębiorstw z kwotą wsparcia	Brak danych o kwocie wsparcia
Działanie 1.6	231 594 781	319 438 744	551 033 525	3 491	468
Działanie 3.2		6 432 821	6 432 821	2	
Działanie 7.1		4 826 608	4 826 608	68	80
Ogółem	475 420 644	442 935 298	918 355 943	4 490	925

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych sprawozdawczych przekazywanych przez beneficjentów do Departamentu Wdrażania RPO oraz baz danych Centralnego Systemu Teleinformatycznego SL 2014 - stan na kwiecień 2021 r.

W oparciu o dostępne dane (nie obejmują one całości wsparcia, ze względu na częściową niedostępność danych w przypadku wsparcia pośredniego) stwierdzić należy, że w analizowanych Działaniach przyznano ponad 918 mln zł wsparcia, z czego 475 mln zł pochodziło ze wsparcia bezpośredniego, a blisko 443 mln zł odnosiło się do pośredniej formuły pomocy. Jak wynikało z wcześniej analizowanych danych zdecydowana większość udzielonej pomocy (przyjmując za miernik liczbę wspartych firm) to wsparcie pośrednie, które – jak wynika z niniejszych danych – było wyraźnie mniej kapitałochłonne. Ta pozorna niespójność wynika z faktu, że projekty realizowane przez przedsiębiorców prowadzących własne przedsięwzięcia jako beneficjenci i korzystający z bezpośredniego wsparcia to najczęściej inicjatywy o większej skali finansowej niż te, na które wsparcie pozyskiwane było w formie pośredniej, bazującej na uproszczonym schemacie aplikowania i rozliczania projektu oraz funkcjonującym ograniczeniu możliwej wielkości grantów do 200 tys. euro.

W podziale na poszczególne Działania, najwięcej środków zostało wykorzystanych w Działaniach: 1.6 (5551,0 mln zł) oraz 1.2 (229,2 mln zł), najmniej natomiast w Działaniach: 7.1 (4,8 mln zł) oraz 3.2 (6,4 mln zł). W dwóch Działaniach, w których realizację zaangażowano największą pulę środków finansowych (1.6 i 1.2), zauważalna jest odmienna struktura pomocy, która w dużej mierze świadczy o odmienności logiki dystrybucji wsparcia przyjętej w każdym z tych Działania. W przypadku Działania 1.6 dominuje wsparcie pośrednie (choć duża pula środków finansowych została również przeznaczona na pomoc świadczoną w formule bezpośredniej), z kolei w Działaniu 1.2 wyraźnie dominuje wsparcie bezpośrednie.

Tabela 3. Kwota wsparcia pojedynczego przedsiębiorstwa w ramach poszczególnych form pomocy finansowej

Rodzaj wsparcia	Minimalna kwota wsparcia (w PLN)	Średnia kwota wsparcia (w PLN)	Maksymalna kwota wsparcia (w PLN)
dotacja (wsparcie bezpośrednie)	42 630	1 118 637	10 522 237
grant/dotacja (wsparcie pośrednie)	772	38 334	864 000

Rodzaj wsparcia	Minimalna kwota wsparcia (w PLN)	Średnia kwota wsparcia (w PLN)	Maksymalna kwota wsparcia (w PLN)
mikropożyczka	7 250	51 195	100 000
pożyczka	10 000	303 243	3 598 500
Ogółem	772	204 534	10 522 237

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych sprawozdawczych przekazywanych przez beneficjentów do Departamentu Wdrażania RPO oraz baz danych Centralnego Systemu Teleinformatycznego SL 2014 - stan na kwiecień 2021 r.

Średnia kwota wsparcia przedsiębiorstwa w ramach dotacji bezpośredniej wyniosła 1,1 mln zł, podczas gdy w ramach wsparcia pośredniego było to 38 tys. zł. Średnia kwota dla mikropożyczek stanowiła prawie 1/6 (51 tys. zł) średniej dla zwykłych pożyczek (303 tys. zł). Potwierdza się więc w tym przypadku wcześniejszy wniosek o specyfice wsparcia pośredniego i bezpośredniego, jeśli chodzi o finansową skalę przedsięwzięć, które bazują na każdym z tych modeli wsparcia.

Jednocześnie, warto zauważyć, że różnice między minimalnymi a maksymalnymi udzielonymi kwotami wsparcia w ramach poszczególnych ich rodzajów potrafią być znaczące – jest to najmocniej dostrzegalne w przypadku grantów/dotacji (wsparcia pośredniego) w przypadku których najmniejsza kwota wsparcia stanowiła jedynie 0,1% kwoty najwyższej. Taki stan rzeczy oznacza, że w sposób bardzo ostrożny należy w procesie programowania operować warunkami brzegowymi korzystania ze wsparcia, które dotyczą minimalnej oraz maksymalnej wartości projektu (która jest ściśle powiązana z analizowaną powyżej kwotą wsparcia). Z prezentowanych danych wynika bowiem, że bez względu na to, z jakiego rodzaju instrumentem pomocowym (formą wsparcia) mamy do czynienia, występuje zapotrzebowanie na wsparcie finansowe o bardzo zróżnicowanej skali. Zbyt rygorystyczne podejście w zakresie definiowania dopuszczalnej skali finansowej kwalifikowalnych przedsięwzięć mogłoby skutkować zmniejszeniem się potencjału absorpcyjnego wśród podmiotów o mniejszym potencjale i potrzebach (w sytuacji bardzo wysokiego pułapu minimalnej wartości projektu) lub w grupie firm planujących realizację przedsięwzięć o dużej skali (w przypadku bardzo niskiego pułapu maksymalnej wartości projektu). Szczególnie znaczenie ma tutaj kwestia odpowiedniego określenia minimalnej wielkości wspieranych przedsięwzięć – podmioty o mniejszym potencjale, nie mogąc wpisać się w obowiązujące wymagania, mogą mieć trudności z pozyskaniem alternatywnego finansowania dla swoich przedsięwzięć.

W badaniu jakościowym przedstawiciele IZ RPO WK-P 2014-2020 zwracano uwagę, że tego rodzaju warunki brzegowe stanowią narzędzie oddziaływania na dynamikę postępu wdrażania Programu i realizacji założonych wartości wskaźników. Przykładowo, takie ich

„skalibrowanie”, że realizowana będzie relatywnie duża liczba projektów o mniejszej wartości sprzyja zwiększeniu dynamiki postępu rzeczowego w zakresie liczby podmiotów korzystających ze wsparcia. Z kolei utrzymanie minimalnego pułapu finansowego na stosunkowo wysokim poziomie może zwiększać szansę na osiągnięcie celów finansowych przy wsparciu mniejszej liczby przedsięwzięć. Z tego względu jednak należy starać się, by takie oddziaływanie na przebieg interwencji było stosowane ewentualnie w końcowej fazie wdrażania Programu, gdy istotne jest osiągnięcie wartości docelowej poszczególnych wskaźników, natomiast co do zasady kierunkowanie pomocy powinno raczej bazować na kryteriach merytorycznych odnoszących się do tego, jakie przedsięwzięcia (i przez jakie grupy podmiotów) gwarantujące realizację celów Programu powinny być preferowane.

Tabela 4. Liczba przedsiębiorstw objętych wsparciem w poszczególnych branżach

Dział klasyfikacji PKD 2007	Wsparcie bezpośrednie	Wsparcie pośrednie	Ogółem
działalność usługowa związana z wyżywieniem	1	549	550
pozostała indywidualna działalność usługowa	3	521	524
handel detaliczny, z wyłączeniem handlu detalicznego pojazdami samochodowymi	6	315	321
roboty budowlane specjalistyczne	8	301	309
opieka zdrowotna	24	275	299
handel hurtowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi	25	245	270
edukacja	5	188	193
handel hurtowy i detaliczny pojazdami samochodowymi; naprawa pojazdów samochodowych	2	168	170
transport lądowy oraz transport rurociągowy	3	164	167
produkcja metalowych wyrobów gotowych, z wyłączeniem maszyn i urządzeń	43	118	161
działalność związana z oprogramowaniem i doradztwem w zakresie informatyki oraz działalność powiązana	27	111	138
działalność sportowa, rozrywkowa i rekreacyjna	2	119	121
działalność prawnicza, rachunkowo-księgową i doradztwo podatkowe	1	119	120
pozostała działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	3	105	108
roboty budowlane związane ze wznoszeniem budynków	5	100	105
produkcja wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych	39	61	100
działalność w zakresie architektury i inżynierii; badania i analizy techniczne	10	88	98
działalność firm centralnych (head offices); doradztwo związane z zarządzaniem	14	83	97
produkcja artykułów spożywczych	11	74	85
produkcja maszyn i urządzeń, gdzie indziej niesklasyfikowana	21	56	77
produkcja mebli	10	67	77
zakwaterowanie	2	68	70
działalność twórcza związana z kulturą i rozrywką	1	67	68
reklama, badanie rynku i opinii publicznej	4	61	65
działalność organizatorów turystyki, pośredników i agentów turystycznych oraz pozostała działalność usługowa w zakresie rezerwacji i działalności z nią związane	1	61	62
działalność wspomagająca usługi finansowe oraz ubezpieczenia i fundusze emerytalne	4	52	56
badania naukowe i prace rozwojowe	37	16	53

Dział klasyfikacji PKD 2007	Wsparcie bezpośrednie	Wsparcie pośrednie	Ogółem
działalność usługowa związana z utrzymaniem porządku w budynkach i zagospodarowaniem terenów zieleni	2	51	53
produkcja wyrobów z drewna oraz korka, z wyłączeniem mebli; produkcja wyrobów ze słomy i materiałów używanych do wyplatania	5	46	51
wynajem i dzierżawa	2	49	51
pozostała produkcja wyrobów	3	47	50
działalność związana z produkcją filmów, nagrań wideo, programów telewizyjnych, nagrań dźwiękowych i muzycznych	1	47	48
naprawa, konserwacja i instalowanie maszyn i urządzeń	5	43	48
produkcja wyrobów z pozostałych mineralnych surowców niemetalicznych	9	37	46
działalność związana z obsługą rynku nieruchomości		44	44
roboty związane z budową obiektów inżynierii lądowej i wodnej	1	43	44
poligrafia i reprodukcja zapisanych nośników informacji	7	34	41
produkcja odzieży	7	33	40
działalność związana z administracyjną obsługą biura i pozostała działalność wspomagająca prowadzenie działalności gospodarczej	1	38	39
produkcja chemikaliów i wyrobów chemicznych	12	23	35
produkcja papieru i wyrobów z papieru	13	18	31
OGÓŁEM	380	4 705	5 085

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych sprawozdawczych przekazywanych przez beneficjentów do Zamawiającego na potrzeby niniejszego badania oraz baz danych Centralnego Systemu Teleinformatycznego SL 2014; tabela obejmuje działy PKD, w których wsparto co najmniej 30 przedsiębiorstw - stan na kwiecień 2021 r.

Ogółem, najczęściej pomocą obejmowane były przedsiębiorstwa branży „działalność usługowa związana z wyżywieniem” – było to 550 przedsiębiorstw, z czego 549 otrzymało wsparcie pośrednie. W sumie tylko w czterech kategoriach PKD jest więcej niż 300 przedsiębiorców – poza wspomnianym działem „działalność usługowa związana z wyżywieniem” są to: „pozostała indywidualna działalność usługowa” (524), handel detaliczny, z wyłączeniem handlu detalicznego pojazdami samochodowymi (321 firm) oraz „roboty budowlane specjalistyczne” (309 firm). Oferowana w ramach RPO WK-P 2014-2020 pomoc dla przedsiębiorców w zdecydowanej większości miała charakter pośredni i była silnie zróżnicowana branżowo. Świadczy to o kompleksowości wydawania środków, jeśli chodzi o objęcie pomocą różnych gałęzi regionalnej gospodarki. Warto zaznaczyć również, że ujawniła się pewna dziedzinowa specyfika skali pomocy udzielonej w ramach wsparcia bezpośredniego i pośredniego. W tym pierwszym przypadku większy udział mają przedsiębiorstwa z sektora przemysłowego, informatyczne, czy prowadzące działalność w obszarze badań naukowych i prac rozwojowych. Natomiast w ramach wsparcia pośredniego dominują firmy usługowe, budowlane lub handlowe.

Tabela 5. Kwota wsparcia bezpośredniego udzielonego w najczęstszych branżach

Dział klasyfikacji PKD 2007	Kwota wsparcia (w PLN)
produkcja metalowych wyrobów gotowych, z wyłączeniem maszyn i urządzeń	60 830 444
produkcja wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych	53 571 399

Dział klasyfikacji PKD 2007	Kwota wsparcia (w PLN)
działalność związana z oprogramowaniem i doradztwem w zakresie informatyki oraz działalność powiązana	42 306 038
badania naukowe i prace rozwojowe	32 174 733
handel hurtowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi	28 266 033
opieka zdrowotna	23 215 496
poligrafia i reprodukcja zapisanych nośników informacji	20 152 658
naprawa, konserwacja i instalowanie maszyn i urządzeń	19 950 934
produkcja maszyn i urządzeń, gdzie indziej niesklasyfikowana	17 733 081
produkcja mebli	14 020 684
produkcja chemikaliów i wyrobów chemicznych	12 943 296
działalność firm centralnych (head offices); doradztwo związane z zarządzaniem	10 325 599
roboty budowlane specjalistyczne	9 385 718
działalność związana ze zbieraniem, przetwarzaniem i unieszkodliwianiem odpadów; odzysk surowców	9 306 788
produkcja komputerów, wyrobów elektronicznych i optycznych	8 737 214
działalność w zakresie architektury i inżynierii; badania i analizy techniczne	8 677 935
produkcja papieru i wyrobów z papieru	8 302 496
produkcja wyrobów z pozostałych mineralnych surowców niemetalicznych	7 688 395
edukacja	7 168 856
produkcja metali	5 946 519
magazynowanie i działalność usługowa wspomagająca transport	5 855 750
produkcja artykułów spożywczych	5 838 748
działalność wydawnicza	4 441 640
roboty budowlane związane ze wznoszeniem budynków	4 346 601
produkcja odzieży	4 175 491
produkcja urządzeń elektrycznych	3 906 594
finansowa działalność usługowa, z wyłączeniem ubezpieczeń i funduszy emerytalnych	3 352 780
leśnictwo i pozyskiwanie drewna	3 082 810
działalność wspomagająca usługi finansowe oraz ubezpieczenia i fundusze emerytalne	3 040 568
handel detaliczny, z wyłączeniem handlu detalicznego pojazdami samochodowymi	2 881 935
działalność związana z rekultywacją i pozostała działalność usługowa związana z gospodarką odpadami	2 864 206
zakwaterowanie	2 856 093
produkcja wyrobów z drewna oraz korka, z wyłączeniem mebli; produkcja wyrobów ze słomy i materiałów używanych do wyplatania	2 503 770
pozostała indywidualna działalność usługowa	2 462 980
pozostała działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	2 361 220
uprawy rolne, chów i hodowla zwierząt, łowiectwo, włączając działalność usługową	2 337 168
RAZEM	454 675 502

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych sprawozdawczych przekazywanych przez beneficjentów do Zamawiającego na potrzeby niniejszego badania oraz baz danych Centralnego Systemu Teleinformatycznego SL 2014; tabela obejmuje działy PKD, w których kwota wsparcia przekracza 2 mln zł- stan na kwiecień 2021 r.

Największa łączna kwota wsparcia bezpośredniego została udzielona w przypadku dwóch branż produkcyjnych: „produkcja metalowych wyrobów gotowych, z wyłączeniem maszyn i urządzeń” (60,8 mln zł) oraz „produkcja wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych” (53,6 mln zł) – pomoc skierowana do tych branż stanowi aż jedną czwartą całej przyznanej kwoty dofinansowania bezpośredniego. Wsparcie na poziomie co najmniej 20 mln zł otrzymywały również przedsiębiorstwa reprezentujące branże: „badania naukowe i prace rozwojowe”, „handel hurtowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi”, „opieka zdrowotna”, „poligrafia i reprodukcja zapisanych nośników informacji”. Ogółem 12 branż cechowało się

łącznym wsparciem na poziomie wyższym niż 10 mln zł. Podobnie jak w przypadku liczebności przedsiębiorstw z poszczególnych branż objętych wsparciem, zauważalna jest duża różnorodność branżowa jeśli chodzi o wielkość przyznanych środków finansowych (warto jednak zaznaczyć, że 13 spośród wszystkich 36 branż, w których kwota wsparcia przekracza 2 mln zł stanowiły branże produkcyjne). Uwzględniając oba te parametry uzasadnionym jest stwierdzenie, że ewaluowana interwencja nie była w bardzo dużym stopniu ukierunkowana branżowo. Duża różnorodność obszarów działalności firm stanowi potwierdzenie, że zapotrzebowanie na pomoc (ale i jej dostępność) nie ma jednoznacznego profilu branżowego. Z punktu widzenia odbiorców wsparcia jest to sytuacja korzystna i z tego względu jej utrzymanie w przyszłym okresie finansowania na pewno byłoby uzasadnione. Z drugiej jednak strony pamiętać należy, że instrumenty pomocowe współfinansowane ze środków unijnych muszą niekiedy uwzględniać kwestię branżowego profilowania pomocy. Dodatkowo, należy wziąć pod uwagę priorytety rozwojowe regionu, które również mogą priorytetyzować określone gałęzie gospodarki województwa. Istotne jest więc w tym kontekście, by ta priorytetyzacja zorientowana była na ewentualne premiowanie przedsięwzięć o określonym profilu branżowym, a nie tylko do nich się ograniczała, na zasadzie wyłączności, a także by nie we wszystkich obszarach interwencji była ona stosowana.

Tabela 6. Skala wsparcia udzielonego przedsiębiorstwom w poszczególnych klasach wielkości

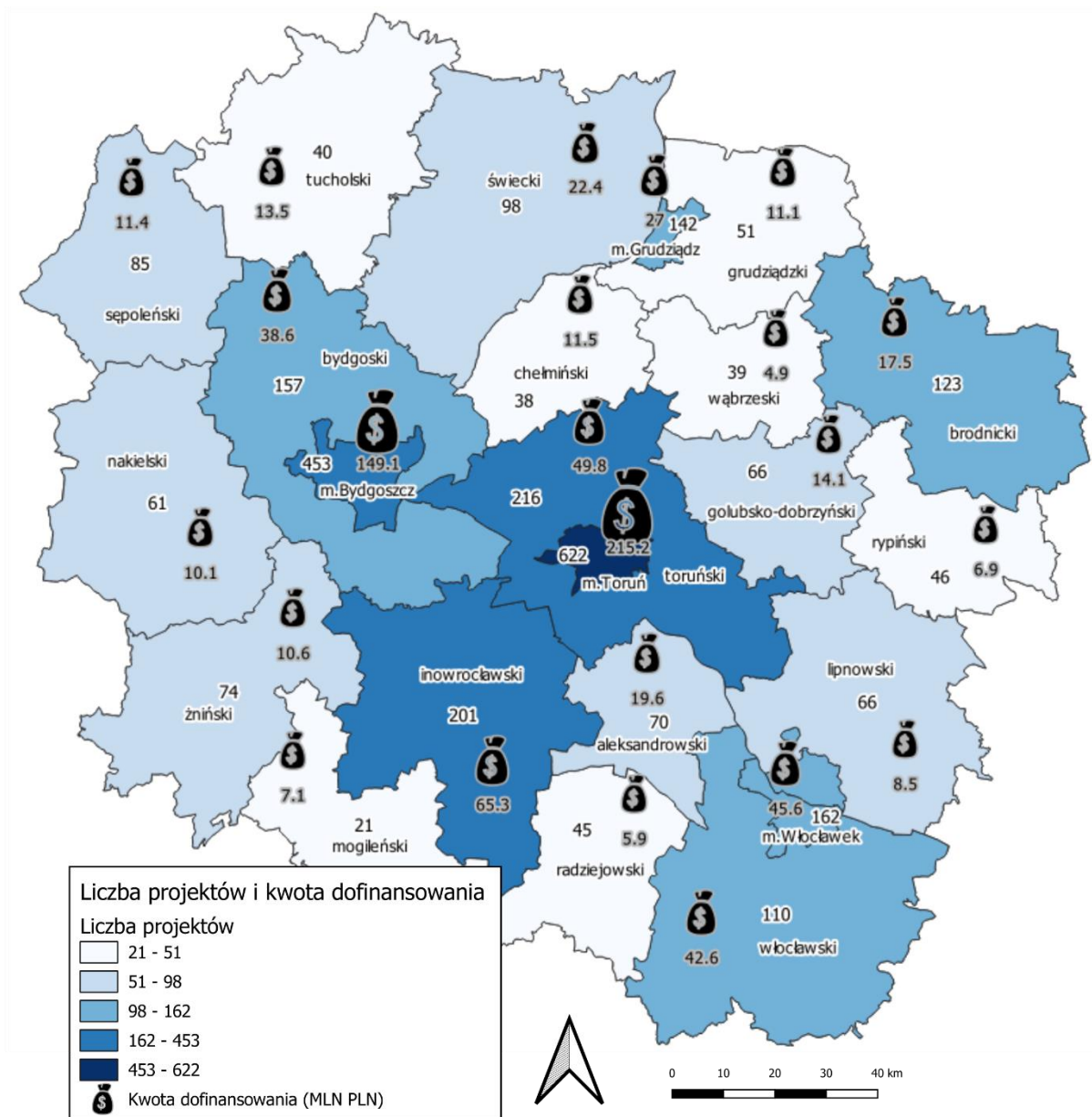
Wielkość przedsiębiorstwa	Liczba przedsiębiorstw wspartych bezpośrednio	Kwota wsparcia bezpośredniego (w PLN)	Liczba przedsiębiorstw wspartych pośrednio	Kwota wsparcia pośredniego (w PLN)	Liczba przedsiębiorstw wspartych ogółem	Kwota wsparcia ogółem (w PLN)
mikro-przedsiębiorstwo	188	148 380 715	1 014	180 549 654	1 202	328 930 369
małe przedsiębiorstwo	147	210 154 999	233	117 163 409	380	327 318 408
średnie przedsiębiorstwo	83	104 554 186	39	31 002 610	122	135 556 796
duże przedsiębiorstwo	5	11 736 918			5	11 736 918
liczba przedsiębiorstw z informacją o wielkości	423		1 286		1 709	
brak danych	2		3 705		3 707	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych sprawozdawczych przekazywanych przez beneficjentów do Departamentu Wdrażania RPO oraz baz danych Centralnego Systemu Teleinformatycznego SL 2014 - stan na kwiecień 2021 r.

Największe wsparcie zostało udzielone mikroprzedsiębiorstwom (1202 firmy otrzymały łącznie 328,9 mln zł), następnie małym przedsiębiorstwom (380 firm otrzymało 327,3 mln zł), średnim przedsiębiorstwom (122 firmy otrzymały 135,6 mln zł), a najmniej dużym

przedsiębiorstwom (5 firm otrzymało 11,7 mln zł). Występuje tu więc zależność z której wynika, że najczęściej wsparcie docierało do najmniejszych przedsiębiorstw. Z jednej strony wynika to ze specyfiki wsparcia dla sektora przedsiębiorstw w ramach RPO WK-P 2014-2020, które skoncentrowane było na sektorze MŚP, a niekiedy wręcz ograniczało się do jakiejś jego części (Poddziałanie 1.4.1 Wsparcie rozwoju mikroprzedsiębiorstw). Z drugiej strony, oceniając strukturę wielkościową wspartych firm nie można abstrahować od generalnej struktury przedsiębiorstw w regionie i kraju, gdzie mamy do czynienia z wyraźną dominacją mikroprzedsiębiorstw oraz tendencją polegającą na malejącej liczbie podmiotów w wyższych klasach wielkości. Warto jednak przy tym zauważyć, że struktura przedsiębiorstw korzystających z pomocy nie odzwierciedla dokładnie struktury populacyjnej ogółu firm w województwie. Choć występuje dominacja mikroprzedsiębiorstw (szczególnie w przypadku wsparcia pośredniego), to skala tej dominacji jest mniejsza niż wśród ogółu firm funkcjonujących na rynku. W rezultacie wśród wspartych przedsiębiorstw udział większych firm jest wyższy niż w przypadku ogółu firm w województwie. Taka dysproporcja stanowi efekt warunków dotyczących aplikowania o wsparcie i różnic w potencjale firm z poszczególnych kategorii wielkości. Tym bardziej, że w znacznie większym stopniu struktura wielkościowa wspartych przedsiębiorstw różni się od struktury wielkościowej populacji ogółu firm w odniesieniu do wsparcia bezpośredniego, gdzie obowiązujące wymagania (wkład własny, wielkość projektu, obciążenia administracyjne, określony potencjał innowacyjny, badawczo-rozwojowy lub eksportowy) były – co do zasady – większe niż w przypadku wsparcia pośredniego. Innymi słowy, choć mikroprzedsiębiorstwa generują zdecydowanie największą liczbę przedsięwzięć w ramach ewaluowanego wsparcia, to jednak znacznie większa skala finansowa projektów cechuje sektor małych i średnich firm (choć średnie przedsiębiorstwa to tylko nieco ponad 7% firm uwzględnionych w analizie, to otrzymały one wsparcie stanowiące blisko 19% całości przyznanej pomocy).

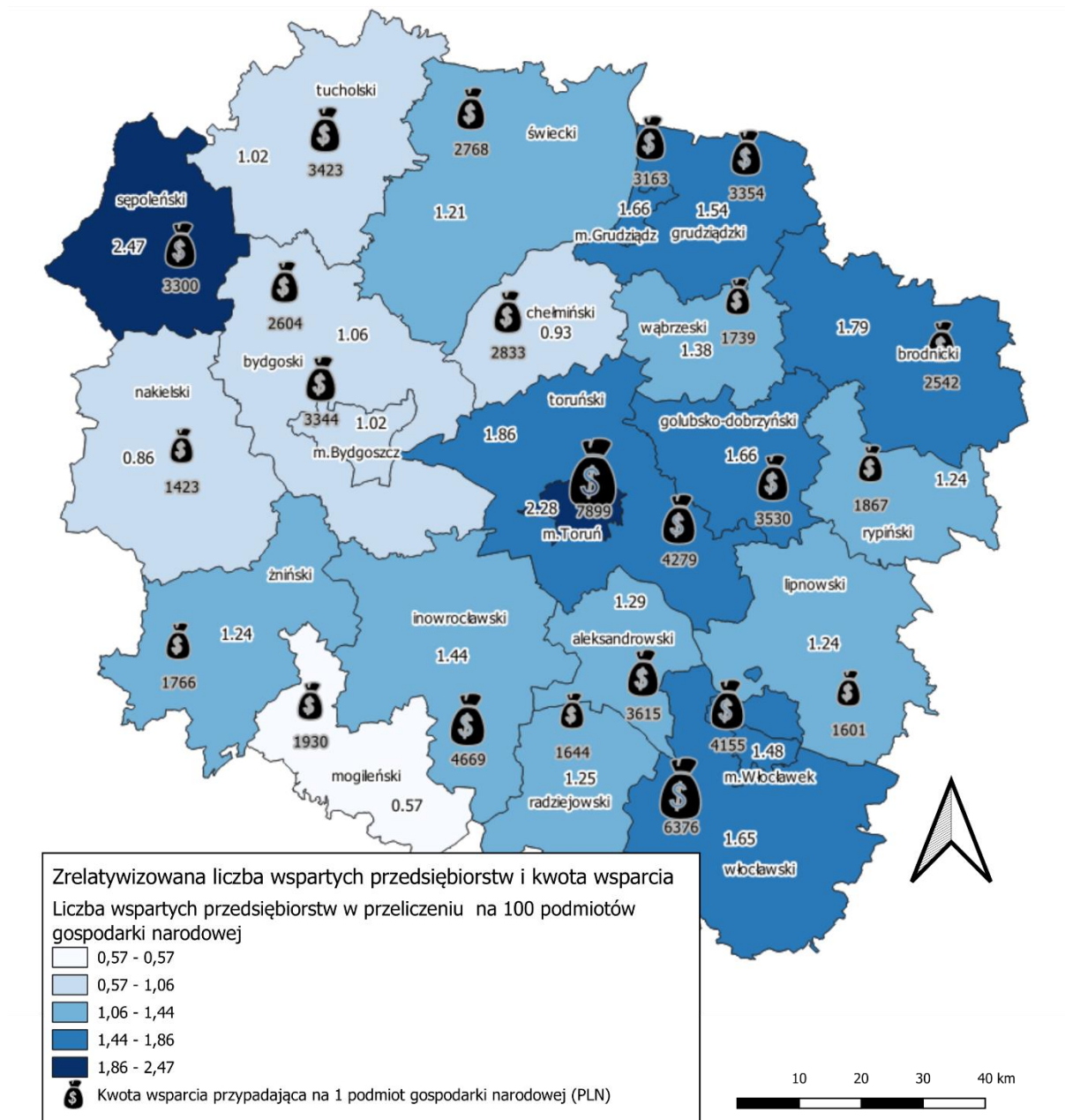
Mapa 1. Liczba wspartych przedsiębiorstw i kwota wsparcia w poszczególnych powiatach

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych sprawozdawczych przekazywanych przez beneficjentów do Departamentu Wdrażania RPO oraz baz danych Centralnego Systemu Teleinformatycznego SL 2014 - stan na kwiecień 2021 r..

Jeśli chodzi o skalę udzielonej pomocy w wartościach bezwzględnych, to zdecydowanie dominują ośrodki: toruński i bydgoski (rozumiane jako miasta na prawach powiatu i powiaty je okalające), przy jednocześnie wyraźnie zarysowanej przewadze tego pierwszego, zarówno jeśli chodzi o liczbę wspartych przedsiębiorstw, jak i skalę finansową pomocy. Taki stan rzeczy jest oczywiście wypadkową potencjału ekonomicznego tych dwóch głównych ośrodków rozwojowych województwa, dla rzeczywistej oceny zróżnicowania terytorialnego ewaluowanej interwencji niezbędna jest więc relatywizacja tych danych uwzględniając liczbę podmiotów gospodarki narodowej.

Mapa 2. Zrelatywizowana liczba wspartych przedsiębiorstw i kwota wsparcia w poszczególnych powiatach

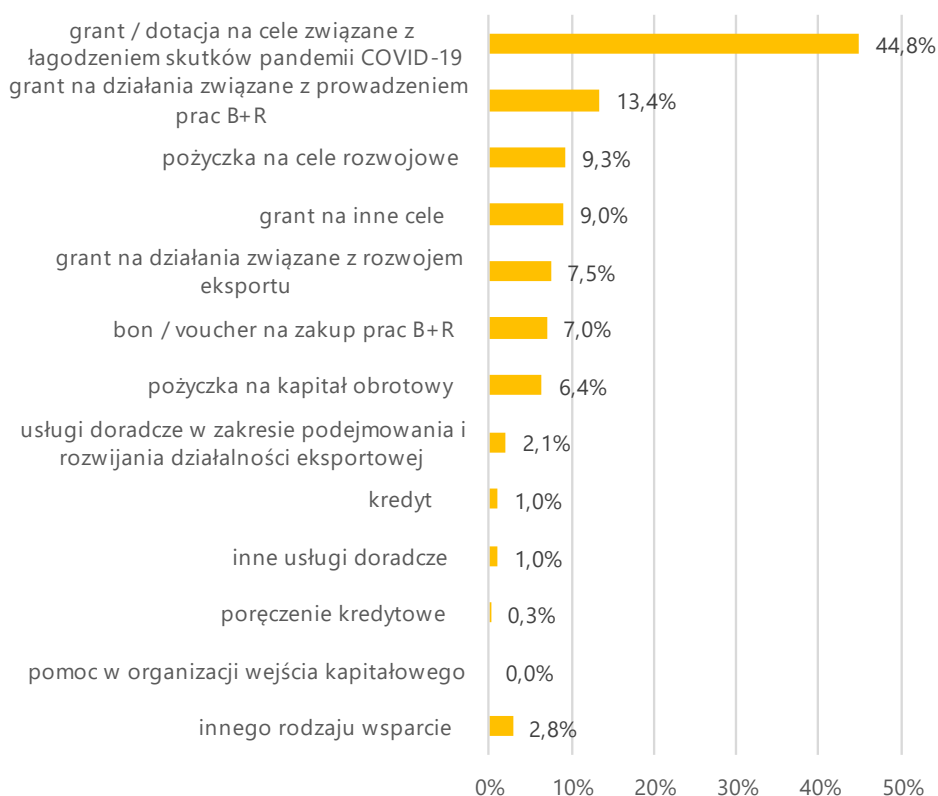
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych sprawozdawczych przekazywanych przez beneficjentów do Departamentu Wdrażania RPO oraz baz danych Centralnego Systemu Teleinformatycznego SL 2014 - stan na kwiecień 2021 r.

W przeliczeniu na 100 podmiotów gospodarki narodowej najwięcej firm otrzymało wsparcie w powiecie sepołeńskim (2,47) oraz m. Toruń (2,28). Z kolei proporcjonalnie najrzadziej pomoc otrzymywały firmy z powiatu chełmińskiego (0,93), nakielskiego (0,86) i mogileńskiego (0,57). Z kolei z najwyższymi kwotami wsparcia przypadającymi na 1 podmiot gospodarki narodowej mieliśmy do czynienia w powiecie m. Toruń (7899 zł), włocławskim (6376 zł) oraz inowrocławskim (4669 zł). Interesującym przypadkiem w powyższym zestawieniu jest m. Bydgoszcz, które cechuje się bardzo wysokim wskaźnikiem liczby przedsiębiorstw objętych pomocą (453) oraz łącznej kwoty przyznanego wsparcia (149,1 mln zł), ale równocześnie niską

wartością wskaźnika przedsiębiorstw objętych interwencją w przeliczeniu na 100 podmiotów gospodarki narodowej (1,02). Innymi słowy, choć w wymiarze bezwzględnej skali wsparcia dominująca pozycja ośrodków: toruńskiego i bydgoskiego ma swoje potwierdzenie w danych, to jeśli uwzględnimy w analizie rzeczywisty potencjał obu lokalnych gospodarek, ośrodek bydgoski otrzymał relatywnie mniejszą skalę wsparcia.

Uzupełnieniem powyższej analizy obrazującej charakter i skalę udzielonej pomocy są także dane z badania pierwotnego, które dotyczą form pomocy występujących w ewaluowanych przedsięwzięciach. Prezentowane poniżej dane dotyczą wsparcia pośredniego ze względu na fakt, że struktura projektów w formule wsparcia bezpośredniego była już przedmiotem analiz populacyjnych, gdzie poddano ocenie skalę pomocy w poszczególnych Działaniach / Poddziałaniach, a to w przypadku pomocy bezpośredniej właśnie obszar interwencji warunkuje w dużej mierze charakter realizowanego przedsięwzięcia. Jeśli chodzi o pomoc pośrednią, to szczegółowe dane o rodzaju pomocy nie są dostępne, dlatego konieczne było ich uzupełnienie w badaniu ilościowym od odbiorców wsparcia.

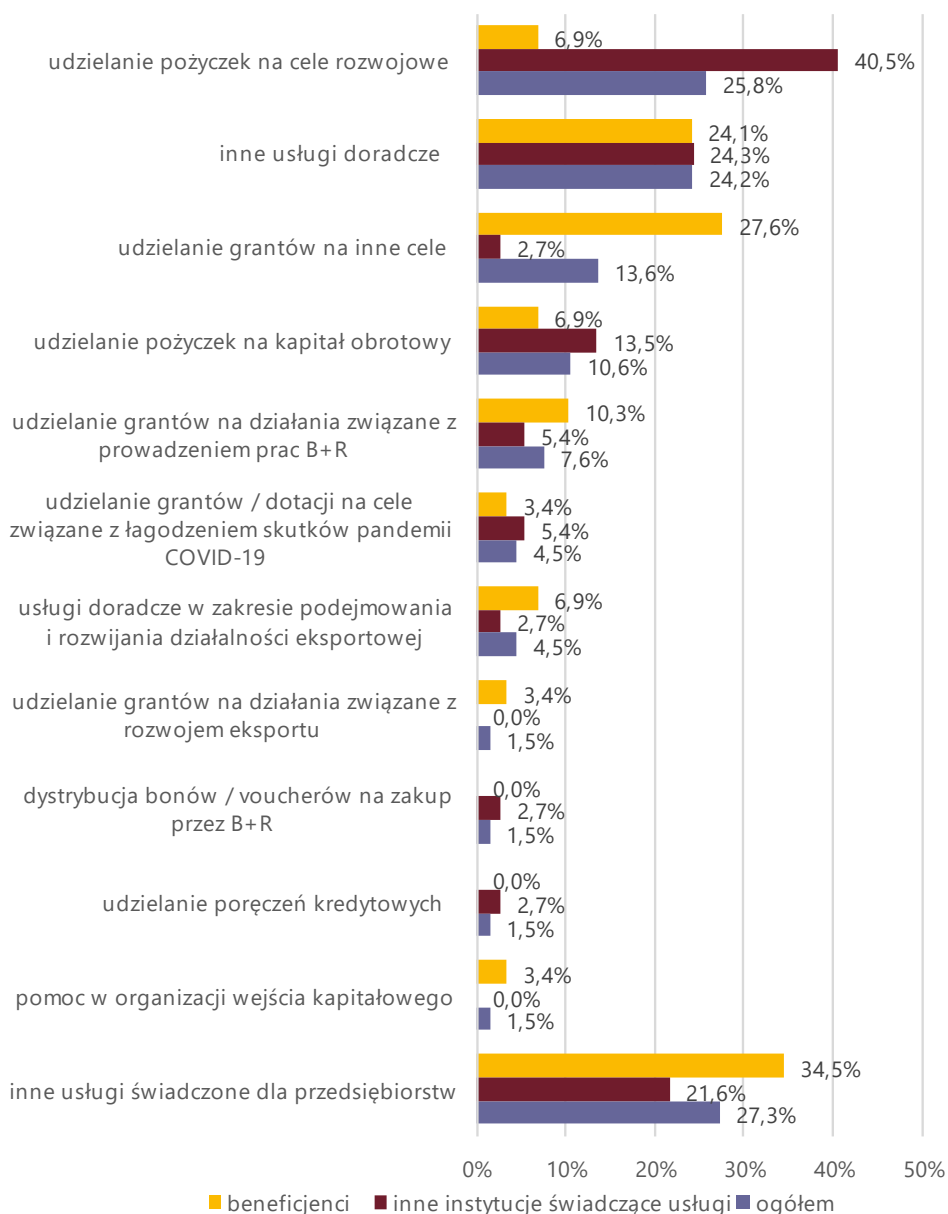
Wykres 1. Formy wsparcia otrzymane przez przedsiębiorstwa objęte pomocą pośrednią

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CAWI/CATI z przedsiębiorstwami objętymi wsparciem; n=388; pytanie zadawane przedstawicielom przedsiębiorstw wspartych pośrednio; pytanie wielokrotnego wyboru, odsetki odpowiedzi nie sumują się do 100%

Blisko połowa (44,8%) objętych badaniem przedsiębiorstw korzystających ze wsparcia pośredniego otrzymała pomoc w formie grantu / dotacji na cele związane z łagodzeniem skutków pandemii COVID-19 i jest to zdecydowanie najliczniej reprezentowany instrument pomocowy. W dalszej kolejności badane firmy skorzystały z grantu na działania związane z prowadzeniem prac B+R (13,4%), a skorzystanie z pozostałych rodzajów pomocy zadeklarowało mniej niż 10% podmiotów uczestniczących w badaniu, w tym, w największym stopniu były to: pożyczka na cele rozwojowe (9,3% wskazań) oraz grant na inne cele (9%).

By charakterystyka udzielonego wsparcia była kompletna musi ona jeszcze uwzględnić dane z badania instytucji świadczących usługi w projektach na rzecz przedsiębiorstw – na poniższym wykresie przedstawiono wyniki obrazujące częstość stosowania określonych instrumentów pomocowych.

Wykres 2. Charakter działań podejmowanych przez instytucje świadczące usługi w projektach na rzecz przedsiębiorstw

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CAWI/CATI z instytucjami świadczącymi usługi w projektach; beneficjenci – n=29, inne instytucje świadczące usługi – n=37, ogółem – n=66; pytanie wielokrotnego wyboru, odsetki odpowiedzi nie sumują się do 100%

Dominującymi wariantami pomocy wskazywanymi przez instytucje zaangażowane w realizację ewaluowanych projektów były: udzielanie pożyczek na cele rozwojowe (25,8% wskazań) oraz inne usługi doradcze (24,2%). Na pozostałe działania podejmowane w projektach wskazywało mniej niż 15% badanych podmiotów. Jednocześnie, warto zauważyć, że 27,3% badanych (w tym, aż 34,5% beneficjentów, a więc instytucji posiadających najpełniejszą wiedzę o zakresie merytorycznym danego przedsięwzięcia) wskazało na realizację w projekcie innych usług świadczonych dla przedsiębiorstw. Oznacza to, że mamy do czynienia z dużą skalą różnorodności działań projektowych, skoro ponad jedna czwarta badanych deklaruje

wdrażanie działań w zakresie niemieszczącym się w powyższej kafeterii (respondenci w ramach „innych usług świadczonych dla przedsiębiorstw” wskazywali przede wszystkim na działania: informacyjno-promocyjne, związane z przygotowaniem terenów inwestycyjnych, dotyczące testowania pomysłów, czy odnoszące się do usług testowania i certyfikacji).

Trafność udzielonego wsparcia

W poprzedniej części dokonano opisu charakteru i struktury udzielonego wsparcia, identyfikując przy tym – w różnych aspektach – skalę pomocy świadczonej na rzecz przedsiębiorstw w RPO WK-P 2014-2020, w obszarach współfinansowanych ze środków EFRR. W tym miejscu dokonana zostanie ocena trafności wsparcia, a tym samym udzielona odpowiedź na pytanie badawcze: *„Czy zaprogramowane wsparcie w ramach RPO WK-P 2014-2020 stanowiło trafną odpowiedź wobec potrzeb oraz problemów sektora przedsiębiorstw? Czy wskazane wyzwania/potrzeby tego sektora są nadal aktualne?”*. Analiza będzie mieć charakter wielowymiarowy, a jeden z jej szczegółowych aspektów odnosić się będzie do kwestii trafności nowo wprowadzonych form wsparcia, związanych z łagodzeniem skutków pandemii COVID-19 (co stanowi odzwierciedlenie pytania badawczego: *„Czy zakres nowo wprowadzonych form wsparcia, związanych z łagodzeniem skutków pandemii COVID-19 jest trafny pod kątem nowych wyzwań sektora przedsiębiorstw?”*).

Pierwszym etapem oceny trafności wsparcia jest analiza logiczna ewaluowanej interwencji. Poniżej dokonano odtworzenia logiki interwencji w ramach badanych obszarów, dokonując przy tym wstępnej oceny trafności zaprojektowanego zakresu i charakteru wsparcia wobec głównych wyzwań zdiagnozowanych w dokumentach programowych. Odtworzona logika interwencji została przeprowadzona dla wszystkich Działań / Poddziałań objętych badaniem i uwzględnia takie wymiary jak: wyzwania, cele, grupy docelowe, typy projektów oraz wskaźniki (określające oczekiwane efekty interwencji). W ocenie trafności skoncentrowano się na relacji pomiędzy wskazanymi wyzwaniami a zaprojektowanym kształtem interwencji. Warto w tym miejscu zauważyć, że analizując logikę interwencji odwoływano się do danych, które stanowiły podstawę do opracowania diagnoz na potrzeby RPO WK-P 2014-2020, stąd przywoływane poniżej dane dotyczące wyzwań obrazują sytuację sprzed roku 2014. Dane odnoszące się do sytuacji bieżącej uwzględniono natomiast w częściach następujących po opisie wyzwań, gdzie mowa jest o adekwatności wyznaczonej w RPO WK-P 2014-2020

interwencji składającej się m.in. na cele interwencji, dobrane grupy docelowe, typy projektów oraz wskaźników.

Poddziałanie 1.2.1 Wsparcie procesów badawczo-rozwojowych

Wyzwania

Województwo kujawsko-pomorskie, w diagnozie opracowanej na potrzeby RPO WK-P 2014-2020, zostało ocenione stosunkowo nisko na tle pozostałych regionów Polski w obszarze działalności badawczo-rozwojowej i innowacyjności przedsiębiorstw. Same nakłady poniesione na cele B+R w 2012 roku stanowiły 2,12% ogólnokrajowej sumy tych nakładów. Stosunkowo niekorzystny był też fakt wahań tych nakładów oraz brak ich spójności. Od roku 2009 odnotowywany był wzrost zgłaszanych wynalazków choć wciąż to wzrost powolny w porównaniu do pozostałych regionów kraju. Wskaźnikiem sugerującym niewykorzystany potencjał działalności B+R jest udział zatrudnionych w sektorze B+R wśród pracujących ogółem, który w 2012 roku wynosił 0,59%. Dodatkowo tempo wzrostu PKB per capita w województwie kujawsko-pomorskim różniło się w stosunku do pozostałych województw. Wskaźnik zmiany struktury zatrudnienia był również relatywnie niski, mimo powolnego wzrostu z roku na rok. Według danych z sierpnia 2012, jedynie 0,75% przedsiębiorstw działających w kujawsko-pomorskim prowadziło wymianę handlową z zagranicą. Niewielka była również skala organizowania pracy przedsiębiorstw w inicjatywach klastrowych lub innych sformalizowanych formach współpracy.

Interwencja

Podniesienie poziomu innowacyjności w sektorze prywatnym jest naturalnym rozwiązaniem powyżej podanych wyzwań województwa. Przedsiębiorcy potrzebują jednak odpowiedniego impulsu i zachęty do prowadzenia prac B+R oraz rozwijania innowacyjności. Potrzebna zatem jest promocja innowacyjności wśród przedsiębiorców, rozwój inkubatorów przedsiębiorczości/technologicznych czy rozwój zwrotnych instrumentów finansowania przedsiębiorstw. Pośród bardziej bezpośrednich sposobów na stymulowanie działalności B+R znajduje się zwiększone urynkowanie działalności badawczo-rozwojowej, a w ostatnich miesiącach ułatwienie funkcjonowania sektora MŚP w trudnych warunkach gospodarczych wynikających ze skutków pandemii COVID-19. Z drugiej strony jednak sytuacja pandemiczna może być impulsem do wprowadzania nowych technologii i innowacyjnych modeli biznesowych. Biorąc pod uwagę jak pomocne w rozwoju przedsiębiorstwa mogą być kontakty

z partnerami zagranicznymi istotne jest wsparcie przedsiębiorstw nastawionych na ekspansję zagraniczną. Poza wsparciem podmiotów gospodarczych istotnym jest również zaangażowanie do działalności B+R jednostek naukowych takich jak uczelnie wyższe.

Określonymi w Poddziałaniu grupami docelowymi są przedsiębiorstwa, JST oraz mieszkańcy regionu. Biorąc pod uwagę, że jedną z grup docelowych są przedsiębiorstwa, to określenie ich jest odpowiednie. Mieszkańcy regionu w naturalny sposób będą beneficjentami działań rozwojowych i wprowadzania innowacji, chociażby poprzez promocję regionu, zwiększanie liczby inwestycji czy zmniejszanie skali bezrobocia.

Typy projektów określone w Poddziałaniu 1.2.1 kierują wsparcie zarówno do realizacji prac badawczo-rozwojowych, jak i tworzenia nowego oraz rozwoju już istniejącego zaplecza B+R wśród przedsiębiorców. Mogą oni uzyskiwać wsparcie na zakup środków trwałych oraz wartości niematerialnych i prawnych, zakup prac B+R w ośrodkach badawczych czy finansowanie całego procesu rejestracji patentów. Tego typu działania powodują jednocześnie wspieranie innowacyjności przedsiębiorstw, jak i angażują do pracy jednostki naukowe doprowadzając do współpracy między nimi. W ramach niniejszego Poddziałania przewidziano także możliwość (w ramach *cross-financingu*) wspierania działań na rzecz wzmocnienia kompetencji personelu projektowego (działania te nie były jednak podejmowane często przez beneficjentów).

Poddziałanie 1.2.1 ma w założeniu skupiać się na wspieraniu prac badawczo-rozwojowych i w istniejącej swojej konstrukcji celów, grup docelowych, wybieranych projektów i wskaźników jest adekwatną odpowiedzią na wyzwania w obszarze działań B+R w województwie.

Analizując dobrane grupy docelowe, typy projektów oraz wskaźniki można dojść do wniosku, że Poddziałanie ma pełnić rolę impulsu dla rozpoczęcia lub intensyfikacji działań B+R i wdrażania innowacji oraz zbliżaniem interesów MŚP i ośrodków badawczych, co ma pośrednio wpływać na kwestie takie jak atrakcyjność inwestycyjna województwa (na skali krajowej i międzynarodowej) czy zmniejszanie skali bezrobocia. Wzrost potencjału badawczo-rozwojowego ma także wzmocniać regionalną gospodarkę, poprzez wzrost konkurencyjności firm w wymiarze krajowym i międzynarodowym, a w konsekwencji – włączenie przedsiębiorstw z woj. kujawsko-pomorskiego w międzynarodowe łańcuchy dostaw. Całe wsparcie otrzymuje jeszcze dodatkową wagę w okresie pandemii COVID-19 gdy często działania innowacyjne i badawcze tracą istotność na rzecz dostosowania się przedsiębiorstw

do nowej rzeczywistości i mogą być w ogóle zawieszane w sytuacji braku zewnętrznego wsparcia na tego rodzaju inwestycje.

Poddziałanie 1.3.1 Wsparcie procesów badawczo-rozwojowych w przedsiębiorstwach akademickich

Wyzwania

Najważniejszymi wyzwaniami województwa, na które odpowiedzią jest Poddziałanie 1.3.1 były niskie nakłady na działalność badawczo-rozwojową, również wśród uczelni i pochodnych im przedsiębiorstwach. Identyfikowana była niewystarczająca skala powiązań między jednostkami naukowymi, a przedsiębiorstwami, niewykorzystany potencjał zaplecza B+R w przedsiębiorstwach odpryskowych/spółkach celowych, słabe powiązanie sektora B+R z gospodarką oraz niedostateczne finansowanie instytucji naukowych i badawczo-rozwojowych. W województwie identyfikowano potrzebę stworzenia zaplecza innowacji nie tylko na potrzeby komercyjne, ale również na potrzeby pracy nad inteligentnymi specjalizacjami regionu. Jednostki naukowe takie jak uczelnie potrzebują odpowiedniego wsparcia do podejmowania wyzwań w dziedzinie wdrażania komercyjnych produktów i innowacji.

Interwencja

Poddziałanie 1.3.1 ma na celu wspieranie przedsiębiorczości akademickiej. Dzięki niemu ma zwiększać się ich aktywność badawczo-rozwojowa i intensyfikować rozwój technologiczny i innowacyjny. Ponadto ważnym aspektem jest samo promowanie działań innowacyjnych. Wybierane projekty mają zwiększać urynkowienie działalności B+R jednostek naukowych. Pośrednio powyższe działania mają doprowadzić do tworzenia długotrwałych powiązań interesów pomiędzy sektorem przedsiębiorstw, a sektorem nauki.

W założeniu do wsparcia w Poddziałaniu 1.3.1 mają być wybierane projekty tworzące lub rozwijające zaplecze badawczo-rozwojowe w przedsiębiorstwach odpryskowych/spółkach celowych. Wybierane do wsparcia są również projekty ogólnie wspierające działania tych podmiotów, wspomagające zgłaszanie wynalazków, wzorów czy patentów oraz projekty pobudzające transfer technologii i proces komercjalizacji wyników prac B+R przedsiębiorstw odpryskowych. Wspierane jest doradztwo oraz nawiązywanie kontaktów i organizacja spotkań z przedstawicielami środowiska naukowego i gospodarczego. Grupą docelową określoną w Poddziałaniu są przedsiębiorstwa.

Biorąc pod uwagę opisane w Poddziałaniu typy projektów, można stwierdzić, że wsparcie dotyczy głównie wywodzących się z uczelni przedsiębiorstw odpryskowych. Ponieważ głównym celem jest stymulowanie działań B+R przedsiębiorczości akademickiej, jest to słuszny kierunek wsparcia. Cel ten realizowany jest przede wszystkim poprzez finansowanie prac B+R, ale również promowanie powiązań między sektorem komercyjnym, a naukowym. Wszystkie te działania są adekwatną odpowiedzią na problemy niskiej aktywności badawczo-rozwojowej w województwie.

Poddziałanie 1.3.2 Wsparcie przedsiębiorstw akademickich poprzez instrumenty kapitałowe

Wyzwania

Zarówno w przedsiębiorstwach komercyjnych jak i tych wywodzących się ze środowiska akademickiego w obszarze innowacji, zdiagnozowano występowanie problemów z finansowaniem działań badań i rozwoju. W związku z tym głównymi wyzwaniami omawianych podmiotów były niskie nakłady pieniężne na działalność B+R oraz wahania tych nakładów przy ich występowaniu. Problemem też jest stosunkowo często występujące ryzyko w podejmowaniu pracy nad innowacyjnymi produktami czy rozwiązaniami.

Interwencja

Odpowiedzią na te problemy jest finansowanie prac B+R pochodzące z zewnątrz i skierowanie działalności przedsiębiorstw na wdrażanie innowacyjności. Za celowe uznano utworzenie systemu fundującego patenty, technologie, usługi doradcze czy badania – wszystkie te elementy wsparcia mają na celu zmniejszanie ryzyka, które ponoszą podmioty badawczo-rozwojowe oraz bezpośrednio zachęcać je do prowadzenia dalszych działań rozwojowych. Wszelkie działania tego typu prowadzą pośrednio również do niwelowania licznych innych pochodnych problemów województwa takich jak bezrobocie, niska atrakcyjność inwestycyjna województwa czy niska skala przedsiębiorczości/rozwoju.

Grupą docelową określoną w Poddziałaniu są przedsiębiorstwa. Biorąc pod uwagę charakter Poddziałania to wsparcie otrzymują przedsiębiorstwa odpryskowe. W Poddziałaniu dobrany został następujący typ projektu: wsparcie tworzenia innowacyjnych przedsiębiorstw odpryskowych w oparciu o wyniki prac badawczo-rozwojowych poprzez uruchomienie wsparcia kapitałowego.

Biorąc pod uwagę powyższe wyzwania i cele, oferowane w Poddziałaniu wsparcie jest adekwatne do potrzeb omawianych przedsiębiorstw. Są to podmioty bliskie jednostkom naukowym, a zatem bliskie działalności badawczo-rozwojowej – działalność ta wymaga odpowiedniego finansowania, co w założeniu Poddziałanie to powinno zapewniać.

Poddziałanie 1.4.1 Wsparcie rozwoju mikroprzedsiębiorstw

Wyzwania

Według Polskiego Raportu Strategicznego 2009 województwo kujawsko-pomorskie zostało zaliczone do grupy województw o średnim poziomie rozwoju gospodarczego. Ponadto pod względem tworzenia PKB kraju, województwo w 2011 roku zajmowało 8 lokatę z 4,5% całkowitym udziałem. Gospodarka w regionie rozwijała się, lecz wolniej niż w konkurencyjnych regionach. Tego rodzaju wskaźniki dowodziły relatywnie słabo rozwiniętej przedsiębiorczości województwa. Przedmiotem wsparcia Poddziałania 1.4.1 są mikroprzedsiębiorstwa – problemami przed, którymi stał region były w momencie opracowywania założeń interwencji: stosunkowo wysoki poziom bezrobocia oraz powolne powstawanie nowych firm. Raporty wskazujące na potrzeby regionu identyfikowały niewykorzystany potencjał przedsiębiorczości w nowych obszarach działań, chociażby rozwoju e-handlu.

Interwencja

Jako odpowiedzi na powyższe wyzwania w Poddziałaniu określone są następujące cele: lepsze warunki do rozwoju MŚP, ułatwienie stabilizacji funkcjonowania sektora MŚP w nowych warunkach gospodarczych wynikających z wystąpienia COVID-19, wzmacnianie konkurencyjności MŚP i promowanie przedsiębiorczości. Istotne jest sprzyjanie tworzeniu nowych firm, a nie tylko utrzymywanie już istniejących. Mikroprzedsiębiorstwa powinny uzyskiwać dzięki Poddziałaniu możliwości ekspansji swojej działalności, zatrudniania dodatkowych kadr czy nawet wprowadzania innowacji. Cele te mają w założeniach być spełniane poprzez instrumenty finansowe (także w zakresie wsparcia płynnościowego uruchomionego w kontekście kryzysu pandemicznego). Dobraną grupą docelową dla Poddziałania zostały mikroprzedsiębiorstwa działające nie dłużej niż 5 lat, a typami projektów są pożyczki dla mikroprzedsiębiorstw.

Poddziałanie 1.4.1 zajmuje się wsparciem bardzo istotnej części przedsiębiorczości województwa kujawsko-pomorskiego i czyni to za pomocą instrumentów finansowych. Jest

to adekwatna odpowiedź na wyzwania tego sektora przedsiębiorczości i jej adekwatność w dużej mierze leży w jej prostocie. Są to odpowiednio pokierowane pożyczki dla mikroprzedsiębiorstw, które chciałyby poszerzać, rozpocząć swoją działalność lub znajdują się w problematycznej sytuacji z powodu panującej pandemii. Mikroprzedsiębiorstwa ze względu na swoją zwykle niewielką skalę działania są szczególnie narażone na kryzysy zewnętrzne oraz często wymagają zewnętrznego wsparcia do poszerzania swoich możliwości.

Poddziałanie 1.4.2 Wsparcie MŚP poprzez instytucje otoczenia biznesu

Wyzwania

W momencie opracowywania założeń interwencji w ramach RPO WK-P 2014-2020 województwo kujawsko-pomorskie należało do regionów o niskiej skali nakładów na działalność B+R oraz było województwem o średnim poziomie rozwoju gospodarczego. W regionie stosunkowo powoli zmieniała się w struktura zatrudnienia, a atrakcyjność inwestycyjna była zwykle niższa niż u konkurencyjnych województw. Powyższe problemy były mocno powiązane z przedsiębiorczością firm regionu oraz ogólną kondycją MŚP. Przedsiębiorstwa województwa nie zmniejszały wystarczająco problemu bezrobocia oraz stosunkowo rzadko prowadziły ekspansję prowadzenia interesów poza województwo, czy tym bardziej kraj. Relatywnie niski poziom innowacyjności i prowadzenia prac B+R traktować należy również jako następstwo słabego stanu ogólnie rozumianej przedsiębiorczości.

Interwencja

Jednym z celów RPO województwa kujawsko-pomorskiego i Poddziałania 1.4.2 jako odpowiedź na powyższe problemy jest wzmocnienie pozycji IOB (konkretnie izb handlowych, związków pracodawców, izb rzemiosła, inkubatorów przedsiębiorczości, funduszy pożyczkowych i poręczeniowych i centrów obsługi). Podmioty te powinny wspierać przedsiębiorców chociażby właśnie w działaniach na rynku zagranicznym. Oferta IOB wymaga dopasowania do potrzeb lokalnego biznesu - jednocześnie podmioty te mogą promować rozwój innowacji w przedsiębiorstwach. Firmy województwa w założeniu powinny uzyskiwać wsparcie doradcze i finansowe na projekty zakładające wprowadzenie nowych modeli biznesowych. Innymi narzędziami stymulującymi rozwój przedsiębiorczości są rozwiązania klastrowe (sieciowanie przedsięwzięć działających w danej dziedzinie lub w ramach jednego łańcucha powiązań produkcyjnych) czy idea integracji IOB z podmiotami wsparcia finansowego. Zarówno wsparcie finansowe jak i doradcze ma dać impuls sektorowi

przedsiębiorstw do szerszego rozwoju (innowacje, inteligentne specjalizacje, ekspansja na rynki zagraniczne, nowe modele rozwoju, zwiększanie zatrudnienia). Omawiane podmioty wsparcia i ich narzędzia mogą w założeniu zmniejszyć częściowo ryzyko związane z działaniami rozwojowymi.

Grupą docelową Poddziałania 1.4.2 są przedsiębiorstwa, a konkretnie MŚP. Do dofinansowania wybierane są projekty budowy sieci współpracy IOB, wsparcia infrastrukturalnego i szkoleniowo-doradczego IOB, granty zakładające wsparcie rozwoju przedsiębiorstw, finansowanie zakupu specjalistycznych usług przez MŚP czy opracowanie standardów nowych usług. Każdy wybierany projekt skupia się zatem na rozwoju MŚP.

W założeniu Poddziałanie 1.4.2 ma wspierać innowacyjność i rozwój istniejących MŚP oraz być dodatkowym impulsem do powstawania nowych firm. Jako narzędzie tego wsparcia zostały dobrane podmioty takie jak IOB. Poszczególne elementy Poddziałania (typy projektów, wskaźniki) w założeniu powinny doprowadzać do korzystania przedsiębiorców z usług tych Instytucji, które z kolei powinny coraz bardziej dostosowywać swoje oferty do potrzeb klientów.

Poddziałanie 1.4.3 Rozwój infrastruktury na rzecz rozwoju gospodarczego

Wyzwania

W momencie określania założeń ewaluowanej interwencji, województwo kujawsko-pomorskie we wskaźnikach krajowych dotyczących kwestii takich jak przedsiębiorczość (powstawanie nowych firm), bezrobocie czy atrakcyjność inwestycyjna plasowało się zwykle stosunkowo nisko. Pewnym wyjątkiem jest zakres działalności przemysłowej, która była w regionie jednocześnie wyraźnie lepiej rozwinięta niż choćby działalność usługowa i technologiczna. Powyższe nie tylko wskazywało na potrzebę rozwoju tych dwóch ostatnich sektorów gospodarki, ale zachęcało do dalszego rozwoju działalności przemysłowej. Dokumenty strategiczne rozwoju województwa identyfikowały jego potencjał do rozwoju opartego na nowoczesnej i innowacyjnej gospodarce.

Interwencja

W celu poprawy sytuacji w każdym sektorze gospodarki jest potrzebne wsparcie miękkie takie jak doradztwo czy dotacje, ale również rozwój i tworzenie przestrzeni inwestycyjnej. Rozwój przedsiębiorczości powinien obejmować w związku z powyższym zagospodarowanie przestrzeni poprzemysłowych, powojennych czy popegeerowskich. W tym ostatnim

przypadku może to wiązać się nawet z przywróceniem dawnych funkcji gospodarczych aby rozwinąć przetwórstwo rolno-spożywcze. W miastach identyfikowano przestrzenie, w których warto poprawić ład przestrzenny i również zagospodarować przestrzeń w celu przyciągnięcia nowych inwestycji (np. w mieście Bydgoszcz – po zakładzie Zachem-Ciech czy Toruniu – po zakładach Elana). Zauważalny we wszystkich miastach województwa był brak przestrzeni biurowej. W planach strategii rozwoju województwa do roku 2020 pojawiały się również wątki rozwoju terenów inwestycyjnych w rejonach dobrze dostępnych komunikacyjnie.

Wspomniane powyżej tereny poza odnowieniem potrzebowały przygotowania infrastrukturalnego w zakresie gospodarki wodno-ściekowej i zaopatrzenia w energię.

W Poddziałaniu 1.4.3 jako grupę docelową określono MŚP. Zdefiniowane typy projektów Poddziałania dotyczą przygotowania i uzbrojenia terenu przeznaczonego na inwestycje, poszerzanie istniejącej strefy inwestycyjnej i uzbrojenie terenów obecnej strefy aktywności gospodarczej. Wspierane są w założeniu przedsięwzięcia związane z uporządkowaniem i przygotowaniem terenów w celu nadania im nowych funkcji gospodarczych, tworzenie i rozwój infrastruktury biznesowej oraz projekty o charakterze bardziej miękkim takie jak projekty przygotowawcze.

Poddziałanie 1.4.3 skupia się na odnawianiu i uzbrajaniu przestrzeni województwa kujawsko-pomorskiego w celu powstawania nowych inwestycji. Jest to odpowiedź na szersze wyzwania takie jak bezrobocie czy niedostateczna skala przedsiębiorczości w regionie. Zarówno typy projektów jak i kontrolujące ich wyniki wskaźniki zostały dobrane tak aby były adekwatne do potrzeb rozwoju infrastruktury na rzecz rozwoju gospodarczego i nie są przy tym specjalnie skomplikowanymi narzędziami.

Poddziałanie 1.5.1 Pożyczki dla MŚP na nowe modele biznesowe

Wyzwania

Ponieważ województwo kujawsko-pomorskie wypadło niekorzystnie we wskaźnikach rozwoju gospodarczego czy choćby wartości PKB per capita, za potrzebne uznano zmiany w prowadzeniu przedsiębiorczości w tym regionie. Same przedsiębiorstwa stosunkowo rzadko wykazywały się innowacjami oraz rzadko utrzymywały kontakty biznesowe, w postaci choćby wymiany handlowej z zagranicą. Liczebność przedsiębiorstw wzrastała, ale dynamika tego wzrostu była niższa niż średnia krajowa. Wśród przedsiębiorców województwa brakowało impulsu do wprowadzania nowych modeli biznesowych co mogło być spowodowane w dużej

mierze nie tyle brakiem chęci do ekspansji czy innowacyjności, ale brakiem funduszy i obawą przed ryzykiem niepowodzenia. Dokumenty strategiczne rozwoju województwa identyfikowały niewykorzystywane szanse dla zwiększania potencjału lokalnych przedsiębiorców. Duże nadzieje wiązano z rozwojem działalności handlowej (choćby przez rozwój e-handlu coraz popularniejszego zwłaszcza w okresie pandemii).

Interwencja

Biorąc pod uwagę nadzieje i wyzwania określone w diagnozach i strategiach województwa celowe jest ustabilizowanie kondycji przedsiębiorstw dotkniętych skutkami pandemii COVID-19, zachęcanie do rozpoczynania i zwiększania handlu ponadregionalnego oraz opracowywanie i wdrażanie nowych modeli biznesowych w szczególności w celu umiędzynarodowienia działalności. Aby zwiększyć efektywność przedsiębiorstw w środowisku konkurencji w skali krajowej i międzynarodowej potrzebne jest m.in. wykorzystanie nowych technologii informacyjno-komunikacyjnych. Powyższe działania powinny nie tylko zwiększać konkurencyjność przedsiębiorstw województwa, ale również wzmacniać współpracę z innymi podmiotami działającymi poza granicami regionu.

Jedyną grupą docelową dobraną w Poddziałaniu 1.5.1 są przedsiębiorstwa z grupy MŚP. Zdefiniowane zostały dwa typy projektów: wsparcie dłużne (pożyczki) udzielane w celu dostosowania przedsiębiorstw do wymagań i uwarunkowań rynków zagranicznych oraz wsparcie dłużne udzielane przedsiębiorstwom chętnym zastosowania technologii informacyjno-komunikacyjnych dla rozwoju, dywersyfikacji lub poprawy swojej efektywności.

Przedsiębiorstwa województwa kujawsko-pomorskiego wymagają w dużej mierze wsparcia finansowego, które wzmocni ich pozycję na rynku lokalnym/krajowym/zagranicznym, zwłaszcza w okresie pandemii. Firmy wymagają też pomocy finansowej, która zachęci do ekspansji działalności na inne rynki i zmniejszy ryzyko wiążące się z wprowadzaniem innowacji. Wskaźniki Poddziałania powinny dobrze kontrolować odpowiedni kierunek wsparcia. Typy projektów mogą jednak okazać się zbyt wąsko zdefiniowane biorąc pod uwagę potencjalną szeroką skalę przedsiębiorstw mających potencjał do ekspansji, wdrażania nowych modeli biznesowych czy radzenia sobie ze skutkami pandemii (tutaj szczególnego znaczenia nabiera wprowadzenie komponentu obrotowego do oferowanego wsparcia).

Poddziałanie 1.5.2 Promocja gospodarcza regionu

Wyzwania

Województwo kujawsko-pomorskie zmagало się, w momencie planowania interwencji na lata 2014-2020, z problemami rozwoju przedsiębiorczości oraz wynikającymi z nich wyzwaniami takimi jak stosunkowo niska atrakcyjność inwestycyjna czy wysoki wskaźnik bezrobocia. Również kontakty - głównie handlowe - z podmiotami znajdującymi się poza granicami województwa zostały ocenione jako ograniczone. W regionie zaistniała silna potrzeba rozwoju przedsiębiorczości polegającej jednocześnie na powstawaniu nowych firm i rozwoju istniejących. Przekonanie zarówno podmiotów w województwie jak i poza jego granicami do podejmowania inwestycji wymaga kompleksowej pracy, której jedną z części jest promocja gospodarcza regionu.

Interwencja

Celem idei promocji gospodarczej regionu jest zwiększenie powiązań/handlu zagranicznego w sektorze MŚP oraz ogólne zwiększenie konkurencyjności MŚP. Poddziałanie ma promować innowacyjność wśród przedsiębiorców, wzmacniać IOB i dostosować ich oferty do potrzeb biznesu (IOB z kolei będą pomagać rozwijać się przedsiębiorstwom województwa), wspierać przedsiębiorców zwłaszcza na wczesnym etapie rozwoju oraz wspierać tworzenie infrastruktury biznesowej w regionie. Bardziej bezpośrednim celem działań promocyjnych jest również „przyciąganie” na teren województwa inwestycji, zwłaszcza pochodzących od kapitału zagranicznego, co według przeprowadzonych diagnoz ma nie tylko tworzyć miejsca pracy, ale także wpływać na wizerunek gospodarki województwa i mnożyć jej międzynarodowe powiązania.

W celu spełnienia celów Poddziałania 1.5.2 dobrane zostały grupy docelowe wśród których w naturalny sposób znalazły się przedsiębiorstwa (MŚP), ale również JST, NGO, IOB, uczelnie i centra badawczo-rozwojowe. Jest to odpowiedni dobór grup docelowych biorąc pod uwagę szerokie spektrum możliwych typów projektów w Poddziałaniu: usługi doradcze (skupiające się głównie na rozwijaniu działalności eksportowej), wsparcie dla centrów obsługi inwestorów i eksporterów czy wsparcie przedsięwzięć promujących postawy proeksportowe. Ponadto finansowany ma być udział przedsiębiorstw w międzynarodowych targach i wystawach, pomoc w poszukiwaniu partnerów na rynku docelowym oraz ułatwianie przedsiębiorstwom nawiązywanie zagranicznych kontaktów gospodarczych.

Podsumowując zakres Poddziałania 1.5.2 jako narzędzia do promowania gospodarki regionu kujawsko-pomorskiego należy ocenić go jako trafny w stosunku do istniejących wyzwań. Poddziałanie skupia się najmocniej na największym spośród zidentyfikowanych problemów, czyli małej skali kontaktów z zagranicą. Wokół tego problemu przygotowane zostały odpowiednie narzędzia promujące ekspansję zagraniczną przedsiębiorstw województwa oraz podmiotów mających za zadanie wspierać ich działania ekspansywne. Wszystkie te i pozostałe działania ostatecznie powinny zwiększać atrakcyjność województwa.

Poddziałanie 1.5.3 Wsparcie procesu umiędzynarodowienia przedsiębiorstw

Wyzwania

Według danych Centrum Analitycznego Administracji Celnej w Warszawie w 2012 roku jedynie 0,75% przedsiębiorstw działających w województwie kujawsko-pomorskim prowadziło wymianę handlową z zagranicą. To zjawisko było powiązane ze stosunkowo niską atrakcyjnością inwestycyjną województwa oraz niską skalą innowacyjności jego przedsiębiorstw (która często przejawia się w ekspansji działalności na rynki zagraniczne). Wyzwaniem dla regionu było nie tylko rozpoczęcie i zwiększenie eksportu przez przedsiębiorstwa, ale i „przyciągnięcie” na teren województwa kapitału zagranicznego. Każde z tych wyzwań wymagało dopasowania odpowiednich narzędzi rozwoju, które często są poza zasięgiem przedsiębiorców regionu.

Interwencja

Powyższe wyzwania stawiają przed województwem potrzebę wsparcia przedsiębiorstw nastawionych na ekspansję zagraniczną, w postaci doradztwa, dostosowania do potrzeb rynków zagranicznych, kooperacji z partnerami z zagranicy. Rozwijana ma być współpraca i konkurencyjność międzynarodowa oraz aplikacja powstających produktów innowacyjnych do środowiska międzynarodowego.

Dobraną grupą docelową w Poddziałaniu 1.5.3 są przedsiębiorstwa (MŚP). Projekty, które mogą otrzymać wsparcie w Poddziałaniu mają w założeniu dotyczyć sposobów na rozwijanie działalności rynkowej przedsiębiorstw poza granice regionu: korzystanie z usług doradczych w zakresie podejmowania i rozwijania działalności eksportowej, finansowanie udziału przedsiębiorstw w międzynarodowych targach i wystawach oraz w misjach gospodarczych związanych z targami i wystawami za granicą oraz pomocy w poszukiwaniach i doboru partnerów na rynku docelowym.

Ekspansja działalności przedsiębiorstw poza granice województwa kujawsko-pomorskiego jest potrzebna po pierwsze ze względu na niską skalę wymiany handlowej regionu z zagranicą, ale po drugie również jako narzędzie do zmniejszania innych problemów, takich jak bezrobocie czy mała atrakcyjność inwestycyjna. Poddziałanie 1.5.3 ma na celu wspierać działania ekspansywne przedsiębiorców i jednocześnie promować region ich pochodzenia. Zarówno typy projektów, jak i wskaźniki, zostały dobrane tak, aby Poddziałanie wspierało konkretne elementy pozwalające na wychodzenie MŚP województwa na nowe rynki, a zatem system wsparcia, na poziomie przyjętych założeń, spełnia swoją rolę.

Poddziałanie 1.6.1 Instrumenty finansowe dla innowacyjnych MŚP

Wyzwania

W momencie planowania wsparcia w RPO WK-P 2014-2020, skala innowacyjności wśród przedsiębiorstw województwa kujawsko-pomorskiego na tle pozostałych województw plasowała się na niskim poziomie. W samym roku 2012 nakłady poniesione na działalność B+R stanowiły zaledwie 2,12% sumy nakładów ogólnokrajowych. Zwłaszcza w rzeczywistości pandemii COVID-19 przedsiębiorstwa niechętnie podejmują działania innowacyjne czy wdrażania innowacji, zarówno na poziomie produktowym jak i miękkim. Ponadto samo wsparcie przedsiębiorstw odnotowujących straty z powodu pandemii COVID-19 jest znaczącym wyzwaniem.

Interwencja

Celem Poddziałania jest podniesienie poziomu innowacyjności w sektorze prywatnym poprzez rozwój instrumentów finansowania przedsiębiorstw. Jest to ważne tym bardziej z uwagi na panującą pandemię COVID-19, której skutkami jest odsuwanie planów wprowadzania innowacji, na rzecz skupiania się na przetrwaniu przedsiębiorstw na rynku. Wsparcie pochodzące z Poddziałania powinno w założeniu wspierać cały proces wprowadzania innowacji.

W Poddziałaniu jako grupa docelowa zostały określone przedsiębiorstwa z kategorii MŚP. Projekty wybierane do wsparcia zakładają wprowadzenie w przedsiębiorstwach innowacji produktowych, procesowych, organizacyjnych lub marketingowych. Dodatkowym typem projektu jest inwestycja lub wsparcie kapitału obrotowego poprawiającego konkurencyjność przedsiębiorstw (co zostało wprowadzone w kontekście kryzysu pandemicznego). W Poddziałaniu nie występuje duża ilość typów projektów co stanowi jego uproszczenie.

Instrumenty finansowe są jednym z narzędzi mających stymulować innowacyjność MŚP województwa kujawsko-pomorskiego. Dokumenty strategiczne i diagnozy identyfikują w tym zakresie dość poważne problemy, które są zwykle tylko potęgowane przez pandemię COVID-19. Wsparcie założone w Poddziałaniu jest dobrze dobrane do potrzeb przedsiębiorców w zakresie rozwoju innowacyjności i zostało przy tym odpowiednio zaktualizowane w sytuacji pandemicznej. Przedsiębiorstwa zwłaszcza w tej rzeczywistości mają problemy finansowe, które negatywnie odbijają się na ich zdolnościach wprowadzania innowacyjności.

Poddziałanie 1.6.2 Dotacje dla innowacyjnych MŚP

Wyzwania

W momencie planowania interwencji na lata 2014-2020 województwo kujawsko-pomorskie należało do regionów o niskiej skali nakładów na działalność badawczo-rozwojową. Niekorzystna była też występująca sytuacja corocznych wahań skali tych nakładów. Nakłady regionu na działalność B+R w przeliczeniu na 1 mieszkańca w 2012 roku lokowały kujawsko-pomorskie na 11 pozycji wśród województw. W stosunku do województwa mazowieckiego wartość tych nakładów była w tamtym roku nawet sześć razy niższa. W sektorze przedsiębiorstw występowały też niekorzystne tendencje pracy nad rozwojem i innowacjami: wzrost zgłaszanych wynalazków czy liczebność zatrudnionych w sektorze B+R wśród pracujących ogółem są niskie w porównaniu do pozostałych województw.

Interwencja

Wobec powyższych wyzwań w województwie kujawsko-pomorskim potrzebne są dodatkowe impulsy skłaniające przedsiębiorstwa do podejmowania działań innowacyjnych zwłaszcza w okresie pandemii COVID-19, która jest dodatkowym czynnikiem zniechęcającym do jakichkolwiek mniej lub bardziej kosztownych zmian. Określone w Poddziałaniu cele dotyczą zwiększenia stosowania innowacji w przedsiębiorstwach sektora MŚP, ustabilizowania funkcjonowania sektora MŚP w nowych warunkach gospodarczych wynikających z wystąpienia COVID-19, wzmocnienia konkurencyjności MŚP oraz wspierania tworzenia i poszerzania zaawansowanych zdolności w zakresie rozwoju.

Grupą docelową są przedsiębiorstwa (MŚP), które w Poddziałaniu otrzymują możliwość staranie się o pomoc we wprowadzaniu innowacji. Typy projektów w Poddziałaniu zostały dobrane tak, aby wspierane były innowacyjne działania poprzez: inwestycje w rzeczowe aktywa trwałe oraz wartości niematerialne i prawne związane z dywersyfikacją działalności

przedsiębiorstwa poprzez wprowadzenie nowych produktów/usług na rynek, wdrażanie wyników prac B+R w celu wprowadzania na rynek nowych produktów/procesów/usług, wsparcie grantowe mające zaspokajać potrzeby wynikające z wystąpienia kryzysowych sytuacji w pandemii COVID-19 oraz wsparcie MŚP w zakresie finansowania kapitału obrotowego.

Przedsiębiorstwa kujawsko-pomorskie nie wykorzystują swojego pełnego potencjału wdrażania innowacyjności, który pozostaje często nie wykorzystany w okresie pandemii. Do wprowadzania nowych produktów czy usług na rynek potrzebne jest finansowanie, które zwłaszcza w tym okresie jest często ograniczone. Poddziałanie 1.6.2 dobrze wprowadza system wsparcia finansowego dla MŚP, zapewniając granty, finansowanie kapitału obrotowego czy finansowanie wprowadzania na rynek nowych produktów, procesów lub usług. Wskaźniki zostały również dobrze dobrane ponieważ skupiają się na aspektach mających największe znaczenie zwłaszcza w okresie pandemicznym, czyli utrzymanie działalności przedsiębiorstw i utrzymanie miejsc pracy.

Działanie 3.2 Efektywność energetyczna w przedsiębiorstwach

Wyzwania

W województwie kujawsko-pomorskim zauważalna była tendencja wzrostowa zużycia energii elektrycznej zarówno przez sektor przemysłowy, jak i sektor gospodarstw domowych. W 2012 roku, mimo coraz szerszego stosowania urządzeń i technologii energooszczędnych nie odnotowano znaczących obniżek w wykorzystywaniu energii co wskazuje, że potrzebne są dalsze działania w energooszczędności oraz wykorzystywaniu OZE. Od kilkunastu lat można zaobserwować tendencję spadkową emisji zanieczyszczeń do powietrza województwie kujawsko-pomorskim, ale i te wskaźniki należy obniżać dalszymi działaniami obniżającymi uwalnianie gazów do atmosfery. Dodatkowym wyzwaniem, które w systemie wsparcia Działania 3.2 jest brane pod uwagę jest kryzys wywołany pandemią COVID-19.

Interwencja

W związku z powyższymi wyzwaniami celowe jest wykorzystanie potencjału regionu do produkcji OZE oraz zmniejszenie poziomu emisyjności i energochłonności gospodarki. Zwiększeniu powinien ulec udział źródeł odnawialnych w produkcji energii w województwie, jak również powinna zwiększyć się efektywność energetyczna przedsiębiorstw, budynków użyteczności publicznej i wielorodzinnych budynków mieszkaniowych. W sektorze

przedsiębiorstw potrzebne są działania modernizacyjne, zwłaszcza o charakterze inwestycyjnym oraz organizacyjnym (zwiększenia efektywności energetycznej i pozyskania energii z niskoemisyjnych źródeł oraz oszczędność energii) oraz promocja efektywności energetycznej i korzystania z OZE.

Grupami docelowymi dobranymi do Działania są wszelkiego rodzaju przedsiębiorstwa: mikro, małe, średnie i duże (w tym ostatnim przypadku z zastrzeżeniem, iż większość udziałów lub akcji dużego przedsiębiorstwa posiada władza regionalna, a przedsiębiorstwa działają w obszarach wskazanych jako inteligentne specjalizacje regionu oraz pod warunkiem lokalizacji inwestycji na obszarze objętym ochroną uzdrowiskową lub ochroną z tytułu ustawy o ochronie przyrody).

W omawianym Działaniu przedsiębiorstwa mogą starać się o szerokie wsparcie poprawy efektywności energetycznej, przyczyniające się do zmniejszenia strat energii, ciepła i wody oraz do odzysku ciepła w przedsiębiorstwie (pod warunkiem uzyskania co najmniej 25% poziomu oszczędności energetycznej). Elementami tego wsparcia są m.in. przebudowy linii produkcyjnych, przebudowa lub wymiana urządzeń na energooszczędne, zastosowanie energooszczędnych technologii produkcji i użytkowania, modernizacja energetyczna obiektów i budynków w przedsiębiorstwach oraz wprowadzanie systemów zarządzania energią. Z uwagi na panującą pandemię COVID-19 do Działania dodany został typ projektu: wsparcie kapitału obrotowego przedsiębiorstw w powiązaniu z realizacją projektu inwestycyjnego.

Problematyka oszczędności energii, zmniejszania emisji gazów cieplarnianych oraz skutków pandemii COVID-19 jest szeroka - Działanie 3.2 w założeniu powinno dobrze odpowiadać na wyzwania związane ze wspieraniem nowych ekologicznych technologii/sposobów organizacji pracy przedsiębiorstw. Zarówno grupy docelowe, typy projektów jak i wskaźniki zostały określone wystarczająco dokładnie, żeby zmniejszać skalę problemów województwa w zakresie zużycia energii, emisji gazów oraz skutków pandemii COVID-19.

Działanie 7.1 Rozwój lokalny kierowany przez społeczność

Wyzwania

Analiza obszaru wykluczenia społecznego wskazywała, że w 2012 roku aż 19,6% społeczeństwa regionu było narażone na wystąpienie zjawiska zagrożenia ubóstwem relatywnym. W województwie występowało wewnątrzregionalne zróżnicowanie w zakresie

potrzeb korzystania z pomocy społecznej – największe zagrożenie ubóstwem występowało w gminach peryferyjnych, wiejskich oraz obszarach położonych we wschodniej i południowo-wschodniej części województwa. W 2012 roku w kujawsko-pomorskim 87 919 gospodarstw domowych korzystało ze środowiskowej pomocy społecznej, czego przyczynami było najczęściej ubóstwo, bezrobocie, długotrwała lub ciężka choroba oraz bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i w prowadzeniu gospodarstwa domowego. Dodatkowo działające w regionie Podmioty Ekonomii Społecznej miały stosunkowo często problemy finansowe i zmagaly się z brakami kadrowymi. Należy podkreślić, że z największymi problemami wykluczenia borykały się obszary wiejskie, gdzie najczęściej występowały problemy wysokiego bezrobocia, uzależnienia bazy ekonomicznej od rolnictwa, niskiego poziomu wykształcenia, uzależnienia od systemu pomocy społecznej czy słabszej dostępności do usług publicznych.

Interwencja

Województwo kujawsko-pomorskie, a zwłaszcza jego regiony wiejskie wymagają kompleksowego wsparcia, które powinno obejmować: rozwój sektora ekonomii społecznej, integrowania społeczno-zawodowego osób wykluczonych (w tym niepełnosprawnych), zwiększenia zdolności do zatrudnienia i aktywności społecznej osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym, w tym dzieci i młodzieży, poprawy dostępu do usług opiekuńczych, wsparcia rodziny i pieczy zastępczej oraz innych usług środowiskowych, rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności i obszarów miejskich i wiejskich. Aby realizować te liczne cele i sprostać istniejącym wyzwaniom, potrzebne jest rozwijanie idei rozwoju kierowanego przez społeczność. Adresatami wsparcia powinny być m.in. osoby reprezentujące lokalne interesy publiczne i prywatne interesy społeczno-gospodarcze. Istotna jest również organizacja współpracy pomiędzy samorządami lokalnymi a sektorem NGO.

W związku z powyższymi celami oraz wyzwaniami jako grupa docelowa Działania 7.1 zostali dobrani mieszkańcy obszarów objętych Lokalnymi Strategiami Rozwoju. Zakres możliwych do realizacji typów projektów oraz wskaźników kontrolujących ich efekty jest stosunkowo szeroki.

W ramach Działania 7.1 mogą być realizowane projekty infrastrukturalne przyczyniające się do rewitalizacji społeczno-gospodarczej miejscowości wiejskich, projekty wspierające inwestycyjne mikro i małych przedsiębiorstw, wspierające tworzenie i rozwój małych

inkubatorów przedsiębiorczości, zakładające zakup sprzętu dla szkół z przeznaczeniem do zdalnej nauki oraz projekty aktywizujące lokalną młodzież w zdrowych i aktywnych sposobach spędzania wolnego czasu. Wszelkie przedsięwzięcia mają dotyczyć obszarów problemowych w życiu społecznym i gospodarczym oraz poprawiać jakość życia mieszkańców województwa.

Problem wykluczenia zawodowego lub społecznego jest dość szeroki w województwie kujawsko-pomorskim, a zwłaszcza w omawianych obszarach peryferyjnych i wiejskich.

Działanie 7.1 zostało skonstruowane tak, aby to głównie te obszary otrzymywały możliwość rewitalizacji, powstawania nowych przedsiębiorstw, miejsc rekreacji oraz innych działań infrastrukturalnych przyczyniających się do rewitalizacji społeczno-gospodarczej. Działanie nie skupia się na wspieraniu każdej wykluczonej grupy, za to z założenia podnosi ogólny poziom życia w wykluczonych obszarach, co za pomocą określonych typów projektów i kontrolujących ich wskaźników powinno być skutecznie wdrażane.

Podsumowując powyższą analizę logiki interwencji w ramach ewaluowanych obszarów wsparcia należy stwierdzić, że na poziomie przyjętych założeń pomoc skierowana do przedsiębiorstw w ramach komponentu RPO WK-P 2014-2020 współfinansowanego ze środków EFRR cechowała się – co do zasady – trafnością względem występujących w regionie potrzeb⁵. Pozytywnie ocenić należy dostosowanie konkretnych instrumentów pomocowych do problemów i wyzwań, które w ramach diagnozy sytuacji gospodarki woj. kujawsko-pomorskiego identyfikowano jako kluczowe. Jako trafne uznać należy zoperacjonalizowane w Programie efekty, których wyrazem są szczegółowe wskaźniki określające produkty i rezultaty interwencji. Warto także zwrócić uwagę, że aktualny zakres interwencji uwzględnia także pojawienie się w 2020 roku zupełnie nowego czynnika istotnie oddziałującego na funkcjonowanie sektora przedsiębiorstw, a mianowicie pandemii COVID-19 – do dotychczasowego katalogu instrumentów wsparcia wprowadzono takie formy wsparcia, które w sposób bezpośredni odnosiły się do problemów, jakie dla gospodarki regionalnej wygenerowała sytuacja pandemiczna⁶.

⁵ Ewentualna nieadekwatność może dotyczyć tych obszarów interwencji, które cechują trudności we wdrażaniu: Poddziałanie 1.2.2 oraz Działanie 3.2, trudno jest jednak stwierdzić jednoznacznie, czy przyczyną tych trudności jest niewłaściwie zaprojektowana logika interwencji, czy np. szczegółowe aspekty korzystania ze wsparcia lub jego warunki.

⁶ Szczegółowa ocena elementu interwencji odnoszącego się do łagodzenia skutków pandemii COVID-19 została przeprowadzona w dalszej części niniejszego podrozdziału.

Ewentualne uwagi, jakie można sformułować w odniesieniu do przyjętej logiki interwencji w kontekście trafności ewaluowanego wsparcia dotyczą przede wszystkim tego, że w niektórych obszarach zostało ono bardzo mocno sprecyzowane, czy wręcz zawężone, jeśli jednocześnie weźmiemy pod uwagę kwalifikowalne typy przedsięwzięć i typy beneficjentów. Dodatkowo pamiętać należy, że w ramach każdego naboru funkcję zawężającą pełnią jeszcze schematy wsparcia i kryteria wyboru projektów. Ten aspekt nie powinien być jednak traktowany jako zaburzenie trafności wsparcia, ale raczej nieunikniona konsekwencja konieczności kierunkowania pomocy (zarówno ze względu na przyjęte priorytety polityki rozwojowej regionu, jak i nadrzędne wymagania z poziomu krajowego i wspólnotowego).

Dotychczasowa analiza była skoncentrowana na ocenie trafności udzielonego wsparcia względem regionalnych potrzeb sektora przedsiębiorstw. Podkreślić jednak należy, że punktem odniesienia dla tej oceny były wnioski z diagnoz prowadzonych na potrzeby bieżącego okresu finansowania. W kontekście planowania wsparcia na lata 2021-2027 niezbędne jest zatem zweryfikowanie aktualności dotychczasowego katalogu problemów. Poniżej przedstawiono wyniki tej weryfikacji, co pozwoliło sformułować wnioski w zakresie aktualności wskazanych wyzwań i potrzeb sektora przedsiębiorstw w woj. kujawsko-pomorskim.

W dokumentacji strategicznej odnoszącej się do wsparcia RPO WK-P perspektywy finansowej 2014-2020 zidentyfikowane zostały wyzwania związane z obszarem B+R i innowacyjnością przedsiębiorstw, ogólne problemy kondycji przedsiębiorstw województwa, ich efektywności energetycznej oraz potrzeby żywienia gospodarczego obszarów objętych LSR. Każde z tych wyzwań i problemów wynikało z licznych zidentyfikowanych w dokumentacji przyczyn takich jak: niewykorzystywany potencjał innowacyjności i działalności B+R przedsiębiorstw, niska skala powiązania jednostek naukowych i przedsiębiorstw, wpływ pandemii COVID-19 na stan gospodarki województwa, niska skala powiązań przedsiębiorstw województwa między sobą oraz z podmiotami/klientami zagranicznymi, niewystarczająca aktywność IOB, niewystarczające działania zwiększające efektywność energetyczną czy też niedostateczny rozwój przedsiębiorczości w regionach szczególnie zagrożonych wykluczeniem i/lub ubóstwem.

Po przeprowadzonym odtworzeniu i analizie logiki interwencji wsparcia w ramach RPO WK-P 2014-2020 można wywnioskować, że wobec wszystkich tych problemów oraz wyzwań województwa przeważnie zastosowano odpowiednie i wielopoziomowe działania. W nowym

dokumencie strategicznym RPO WK-P (*Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do 2030 roku – Strategia Przyspieszenia 2030+⁷*) liczne dane statystyki publicznej oraz analizy raportowe pozwalają na wyodrębnienie potrzebnych wskaźników, które odnoszą się do wyżej wymienionych wyzwań/problemów. Dzięki tym danym możliwe jest dokonanie oceny działań, które były prowadzone w perspektywie finansowej 2014-2020 oraz określenia czy dawały one zamierzone skutki. W czasie przygotowywania niniejszej ewaluacji niektóre przywoływane wątki oraz dane statystyczne uzyskiwały aktualizacje zwykle dla roku 2019 oraz 2020 – tam gdzie zaistniała możliwość podania najbardziej aktualnych danych i dotyczących się tych samych wskaźników tam dane te były podawane.

Innowacyjność oraz obszar B+R

Wsparcie pochodzące z RPO WK-P 2014-2020 miało w założeniu m.in. zwiększyć skalę innowacyjności podmiotów komercyjnych i niekomercyjnych działających w województwie oraz zachęcić te podmioty do działań badawczo-rozwojowych. Odbywać się to miało poprzez promocję innowacyjności, wspieranie finansowe działań B+R, doprowadzanie do urynkowania tych działań, tworzenie powiązań między jednostkami naukowymi, a przedsiębiorstwami czy też za pomocą licznych impulsów do wprowadzania działań innowacyjnych zwłaszcza w obszarach Inteligentnych Specjalizacji województwa.

Wnioski aktualnej dokumentacji strategicznej odnoszące się do okresu między rokiem 2014, a 2020 dotyczą m.in. stanu wojewódzkich uczelni, innowacyjności oraz obszaru B+R. Z diagnozy zawartej w dokumentacji strategicznej wynika, że województwo kujawsko-pomorskie nie posiada wyróżniającego się na tle innych województw potencjału akademickiego. Region charakteryzuje się niskim udziałem osób z wykształceniem wyższym, a sami studenci kujawsko-pomorskiego w 2017 roku stanowili 4,5% studentów w Polsce, a na dodatek liczba ta od 2007 roku maleje z roku na rok. Inżynieryjno-techniczne kierunki edukacyjne cechują się zauważalnie niższą jakością kształcenia niż kierunki humanistyczne co w obecnej skali nie współgra pozytywnie z rozwojem obszaru B+R i innowacyjności w regionie, w którym dominują uczelnie kształcące studentów w kierunkach pozatechnicznych. Osoby pracujące w obszarze B+R w sektorze szkolnictwa wyższego stanowią jedynie 3,3% sumy krajowej kadry uczelnianej pracującej w B+R.

⁷ *Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do 2030 roku – Strategia Przyspieszenia 2030+*, Załącznik do uchwały nr XXVIII/399/20 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 21 grudnia 2020 r.

Aktualna dokumentacja strategiczna określa poziom innowacyjności województwa jako niski. Opublikowana przez KE w 2019 roku regionalna tablica wyników innowacji zaklasyfikowała województwo kujawsko-pomorskie do „słabych innowatorów”. Klasyfikacja ta utrzymała się do roku 2020. W tamtym roku wskaźnik innowacyjności dla województwa wyniósł 46 pkt. co oznaczało 12 pozycję spośród 17 jednostek terytorialnych w Polsce i 215 pozycję spośród 238 jednostek w UE. W roku 2020 natomiast województwo znalazło się na 7 pozycji z 49 pkt. jednak wzrost ten może być jednoroczny i wynikać z wyjątkowego pierwszego roku pandemii COVID-19 i weryfikacja czy pozycja ta utrzyma się nastąpi w kolejnych latach. Z kolei publikowany przez Bank Millennium ranking „Indeks Millennium - Potencjał Innowacyjności Regionów” w raporcie za rok 2019 uplasował kujawsko-pomorskie na 11 miejscu, co oznaczało awans o jedno miejsce w stosunku do roku poprzedniego. W diagnozie dokumentacji strategicznej zidentyfikowano niską skalę poniesionych nakładów na działalność innowacyjną wśród przedsiębiorstw, zwłaszcza przemysłowych i usługowych. Problemy z innowacyjnością podmiotów działających na terenie województwa są w diagnozie strategii kojarzone przede wszystkim z niskimi nakładami na działalność B+R, słabym powiązaniem sfery nauki z gospodarką, stosunkowo słabym potencjałem gospodarki województwa oraz z niedostosowaniem działalności uczelni wyższych do potrzeb lokalnej gospodarki zarówno pod względem pracy kadr naukowych jak i kształcenia studentów. Alarmującym wskaźnikiem dla niekorzystnego stanu innowacyjności województwa była również wspomniana w diagnozie niewielka liczba zgłoszeń patentowych.

Podane poniżej dane wskaźnikowe pozwoliły na głębszą analizę stanu innowacyjności i prowadzenia działań B+R w województwie. Rozwój innowacji oraz obszarów B+R wymagają odpowiednich nakładów pieniężnych – w województwie kujawsko-pomorskim nakłady te nie cechują się stabilnym wzrostem. Koszty inwestycyjne w przedsiębiorstwach liczone na 1 mieszkańca dla województwa wynosiły w 2010 roku 3276 zł (Polska: 2962 zł), następnie w 2015 roku 3522 zł (Polska: 4347 zł), po czym w roku 2019 spadły do 3296 zł (Polska: 5207 zł). Nakłady te ogółem w Polsce systematycznie i znacznie wzrastają natomiast dla kujawsko-pomorskiego w niektórych latach rejestruje się ich wzrost, a w innych spadek. Jednocześnie w latach 2008-2019 ani razu wskaźnik ten nie osiągnął wartości wyższej niż wspomniane 3522 zł. W 2019 roku pod względem nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach na 1 mieszkańca, województwo kujawsko-pomorskie było na 12 miejscu wśród województw.

Koszty ponoszone na prace B+R wśród przedsiębiorców województwa charakteryzują się za to stabilniejszym wzrostem. Dla porównania w roku 2019 nakłady wewnętrzne na działalność B+R w sektorze przedsiębiorstw liczone na 1 mieszkańca w woj. kujawsko-pomorskim wyniosły 149 zł, podczas gdy dla województwa mazowieckiego było to 1002 zł. Z nielicznymi wyjątkami nakłady te w województwie kujawsko-pomorskim od roku 2008 systematycznie rosły, a w okresie od 2014 (55 zł) do 2019 roku (149 zł) nawet prawie potroiły swoją wartość. Jednocześnie, mimo tych wzrostów nakłady wewnętrzne na działalność B+R w sektorze przedsiębiorstw w woj. kujawsko-pomorskim było każdego roku co najmniej o połowę mniejsze niż wartość ogólna dla Polski (2019 rok: 377 zł).

Stosunkowo niska jest też liczebność innowacyjnych przedsiębiorstw w woj. kujawsko-pomorskim. Województwo w 2019 roku uplasowało się na przedostatnim miejscu pod względem średniego udziału przedsiębiorstw innowacyjnych w ogólnej liczbie przedsiębiorstw. W rzeczonym roku 2019 co dziesiąte (10,8%) przedsiębiorstwo województwa było innowacyjne podczas gdy w kraju najwyższa wartość tego wskaźnika wynosiła 19,3% (woj. małopolskie), a średnia dla kraju 15,5%. Z roku na rok ten udział przedsiębiorstw innowacyjnych w kujawsko-pomorskim jest nierówny (np. w 2018 roku wynosił 21%), a ponadto od roku 2006 wskaźnik ten nie był tak niski jak w roku 2019.

Ponadto w sektorze przedsiębiorstw wartość wskaźnika EPC⁸ dla województwa kujawsko-pomorskiego w roku 2019 wynosił 1954,3 godzin, a więc ponad dwa razy mniej niż dla Polski (4766,6 godzin). Oznacza to, że liczebność personelu wewnętrznego przedsiębiorstw zajmującego się obszarem B+R jest stosunkowo niska.

Mimo to zarówno w Polsce jak i województwie kujawsko-pomorskim liczba pracujących w B+R w sektorze przedsiębiorstw w przeliczeniu na 10 tys. pracujących od roku 2013 ma tendencję wzrostową. Między rokiem 2013, a 2019 zarówno dla kraju jak i województwa wskaźnik ten wzrósł ponad trzykrotnie (Polska: z 43 do 108; kujawsko-pomorskie: z 22 do 78).

Analiza liczebności studentów uczących się w kujawsko-pomorskim prowadzi do wniosku, że mogą potencjalnie występować problemy z dostępem do kadr przygotowanych do pracy badawczo-rozwojowej. W województwie obserwuje się bowiem znaczny spadek liczby

⁸ Stosunek godzin pracy rzeczywiście przepracowanych w związku z działalnością B+R w danym okresie sprawozdawczym (zazwyczaj w roku kalendarzowym) do całkowitej liczby godzin formalnie przepracowanych w tym samym okresie przez osobę lub grupę; Źródło definicji: <http://stat.gov.pl/metainformacje/sloownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/760,pojcie.html>

studentów. Według danych wskaźnikowych na 10 tys. ludności między 2014 rokiem (312 studentów), a 2019 rokiem spadła o prawie 1/6 (2019 r.: 261 studentów). Należy dodać, że tendencja spadkowa tego wskaźnika jest identyfikowana również w Polsce ogółem.

Kujawsko-pomorskie w roku 2019 zajęło wśród pozostałych województw 8 miejsce pod względem tego wskaźnika, którego najwyższa wartość przypadła województwu mazowieckiemu: 452, najniższa natomiast lubuskiemu: 125.

Przedsiębiorstwa oraz inne podmioty regionu z usług B+R jednostek naukowych korzystają w zróżnicowanym stopniu. Środki przekazywane jednostkom naukowym PAN i instytutom badawczym w ramach wykorzystania nakładów zewnętrznych na działalność B+R w latach 2012-2015 w kujawsko-pomorskim oraz Polsce były niestabilne. Cecha ta jest szczególnie silna dla omawianego województwa – wskaźnik ten w 2012 roku osiągnął wartość 9923 tys. zł, a po roku spadł prawie trzykrotnie (3587 tys. zł). W roku 2015 z kolei środki te osiągnęły wartość 15304 tys. zł (Polska: 25137 tys. zł).

Natomiast środki (nakłady zewnętrzne na działalność B+R) zainwestowane w usługi szkół wyższych w roku 2015 w województwie kujawsko-pomorskim były większe (4353 tys. zł) niż średnia dla Polski (3495 tys. zł). Znowu jednak analizując dane ze wszystkich dostępnych roczników (1999-2015) zauważalny jest brak stabilności inwestowania tych środków zarówno w przypadku omawianego województwa jak i Polski ogółem. Dla przykładu choćby w roku 2013 wskaźnik ten osiągał dla województwa wartość 1736 tys. zł, a dla Polski 2736 tys. zł.

Jednym z wyznaczników stanu innowacyjności i obszaru B+R regionu może być ilość zgłoszonych i uzyskanych patentów na wynalazki. W przeliczeniu na 100 tys. ludności krajowe zgłoszenia wynalazków dokonane w trybie krajowym i międzynarodowym dla woj. kujawsko-pomorskiego w roku 2019 wynosiły 7 zgłoszeń, co uplasowało region na 12 miejscu - średnia krajowa dla tego wskaźnika wyniosła 10 zgłoszeń. W okresie między 2013, a 2019 rokiem różnica między Polską, a kujawsko-pomorskim pod względem zgłoszeń wynalazków dokonanych w trybie krajowym i międzynarodowym osiągała od 3 do 5 wynalazków.

Podobna sytuacja kreuje się w przypadku udzielonych patentów – na 100 tys. ludności w 2019 roku w Polsce ogółem udzielano 8 patentów, a w kujawsko-pomorskim 5. Warto dodać, że jest to dwa razy mniej udzielonych patentów niż w trzech najsukuteczniejszych pod tym względem województwach: zachodniopomorskim (11), mazowieckim (10) oraz lubelskim (10).

Relacja patentów udzielonych do zgłoszonych dla województwa kujawsko-pomorskiego w roku 2019 wyniosła 63% (Polska: 76%). W porównaniu do roku 2013 jest to zauważalny wzrost dla kujawsko-pomorskiego, który jednak zatrzymał się w roku 2016 kiedy również relacja ta wynosiła 63%.

Przedsiębiorczość oraz wsparcie przedsiębiorczości

Wspieranie przedsiębiorczości było bardzo istotną częścią RPO WK-P 2014-2020 co odzwierciedlały liczne zaplanowane działania mające tą przedsiębiorczość oraz przedsiębiorców wspierać. Wśród działań zorientowanych na wspieranie przedsiębiorczości, które uwzględniono w RPO WK-P 2014-2020 znalazły się przede wszystkim: zmniejszenie dysproporcji w rozwoju przedsiębiorczości, polepszenie warunków do rozwoju przedsiębiorstw, wsparcie nowo powstałych firm, wspieranie tworzenia infrastruktury biznesowej, promocja oraz wsparcie ekspansji zagranicznej przedsiębiorców województwa, dostosowanie usług IOB do potrzeb regionalnych firm, uzbrajanie nowych terenów dla rozwoju przedsiębiorczości, pomoc w rozwoju e-handlu czy choćby w miarę możliwości zapewnienie zachowania stabilizacji gospodarczej zachwianej w wyniku wystąpienia pandemii COVID-19. Ponieważ m.in. z powodu pandemii przedsiębiorcy zazwyczaj rezygnowali z rozwoju swoich firm wsparcie pochodzące z RPO miało zachęcać do działań B+R i zmniejszać potencjalne koszty i ryzyko finansowe występujące przy wprowadzaniu rozwiązań innowacyjnych i prowadzenia działań badawczych.

W diagnozie stanu przedsiębiorczości w aktualnej dokumentacji strategicznej zidentyfikowana została wieloletnia stagnacja w liczbie podmiotów gospodarczych prowadzonych przez osoby fizyczne. Na tle pozostałych regionów Polski województwo kujawsko-pomorskie cechuje się trwale słabszym rozwojem przedsiębiorczości. Wskazany został deficyt stanu rozwoju, który jest różnicą między stanem notowanym w województwie, a stanem przeciętnym w kraju. Obecny stan rzeczy ma wynikać z niskiego poziomu konkurencyjności gospodarki, stosunkowo niewielkiej liczby miejsc pracy czy niskich dochodów samorządów z tytułu podatków powiązanych z rozwojem przedsiębiorczości. Stan przedsiębiorczości w Toruniu i Bydgoszczy wypada niekorzystnie w porównaniu do rozwoju innych krajowych ośrodków stołecznych.

Produkt krajowy brutto jest miernikiem wielokrotnie stosowanym przy analizach rozwoju gospodarczego i nie inaczej było w przypadku przygotowania diagnozy w aktualnej strategii województwa kujawsko-pomorskiego. Z analizy tej wynika iż pod względem PKB kujawsko-

pomorskie plasuje się na 8 pozycji wśród województw, wypracowując przy tym 4,4% wartości całkowitej PKB w kraju. Z diagnozy strategicznej wyodrębnić można poszczególne kategorie przedsiębiorstw i ich stan w porównaniu do innych województw - kondycja mikro i małych przedsiębiorstw województwa ma na skalę krajową wypadać zdecydowanie gorzej niż kondycja przedsiębiorstw średnich i dużych. Mimo tych stosunkowo pesymistycznych wniosków w diagnozie zaznaczony jest potencjał rozwoju przedsiębiorczości chociażby w postaci znacznego zasobu terenów, które można spożytkować pod inwestycje. Pozytywnie oceniona została struktura eksportu oraz rynku e-commerce, który ma wiele możliwości na dalszy rozwój.

Poniżej znajduje się analiza wybranych wskaźników dotyczących przedsiębiorczości w województwie kujawsko-pomorskim i dla porównania w kraju.

Pod względem powstawania nowych przedsiębiorstw województwo kujawsko-pomorskie w latach 2016-2018 doświadczyło wzrostu z 4,9 nowopowstałych przedsiębiorstw (liczonych na 1 tys. mieszkańców) na 6,4 przedsiębiorstwa. Kujawsko-pomorskie nie jest jedynym województwem w którym w tym okresie powstawało z roku na rok więcej przedsiębiorstw – wskaźnik ten w Polsce ogółem również uległ wzrostowi (2016: 6,7; 2018: 7,4). W roku 2018 kujawsko-pomorskie było na 8 pozycji wśród województw pod względem poziomu tego wskaźnika (w roku 2019 była to już 9 pozycja z wynikiem 6,2).

Ogólnie rzecz biorąc liczba przedsiębiorstw w latach 2009-2018 zarówno w województwie kujawsko-pomorskim jak i w Polsce wzrastała systematycznie i w miarę równo. W roku 2009 liczba przedsiębiorstw na 1 tys. mieszkańców osiągała w województwie wartość 39,5 (Polska: 43,8), w roku 2014 było to 42,6 (Polska: 47,9), a w roku 2018 nawet 47,3 (Polska: 56). W roku 2018 wciąż jednak kujawsko-pomorskie znajdowało się wśród siedmiu województw, których wartość tego wskaźnika wynosiła mniej niż 50 (najwyżej pod tym względem uplasowało się mazowieckie z wynikiem 77 przedsiębiorstw). W roku 2019 liczba przedsiębiorstw na 1000 mieszkańców wyniosła w województwie kujawsko-pomorskim 49,2 (Polska: 57,6).

W ramach prowadzonych przez PARP badań dotyczących przedsiębiorczości w województwach powstaje syntetyczny wskaźnik poziomu przedsiębiorczości⁹. Województwo kujawsko-pomorskie na przestrzeni lat 2011-2018 cechowało się względną stabilnością biorąc pod uwagę, że w roku 2011 wartość tego wskaźnika została oceniona na 48,7 pkt., a w roku 2018 na 47 pkt. Jest to z jednej strony dobra wiadomość ponieważ wspomniany poziom przedsiębiorczości w regionie nie spadł zauważalnie mocno, ale z drugiej strony nie uległ jednak poprawie. Szczyt ocenianego przez PARP poziomu przedsiębiorczości został w kujawsko-pomorskim osiągnięty w roku 2015 (58,5 pkt.). Omawiane województwo znajdowało się w roku 2018 na 8 miejscu, a więc w połowie rankingu - z punktu widzenia województwa z najwyższym wynikiem (mazowieckie: 85,7 pkt.) w kujawsko-pomorskim sektorze przedsiębiorczości jest wciąż wiele do nadrobienia. W roku 2019 względna stabilność wskaźnika dla województwa odmieniła się (42,6 pkt.) jednak może być to jednoroczna zmiana biorąc pod uwagę, że spadek w tym roku cechował połowę województw.

Nowopowstałe przedsiębiorstwa kujawsko-pomorskiego radzą sobie na rynku stosunkowo dobrze. Co prawda wartość wskaźnika przeżycia pierwszego roku działalności przedsiębiorstwa w latach 2016-2019 dla województwa nie była wyższa niż wartość tego wskaźnika dla Polski ogółem, ale nie oznacza to, że różnice były tu znaczące. Dla rocznika 2018/2019 wskaźnik ten w kujawsko-pomorskim osiągnął poziom 65,2%, a dla Polski 67,6%, co oznacza, że województwo znalazło się nieco poniżej średniej – natomiast dla rocznika 2019/2020 wskaźnik województwa osiąga poziom nieco powyżej średniej krajowej (74,4%; Polska: 69,3%) co również może oznaczać coraz silniejszą pozycję nowych przedsiębiorstw.

Wskaźnik PKB przeliczany na 1 mieszkańca wzrastał w kujawsko-pomorskim z roku na rok przez cały analizowany okres od roku 2000 do 2018, wraz z ogólnokrajowym trendem wzrostu. W roku 2018 omawiany wskaźnik PKB kujawsko-pomorskiego osiągnął poziom 44854 zł przy średniej dla Polski o wysokości 55230 zł. Niezmiennie od roku 2000 istnieją zauważalne różnice między wartościami PKB na 1 mieszkańca województwa i kraju.

⁹ Rankingi sporządzono na podstawie następujących wskaźników: - liczba przedsiębiorstw aktywnych na 1000 mieszkańców (dla przedsiębiorstw mikro, małych i średnich); - liczba pracujących na aktywny podmiot w firmach mikro, małych i średnich; - pracujący w przedsiębiorstwach aktywnych (mikro, małych i średnich) na 1000 mieszkańców; - przychody na aktywne przedsiębiorstwo mikro, małe i średnie; - przychody na pracującego w aktywnej firmie mikro, małej, średniej; - udział kosztów w przychodach w aktywnych przedsiębiorstwach mikro, małych i średnich; - przeciętne wynagrodzenie w przedsiębiorstwach aktywnych, małych i średnich; - nakłady inwestycyjne na mikro, małe i średnie przedsiębiorstwo aktywne; - nakłady inwestycyjne na pracującego w aktywnym przedsiębiorstwie mikro, małym i średnim.

Jednocześnie udział województwa kujawsko-pomorskiego w krajowym PKB pozostawał niezmienny w latach 2011-2018 na poziomie 4,4% (z wyjątkiem w 2013 roku kiedy osiągnął stan 4,5%).

Skala uprzemysłowienia województwa wyróżnia się na tle kraju. W 2018 roku na terenie kujawsko-pomorskiego na 1000 przedsiębiorstw działało 109 przedsiębiorstw przemysłowych (Polska: 104) co jest stosunkowo wysoką wartością – nawet co dziesiąta firma w regionie działa w branży przemysłowej. W analizowanych latach 2009-2018 kujawsko-pomorskie odznaczało się wyższą proporcją takich firm niż średnia krajowa. Największa różnica była dostrzegalna w roku 2011 kiedy wartość tego wskaźnika dla województwa wynosiła 116 przedsiębiorstw, a dla Polski: 106. W roku 2019 skala uprzemysłowienia w województwie (107) oraz kraju ogółem (102) nie uległa mocno znaczącej zmianie.

Razem ze znaczną ilością przedsiębiorstw przemysłowych w województwie kujawsko-pomorskim w takich przedsiębiorstwach pracuje stosunkowo duża liczba pracowników. W całym analizowanym okresie, tj. od 2009 do 2018 roku więcej niż co trzeci pracownik województwa pracował w przedsiębiorstwie przemysłowym. Proporcje te nie ulegają zauważalnym zmianom – w roku 2009 na 1 tys. pracowników, 352 pracowało w takich firmach, a w 2018 roku było to 352 osób. Dla porównania sytuacja w Polsce jako całości zmierza w kierunku coraz mniejszej proporcji takich pracowników ponieważ w roku 2009 było ich 319 (na 1 tys.), a w roku 2018 było ich już 306. W roku 2019 wcześniejsze tendencje dla kraju (303) oraz województwa kujawsko-pomorskiego (354) utrzymywały się.

W województwie kujawsko-pomorskim podobnie jak w Polsce ogółem od roku 2010 utrzymuje się względnie niski udział przedsiębiorstw przemysłowych, które współpracują w zakresie działalności innowacyjnej. W roku 2010 było to (w % ogółu przedsiębiorstw) 6,1% dla Polski oraz 5,6% dla kujawsko-pomorskiego, natomiast w roku 2019 było to 5,1% dla Polski oraz 4,2% dla kujawsko-pomorskiego. W okresie pomiędzy rokiem 2010, a 2019 wartości te w niewielkim stopniu zwiększały się lub zmniejszały z roku na rok. Te dane z jednej strony nie stawiają województwa w mocno niekorzystnym świetle biorąc pod uwagę, że sytuacja w innych województwach jest podobna, ale z drugiej strony nie jest to pożądana skala współpracy, która mogłaby mocno stymulować działania innowacyjne.

Jeśli z kolei chodzi o przedsiębiorstwa z sektora usług, które współpracowały w zakresie działalności innowacyjnej to zarówno na skalę krajową jak i wojewódzką (kujawsko-pomorskie) współpraca między firmami jest jeszcze słabsza i występująca na dodatek z roku

na rok stosunkowo niespójnie. W roku 2010 udział współpracujących firm usługowych w % ogółu tych przedsiębiorstw na skalę krajową wyniósł 4,4%, a w województwie 2,1%. W roku 2014 dla Polski wskaźnik ten wyniósł 3%, a dla kujawsko-pomorskiego 3,2%, a w roku 2019 dla Polski wyniósł 2,6%, a dla województwa 0,7%. Zwłaszcza dane dla roku 2019 prezentują się bardzo niekorzystnie dla województwa kujawsko-pomorskiego.

Również niekorzystnie z punktu widzenia działań innowacyjnych i rozwojowych kreuje się dla województwa sytuacja związana z ośrodkami innowacji i przedsiębiorczości - liczba tych podmiotów spada od roku 2012. Liczba ta w przeliczeniu na 10 tys. działających przedsiębiorstw spadła z 4,9 w roku 2012 do 3,1 podmiotów w roku 2017. Sytuacja ta choć niekorzystna, wciąż jest nieco lepsza od ogólnopolskiej (rok 2017: 2,7). Biorąc pod uwagę, że ogólnie liczba przedsiębiorstw może wzrastać w najbliższych latach to korzystne byłoby żeby ilość takich podmiotów również jeszcze zwiększyła się.

W województwie kujawsko-pomorskim zauważalny był w ostatnim dziesięcioleciu wzrost ilości występowania IOB na 10 tys. podmiotów gospodarki narodowej. W roku 2010 było to 775 IOB, a w roku 2020 już 809 - analizując lata pomiędzy rokiem 2010, a 2020 można stwierdzić, że jest to wynik stopniowego wzrostu tego wskaźnika. W 2020 roku województwo znalazło się na stosunkowo korzystnej 8 pozycji spośród innych województw pod względem ilości IOB na 10 tys. podmiotów gospodarki narodowej. Największe zagęszczenie tych podmiotów w roku 2020 było obserwowane w województwie dolnośląskim (1410), a najniższe w podkarpackim (512).

Część przedsiębiorstw przemysłowych, które są aktywne innowacyjnie współpracują w ramach inicjatyw klastrowych lub innych sformalizowanych rodzajach współpracy. Wśród aktywnych innowacyjnie przedsiębiorstw kujawsko-pomorskiego z liczbą pracujących 10-249 osób w roku 2019 nawet 18% działało w ramach w/w współpracy. Jest to zauważalny, czterokrotny wzrost od roku 2014 (4,4%) oraz nawet jedenastokrotny od roku 2011 (1,6%).

Eksport oraz handel elektroniczny

W województwie kujawsko-pomorskim podobnie jak w Polsce ogółem odsetek eksportujących firm mocno zmienia się z roku na rok – najlepszym rokiem dla tego wskaźnika był rok 2019 kiedy po pierwsze kujawsko-pomorskie zarejestrowało odsetek eksportujących firm na poziomie aż 26%, a po drugie wartość ta była zdecydowanie wyższa niż wartość ogólnokrajowa (20%). Jednak w 2020 roku odsetki te spadły do 14% dla województwa i 16%

dla kraju co może być powiązane z wybuchem pandemii COVID-19. Mimo tej stosunkowo dużej zmienności, tendencja od początku perspektywy finansowej 2014-2020 jest wzrostowa choć wzrost ten jest słabo zauważalny (w 2014 roku kujawsko-pomorskie: 11%, Polska: 13%). Wysoki odsetek eksportujących firm w województwie kujawsko-pomorskim został zidentyfikowany w branży handlowej – w roku poprzedzającym pandemię (2019) odsetek ten wyniósł aż 34% co było wartością zdecydowanie wyższą niż wartość dla Polski (21%). Jest to pozytywna informacja, która dobrze świadczy o ekspansywności handlu województwa jednak dane z choćby roku 2018 (13%) czy roku pandemicznego 2020 (7%) świadczą o braku stabilności eksportu handlowego regionu. Być może pandemia COVID-19 odsłoniła fakt tej niestabilności - w roku 2020 kujawsko-pomorskie z 7% wysokością tego eksportu uplasowało się na przedostatnim miejscu wśród województw. Dla porównania najlepiej radzące sobie pod tym względem województwo małopolskie w 2020 roku zanotowało nawet 24% eksportujących firm działających w branży handlowej.

W trakcie prawie całej perspektywy finansowej RPO WK-P 2014-2020 wzrost przedsiębiorstw posiadających własną stronę internetową był niewielki zarówno dla województwa kujawsko-pomorskiego jak i Polski ogółem, przynajmniej w okresie przed pandemią COVID-19. W kujawsko-pomorskim w 2014 roku 63,3% przedsiębiorstw posiadało własną stronę internetową, a 5 lat później w roku 2019 było to 66,4%. Znaczący wzrost wykorzystania własnych stron internetowych do prowadzenia biznesu nastąpił dopiero w roku pandemii COVID-19, bo nawet do 75% (Polska: 71,3%) co uplasowało w tamtym roku kujawsko-pomorskie na czwartym miejscu wśród innych województw.

Wraz ze wzrostem częstości posiadania własnych stron internetowych firmy województwa kujawsko-pomorskiego coraz częściej otrzymują zamówienia poprzez sieci komputerowe – w roku 2019 nawet 16% wszystkich zamówień było dokonywanych drogą internetową co jest znacznym wzrostem od początku perspektywy finansowej w roku 2014, kiedy zamówienia te stanowiły 11,1% całości.

Jednocześnie w roku 2018 co ósme (12,8%) przedsiębiorstwo województwa prowadziło sprzedaż elektroniczną, a w roku 2019 było to już co szóste (16%).

Potencjał gospodarczy oraz koniunktura przedsiębiorczości w czasie pandemii

Zarówno w kraju jak i na poziomie regionu kujawsko-pomorskiego proces zabudowania i urbanizacji gruntów jest stosunkowo powolnym procesem. Na początku perspektywy

finansowej 2014-2020 udział gruntów zabudowanych i zurbanizowanych w powierzchni ogółem wynosił 4,8%, a pod koniec tej perspektywy było to 5,3% (rok 2019) i 5,4 (rok 2020).

Województwo kujawsko-pomorskie cechuje się stabilną strukturą zatrudnienia w poszczególnych sektorach branżowych. W roku 2014 w sektorze przemysłowym pracowało 31,2% wszystkich pracujących, a w roku 2020 31,5%. W sektorze rolniczym było to 14,1% w roku 2014 i 14,1% w roku 2020 – natomiast w sektorze usługowym było to 54,7% pracujących w roku 2014, a w roku 2020, 54,4%. Jest to sytuacja zdecydowanie odmienna niż obserwowana na skalę krajową – w Polsce ogólnie panuje trend zmniejszania się odsetka pracujących w sektorze rolniczym na rzecz sektora przemysłowego i usługowego.

W prowadzonych co roku przez Bank PEKAO badaniach dotyczących stanu przedsiębiorczości w kraju i w województwach przedsiębiorcy proszeni są o dokonanie punktowej oceny sytuacji gospodarczej w ich województwach (100 pkt = wartość neutralna). W latach 2014-2020 przedsiębiorcy kujawsko-pomorskiego z wyjątkiem jednego rocznika utrzymywali ogółem swoje oceny poniżej wartości neutralnej. W roku 2014 były to 92 pkt., w 2019 roku 93 pkt., natomiast w roku pandemii COVID-19 średnia ocen spadła aż do 81 pkt. Nawet porównując te wyniki do danych ogólnopolskich, które i tak są co roku tylko nieco wyższe można wyciągnąć wniosek, że przedsiębiorcy województwa uważają sytuację gospodarczą ani za słabą ani za mocną.

Ogólny wskaźnik koniunktury MŚP (100 pkt = wartość neutralna) dla województwa kujawsko-pomorskiego wzrósł od roku 2014 (96,6 pkt) do roku 2019 o 3,4 pkt. i znalazł się na poziomie 100 punktowej wartości neutralnej. W roku 2020 prawdopodobnie głównie z powodu pandemii COVID-19 wskaźnik ten spadł do 91,9 pkt (Polska: 91,4 pkt.).

Bank PEKAO w swoim badaniu za rok 2020 zapytał przedsiębiorców o wpływ pandemii koronawirusa na działalność firmy. Wśród przedsiębiorców kujawsko-pomorskiego panuje najczęściej (34%) przekonanie, że wpływ ten był silny. Pozostali respondenci mówili o wpływie umiarkowanym (28%), niewielkim (29%) lub o braku jakiegokolwiek wpływu (9%).

Większość (55%) respondentów tego badania była jednocześnie zdania, że pandemia koronawirusa jest zagrożeniem dla działalności firmy.

Prawie co drugi (47%) respondent twierdził, że z powodu pandemii sprzedaż na rynku krajowym na rzecz klientów indywidualnych obniżyła się, a co trzeci (35%), że obniżyła się

sprzedaż na rynku krajowym na rzecz innych przedsiębiorstw. O wzroście sprzedaży na rynku krajowym wspominało jedynie 3% badanych.

Prawie 3/4 badanych przedsiębiorców kujawsko-pomorskiego zaobserwowało pogorszenie się eksportu w okresie pandemii COVID-19 – uśrednione opinie przedsiębiorców z całego kraju wskazują natomiast na pogorszenie eksportu w nieco ponad połowie (53%) przedsiębiorstw.

W regionie kujawsko-pomorskiego nawet 4/5 (82%) firm skorzystało z rządowych programów wsparcia w ramach walki z negatywnymi skutkami pandemii COVID-19.

Wykluczenie społeczne oraz stan zatrudnienia

Jednym ze sposobów na zmniejszanie skali ubóstwa i wykluczenia określonego w RPO WK-P 2014-2020 było ożywienie społeczne i gospodarcze na obszarach objętych Lokalnymi Strategiami Rozwoju. Dokonywane inwestycje miały doprowadzić do podniesienia aktywności zawodowej mieszkańców obszarów zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem. Z punktu widzenia wspierania przedsiębiorczości to obszary wiejskie miały być poddawane rewitalizacji, a mała przedsiębiorczość lokalna miała otrzymać stosowne wsparcie.

Według danych pochodzących z diagnozy zawartej w aktualnej dokumentacji strategicznej rozwoju województwa (przygotowanej na potrzeby aktualnej Strategii Rozwoju Województwa) od roku 2012 liczba pracujących w województwie stale wzrasta. Skala redukcji bezrobocia w kujawsko-pomorskim w okresie 2013-2018 została oceniona jako bardzo duża. Jednocześnie jednak od 2013 roku wzrasta udział zarejestrowanych osób bezrobotnych powyżej 24 miesięcy w całkowitej liczbie osób bezrobotnych. Stan gospodarki regionu jest silnie związany ze skalą problemu ubóstwa – w województwie kujawsko-pomorskim w okresie 2008-2017 wskaźnik zasięgu ubóstwa kształtował się powyżej ogólnej wartości dla kraju.

Poniżej opisane zostały wnioski z analizy wskaźników związanych ze stanem zatrudnienia i przedsiębiorczości w najmniejszych miejscowościach województwa.

Wskaźnik zatrudnienia na wsi wśród osób od 18 do 59(K)/64(M) roku życia w województwie kujawsko-pomorskim ma tendencję wzrostową. Najmniej korzystna sytuacja została zaobserwowana w regionie w roku 2004, kiedy wskaźnik ten wynosił 54,1% po czym obserwowany był stopniowy wzrost – w roku 2010 osiągał on poziom 61%, w roku 2015 było to 66,6%, a w roku 2020 nawet 69,9%. Wzrosty zatrudnienia na wsiach województwa kujawsko-pomorskiego na przestrzeni lat są tożsame ze wzrostami tego wskaźnika na skalę

krajową, choć zwykle o około 2 pp. niższe. W roku 2020 kujawsko-pomorskie pod względem zatrudnienia na terenach wiejskich uplasowało się stosunkowo nisko, na 12 miejscu (dla kontrastu można dodać, że najwyższe znalazło się łódzkie z 78% zatrudnieniem).

W czasie trwania perspektywy finansowej RPO WK-P 2014-2020 w województwie kujawsko-pomorskim dynamicznie spadła stopa bezrobocia na wsiach z 11% (2014 rok) na 2,7% (2020 rok). Ta mocna tendencja spadkowa jest jednocześnie bardzo zbliżona do tendencji obserwowanej w Polsce ogółem.

Na obszarach wiejskich kujawsko-pomorskiego obserwowany jest również wzrost ilości osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą (w przeliczeniu na 100 osób w wieku produkcyjnym). W roku 2014 wskaźnik ten w województwie znajdował się na poziomie 8,78, a w roku 2019 osiągał już poziom 10,39, co oznacza, że co dziesiąty mieszkaniec wsi (będący w wieku produkcyjnym) prowadzi działalność gospodarczą. Kujawsko-pomorskie pod tym względem znalazło się w roku 2019 na 9 miejscu (najwyższy poziom tego wskaźnika zaobserwowany został w zachodniopomorskim: 13,32) – województwo kujawsko-pomorskie pozostało na tej pozycji również w roku 2020 z wynikiem wskaźnika na poziomie 10,94.

Jednocześnie bez większych zmian pozostaje ilość podmiotów wpisanych do rejestru REGON na wsiach kujawsko-pomorskiego. W roku 2014 w przeliczeniu na 10 tys. ludności takich podmiotów było 65, a w roku 2018 było to 95.

Efektywność energetyczna oraz redukcja emisji zanieczyszczeń

W ramach RPO WK-P 2014-2020 rozwijane i rozpowszechnianie miały być technologie OZE, technologie zapewniające efektywność energetyczną/zmniejszające emisyjność gospodarki jak i sama idea ochrony środowiska i oszczędności energii. Wspieranie przedsiębiorstw oraz samo zachęcanie ich do wprowadzania wyżej wymienionych działań było istotną częścią strategii regionu na cały okres programowania. Efektem wsparcia miało w założeniu być zwiększenie efektywności energetycznej przedsiębiorstw, przechodzenie na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach gospodarki, wypromowanie efektywności energetycznej i korzystanie z technologii OZE oraz zmniejszanie strat ciepła, energii i wody w działaniu przedsiębiorstw województwa.

Diagnoza postawiona w dokumentacji strategicznej województwa określa wielkość emisji wybranych gazów cieplarnianych jako utrzymująca się na umiarkowanym poziomie względem innych województw. Autorzy diagnozy zaznaczają jednak, że znaczący udział w produkcji

zanieczyszczeń powietrza posiadają zakłady szczególnie uciążliwe - aczkolwiek nawet 71% takich zakładów, które działają w województwie posiada specjalne urządzenia redukujące skalę emitowanych zanieczyszczeń pyłowych. Jako istotne wyzwanie określone zostało podniesienie efektywności energetycznej gospodarki kujawsko-pomorskiego.

Poniższe wskaźniki pozwalają dokładniej zdiagnozować zmiany zachodzące w województwie pod względem efektywności energetycznej oraz emisji zanieczyszczeń.

W ciągu ostatniej dekady zarówno w Polsce ogółem jak i w województwie kujawsko-pomorskim stopniowo wzrasta zużycie energii elektrycznej w sektorze przemysłowym. W roku 2010 mieliśmy w województwie do czynienia ze zużyciem na poziomie 3540 GWh (Polska: 2633 GWh), następnie w roku 2015 było to już 3740 GWh (Polska: 3125), a w roku 2019 wskaźnik ten osiągnął poziom 4113 GWh (Polska: 3575). W roku 2019 województwo kujawsko-pomorskie zajmowało aż 6 miejsce pod względem zużycia energii elektrycznej przez sektor przemysłowy.

Powyższe obserwacje trudno jest nazwać pozytywnymi jednak w tym samym czasie również zauważalnie wzrastała produkcja energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych. W roku 2010 produkcja ta w kujawsko-pomorskim była na poziomie 2098 GWh, w roku 2015 wzrosła do poziomu 2558 GWh, a w roku 2019 osiągnęła poziom nawet 3521 GWh.

Zakłady z grupy szczególnie uciążliwych z roku na rok sukcesywnie zmniejszają poziom emisji zanieczyszczających pyłów zarówno na skalę województwa kujawsko-pomorskiego jak i w Polsce ogółem. W województwie zakłady te w roku 2010 były odpowiedzialne za emisję 4,3 tys. ton zanieczyszczeń pyłowych w ciągu roku. Pięć lat później wartość ta spadła do 2,6 tys., w roku 2019 osiągnęła 2,1 tys. ton, a w roku 2020 1,8 tys. ton.

Niestety, odwrotny trend w województwie kujawsko-pomorskim jest obserwowalny w przypadku emisji zanieczyszczeń gazowych pochodzących z zakładów szczególnie uciążliwych. Zaczynając od roku 2010 (7 mln ton rocznie) zauważalny jest relatywnie wysoki wzrost tych zanieczyszczeń. W roku 2015 osiągał on poziom 8,4 mln ton, w roku 2019 już nawet 9,7 mln, a w roku 2020 nawet 9,9 mln ton. Z jednej strony dobrą wiadomością jest, że mimo wszystko nie są to wyniki mocno zbliżone do ogólnokrajowych - przykładowo w Polsce w roku 2019 emisja zanieczyszczeń gazowych z zakładów szczególnie uciążliwych wynosiła średnio 12,4 mln ton rocznie, ale z drugiej strony w ciągu ostatnich paru lat wskaźnik ten dla Polski ogółem nieznacznie spada – w roku 2020 osiągał już poziom 11,6 mln ton.

Spośród wszystkich powyższych omawianych obszarów wsparcia czyli dotyczących działalności B+R/innowacji, przedsiębiorczości, walki z ubóstwem/wykluczeniem społecznym i rozpowszechnianiem technologii OZE/zmniejszania emisyjności – to wspieranie działalności B+R i innowacyjności zdaje się nadal zmagać z największymi problemami. W okresie trwania perspektywy finansowej 2014-2020 zmniejszała się liczba studentów uczących się w województwie, a przedsiębiorstwa proporcjonalnie poświęcały coraz mniej środków na inwestycje. Zmalał również wskaźnik średniego udziału przedsiębiorstw innowacyjnych w ogólnej liczbie przedsiębiorstw. Mieliśmy też do czynienia ze stagnacją w relacji patentów udzielonych do zgłoszonych dla województwa kujawsko-pomorskiego trwającą od 2016 roku. Mimo to w omawianym okresie wzrosły choćby nakłady wewnętrzne na działalność B+R w sektorze przedsiębiorstw liczone na 1 mieszkańca oraz liczba pracujących w B+R w sektorze przedsiębiorstw w przeliczeniu na 10 tys. pracujących.

Przedsiębiorczość w województwie ogólnie zdaje się jednak zmierzać w odpowiednim kierunku. Powstają coraz częściej nowe przedsiębiorstwa, wzrasta wskaźnik PKB przeliczany na 1 mieszkańca, czy ilość występowania IOB na 10 tys. podmiotów gospodarki narodowej. Zdecydowany wzrost został zidentyfikowany wśród przedsiębiorstw aktywnych innowacyjnie współpracujących w ramach inicjatyw klastrowych lub innych sformalizowanych rodzajów współpracy. Nawet w trakcie trwania pandemii COVID-19 wzrosło wykorzystanie własnych stron internetowych do prowadzenia biznesu (choć być może należałoby powiedzieć, że właśnie z powodu pandemicznych ograniczeń ta aktywność wzrosła), a firmy województwa kujawsko-pomorskiego coraz częściej otrzymują zamówienia poprzez sieci komputerowe, co świadczy o ich zdolności do adaptacji na rynku. Raport Banku PEKAO identyfikował wzrost ogólnego wskaźnika koniunktury MŚP w latach 2014-2019. Stagnacja obserwowana była za to w syntetycznym wskaźniku poziomu przedsiębiorczości czy w udziale województwa kujawsko-pomorskiego w krajowym PKB. Ze względu na pandemię COVID-19 odsetek eksportujących firm znacznie zmniejszył się, ale do roku 2019 rejestrowany był wzrost tego wskaźnika. Z drugiej strony od roku 2010 utrzymuje się względnie niski udział przedsiębiorstw przemysłowych, które współpracują w zakresie działalności innowacyjnej oraz maleje proporcja przedsiębiorstw z sektora usług, które współpracują w zakresie działalności innowacyjnej. Od roku 2012 proporcjonalnie maleje też liczba ośrodków innowacyjnych i przedsiębiorczości.

Działania skierowane na walkę z ubóstwem oraz wykluczeniem społecznym zdają się dawać zamierzone skutki. Od roku 2012 liczba pracujących osób w województwie stale wzrasta. Skala redukcji bezrobocia w kujawsko-pomorskim w od roku 2014 została oceniona jako bardzo duża. Również na obszarach wiejskich identyfikowane są pozytywne trendy w zatrudnieniu: znacząco wzrasta wskaźnik zatrudnienia na wsi wśród osób od 18 do 59(K)/64(M) roku życia oraz dynamicznie spadła w tych miejscowościach stopa bezrobocia. Na obszarach wiejskich kujawsko-pomorskiego obserwowany jest również wzrost ilości osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą. Ogólnie jednak na terenie województwa kujawsko-pomorskiego od 2013 roku wzrastał udział zarejestrowanych osób bezrobotnych powyżej 24 miesięcy w całkowitej liczbie osób bezrobotnych.

Działania prowadzone w obszarze wspierania technologii OZE oraz zmniejszanie emisyjności przynoszą w zakresie niektórych wskaźników pożądane skutki, ale nie we wszystkich. W okresie finansowania RPO WK-P 2014-2020 znacznie wzrastała produkcja energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych, a zakłady z grupy szczególnie uciążliwych zmniejszały poziom emisji zanieczyszczających pyłów. Niekorzystnymi trendami w regionie pozostają jednak: wzrost zużycia energii elektrycznej w sektorze przemysłowym oraz wzrost emisji zanieczyszczeń gazowych pochodzących z zakładów szczególnie uciążliwych.

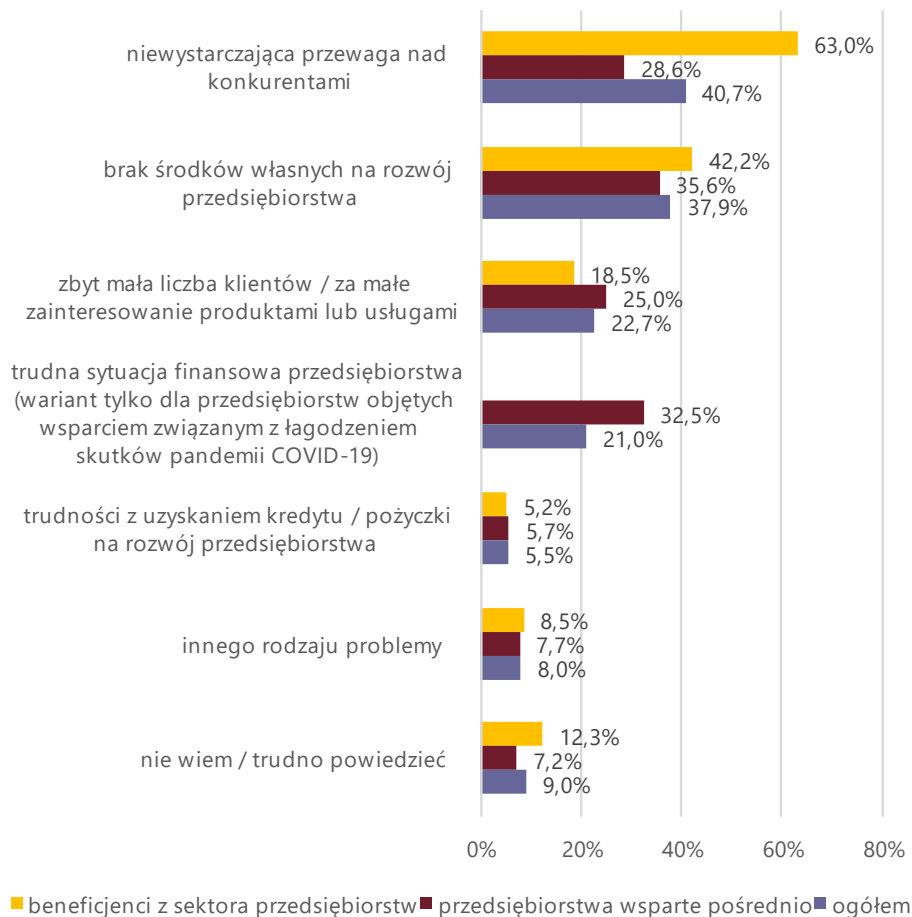
Podsumowując ocenę aktualności dotychczasowych wyzwań i potrzeb sektora przedsiębiorstw stwierdzić należy, że – co do zasady – w obszarach oddziaływania RPO WK-P 2014-2020 nadal utrzymuje się uzasadnienie dla interwencji współfinansowanej ze środków wspólnotowych. Najważniejsze problemy sektora przedsiębiorstw dotyczące obszaru działalności B+R lub innowacyjności trudno traktować jako ostatecznie przezwyciężone, nawet jeśli wybrane parametry cechuje w ostatnich latach poprawa sytuacji. Pamiętać przy tym należy, że poza samym faktem ewentualnej poprawy brać należy pod uwagę także relatywną pozycję woj. kujawsko-pomorskiego w stosunku do innych regionów, która w wielu przypadkach uzasadnia kontynuację wsparcia jako czynnika niwelowania dystansu względem województw o największym potencjale gospodarczym.

Największa poprawa sytuacji nastąpiła w obszarze związanym ze sferą społeczno-zatrudnieniową, ale w kontekście ewaluowanej interwencji obszar ten odnosi się wyłącznie do stosunkowo niewielkiego fragmentu wsparcia, tj. pomocy świadczonej w ramach Działania 7.1.

Choć zauważalna jest duża aktualność dotychczasowych potrzeb i wyzwań rozwojowych, to jednak nie można powiedzieć, że mapa problemów sektora przedsiębiorstw dotycząca perspektywy 2014-2020 pokrywa się z tą, która odnosi się do lat 2021-2027. Wynika to przede wszystkim z faktu, że w nadchodzącej perspektywie, nawet jeśli kryzys pandemiczny nie będzie się już utrzymywał, to na pewno będą odczuwalne jego skutki. Jest to element, który na etapie programowania RPO WK-P 2014-2020 nie występował, natomiast aktualnie musi być traktowany jako czynnik zarówno oddziałujący na oczekiwaną strukturę pomocy, jak i potencjał absorpcyjny sektora przedsiębiorstw.

Dotychczasowa analiza trafności udzielonego wsparcia bazowała na analizie stopnia adekwatności zakresu interwencji do diagnozowanych w województwie problemów sektora przedsiębiorstw (oraz kwestii aktualności tych problemów). Choć jest to bardzo istotny aspekt oceny trafności, to powinien on zostać uzupełniony także o subiektywną perspektywę interesariuszy wsparcia, tj. samych przedsiębiorców oraz instytucji świadczących usługi w dofinansowanych przedsięwzięciach. Taka perspektywa jest o tyle istotna, że – po pierwsze – ogólna sytuacja sektora przedsiębiorstw w regionie nie musi w sposób dokładny odzwierciedlać konfiguracji potrzeb i oczekiwań tych spośród kujawsko-pomorskich firm, które są potencjalnymi i rzeczywistymi odbiorcami pomocy. Po drugie, subiektywna ocena trafności dostępnego wsparcia stanowi jeden z czynników kształtujących bieżący i przyszły potencjał absorpcyjny podmiotów, do których wsparcie to jest adresowane.

Punktem wyjścia diagnozy subiektywnej oceny trafności wśród samych przedsiębiorców jest identyfikacja problemów, które skłoniły ich do skorzystania z pomocy w ramach RPO WK-P 2014-2020.

Wykres 3. Charakter problemów skłaniających przedsiębiorstwa do skorzystania ze wsparcia

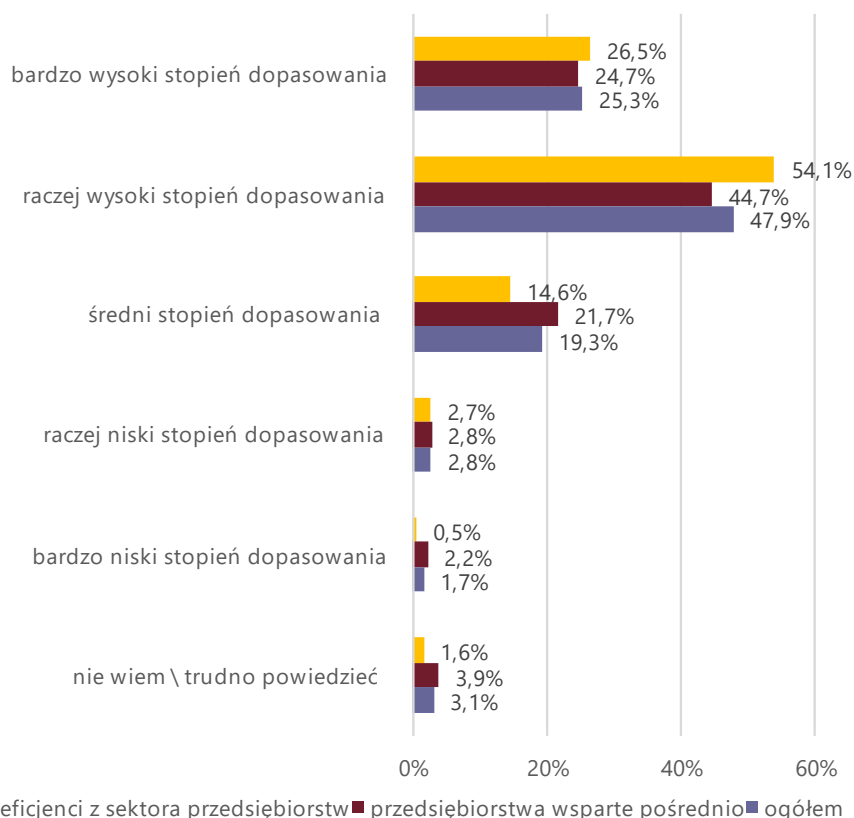
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CAWI/CATI z przedsiębiorstwami objętymi wsparciem; beneficjenci z sektora przedsiębiorstw - n=211, przedsiębiorstwa wsparte pośrednio - n=388, ogółem - n=599; pytanie wielokrotnego wyboru, odsetki odpowiedzi nie sumują się do 100%

Najczęściej deklarowanym problemem skłaniającym przedsiębiorstwa do skorzystania ze wsparcia była niewystarczająca przewaga nad konkurentami – na ten aspekt wskazało 40,7% badanych. Zbliżony odsetek respondentów (37,9%) wskazał także na brak środków własnych na rozwój przedsiębiorstwa, a nieco mniejszy na zbyt małą liczbę klientów / za małe zainteresowanie produktami lub usługami (22,7%) oraz trudną sytuację finansową przedsiębiorstwa (21%), przy czym ten ostatni problem odnosił się w badaniu wyłącznie do przedsiębiorstw objętych wsparciem związanym z łagodzeniem skutków pandemii COVID-19. Pozostałe powody były wskazywane rzadziej, ale warto zauważyć, że tylko dla 5,5% badanych firm powodem skorzystania z pomocy w ramach RPO WK-P 2014-2020 były trudności z uzyskaniem kredytu / pożyczki na rozwój przedsiębiorstwa (pamiętać jednak należy, że wśród respondentów dominowały podmioty korzystające z pomocy bezzwrotnej – te firmy mogą nie mieć doświadczeń w staraniu się o kredyt / pożyczkę). Z kolei spośród „innego rodzaju problemów” wskazywano m.in. na: trudności w pozyskaniu pracowników (co z kolei

przełożyło się na konieczność wprowadzenia zmian technologicznych lub zmiany profilu firmy), niewystarczający potencjał do samodzielnego wykorzystania dostrzeżonej niszy rynkowej, niewystarczający potencjał do samodzielnej poprawy jakości oferty przedsiębiorstwa.

Jeśli chodzi o różnice pomiędzy wsparciem bezpośrednim i pośrednim, to w największym stopniu dotyczą one częstości deklarowania niewystarczającej przewagi nad konkurentami jako powodu skorzystania ze wsparcia. Wśród beneficjentów na ten element wskazało aż 63% badanych, podczas gdy w grupie firm wspartych pośrednio było to jedynie 28,6%. Oznacza to, że z perspektywy podmiotów gospodarczych korzystających z pomocy, wsparcie bezpośrednie w większym stopniu cechuje potencjał istotnego (bo dystansującego konkurencję) wsparcia rozwojowego. Może to wynikać zarówno z większej skali finansowej projektów „beneficjenckich” realizowanych przez firmy, z zakresu merytorycznego tych przedsięwzięć, ale także specyfiki odbiorców wsparcia (w przypadku wsparcia pośredniego są to w większym stopniu podmioty o mniejszym potencjale rozwojowym).

Wykres 4. Ocena stopnia dopasowania wsparcia do potrzeb przedsiębiorstw

■ beneficjenci z sektora przedsiębiorstw ■ przedsiębiorstwa wsparte pośrednio ■ ogółem

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CAWI/CATI z przedsiębiorstwami objętymi wsparciem; beneficjenci z sektora przedsiębiorstw - n=211, przedsiębiorstwa wsparte pośrednio - n=388, ogółem - n=599; pytanie wielokrotnego wyboru, odsetki odpowiedzi nie sumują się do 100%

Bez względu na rodzaj otrzymanej pomocy przedsiębiorcy bardzo pozytywnie oceniają stopień dopasowania wsparcia do swoich potrzeb – na poziomie ogólnym aż 73,2% respondentów wysoko oceniło ów stopień dopasowania (w tym: 25,3% bardzo, a 47,9% raczej wysoko). Na niski poziom dopasowania do potrzeb wskazało łącznie jedynie 4,5% przedsiębiorstw uczestniczących w badaniu (w tym: 2,8% wskazało na raczej niski, a 1,7% na bardzo niski stopień dopasowania otrzymanej pomocy do potrzeb). Generalnie, mamy więc do czynienia – w odczuciu odbiorców wsparcia – z wysokim stopniem trafności ewaluowanej interwencji. Potwierdzają się więc w tym przypadku wcześniejsze wnioski wynikające z przeprowadzonej analizy logiki interwencji, przy czym konkluzje wynikające z badania przedsiębiorców traktować należy jako mające większą wagę. Wynika to przede wszystkim z faktu, że badani przedsiębiorcy nie oceniali tutaj trafności potencjalnej (identyfikowanej na podstawie oceny dostępnego zakresu pomocy), ale faktycznej (tj. bazującej na ocenie tego, w jaki sposób otrzymana pomoc wpłynęła na funkcjonowanie firmy, czy też jak oddziaływała na diagnozowane wcześniej przez przedsiębiorstwo problemy).

Pozytywnie ocenić należy również fakt, że wysoka ocena trafności cechuje zarówno przedsiębiorców korzystających z pomocy w formule bezpośredniej, jak i pośredniej. Oznacza to bowiem, że żaden z tych modeli dystrybucji wsparcia nie zaburza w sposób istotny kwestii dopasowania pomocy do potrzeb odbiorców. Należy tu jednak oczywiście zaznaczyć, że badanie prowadzone było wyłącznie wśród firm korzystających ze wsparcia, a więc tych podmiotów, które zdecydowały się na aplikowanie o pomoc, dostrzegając użyteczność oferty dla sektora przedsiębiorstw zawartej w RPO WK-P 2014-2020. Z punktu widzenia całego sektora ocena trafności mogłaby być już nieco inna, wydaje się, że w szczególności w przypadku wsparcia bezpośredniego – bardziej krytyczna, gdyż w odniesieniu do tej formuły pomocy mamy do czynienia z mocniejszym kierunkowaniem interwencji, a w konsekwencji – jej zawężaniem.

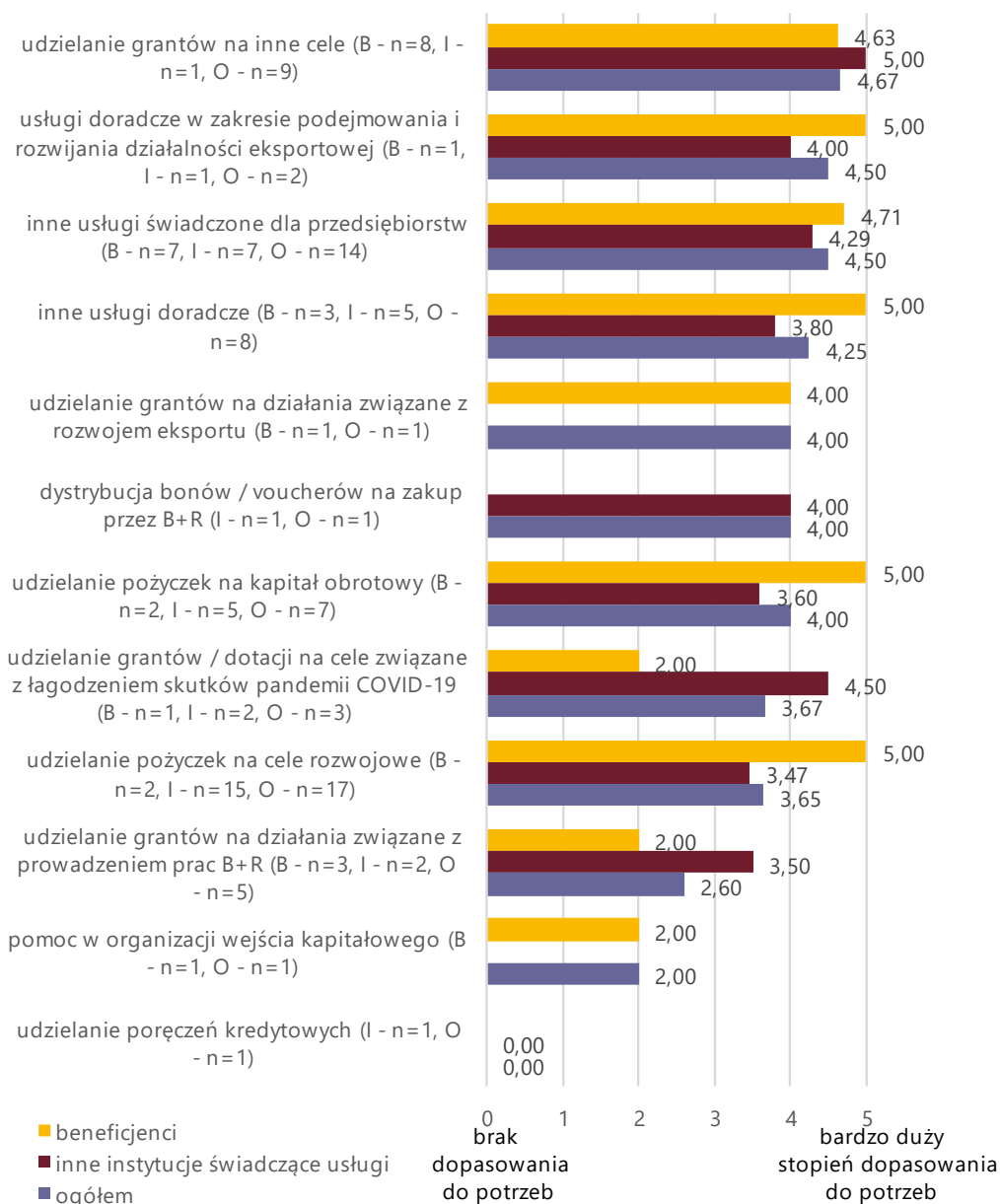
Respondentów, którzy trafność pomocy ocenili średnio lub nisko poproszono o wskazanie, jakie działania mogłyby zwiększyć stopień dopasowania wsparcia do ich potrzeb. Podkreślano w tym przypadku znaczenie przede wszystkim trzech elementów. Pierwszy dotyczy skali / wielkości udzielonego dofinansowania. Uczestnicy badania zwracali uwagę, że dostępność pomocy jest zbyt mała (zbyt niska ogólna pula środków finansowych) lub że niewystarczająca jest udzielana kwota dofinansowania, bądź że zbyt niski jest przysługujący przedsiębiorcom poziom dofinansowania (szczególnie jeśli chodzi np. o przedsięwzięcia obarczone

podwyższonym poziomem ryzyka, czyli odnoszące się do sfery B+R). Drugi czynnik obniżający trafność nie jest bezpośrednio związany z zakresem dostępnej pomocy, ale trybem jej udzielania. Chodzi o złożoność formalno-administracyjną i wymagania nakładane na potencjalnych odbiorców pomocy i – powiązany z tymi czynnikami – długi okres oczekiwania na otrzymanie pomocy (zarówno na otrzymanie decyzji o jej przyznaniu, jak i faktycznie otrzymanie przyznanych środków finansowych). Nakłady, jakie firmy muszą ponieść w związku z aplikowaniem o wsparcie i późniejszą realizacją swoich przedsięwzięć postrzegane są jako obniżające ostateczną trafność przyznanej pomocy (biorąc pod uwagę wielkość otrzymanego wsparcia i skalę poniesionych nakładów czasowych i organizacyjnych oraz czas na faktyczne otrzymanie pomocy). Z kolei trzeci aspekt ewentualnego wzrostu trafności pomocy związany jest ze zwiększeniem elastyczności pomocy. Chodzi tutaj o różne wymiary tej elastyczności:

- wydłużenie czasu realizacji projektu,
- ułatwienie wprowadzania zmian dotyczących zakresu działań projektowych,
- poszerzenie zakresu wydatków kwalifikowalnych,
- większa elastyczność w doborze podwykonawców / dostawców,
- zmniejszenie profilowania branżowego,
- uzależnienie wielkości pomocy od wielkości zatrudnienia w przedsiębiorstwie.

Choć dla oceny trafności wsparcia kluczowa jest perspektywa jego odbiorców, to dodatkowo kwestia ta została uwzględniona w badaniu instytucji świadczących usługi na rzecz przedsiębiorstw. Respondenci z tej grupy byli proszeni o ocenę dopasowania oferowanej pomocy do potrzeb sektora przedsiębiorstw. Poniżej przedstawiono dane odnoszące się do tego aspektu i warto podkreślić, że częściowo przewyżniają one zasygnalizowany wcześniej problem oceny trafności interwencji tylko z perspektywy firm, które z niej skorzystały. Badane instytucje mają bowiem – ze względu na specyfikę przedmiotu swojej działalności – szeroki ogląd potrzeb firm działających w regionie.

Wykres 5. Ocena dopasowania wsparcia do potrzeb przedsiębiorstw przez instytucje świadczące usługi na ich rzecz

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CAWI/CATI z instytucjami świadczącymi; pytanie zadawane jeśli zadeklarowano świadczenie wsparcia danego rodzaju; z analiz wyłączono odpowiedź „nie wiem / trudno powiedzieć”

Przyjmując, że o wysokiej ocenie stopnia dopasowania do potrzeb świadczą noty na poziomie co najmniej „4” (w 5-punktowej skali), to mamy z nią do czynienia w przypadku aż 7 instrumentów pomocowych:

- udzielanie grantów na inne cele (4,67),
- usługi doradcze w zakresie podejmowania i rozwijania działalności eksportowej (4,50),
- inne usługi świadczone dla przedsiębiorstw (4,50),
- inne usługi doradcze (4,25),

- udzielanie grantów na działania związane z rozwojem eksportu (4,00),
- dystrybucja bonów / voucherów na zakup prac B+R (4,00),
- udzielanie pożyczek na kapitał obrotowy (4,00).

Niższa ocena dotyczyła natomiast tylko 4 instrumentów pomocowych. Zasadnym jest więc wniosek, iż badane instytucje oceniają pozytywnie trafność pomocy oferowanej w ramach realizowanych przedsięwzięć, w których wsparcie świadczone było w formule pośredniej. Jednocześnie, analizując szczegółowe oceny poszczególnych typów wsparcia zauważyć można tendencję polegającą na tym, że – co do zasady – relatywnie niższe oceny przyznawano tym rodzajom pomocy, które miały charakter bardziej wyspecjalizowany lub – ze względu na swój charakter – były kierowane do węższej grupy odbiorców. Innymi słowy, stosunkowo gorsza ocena trafności oznaczałaby tu raczej, że są to nie tyle zupełnie nietrafne narzędzia wsparcia, ale że raczej trafność ta dotyczy określonych podgrup populacji kujawsko-pomorskich firm.

Jeśli chodzi o wskazania badanych instytucji dotyczące tego, jakiego rodzaju działania mogłyby zwiększyć trafność ewaluowanej interwencji, to są one zasadniczo zbieżne z opiniami samych przedsiębiorców. Chodzi tutaj przede wszystkim o: poszerzenie zakresu przedsięwzięć i podmiotów kwalifikujących się do uzyskania wsparcia, zwiększenie elastyczności w udzielaniu pomocy i uwzględnianiu ewentualnych zmian we wspieranych przedsięwzięciach, uproszczenie procedur aplikacyjnych.

W badaniu jakościowym przedstawiciele IZ RPO WK-P 2014-2020 oraz instytucji świadczących usługi na rzecz przedsiębiorstw w ewaluowanych projektach generalnie potwierdziły trafność udzielonego wsparcia i wysoki stopień jego dopasowania do potrzeb przedsiębiorstw, na co wpływ miał m.in. fakt przeprowadzenia na etapie programowania obowiązkowej ewaluacji *ex-ante* Programu, która pozwoliła zweryfikować pierwotnie przyjęte założenia i doprecyzować zakres pomocy. Uczestnicy badania jakościowego potwierdzili także wcześniejszy wniosek z analiz przeprowadzonych na potrzeby niniejszej ewaluacji, tj. generalną aktualność problemów i wyzwań stanowiących podstawę do zaprojektowania takiego, a nie innego kształtu interwencji w bieżącym okresie finansowania. Zasygnalizowano przy tym pojawienie się w trakcie wdrażania nowych wyzwań i problemów, ze szczególnym uwzględnieniem kryzysu pandemicznego, w kontekście którego wprowadzono jednak odpowiednie instrumenty pomocowe dotyczące m.in. zapewnienia wsparcia płynnościowego

dla przedsiębiorstw, pomocy w utrzymaniu działalności gospodarczej lub przebranżowieniu firm i dywersyfikacji oferty produktowo-usługowej. Uczestnicy badania jakościowego odnieśli się do szczegółowych aspektów pomocy identyfikując określone rozwiązania zwiększające trafność różnych form wsparcia, np.: uwzględnienie lokalnych potrzeb sektora przedsiębiorstw w przypadku wsparcia wdrażanego w formule RLKS, czy zapewnienie wsparcia dotacyjnego, które – z punktu widzenia potrzeb i deficytów przedsiębiorstw – cechuje się największą popularnością.

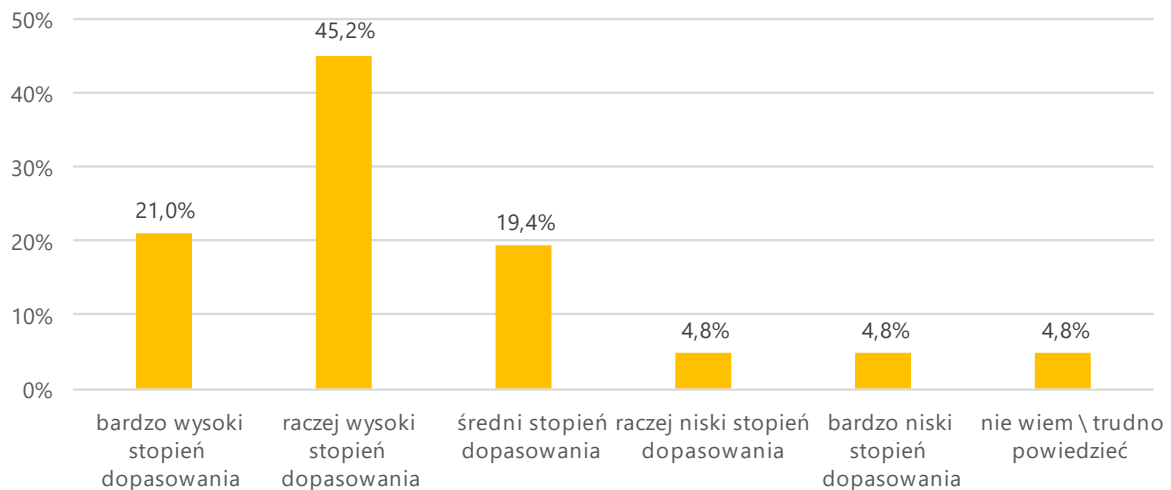
Jednocześnie, wskazano na takie obszary wsparcia, w odniesieniu do których wcześniej nie występowało zapotrzebowanie na pomoc, albo w przypadku których wsparcie nie zostało zaadresowane. Akcentowano tutaj przede wszystkim takie kwestie jak: wsparcie związane z postępującą zmianą struktury gospodarki / zatrudnienia i zmniejszającym się udziałem sektora rolniczego, niewystarczające wsparcie w procesie rozwijania działalności e-biznesowej; niewystarczającą pomoc w odniesieniu do wzmacniania kooperacji tak pomiędzy przedsiębiorstwami (m.in. inicjatywy klastrowe), jak i instytucjami otoczenia biznesu.

Zwracano także uwagę, że czynnikiem mogącym obniżać ogólną trafność interwencji jest fakt – sygnalizowanego we wcześniejszej części raportu – relatywnie dużego rozproszenia instrumentów pomocowych, co utrudnia oferowanie konkretnym podmiotom wsparcia o charakterze kompleksowym. Trzeba jednak przy tym zaznaczyć, że całkowite rozwiązanie tego problemu pozostaje poza kompetencjami IZ i wynika z konieczności wydzielenia odrębnych obszarów interwencji ze względu na jej zakres tematyczny oraz stosowane formy wsparcia.

Szczegółowy aspekt analizy trafności udzielonego wsparcia dotyczy stopnia dopasowania wsparcia, które zostało uruchomione w celu zniwelowania skutków pandemii COVID-19.

Poniżej przedstawiono dane dotyczące tej kwestii, które bazują na wynikach badania przedsiębiorstw, które objęto wsparciem związanym z łagodzeniem skutków kryzysu pandemicznego.

Wykres 6. Ocena stopnia dopasowania wsparcia przedsiębiorstw do potrzeb wynikających z pandemii COVID-19 i jej skutków

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CAWI/CATI z przedsiębiorstwami objętymi wsparciem; n=186; pytanie zadawane przedsiębiorstwom objętym wsparciem związanym z łagodzeniem skutków pandemii COVID-19

Choć ogólny odsetek respondentów oceniających pozytywnie pomoc otrzymaną w związku z kryzysem pandemicznym jest nieco niższy niż w przypadku całościowej oceny interwencji (66,2% wobec 73,2%), to jednak nadal możemy mówić o wyraźnie pozytywnej ocenie. Nie zmienia tego również fakt, że blisko co dziesiąty respondent (9,6%) trafność tę ocenił – raczej lub bardzo – nisko.

Grupa respondentów w badaniu instytucji świadczących usługi w ewaluowanych projektach, którzy zadeklarowali udzielanie wsparcia na cele związane z łagodzeniem skutków pandemii COVID-19 wyniosła tylko 3 podmioty, które potwierdziły wysoką trafność pomocy związanej z niwelowaniem skutków kryzysu pandemicznego w sektorze przedsiębiorstw. Na bardzo wysoki stopień dopasowania wsparcia do potrzeb wskazał 1 podmiot, a 2 kolejne opowiedziały się za raczej wysokim stopniem dopasowania.

Choć ocena trafności pomocy odnoszącej się bezpośrednio do niwelowania skutków pandemii COVID-19 jest wśród odbiorców tej pomocy pozytywna, to jednak zauważalny w analizowanych wynikach nieco większy krytycyzm niż w przypadku ogólnej oceny interwencji każe zapytać o możliwe jego przyczyny. Sami przedsiębiorcy zwracali uwagę na to, że wsparcie związane ze skutkami kryzysu pandemicznego byłoby bardziej dopasowane do ich potrzeb, gdyby: skrócono i uproszczono proces aplikowania o wsparcie i rozpatrywania złożonej przez wnioskodawców dokumentacji, zwiększono skalę finansową udzielanej pomocy, zrezygnowano z rozwiązań ograniczających (podmiotowo lub przedmiotowo)

dostępność pomocy, uzależniono wielkość pomocy od sytuacji danego przedsiębiorstwa i stopnia oddziaływania kryzysu pandemicznego na firmę.

W badaniu jakościowym pozytywnie oceniono fakt wprowadzenia w trybie nadzwyczajnym instrumentów pomocowych odnoszących się do pandemii COVID-19. Akcentowano przede wszystkim szybkość uruchomienia pomocy oraz różnorodność form wsparcia (instrumenty grantowe i pożyczkowe; pomoc w zakresie bieżącej działalności oraz na cele rozwojowe związane z przebranżowieniem; wsparcie dystrybuowane szeroko i kierunkowane branżowo). Pozytywnie oceniono także rozwiązania, które były wprowadzane w odniesieniu do projektów, które nie były wdrażane w ramach nowych instrumentów pomocowych, ale na które pandemia COVID-19 również miała negatywny wpływ. Chodzi tutaj przede wszystkim o wprowadzenie możliwości dokonywania zmian w realizowanych projektach, które pozwoliły dostosować się firmom do trudności związanych z kryzysem pandemicznym. Natomiast jeśli chodzi o te aspekty pomocy związanej z pandemią COVID-19, które ocenione były przez uczestników badania jakościowego raczej krytycznie, to w dużej mierze pokrywają się one z tymi wskazywanymi przez samych przedsiębiorców.

OCENA UŻYTECZNOŚCI I SKUTECZNOŚCI WSPARCIA SKIEROWANEGO DO SEKTORA PRZEDSIĘBIORSTW W RAMACH RPO WK-P 2014-2020

W niniejszym rozdziale dokonano całościowej oceny użyteczności i skuteczności wsparcia skierowanego do sektora przedsiębiorstw w ramach RPO WK-P 2014-2020. Analizą objęto takie zagadnienia jak:

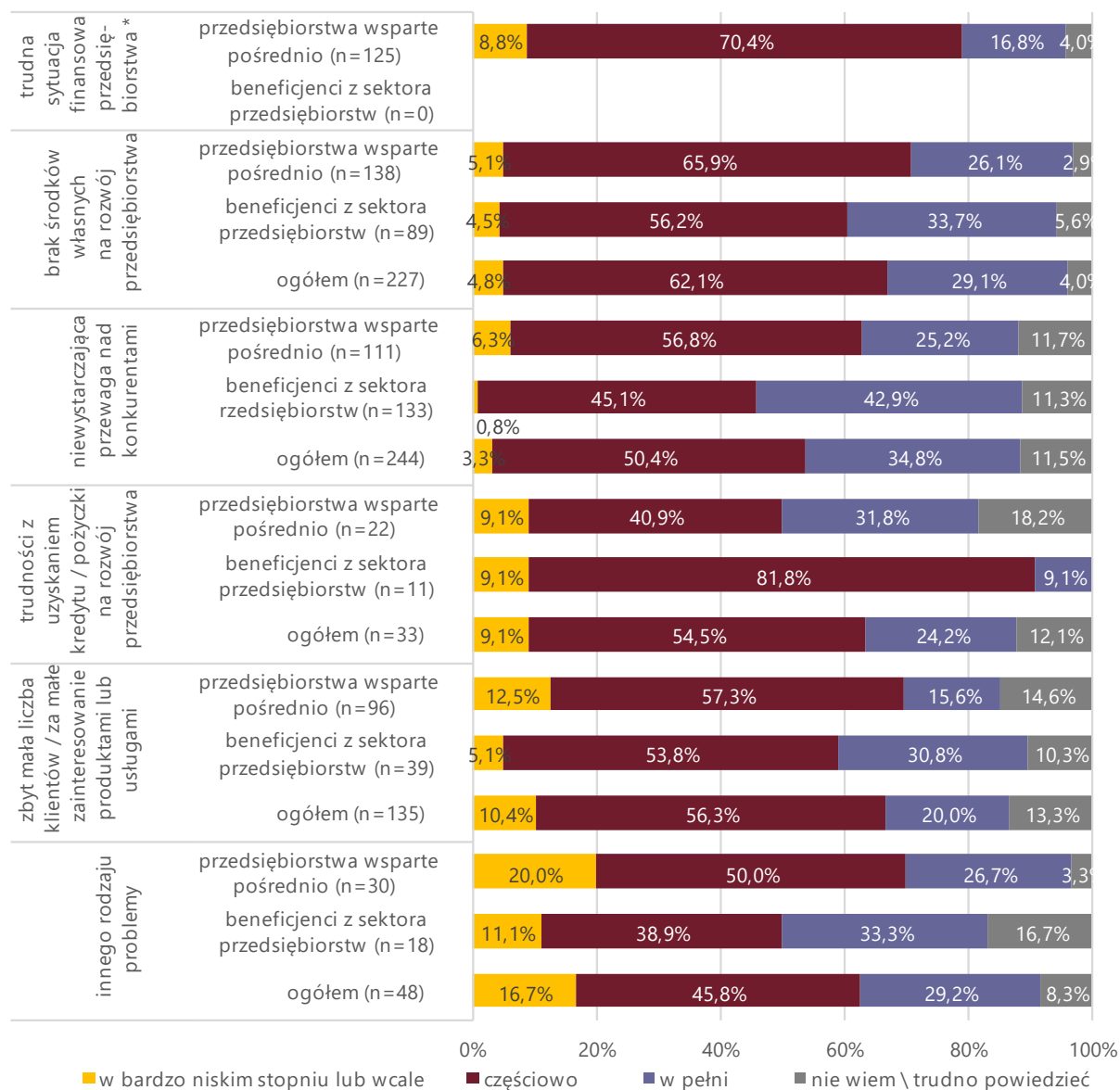
- skuteczność i użyteczność wsparcia oraz czynniki na nie oddziałujące,
- wpływ ewaluowanej interwencji na określone wymiary działalności gospodarczej,
- branżowe kierunkowanie interwencji,
- trwałość ewaluowanej interwencji.

Skuteczność i użyteczność wsparcia oraz czynniki na nie oddziałujące

Poniższa część dotyczy ogólnej oceny skuteczności i użyteczności wsparcia. Po pierwsze, udzielono w niej odpowiedzi na pytanie badawcze odnoszące się do oceny skuteczności i użyteczności wsparcia przedsiębiorstw (z uwzględnieniem różnych form wsparcia) oraz czynników oddziałujących na tę skuteczność i użyteczność. Po drugie, w ramach podejścia kontryfaktycznego dokonano oceny, w jakim stopniu środki otrzymane w ramach RPO WK-P 2014-2020 przyczyniły się do wzrostu potencjału przedsiębiorstw w regionie w porównaniu z przedsiębiorstwami, które nie korzystały ze środków Programu. I wreszcie, po trzecie, oszacowano skalę efektu zdarzenia niezależnego, udzielając odpowiedzi na pytanie, czy beneficjenci projektów ukierunkowanych na rozwój przedsiębiorstw, finansowanych ze środków RPO WK-P 2014-2020, zrealizowaliby te same inwestycje i w tym samym zakresie gdyby nie otrzymali wsparcia unijnego.

W pierwszej kolejności przedstawiono dane obrazujące skuteczność otrzymanej przez przedsiębiorców pomocy w przezwyciężeniu problemów, z którymi borykały się przedsiębiorstwa korzystające z ewaluowanej pomocy.

Wykres 7. Ocena stopnia w jakim wsparcie przyczyniło się do rozwiązania problemów stanowiących motyw udziału przedsiębiorstwa we wsparciu

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CAWI/CATI z przedsiębiorstwami objętymi wsparciem; pytanie zadawane osobom, które wskazały na dany problem; * - wariant tylko dla przedsiębiorstw objętych wsparciem związanym z łagodzeniem skutków pandemii COVID-19

W największym stopniu skuteczność realizowanych przedsięwzięć ujawniła się w kontekście rozwiązania problemu, jakim jest niewystarczająca przewaga nad konkurentami – ponad jedna trzecia firm (34,8%) wskazujących na występowanie tego problemu potwierdziła, że otrzymana pomoc pozwoliła na pełne jego rozwiązanie, a ponad połowa (50,4%) wskazała na jego rozwiązanie częściowe; tylko 3,3% respondentów uznało natomiast, że otrzymana pomoc w bardzo niskim stopniu lub wcale nie pomogła w zniwelowaniu wskazanego ograniczenia. Należy przy tym dodać, że jeśli chodzi o skuteczność w tym aspekcie, to nieco większa okazała się ona w przypadku wsparcia bezpośredniego niż pośredniego. Pozytywnie

ocenić należy fakt, że to akurat w tym wymiarze mamy do czynienia z relatywnie najwyższym poziomem skuteczności, gdyż odzwierciedla on rzeczywisty wzrost konkurencyjności (tj. odnotowywany w relacji do innych przedsiębiorstw).

Nieco mniejsza skuteczność odnosi się do zniwelowania problemów związanych z niewystarczającymi środkami finansowymi firm. Na całkowite rozwiązanie problemu braku środków własnych na rozwój przedsiębiorstwa wskazało 29,1% badanych (w nieco większym odsetku reprezentujących odbiorców wsparcia bezpośredniego niż pośredniego), a na pełne rozwiązanie problemu z uzyskaniem kredytu / pożyczki na rozwój przedsiębiorstwa – 24,2% (tutaj z kolei wyraźnie większy jest odsetek odbiorców wsparcia pośredniego dostrzegających skuteczność pomocy w rozwiązaniu niniejszego problemu). Z kolei 20% respondentów borykających się z problemem zbyt małej liczby klientów / za małego zainteresowania produktami i usługami wskazało, że otrzymana pomoc pozwoliła na pełne rozwiązanie tego problemu.

Dominującym wariantem osiągniętej skuteczności w przypadku wszystkich identyfikowanych problemów prowadzenia działalności gospodarczej oraz w odniesieniu do wszystkich analizowanych form wsparcia okazała się skuteczność częściowa – wskazywało na to od 40,9% firm borykających się z trudnościami z uzyskaniem kredytu / pożyczki na rozwój przedsiębiorstwa i korzystających ze wsparcia pośredniego do aż 81,8% beneficjentów wsparcia bezpośredniego, dla których również problem z uzyskaniem kredytu / pożyczki na rozwój przedsiębiorstwa był motywem skorzystania z pomocy w ramach RPO WK-P 2014-2020. Taki stan rzeczy nie powinien dziwić, gdyż trudno w rezultacie jednego przedsięwzięcia rozwiązać całościowo dany problem prowadzenia działalności gospodarczej. Nawet jeśli przedsiębiorca otrzymuje konkretną pomoc finansową, to nie można oczekiwać, że w sposób pełny zniweluje to ograniczenia związane z potencjałem finansowym firmy (tym bardziej, że – jak wcześniej stwierdzono – jednym z głównych czynników ograniczających skuteczność interwencji była niewystarczająca skala otrzymanej pomocy finansowej).

W badaniu jakościowym kwestia skuteczności i użyteczności interwencji skierowanej do przedsiębiorstw i wdrażanej w ramach RPO WK-P 2014-2020 w oparciu o finansowanie z EFRR była oceniana z perspektywy nie tylko efektów osiąganych przez poszczególnych przedsiębiorców, ale także realizacji celów programowych i założeń IZ RPO WK-P 2014-2020. W tym kontekście akcentowano przede wszystkim, że jeśli chodzi o poszczególne instrumenty pomocowe (dotacja/grant, instrument finansowy, pomoc zwrotna, wsparcie doradcze), to

wszystkie z nich cechują się potencjalną skutecznością i użytecznością, natomiast kluczem do ich zapewnienia jest odpowiednie dopasowanie konkretnej formy wsparcia do specyfiki przedsiębiorstwa i jego zidentyfikowanych potrzeb. Przykładowo, firma o mniejszym potencjale może poszukiwać pomocy dotacyjnej (być może uzupełnionej o wsparcie doradcze, które pozwoliłoby zwiększyć użyteczność otrzymanej pomocy finansowej), podmiot większy może być zainteresowany przede wszystkim łatwością otrzymania wsparcia pożyczkowego, a jeszcze inne przedsiębiorstwo planujące skorzystanie z innego źródła finansowania może szukać instrumentu poręczeniowego. Z tego względu kluczowym instrumentem zapewnienia skuteczności i użyteczności interwencji byłoby dążenie do jak największej skali „pakietowości” pomocy, tj. oferowania w ramach jednego przedsięwzięcia zróżnicowanych form wsparcia, a przynajmniej stworzenie systemu „przepływu” odbiorców pomocy pomiędzy różnymi elementami wsparcia (choćby w wymiarze informacyjno-promocyjnym, w ramach którego potencjalny odbiorca wsparcia byłby informowany o całości dostępnej pomocy lub możliwości „uzupełnienia” jednej formy innymi oferowanymi w ramach Programu).

Oceniając skuteczność interwencji z perspektywy całego Programu w badaniu jakościowym zwrócono uwagę, że obszarami najbardziej problemowymi (tj. takimi, w których osiągnięte efekty okazały się mniejsze od pierwotnie założonych) okazały się być: rozwój terenów inwestycyjnych, profesjonalizacja instytucji otoczenia biznesu, czy instrumenty finansowe w obszarze zwiększenia efektywności energetycznej przedsiębiorstw. W wymienionych przypadkach wskazywanymi czynnikami obniżającymi skuteczność interwencji były przede wszystkim kwestie związane z adekwatnością pomocy do potrzeb i potencjału potencjalnych odbiorców oraz rygorystycznymi warunkami wsparcia (np. ograniczenie możliwości obsadzania wspieranych terenów inwestycyjnych podmiotami spoza sektora MŚP, wymóg komercyjnego świadczenia usług wypracowanych w projektach przez IOB) lub też niekorzystnym wpływem kryzysu pandemicznego (który skutkowało odkładaniem przez przedsiębiorców planów inwestycyjnych dot. efektywności energetycznej). Jako problematyczny pod kątem osiągniętej skuteczności oceniono także obszar wsparcia dotyczącego internacjonalizacji przedsiębiorstw. W tym jednak przypadku głównym czynnikiem negatywnie oddziałującym na skuteczność był kryzys pandemiczny, który znacząco utrudnił lub uniemożliwił działania w zakresie umiędzynarodowienia regionalnej gospodarki.

Zdecydowanie największy problem w aspekcie skuteczności i użyteczności dotyczył jednak Poddziałania 1.2.2 Wsparcie prac B+R poprzez instrumenty finansowe, gdzie choć wybrano operatora, który miał zająć się dystrybucją wsparcia, to ostatecznie zrezygnowano z jego wdrażania ze względu na brak zainteresowania odbiorców i usunięto ten element interwencji z zapisów Szczegółowego Opisu Osi Priorytetowych RPO WK-P 2014-2020. Wydaje się, że kluczowym problemem w tym przypadku było niewystarczające dostosowanie formy wsparcia (instrument zwrotny) do specyfiki przedsięwzięć, które miałyby być realizowane w oparciu o to finansowanie (prace badawczo-rozwojowe). Działania w obszarze B+R cechują się szczególnie wysokim ryzykiem ewentualnego niepowodzenia (a tym samym braku późniejszej komercjalizacji i przełożenia się na przychody przedsiębiorstwa), jeśli ryzyko to współwystępuje z koniecznością zwrotu pozyskanych środków finansowych (nawet jeśli zwrot ten ma nastąpić na preferencyjnych warunkach), to popyt na takiego rodzaju wsparcie może być ograniczony. Problem ten z kolei mogą antycypować podmioty, które potencjalnie miałyby zaangażować się w akwizycję tej formy wsparcia (jednocześnie ponosząc odpowiedzialność za jej wdrożenie w określonej skali i realizację przyjętych wartości docelowych wskaźników projektowych). Nie bez znaczenia jest w tym zakresie fakt dostępności wsparcia B+R w formie bezzwrotnych dotacji w ramach programów szczebla centralnego. Celem oceny skuteczności wsparcia przeprowadzona została analiza postępu realizacji wskaźników. Objęła ona swoim zakresem tylko ten wskaźniki wskazane w załączniku 2 do SZOOP RPO WK-P 2014-2020 w przypadku, których określona została szacowana wartość docelowa na 2023 r., ponieważ tylko przy określeniu wartości docelowej znany jest punkt odniesienia umożliwiający ocenę dotychczasowej realizacji pod kątem skuteczności. Wyniki przeprowadzonej analizy przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela 7. Postęp realizacji wskaźników

Działanie	Nazwa wskaźnika	Szacowana wartość docelowa (2023)	Realizacja	Szacunkowa realizacja	Realizacja (%)	Szacunkowa realizacja (%)
1.2	Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne dla przedsiębiorstw (dotacje) (CI6)	140 955 010	91 726 185	221 037 129	65,1%	156,8%
	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących dotacje (CI2)	446	425	319	95,3%	71,5%
	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie (CI1)	446	396	290	88,8%	65,0%
	Liczba przedsiębiorstw współpracujących z ośrodkami badawczymi (CI26)	149	1	18	0,7%	12,1%
1.3	Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne dla przedsiębiorstw (dotacje) (CI6)	6 622 611	13 779 511	26 093 693	208,1%	394,0%
	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących dotacje (CI2)	45	49	61	108,9%	135,6%
	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie (CI1)	58	8	33	13,8%	56,9%
	Liczba przedsiębiorstw współpracujących z ośrodkami badawczymi (CI26)	19	3	12	15,8%	63,2%
1.4	Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne dla przedsiębiorstw (inne niż dotacje) (CI7)	4 306 594	9 176 633	1 553 570	213,1%	36,1%
	Liczba MŚP objętych wsparciem innym niż bezzwrotnym (instrumenty finansowe) finansującym kapitał obrotowy w związku z COVID-19 (CV23)	45	-	-	-	-
	Liczba podmiotów objętych wsparciem w zakresie zwalczania lub przeciwdziałania skutkom pandemii COVID-19	45	-	-	-	-
	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących dotacje (CI2)	82	3	11	3,7%	13,4%
	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie (CI1)	618	429	526	69,4%	85,1%
	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie finansowe inne niż dotacje (CI3)	536	427	513	79,7%	95,7%
	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie finansowe inne niż dotacje w związku z pandemią COVID-19 (CV27)	45	-	-	-	-
	Liczba zaawansowanych usług (nowych lub ulepszonych) świadczonych przez instytucje otoczenia biznesu	22	0	17	0,0%	77,3%
	Powierzchnia przygotowanych terenów inwestycyjnych	50	35	55	69,1%	109,9%
	Wartość wsparcia innego niż bezzwrotne (instrumenty finansowe) dla MŚP finansującego kapitał obrotowy w związku z COVID-19 (całkowite koszty publiczne)(CV21)	4 500 001	-	-	-	-
	Wartość wydatków kwalifikowalnych przeznaczonych na działania związane z pandemią COVID-19	4 500 001	-	-	-	-

Działanie	Nazwa wskaźnika	Szacowana wartość docelowa (2023)	Realizacja	Szacunkowa realizacja	Realizacja (%)	Szacunkowa realizacja (%)
1.5	Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne dla przedsiębiorstw (dotacje) (CI6)	18 736 106	8 761 387	31 336 676	⊗ 46,8%	✔ 167,3%
	Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne dla przedsiębiorstw (inne niż dotacje) (CI7)	1 920 360	5 722 345	8 563 359	✔ 298,0%	✔ 445,9%
	Liczba MŚP objętych wsparciem innym niż bezzwrotnym (instrumenty finansowe) finansującym kapitał obrotowy w związku z COVID-19	22	-	-	-	-
	Liczba podmiotów objętych wsparciem w zakresie zwalczania lub przeciwdziałania skutkom pandemii	22	-	-	-	-
	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących dotacje (CI2)	257	48	180	⊗ 18,7%	⊗ 70,0%
	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie (CI1)	407	367	553	⊕ 90,2%	✔ 135,9%
	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie finansowe inne niż dotacje	49	56	49	✔ 114,3%	✔ 100,0%
	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie finansowe inne niż dotacje w związku z pandemią COVID-19 (CV27)	22	-	-	-	-
	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie niefinansowe (CI4)	292	-	-	-	-
	Liczba przedsiębiorstw, które wprowadziły zmiany organizacyjno-	4 968	12	65	⊗ 0,2%	⊗ 1,3%
	Wartość wsparcia innego niż bezzwrotne (instrumenty finansowe) dla MŚP finansującego kapitał obrotowy w związku z COVID-19 (całkowite koszty publiczne)(CV21)	20 000 000	-	-	-	-
	Wartość wydatków kwalifikowalnych przeznaczonych na działania związane z pandemią COVID-19	33 235 300	-	-	-	-
	1.6	Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne dla przedsiębiorstw (inne niż dotacje) (CI7)	33 369 867	26 220 747	14 217 887	⊕ 78,6%
Liczba MŚP objętych wsparciem bezzwrotnym (dotacja) finansującym kapitał obrotowy w związku z COVID-19 (CV22)		2 000	1 207	2 001	⊗ 60,4%	✔ 100,1%
Liczba MŚP objętych wsparciem innym niż bezzwrotnym (instrumenty finansowe) finansującym kapitał obrotowy w związku z COVID-19		150	-	-	-	-
Liczba podmiotów objętych wsparciem w zakresie zwalczania lub przeciwdziałania skutkom pandemii		4 088	1 207	2 001	⊗ 29,5%	⊗ 48,9%
Liczba przedsiębiorstw objętych wsparciem w celu wprowadzenia produktów nowych dla firmy		52	67	136	✔ 128,8%	✔ 261,5%
Liczba przedsiębiorstw objętych wsparciem w celu wprowadzenia produktów nowych dla rynku		285	136	281	⊗ 47,7%	⊕ 98,6%
Liczba przedsiębiorstw otrzymujących dotacje w związku z pandemią COVID-19 (CV26)		3 938	1 385	4 081	⊗ 35,2%	✔ 103,6%

Działanie	Nazwa wskaźnika	Szacowana wartość docelowa (2023)	Realizacja	Szacunkowa realizacja	Realizacja (%)	Szacunkowa realizacja (%)
1.6	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących dotacje (CI2)	4 208	1 543	4 367	⊗ 36,7%	⊕ 103,8%
	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie (CI1)	4 638	568	437	⊗ 12,2%	⊗ 9,4%
	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie finansowe inne niż dotacje	430	568	437	⊕ 132,1%	⊕ 101,6%
	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie finansowe inne niż dotacje w związku z pandemią COVID-19 (CV27)	150	-	-	-	-
	Wartość bezzwrotnego wsparcia (dotacje) dla MŚP finansującego kapitał obrotowy w związku z COVID-19 (całkowite koszty publiczne) (CV20)	57 169 810	28 815 544	56 781 811	⊗ 50,4%	⊕ 99,3%
	Wartość wsparcia innego niż bezzwrotne (instrumenty finansowe) dla MŚP finansującego kapitał obrotowy w związku z COVID-19 (całkowite koszty publiczne)(CV21)	100 000 000	-	-	-	-
	Wartość wydatków kwalifikowalnych przeznaczonych na działania związane z pandemią COVID-19	131 554 238	37 393 194	125 812 080	⊗ 28,4%	⊕ 95,6%
3.2	Liczba MŚP objętych wsparciem innym niż bezzwrotnym (instrumenty finansowe) finansującym kapitał obrotowy w związku z COVID-19 (CV23)	11	-	-	-	-
	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie (CI1)	54	0	80	⊗ 0,0%	⊕ 148,1%
	Wartość wsparcia innego niż bezzwrotne (instrumenty finansowe) dla MŚP finansującego kapitał obrotowy w związku z COVID-19 (całkowite koszty publiczne)(CV21)	4 629 736	-	-	-	-
	Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych (CI34)	17 123	0	32 891	⊗ 0,0%	⊕ 192,1%
7.1	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących dotacje (CI2)	162	15	245	⊗ 9,3%	⊕ 151,2%
	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie (CI1)	243	15	235	⊗ 6,2%	⊕ 96,7%
	Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach	342	97	362	⊗ 28,4%	⊕ 105,8%

Źródło: opracowanie własne na podstawie zapisów SZOOP RPO WK-P 2014-2020 oraz danych SL2014 na 31.03.2021 r.; znak „-” oznacza brak możliwości wskazania wartości ze względu na nieobecność wskaźnika w przekazanych danych

Biorąc pod uwagę moment czasowy realizacji badania, kiedy istotna część projektów pozostaje w trakcie realizacji miernikiem w sposób trafniejszy opisującym spodziewany postęp realizacji na koniec 2023 r. jest szacunkowa realizacja, oparta o deklaracje beneficjentów z umów o dofinansowanie. Biorąc pod uwagę ten miernik postępu, w aż 18 wskaźnikach na 36, w przypadku których był możliwy pomiar ze względu na dostępność danych, ani szacunkowa, ani faktyczna realizacja stanowi mniej niż 100% szacunkowej

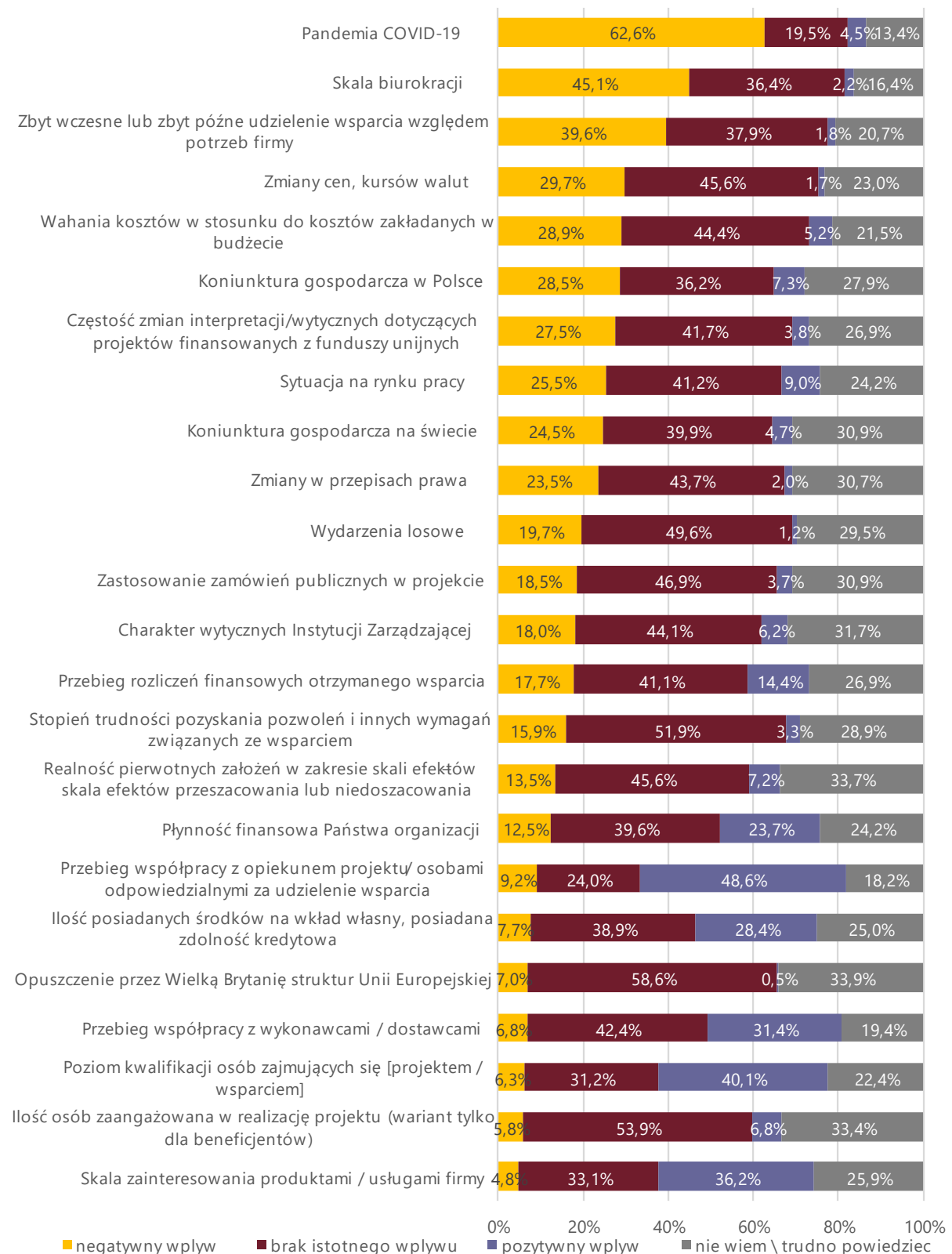
wartości docelowej, co wskazuje na występowanie zagrożenia brakiem możliwości osiągnięcia założonej wartości docelowej:

- Działanie 1.2:
 - Liczba przedsiębiorstw współpracujących z ośrodkami badawczymi (CI26) - 12,1%
 - Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie (CI1) - 65,0%
 - Liczba przedsiębiorstw otrzymujących dotacje (CI2) - 71,5%
- Działanie 1.3:
 - Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie (CI1) - 56,9%
 - Liczba przedsiębiorstw współpracujących z ośrodkami badawczymi (CI26) - 63,2%
- Działanie 1.4:
 - Liczba przedsiębiorstw otrzymujących dotacje (CI2) - 13,4%
 - Liczba zaawansowanych usług (nowych lub ulepszonych) świadczonych przez instytucje otoczenia biznesu - 77,3%
 - Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie (CI1) - 85,1%
 - Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie finansowe inne niż dotacje (CI3) - 95,7%
- Działanie 1.5:
 - Liczba przedsiębiorstw, które wprowadziły zmiany organizacyjno-procesowe - 1,3%
 - Liczba przedsiębiorstw otrzymujących dotacje (CI2) - 70,0%
- Działanie 1.6:
 - Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie (CI1) - 9,4%
 - Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne dla przedsiębiorstw (inne niż dotacje) (CI7) - 42,6%
 - Liczba podmiotów objętych wsparciem w zakresie zwalczania lub przeciwdziałania skutkom pandemii COVID-19 - 48,9%

- Wartość wydatków kwalifikowalnych przeznaczonych na działania związane z pandemią COVID-19 - 95,6%
- Liczba przedsiębiorstw objętych wsparciem w celu wprowadzenia produktów nowych dla rynku - 98,6%
- Wartość bezzwrotnego wsparcia (dotacje) dla MŚP finansującego kapitał obrotowy w związku z COVID-19 (całkowite koszty publiczne) (CV20) - 99,3%
- Działanie 7.1:
 - Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie (CI1) - 96,7%

Wskaźniki, w których zidentyfikowano zagrożenie występują w niemal wszystkich Działaniach objętych badaniem, poza Działaniem 3.2, stąd możemy mówić o dość powszechnych zagrożeniach dla skutecznej realizacji wartości docelowych wskaźników określonych w SZOOP.

Uzupełnieniem powyższej analizy skuteczności otrzymanego wsparcia była także identyfikacja czynników, które wpłynęły na całość efektów osiągniętych przez odbiorców pomocy. Poniżej przedstawiono dane dotyczące tej kwestii pochodzące zarówno z obu komponentów badania ilościowego (badanie przedsiębiorstw korzystających ze wsparcia oraz instytucji świadczących usługi w projektach objętych niniejszą ewaluacją), jak i badania jakościowego.

Wykres 8. Charakter wpływu poszczególnych czynników na poziom efektów uzyskanych dzięki wsparciu z perspektywy przedsiębiorców

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CAWI/CATI z przedsiębiorstwami objętymi wsparciem; n=599

Jeśli chodzi o czynniki oddziałujące negatywnie na poziom efektów uzyskanych dzięki wsparciu, to – w odczuciu przedsiębiorstw – największy problem stanowiły: pandemia COVID-

19 (aż 62,6% respondentów potwierdziło negatywne oddziaływanie tego czynnika na skuteczność wsparcia), skala biurokracji (45,1%) oraz zbyt wczesne lub zbyt późne udzielenie wsparcia względem potrzeb firmy (39,6%). W przypadku pozostałych czynników odsetek respondentów potwierdzających negatywne oddziaływanie danego aspektu nie przekroczył jednej trzeciej, a jednocześnie był każdorazowo niższy od odsetka wskazań odnoszących się do neutralnego lub pozytywnego oddziaływania danej kwestii.

Analizując bardziej szczegółowo te trzy kluczowe czynniki negatywnie oddziałujące na poziom efektów wsparcia stwierdzić należy, że – po pierwsze – czynnik, który w największym stopniu zakłócił skuteczność interwencji nie ma charakteru bezpośrednio związanego z jej zakresem, czy przyjętym sposobem wdrażania. Z jednej strony jest to wniosek pozytywny, gdyż okazuje się, że to czynnik zewnętrzny wobec działań IZ i samego Programu miał największe znaczenie negatywne. Z drugiej jednak, ta „zewnętrzność” oznacza równocześnie, że możliwość oddziaływania na ten czynnik i niwelowania jego niekorzystnego wpływu była ograniczona. I choć oczywiście były od momentu wystąpienia kryzysu pandemicznego podejmowane działania zorientowane na ograniczenie jego wpływu na dofinansowane przedsięwzięcia, to jednak nie było możliwe całkowite wyeliminowanie tego wpływu. Po drugie, istotne znaczenie występującej skali biurokracji jako czynnika negatywnie oddziałującego na skuteczność interwencji oznacza, że w przyszłym okresie finansowania szczególny nacisk powinien być położony na uproszczenie procesu aplikowania o wsparcie i rozliczania dofinansowanych przedsięwzięć. Biorąc pod uwagę, że w przypadku wsparcia bezpośredniego możliwa skala uproszczeń może być silnie uzależniona od regulacji krajowych i wspólnotowych, rozwiązaniem jest zapewnienie – przynajmniej w odniesieniu do części interwencji – jak najszerszej dostępności wsparcia realizowanego w formule grantowej. Po trzecie, w odniesieniu do czynnika jakim jest zbyt wczesne lub zbyt późne udzielenie wsparcia względem potrzeb firmy, problem stanowić może zarówno zbyt długi czas oczekiwania na przyznaną już pomoc (okres od decyzji o przyznaniu wsparcia do momentu otrzymania przyznanych środków finansowych), jak i nieadekwatny wobec potrzeb firmy moment, w którym wsparcie zaczęło być dostępne (ogłoszenie konkursu, rozpoczęcie naborów wniosków od firm zainteresowanych pomocą z zakresu instrumentów finansowych). W tym pierwszym przypadku potencjalnym rozwiązaniem byłoby wcześniejsze zalecenie o położeniu szczególnego nacisku na wsparcie grantowe, które ze względu na swój uproszczony charakter pozwala łatwiej skrócić czas weryfikacji dokumentacji składanej przez

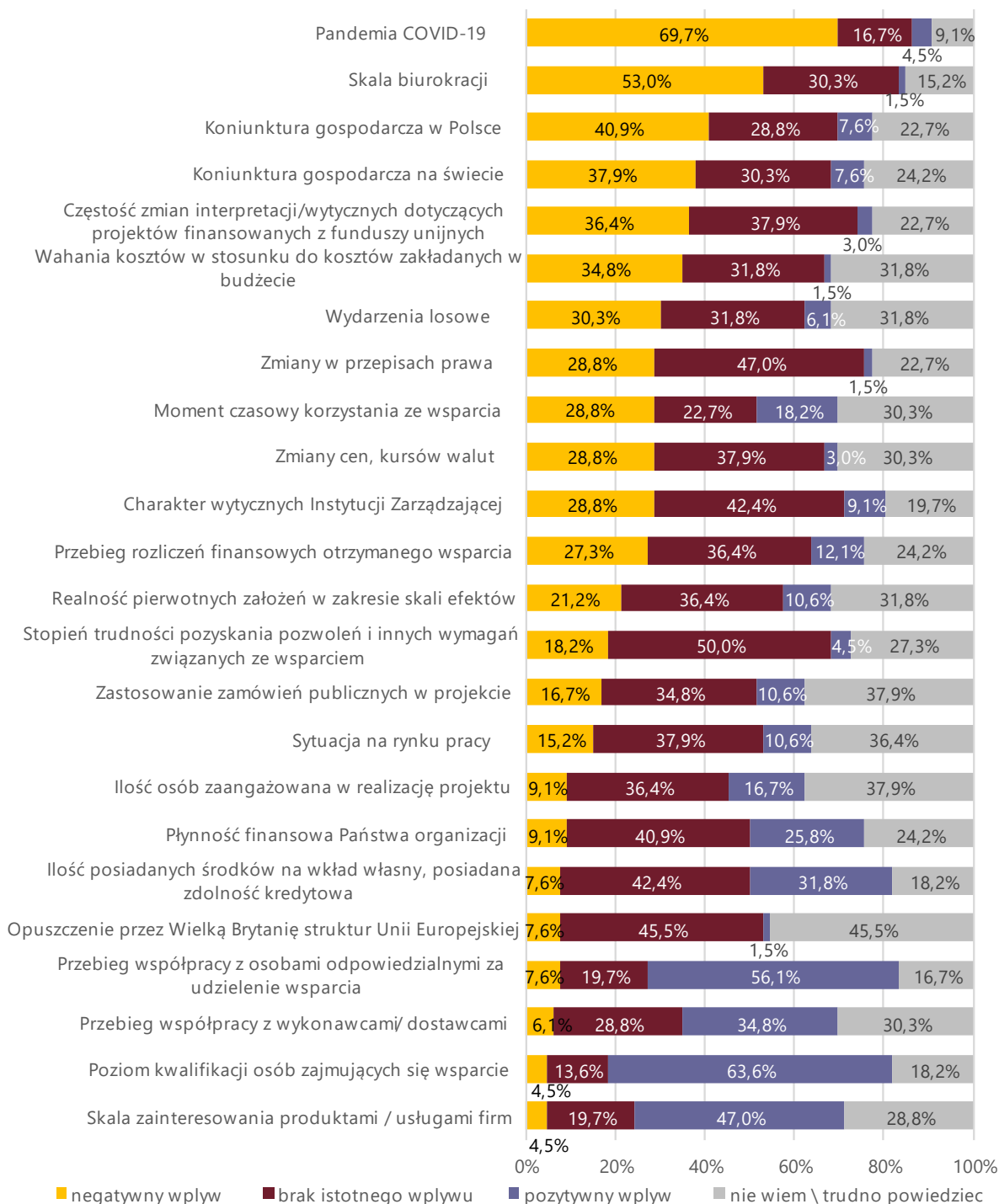
podmioty zainteresowane pomocą. Z kolei drugi problem mógłby zostać częściowo rozwiązany poprzez stosowanie formuły konkursów otwartych (przynajmniej dla określonej części alokacji przeznaczonej na wsparcie sektora przedsiębiorstw), z ewentualnymi rundami w ramach których byłyby rozpatrywane kolejne pule składanych przez przedsiębiorców wniosków. Rozwiązaniem niniejszego problemu mogłaby być także formuła wsparcia w postaci pożyczki z możliwością umorzenia części kapitału, gdzie w praktyce mielibyśmy do czynienia z pomocą dotacyjną, ale bez konieczności stosowania procedury konkursowej.

Jeśli chodzi o czynniki oddziałujące pozytywnie na osiągnięty poziom efektów w ewaluowanych projektach, to są to przede wszystkim: przebieg współpracy z opiekunem projektu / osobami odpowiedzialnymi za udzielenie wsparcia (48,6% wskazań potwierdzających pozytywny wpływ tego czynnika), poziom kwalifikacji osób zajmujących się projektem / wsparciem (40,1%) oraz skala zainteresowania produktami / usługami firmy (36,2%).

Badani przedsiębiorcy incydentalnie wskazywali na jakieś dodatkowe (w stosunku do powyższej kafeterii) czynniki. Jeśli chodzi o czynniki oddziałujące negatywnie na poziom osiągniętych efektów, to były to przede wszystkim czynniki specyficzne dla danej branży lub realizowanego przedsięwzięcia. Z kolei jeśli chodzi o elementy wpływające pozytywnie, to pojawiały się wskazania takich czynników jak np.: determinacja osób zaangażowanych w realizację przedsięwzięcia, czy współpraca z podmiotami zewnętrznymi.

O czynniki oddziałujące na poziom efektów w przedsięwzięciach dofinansowanych w ramach ewaluowanej interwencji zapytano także przedstawicieli instytucji świadczących usługi na rzecz przedsiębiorstw w dofinansowanych projektach. Poniżej przedstawiono dane dotyczące tej kwestii.

Wykres 9. Ocena wpływu poszczególnych czynników na poziom efektów w projektach z perspektywy instytucji świadczących usługi na rzecz przedsiębiorstw

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CAWI/CATI z instytucjami świadczącymi usługi w projektach; n=66

Przedstawiciele badanych instytucji w bardzo dużym stopniu podzielają perspektywę przedsiębiorstw dotyczącą czynników najbardziej oddziałujących negatywnie na efekty osiągnięte w projektach. Dwoma czynnikami wskazywanymi najczęściej jako elementy cechujące się negatywnym wpływem okazały się być bowiem: pandemia COVID-19 (69,7% respondentów oceniło wpływ tego czynnika jako negatywny) oraz skala biurokracji (53%).

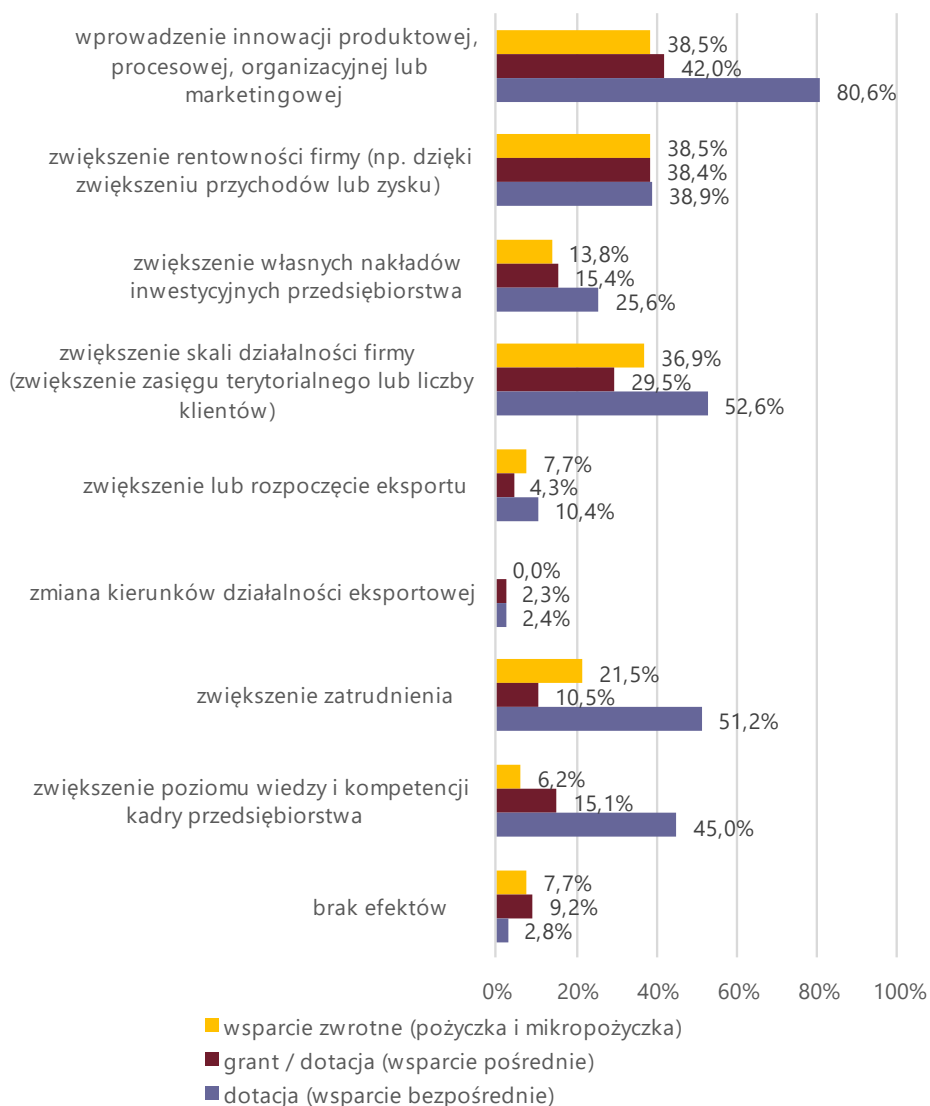
Natomiast to, co różni w wyrażanych opiniach przedsiębiorców i instytucje świadczące usługi w projektach objętych badaniem, to fakt, iż ta ostatnia kategoria respondentów w mniejszym stopniu dostrzega negatywne oddziaływanie czynnika jakim jest moment czasowy korzystania ze wsparcia (postrzegany jako czynnik negatywnie oddziałujący tylko przez 28,8% badanych instytucji), w większym natomiast zauważa negatywny wpływ koniunktury gospodarczej, tak krajowej (40,9% przedstawicieli instytucji uczestniczących w badaniu oceniło wpływ tego czynnika na osiągnięte efekty jako negatywny), jak i globalnej (37,9%).

Zbliżona do respondentów z grupy przedsiębiorstw okazała się perspektywa badanych instytucji w odniesieniu do czynników postrzeganych jako oddziałujące pozytywnie na osiągnięte efekty. Według respondentów z tej drugiej grupy były to przede wszystkim takie czynniki jak: poziom kwalifikacji osób zajmujących się wsparciem (63,6% wskazań tego aspektu jako czynnika oddziałującego pozytywnie), przebieg współpracy z osobami odpowiedzialnymi za udzielenie wsparcia (56,1%), skala zainteresowania produktami / usługami firm (47,%).

W kwestii czynników oddziałujących na przebieg wdrażanej interwencji i efekty osiągnięte w projektach wypowiedzieli się także uczestnicy badania jakościowego reprezentujący IZ RPO WK-P 2014-2020. Tu również zwracano uwagę na bardzo duży negatywny wpływ kryzysu pandemicznego, który generował zróżnicowane trudności dla realizatorów projektów i odbiorców pomocy, przede wszystkim: brak możliwości zaplanowanych działań projektowych, występowanie opóźnień poszczególnych elementów realizowanego przedsięwzięcia, trudności w osiągnięciu założonych wartości docelowych wskaźników projektowych (w szczególności dotyczących efektów odnoszących się do wzrostu zatrudnienia i/lub wzrostu przychodów), problemy ze spłatą zobowiązań w przypadku wsparcia zwrotnego. Inne czynniki oddziałujące negatywnie na które zwrócono uwagę to: złożoność i czasochłonność procedury aplikacyjnej w przypadku wsparcia bezpośredniego (w tym: stosowanie procedury preselekcyjnej), konkurencyjna oferta wsparcia (komercyjna i publiczna), wzrost kosztochłonności działań przewidzianych do realizacji w projektach.

Analiza czynników skuteczności wsparcia została także uzupełniona o aspekt różnych typów uzyskiwanego wsparcia i ich oddziaływania na osiągnięte efekty. Poniżej przedstawione zostały wyniki analizy zróżnicowania efektów uzyskiwanych przez wsparte przedsiębiorstwa względem rodzaju uzyskanego wsparcia.

Wykres 10. Charakter uzyskanych efektów a rodzaj uzyskanego wsparcia finansowego według opinii wspartych przedsiębiorstw

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CAWI/CATI z przedsiębiorstwami objętymi wsparciem; wsparcie zwrotne (pożyczka i mikropożyczka) - n=65, grant / dotacja (wsparcie pośrednie) – n=305, dotacja (wsparcie bezpośrednie) - n=211; pytanie wielokrotnego wyboru, odsetki odpowiedzi nie sumują się do 100%

Analiza z zastosowaniem testu Chi-kwadrat wykazała istotną statystycznie zależność pomiędzy rodzajem udzielonego wsparcia a uzyskiwaniem następujących efektów:

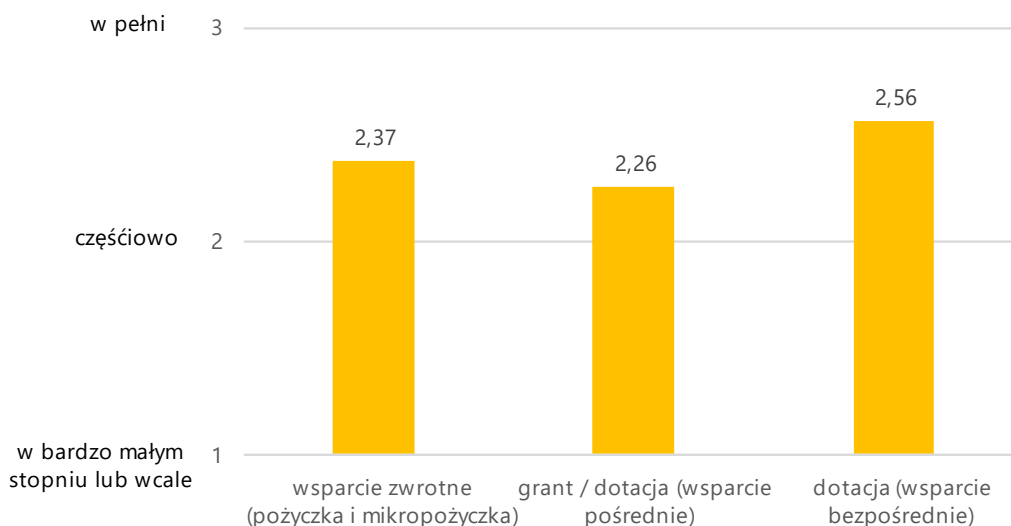
- wprowadzenia innowacji produktowej, procesowej, organizacyjnej lub marketingowej,
- zwiększenia własnych nakładów inwestycyjnych przedsiębiorstwa,
- zwiększenia skali działalności firmy (zwiększenie zasięgu terytorialnego lub liczby klientów),
- zwiększenia zatrudnienia,
- zwiększenia poziomu wiedzy i kompetencji kadry przedsiębiorstwa.

Każdorazowo zależność ta polega na większej skali uzyskanych efektów w przedsiębiorstwach wspartych bezpośrednio dotacjami i niższej skali efektów uzyskiwanych w przedsiębiorstwach

objętych wsparciem zwrotnym oraz wsparciem pośrednim na zasadach grantu / dotacji. W przypadku korzyści w postaci zwiększenia rentowności oraz rezultatów związanych z eksportem rodzaj udzielonego wsparcia nie ma znaczenia dla skali uzyskiwanych efektów. Jeśli chodzi o sytuację braku uzyskiwania wyników, to również wykryto tu istotną statystycznie zależność polegającą na rzadszym występowaniu sytuacji ich braku wśród przedsiębiorstw objętych dotacją w ramach wsparcia bezpośredniego niż wśród pozostałych przedsiębiorstw wspartych finansowo.

Analiza statystyczna objęła również średnią skuteczność w rozwiązywaniu problemów, które stały się powodem aplikowania o wsparcie. Wyniki odnoszące się do średniej skuteczności przedstawione zostały na poniższym wykresie.

Wykres 11. Średnia skuteczność niwelowania problemów stanowiących motyw udziału we wsparciu a rodzaj otrzymanego wsparcia finansowego

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CAWI/CATI z przedsiębiorstwami objętymi wsparciem; wsparcie zwrotne (pożyczka i mikropożyczka) - n=61, grant / dotacja (wsparcie pośrednie) - n=282, dotacja (wsparcie bezpośrednie) - n=185; z analizy wyłączono odpowiedź „nie wiem / trudno powiedzieć”

Najwyższą średnią skutecznością charakteryzuje się wsparcie w postaci dotacji bezpośredniej, mamy tu do czynienia ze średnią wartością na poziomie 2,56 na skali od 1 do 3. Nieco niższe wartości zidentyfikowano w przypadku wsparcia zwrotnego (2,37) oraz wsparcia w postaci grantu / dotacji udzielonego pośrednio (2,26). Różnice te choć nie są duże, okazały się istotne pod względem statystycznym, co potwierdził wynik testu Kruskala-Wallis¹⁰.

¹⁰ Test Kruskala-Wallis jest nieparametryczną alternatywą jednoczynnikowej analizy wariancji oparty o rangi obserwacji. Służy on porównaniu rozkładu co najmniej trzech grup.

Generalnie rzecz ujmując, wsparcie w postaci dotacji bezpośrednich charakteryzuje się wyższą skutecznością w osiągnięciu większości efektów, należy jednak pamiętać, iż w parze z wyższą skutecznością idzie również wyższa kosztowność wsparcia pojedynczego przedsiębiorstwa.

W celu oszacowania skali efektu netto, za który odpowiada wyłącznie wsparcie RPO WK-P 2014-2020 przeprowadzona została analiza z zastosowaniem kontrfaktycznej metody Podwójnej Różnicy. Za jej pomocą dokonane zostało porównanie zmian sytuacji przedsiębiorstw objętych wsparciem bezpośrednim i pośrednim oraz grupy kontrolnej, którą stanowili przedsiębiorcy nieobjęci wsparciem. W ramach badania grupy kontrolnej zastosowany został dobór bliźniaczy – badaniem objęte zostały przedsiębiorstwa możliwie najbardziej podobne do przedsiębiorstw z grupy eksperymentalnej pod względem:

- Klasy wielkości przedsiębiorstwa,
- Branży (reprezentowanej przez sektor gospodarki),
- Podregionu siedziby przedsiębiorstwa.

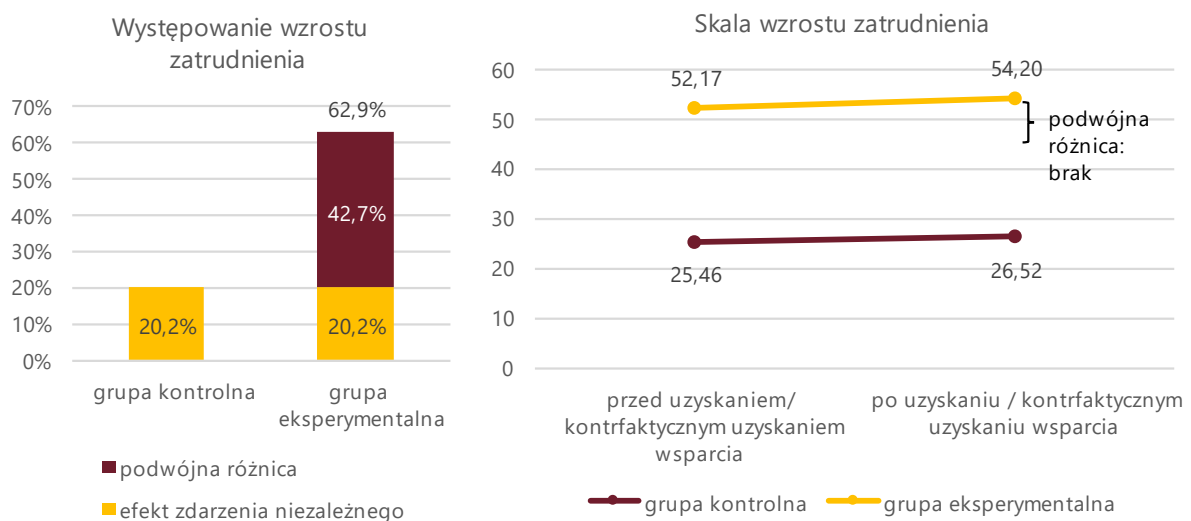
Grupy eksperymentalna i kontrolna były równoliczne, w każdej z nich znalazło się po 253 podmioty.

W odniesieniu do parametrów badanych ilościowo (wielkość zatrudnienia, liczba kontrahentów, wielkość nakładów inwestycyjnych, wielkość przychodów) analiza prowadzona była dwutorowo:

- Analiza występowania wzrostu stanowiącego efekt netto – za pomocą analizy regresji logistycznej
- Analiza skali wzrostu stanowiącej efekt netto – za pomocą analizy regresji liniowej.

W przypadku wprowadzania innowacji – zagadnienia, które było badane w aspekcie jakościowym (samego faktu wprowadzania innowacji) przeprowadzona została wyłącznie analiza przy pomocy regresji logistycznej.

Wyniki przeprowadzonych analiz zaprezentowano poniżej.

Wykres 12. Skala efektu netto w zakresie zatrudnienia

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych wyników badania CAWI/CATI z przedsiębiorstwami objętymi wsparciem oraz badania CATI z grupą kontrolną

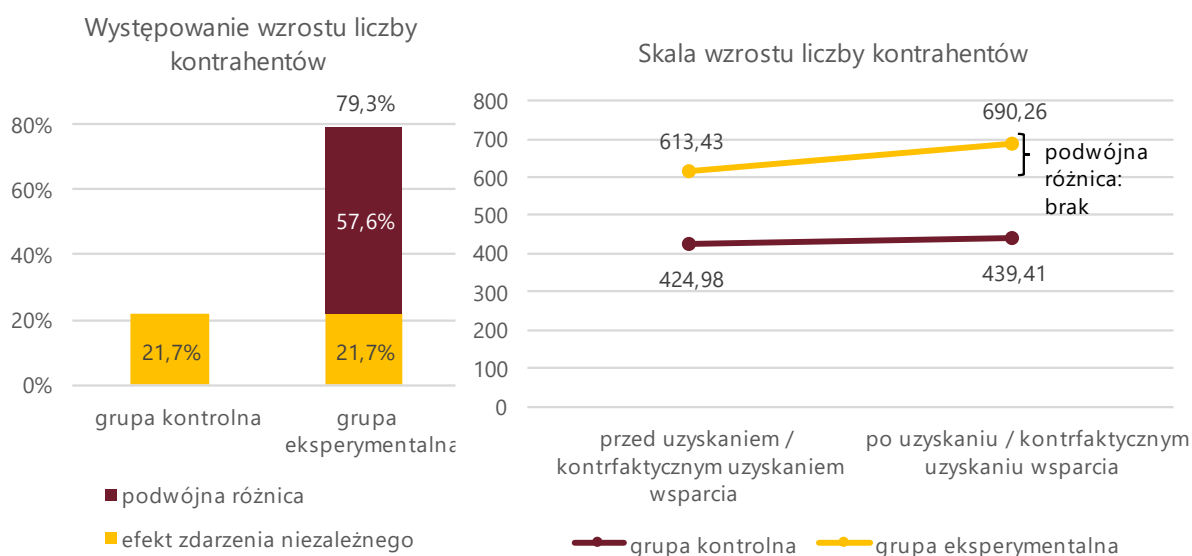
W grupie kontrolnej przedsiębiorstw nieobjętych wsparciem 20,2% badanych podmiotów zadeklarowało wystąpienie w analizowanym okresie (pomiędzy rokiem przed kontrfaktycznym udziałem we wsparciu a rokiem po kontrfaktycznym udziale we wsparciu) wzrostu zatrudnienia. W analogicznym okresie wzrost zatrudnienia wystąpił wśród 62,9% wspartych przedsiębiorstw. Analiza regresji logistycznej potwierdziła, iż udział we wsparciu jest czynnikiem, który istotnie statystycznie zwiększa szansę na wzrost zatrudnienia¹¹. W konsekwencji mówić można o występowaniu efektu netto interwencji w postaci wywołania wzrostu zatrudnienia u 42,7% przedsiębiorstw objętych wsparciem. U pozostałych 20,2% firm korzystających ze wsparcia wzrost zatrudnienia miałby miejsce również bez interwencji. Mamy więc do czynienia z raczej niewielką skalą efektu zdarzenia niezależnego, co może w pewnej mierze wynikać ze spowolnienia gospodarczego spowodowanego pandemią COVID-19.

W momencie czasowym przed udziałem / kontrfaktycznym udziałem we wsparciu przedsiębiorstwa grupy eksperymentalnej zatrudniały średnio 52 osoby, a w grupie kontrolnej średnia liczba zatrudnionych osób była niższa i wynosiła 25 osób. W okresie do momentu po udziale / kontrfaktycznym udziale we wsparciu w obu grupach miał miejsce podobny wzrost liczby zatrudnienia o około 1-2 osoby. Analiza regresji liniowej wykazała, iż udział we wsparciu nie jest czynnikiem, który w istotny statystycznie sposób wpływa na wzrost liczby zatrudnionych osób. W konsekwencji nie identyfikuje się efektu netto w zakresie skali wzrostu

¹¹ B=1,300 α=0,05 p=0,000

liczby zatrudnionych osób, a obserwowana skala wzrostu jest wynikiem efektu zdarzenia niezależnego, którego powodem są czynniki koniunkturalne, które w równym stopniu dotyczyły obu grup. Mamy więc do czynienia z sytuacją, iż wsparcie RPO WK-P 2014-2020 skutkuje częstszym występowaniem wzrostu zatrudnienia we wspartych przedsiębiorstwach, ale nie skutkuje większą skalą wzrostu liczby zatrudnionych osób. Innymi słowy dzięki wsparciu więcej firm notuje wzrost zatrudnienia, ale skala osiągniętych wzrostów jest podobna do tej, która występuje w przedsiębiorstwach nieobjętych wsparciem.

Wykres 13. Skala efektu netto w zakresie liczby kontrahentów

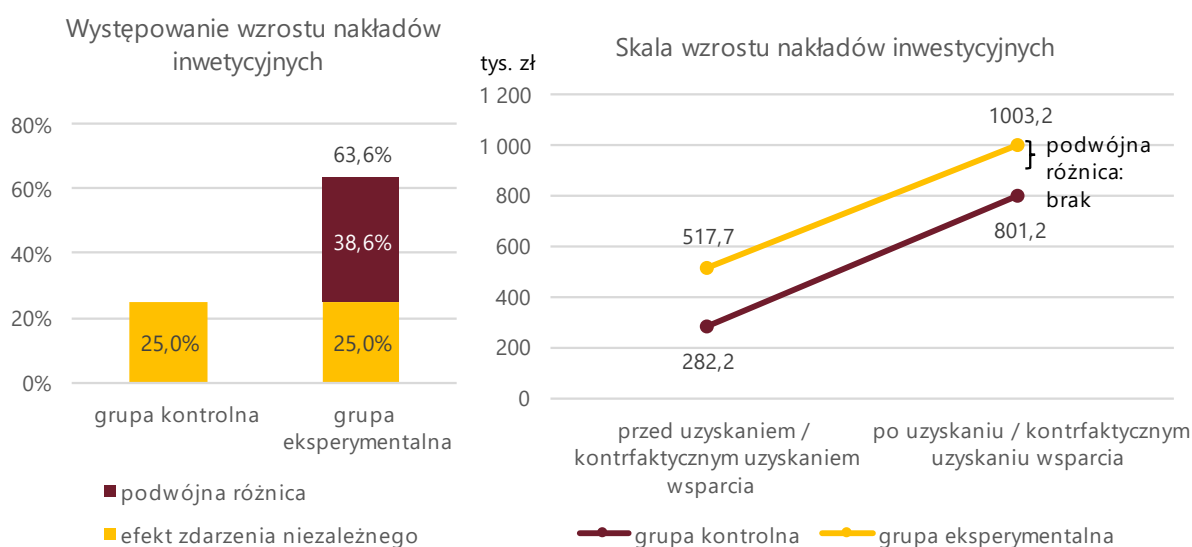
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych wyników badania CAWI/CATI z przedsiębiorstwami objętymi wsparciem oraz badania CATI z grupą kontrolną

Wzrost liczby kontrahentów miał miejsce w przypadku aż 21,7% przedsiębiorstw grupy kontrolnej. W tym samym okresie liczba kontrahentów wzrosła u 79,3% przedsiębiorstw objętych wsparciem. Analiza regresji logistycznej wykazała, iż skorzystanie ze wsparcia jest czynnikiem, który w istotny statystycznie sposób wpływa na występowanie wzrostu liczby kontrahentów¹². W konsekwencji możemy mówić o występowaniu efektu netto interwencji w postaci występowania wzrostu liczby kontrahentów u 57,6% przedsiębiorstw objętych wsparciem. Pozostałe 21,7% z nich osiągnęłoby wzrost liczby kontrahentów również w sytuacji braku otrzymania dofinansowania. Efekt zdarzenia niezależnego jest zatem dość niski, co najprawdopodobniej wynika ze spowolnienia gospodarczego spowodowanego pandemią COVID-19.

¹² B=2,569 α=0,05 p=0,000

W przedsiębiorstwach grupy eksperymentalnej zanotowano nieco wyższy średni wzrost liczby kontrahentów w porównaniu do grupy kontrolnej – wzrost o ponad 78 kontrahentów wobec wzrostu o około 14 w grupie kontrolnej. Mimo to analiza regresji liniowej wykazała, iż udział we wsparciu nie jest czynnikiem, który w istotny statystycznie sposób wpływa na wzrost liczby kontrahentów. Mamy więc do czynienia z sytuacją, analogiczną do występującej w przypadku zatrudnienia - wsparcie RPO WK-P 2014-2020 skutkuje częstszym występowaniem wzrostu liczby kontrahentów we wspartych przedsiębiorstwach, ale nie skutkuje większą skalą wzrostu liczby kontrahentów.

Wykres 14. Skala efektu netto w zakresie nakładów inwestycyjnych

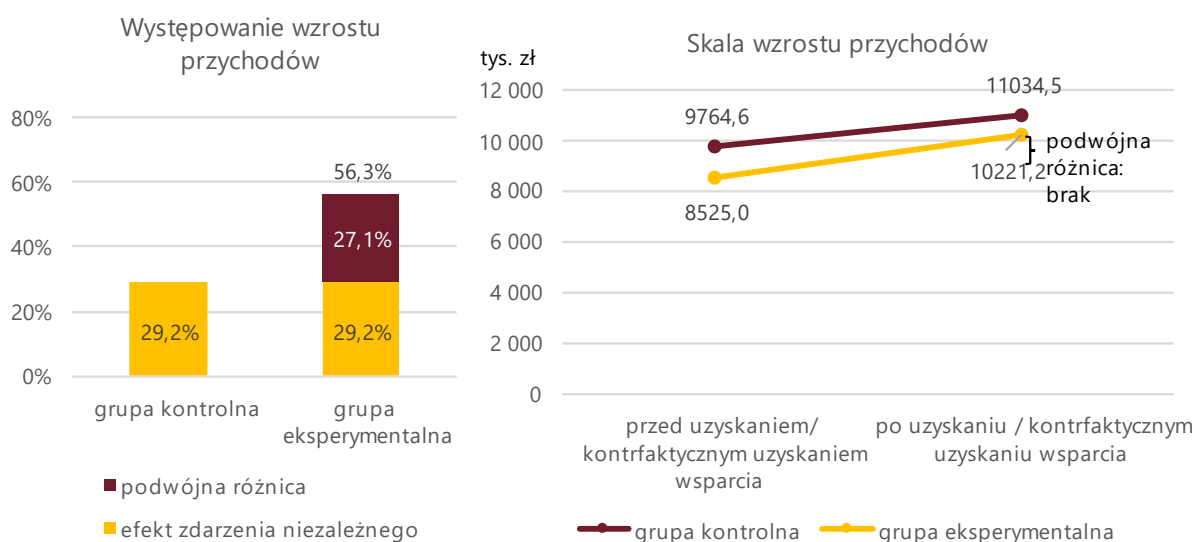
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych wyników badania CAWI/CATI z przedsiębiorstwami objętymi wsparciem oraz badania CATI z grupą kontrolną

Wzrost nakładów inwestycyjnych miał miejsce u co czwartego przedsiębiorstwa grupy kontrolnej. Wyraźnie częściej poprawa sytuacji w tym zakresie była notowana w grupie przedsiębiorstw objętych wsparciem – dotyczyło to 63,6% przedsiębiorstw. Analiza regresji logistycznej wykazała, iż skorzystanie ze wsparcia jest czynnikiem, który w istotny statystycznie sposób wpływa na występowanie wzrostu nakładów inwestycyjnych¹³. W konsekwencji możemy mówić o występowaniu efektu netto interwencji w postaci występowania wzrostu nakładów u 38,6% przedsiębiorstw objętych wsparciem. Pozostałe 21,7% z nich osiągnęłoby wzrost w tym zakresie również w sytuacji braku otrzymania dofinansowania.

¹³ B=2,569 $\alpha=0,05$ p=0,000

W aspekcie ilościowym w obu grupach skala wzrostu jest podobna – oscyluje wokół 500 tys. zł. Analiza regresji liniowej wykazała, iż udział we wsparciu nie jest czynnikiem, który w istotny statystycznie sposób wpływa na wzrost skali nakładów inwestycyjnych. Mamy więc do czynienia z sytuacją, analogiczną do występującej w przypadku dwóch poprzednich zmiennych - wsparcie RPO WK-P 2014-2020 skutkuje częstszym występowaniem wzrostu liczby nakładów inwestycyjnych we wspartych przedsiębiorstwach, ale nie skutkuje większą skalą wzrostu tych nakładów. Brak wyraźnych efektów ilościowych w zakresie wzrostu nakładów inwestycyjnych wśród przedsiębiorstw objętych wsparciem w pewnej mierze może wynikać z zaspokojenia potrzeb inwestycyjnych przez uzyskane wsparcie, co należy traktować jako naturalną konsekwencję dotychczasowych działań inwestycyjnych, a nie słabość wsparcia RPO WK-P 2014-2020.

Wykres 15. Skala efektu netto w zakresie przychodów

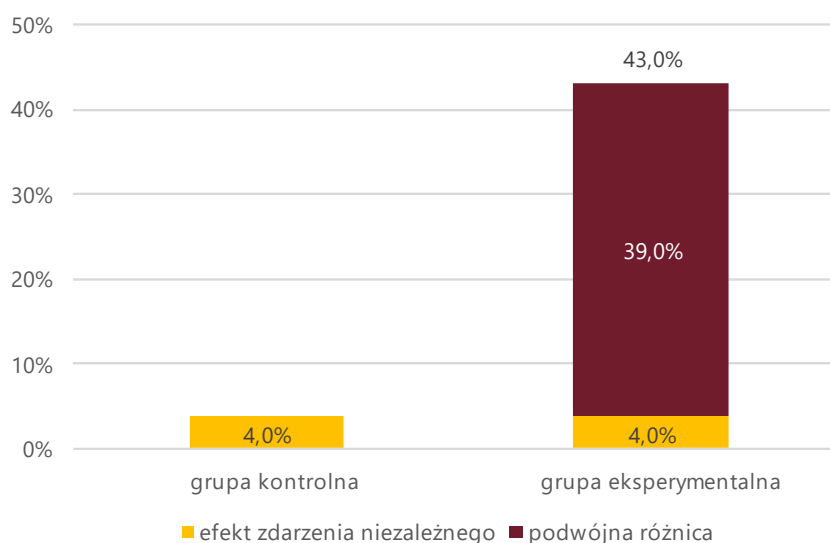

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych wyników badania CAWI/CATI z przedsiębiorstwami objętymi wsparciem oraz badania CATI z grupą kontrolną

W grupie przedsiębiorstw nie objętych wsparciem wzrost przychodów występował u 29,2% firm, natomiast, w grupie eksperymentalnej odsetek ten był wyraźnie wyższy i wynosił 56,3%. Przeprowadzona analiza regresji logistycznej potwierdziła, iż udział we wsparciu RPO WK-P 2014-2020 jest czynnikiem, który istotnie pod względem statystycznym wpływa na uzyskanie wzrostu przychodów. W konsekwencji mamy do czynienia z efektem netto w postaci wzrostu przychodów u 27,1% wspartych przedsiębiorstw przy efekcie zdarzenia niezależnego na poziomie 29,2%.

Tak jak w przypadku wcześniej omawianych zmiennych w aspekcie ilościowym analiza regresji liniowej wykazała, iż udział we wsparciu nie jest czynnikiem, który w istotny statystycznie sposób wpływa na wzrost skali przychodów. Nie jest więc możliwe oszacowanie efektu netto, choć wśród przedsiębiorstw objętych wsparciem średni wzrost przychodów wynosił blisko 1 mln 700 tys. zł i był nieco wyższy od osiąganego w grupie kontrolnej (nieco ponad 1 mln 200 tys. zł). Wsparcie RPO WK-P 2014-2020 skutkuje częstszym występowaniem wzrostu przychodów we wspartych przedsiębiorstwach, ale nie skutkuje istotnie większą skalą wzrostu przychodów.

Wykres 16. Skala efektu netto w zakresie rozpoczęcia działalności innowacyjnej

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych wyników badania CAWI/CATI z przedsiębiorstwami objętymi wsparciem oraz badania CATI z grupą kontrolną

Tylko 10,2% przedsiębiorstw grupy kontrolnej w analizowanym okresie rozpoczęło działalność innowacyjną (rozpoczęło wprowadzanie innowacji). Wśród beneficjentów odsetek ten jest wyraźnie wyższy – wynosi 43,0%. Analiza regresji logistycznej potwierdziła, iż udział we wsparciu jest czynnikiem, który istotnie pod względem statystycznym zwiększa prawdopodobieństwo rozpoczęcia działalności innowacyjnej¹⁴. Tym samym możemy mówić o występowaniu efektu netto interwencji w postaci pobudzenia do rozpoczęcia działalności innowacyjnej u 39,0% przedsiębiorstw objętych wsparciem. Jednocześnie mamy do czynienia z dosyć niewielką skalą efektu zdarzenia niezależnego, co wskazuje, iż efekt ten rzadko jest osiąganym bez interwencji publicznej.

¹⁴ B=2,875 α=0,05 p=0,000

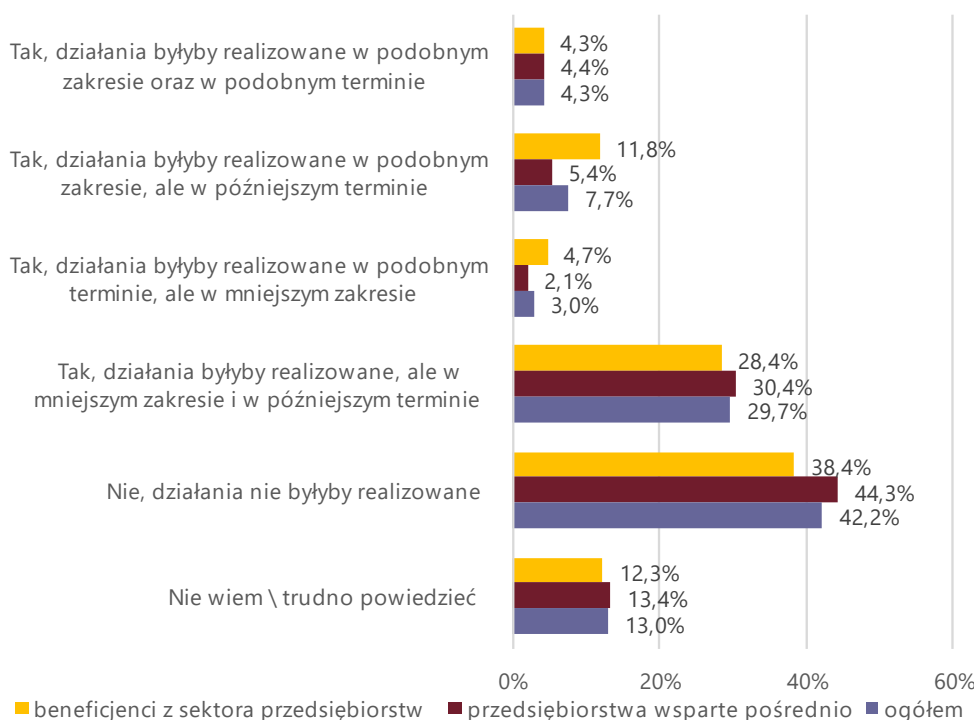
Reasumując, w przypadku wszystkich analizowanych cech świadczących o konkurencyjności firm (zatrudnienie, liczba kontrahentów, nakłady inwestycyjne, przychody, wprowadzanie innowacji) identyfikuje się efekt netto wsparcia RPO WK-P w postaci częstszego występowania wzrostu. Wielkość efektu netto należy ocenić jako względnie duży – w porównaniu do skali efektu zdarzenia niezależnego. Efekt netto najrzadziej był identyfikowany w odniesieniu do występowania wzrostu przychodów (27,1% firm), a najczęściej w przypadku wzrostu liczby kontrahentów (57,6%). Jednocześnie ilościowa analiza skali wzrostu z wykorzystaniem regresji liniowej w przypadku wszystkich cech (poza kwestią innowacyjności analizowanej tylko w ujęciu jakościowym) wykazała brak istotnego statystycznie wpływu skorzystania ze wsparcia. Trudno tu jednoznacznie wyjaśnić ten stan rzeczy, jednak częstym powodem uzyskiwania wyników świadczących o braku istotnego wpływu są duże zróżnicowania wewnątrzgrupowe porównywanych kategorii podmiotów, co wynika ze specyfiki wykorzystanych technik statystycznych¹⁵. Sytuacja ta wydaje się prawdopodobna biorąc pod uwagę zróżnicowany i nie do końca na dziś dzień znany wpływ pandemii COVID-19 na poszczególne branże i sektory.

Innymi słowy, analiza kontrfaktyczna potwierdziła, że wystąpił – i to w relatywnie dużej skali – efekt netto interwencji. Bardziej pogłębiona ocena (tj. odnosząca się nie tylko do faktu wystąpienia wzrostu / poprawy sytuacji, ale także skali zaobserwowanej zmiany, np. skali wzrostu przychodów czy wzrostu liczby kontrahentów) nie potwierdziła natomiast występowania różnic pomiędzy firmami wspartymi w ramach RPO WK-P 2014-2020 i niekorzystającymi z tej pomocy. Należy jednak podkreślić, że ze względu na duże zróżnicowania w ramach analizowanych grup jest wysoce prawdopodobne, że oddziaływały w tym przypadku inne czynniki, które wpłynęły na skuteczność ewaluowanej interwencji.

¹⁵ W ujęciu ilościowym de facto analizowaną zmienną była różnica w sytuacji przedsiębiorstw pomiędzy stanem przed uzyskaniem / kontrfaktycznym uzyskaniem wsparcia i po uzyskaniu / kontrfaktycznym uzyskaniu wsparcia. Analiza regresji liniowej miała za zadanie określić wielkość wpływu sytuacji uzyskania wsparcia na wielkość różnicy – skalę wzrostu / spadku analizowanych zmiennych. Wskazywany brak podwójnej różnicy jest skutkiem wykrytego braku wpływu sytuacji uzyskania wsparcia na skalę wzrostu / spadku analizowanych zmiennych, co wynika z dość niewielkich różnic skali wzrostu w grupach eksperymentalnej w stosunku do wewnątrzgrupowych zróżnicowań. Jeśli mamy do czynienia z relatywnie dużymi zróżnicowaniami wewnątrzgrupowymi w porównaniu do zróżnicowań międzygrupowych, to można dojść do wniosku, iż inne czynniki niż uzyskanie wsparcia w zdecydowanie większym stopniu wpływały na skalę zmian.

Ostatni aspekt ogólnej analizy skuteczności i użyteczności wsparcia dotyczy skali występowania tzw. efektu zdarzenia niezależnego, który odnosi się do sytuacji, gdy otrzymana pomoc nie była niezbędna do zrealizowania działań, na które pozyskano dofinansowanie. Relatywnie duża skala występowania niniejszego efektu świadczyłaby o tym, że użyteczność, nawet jeśli wysoka, to nie ma charakteru specyficznego dla ewaluowanej interwencji i mogłaby zostać osiągnięta z wykorzystaniem innych instrumentów i bez angażowania środków RPO WK-P 2014-2020. Z kolei niewielka skala występowania efektu zdarzenia niezależnego jest sytuacją pozytywną, gdyż oznacza, że osiągnięto wysoki poziom użyteczności, przy jednoczesnej niezbędności wsparcia dla zrealizowania określonych działań przez odbiorców pomocy.

Wykres 17. Ocena możliwości realizacji podobnych działań bez uzyskania wsparcia

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CAWI/CATI z przedsiębiorstwami objętymi wsparciem; beneficjenci z sektora przedsiębiorstw - n=211, przedsiębiorstwa wsparte pośrednio - n=388, ogółem - n=599

Jak wynika z powyższych danych, zarówno w przypadku wsparcia bezpośredniego, jak i pośredniego, dominuje sytuacja braku zaplanowanych działań w przypadku nieotrzymania pomocy. Zidentyfikowana niezbędność wsparcia z RPO WK-P 2014-2020 w większym stopniu dotyczy odbiorców pomocy pośredniej, gdzie zadeklarowało ją 44,3%, wobec 38,4% w grupie beneficjentów bezpośrednich. Drugim według częstości występowania wariantem odpowiedzi była deklaracja – w przypadku nieotrzymania wsparcia – realizacji zaplanowanych działań, ale w mniejszym zakresie i późniejszym terminie. Widać więc wyraźnie, że ewaluowane wsparcie

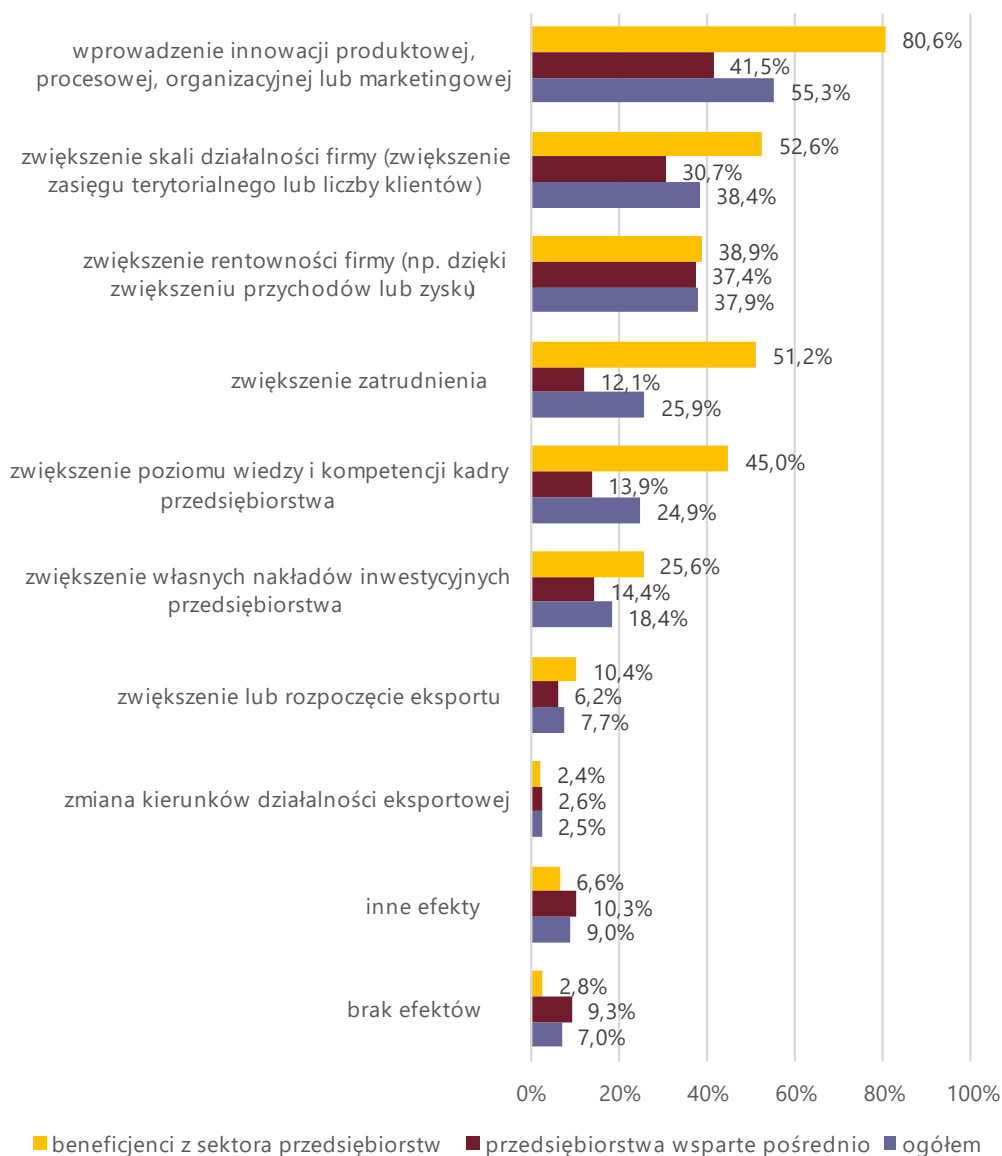
cechowało się wysokim poziomem niezbędności w opinii jego odbiorców. Dodatkowym potwierdzeniem tej konkluzji jest fakt, że tylko 4,3% wszystkich badanych firm zadeklarowało, że bez otrzymania wsparcia zrealizowałyby zaplanowane działania w podobnym czasie i zakresie. I to właśnie ta niewielka wartość procentowa określa w sposób precyzyjny bardzo ograniczoną skalę występowania efektu zdarzenia niezależnego w ramach, skierowanej do sektora przedsiębiorstw, interwencji w ramach RPO WK-P 2014-2020, która skierowana została do sektora przedsiębiorstw.

Wpływ ewaluowanej interwencji na określone wymiary działalności przedsiębiorstw

Poprzednia część zorientowana była na ogólną ocenę skuteczności i użyteczności ewaluowanej interwencji. W części niniejszej dokonano natomiast identyfikacji skali występowania określonych efektów wsparcia, udzielając tym samym odpowiedzi na szczegółowe pytania badawcze ich dotyczące, tj.:

- *Czy, a jeśli tak to, w jakim stopniu, udzielone wsparcie wpłynęło na wzrost konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw z regionu?*
- *Jak kształtuje się efekt zatrudnieniowy interwencji i potencjał zatrudnieniowy badanych firm?*
- *Czy interwencja miała wpływ na poziom handlu zagranicznego? Czy i jak zmieniły się kierunki eksportowe wspartych przedsiębiorstw? Czy wzrosła liczba przedsiębiorstw eksportujących swoje usługi/towary? Czy dzięki nim poprawiła się rozpoznawalność regionu?*

Na poniższym wykresie przedstawiono dane pochodzące z badania ankietowego przedsiębiorców korzystających ze wsparcia, które obrazują skalę występowania poszczególnych efektów uzyskanych przez odbiorców pomocy.

Wykres 18. Efekty uzyskane przez przedsiębiorców

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CAWI/CATI z przedsiębiorstwami objętymi wsparciem; beneficjenci z sektora przedsiębiorstw - n=211, przedsiębiorstwa wsparte pośrednio - n=388, ogółem - n=599; pytanie wielokrotnego wyboru, odsetki odpowiedzi nie sumują się do 100%

Zarówno w przypadku wsparcia bezpośredniego, jak i pośredniego kluczowym efektem zrealizowanej interwencji jest wzrost innowacyjności identyfikowany jako wprowadzenie innowacji produktowej, procesowej, organizacyjnej lub marketingowej. Wśród beneficjentów przedsiębiorstwa, w których wystąpił taki właśnie efekt wsparcia stanowią aż 80,6%, natomiast wśród firm wspartych pośrednio jest to 41,5% ogółu podmiotów. Oczywiście nie rozstrzygamy w tym miejscu jakiego rodzaju stopień innowacyjności został osiągnięty przez podmioty deklarujące wystąpienie efektu w postaci wzrostu innowacyjności (i czy był on zgodny z tym, który założono na etapie aplikowania o wsparcie) – jak wskazywano w badaniu jakościowym – ostateczna weryfikacja rzeczywistego osiągniętego stopnia innowacyjności

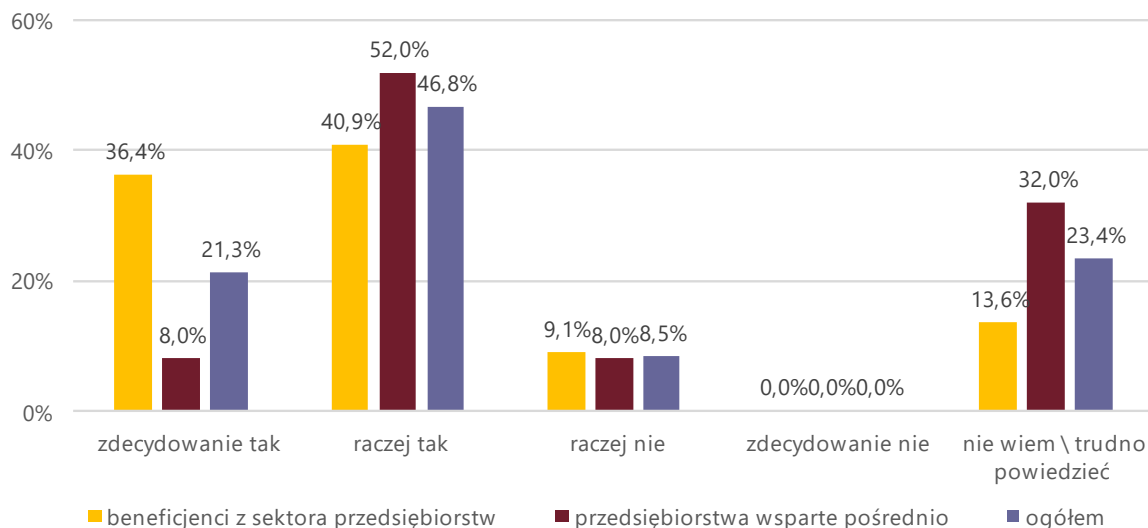
wdrożonych rozwiązań jest bardzo utrudniona, co m.in. skutkuje trudnościami na etapie kontroli.

Kolejne efekty związane są już ze wzrostem konkurencyjności, a spośród nich największe znaczenie okazały się mieć, dla przedsiębiorstw wspartych w formule bezpośredniej: zwiększenie skali działalności firmy (zwiększenie zasięgu terytorialnego lub liczby klientów) – 52,6% firm potwierdziło wystąpienie takiego efektu, zwiększenie zatrudnienia – 51,2% oraz zwiększenie poziomu wiedzy i kompetencji kadry przedsiębiorstwa (45%); dla przedsiębiorstw wspartych w formule pośredniej: zwiększenie rentowności firmy (np. dzięki zwiększeniu przychodów lub zysku) – 37,4% oraz zwiększenie skali działalności firmy (zwiększenie zasięgu terytorialnego lub liczby klientów) – 30,7%.

W mniejszym stopniu zidentyfikowano natomiast efekty związane z działalnością eksportową. Nawet jeśli zagregujemy odsetek wskazań dla obu szczegółowych efektów w obszarze działalności eksportowej (zwiększenie lub rozpoczęcie eksportu – 7,7% oraz zmiana kierunków działalności eksportowej – 2,5%), to okaże się, że mniej niż co dziesiąte przedsiębiorstwo odnotowało w rezultacie otrzymanego wsparcia rezultaty związane z działalnością eksportową. Abstrahując od faktu, że tylko część zrealizowanej interwencji była zorientowana na osiągnięcie efektu w sferze działalności eksportowej (przy czym warto tutaj podkreślić pozytywną ocenę w badaniu jakościowym instrumentów, które dotyczyły właśnie umiędzynarodowienia przedsiębiorstw), to istotne znaczenie dla skali osiągnięcia rezultatów eksportowych miał kryzys pandemiczny i nawet podejmowane w związku z nim działania zaradcze (np. uczestnictwo w targach online zamiast tradycyjnych imprez wystawienniczych) nie były w stanie całkowicie zniwelować niekorzystnego oddziaływania tego czynnika.

Uzupełniająco warto dodać – w odniesieniu do nielicznego odsetka firm deklarujących zmianę kierunków działalności eksportowej – że wskazywane nowe kierunki dotyczyły krajów UE (Francja, Włochy), Rosji, Ukrainy, krajów Afryki Północnej, czy – jak ogólnie wskazano – krajów rozwijających się.

Oddziaływanie interwencji na eksportową sferę działalności przedsiębiorstw nie musiało się wiązać z faktycznym zwiększeniem działalności sprzedażowej na rynkach zagranicznych, a mogło mieć bardziej pośredni i „miękki” charakter, a mianowicie dotyczący zwiększenia stopnia rozpoznawalności firmy za granicą. Na poniższym wykresie przedstawiono dane dotyczące tej kwestii, które odnoszą się do firm deklarujących uzyskanie efektów interwencji w wymiarze eksportowym.

Wykres 19. Występowanie wpływu wsparcia na zwiększenie rozpoznawalności firmy za granicą

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CAWI/CATI z przedsiębiorstwami objętymi wsparciem; beneficjenci z sektora przedsiębiorstw - n=22, przedsiębiorstwa wsparte pośrednio - n=25, ogółem - n=47; pytanie zadawane osobom, które wskazały na uzyskanie efektów w postaci zmiany kierunków działalności eksportowej

Efekt wzrostu rozpoznawalności firmy za granicą dotyczy większości podmiotów, które zadeklarowały oddziaływanie zrealizowanych przedsięwzięć na sferę eksportową. W przypadku firm wspieranych bezpośrednio aż 77,3% podmiotów potwierdziło, że otrzymana pomoc wpłynęła na zwiększenie rozpoznawalności ich firmy za granicą. Z kolei w grupie firm wspartych pośrednio odsetek ten wyniósł 60%. Uwzględniając fakt, że przedsiębiorstwa te stanowią reprezentację całego regionu, zidentyfikowany efekt wzrostu rozpoznawalności traktować należy także jako aspekt poprawy rozpoznawalności całego województwa i działającego w nim sektora przedsiębiorstw.

Biorąc pod uwagę, że obszar eksportowy był jednym z oczekiwanych aspektów oddziaływania ewaluowanej interwencji przeprowadzono dodatkową analizę w oparciu o dane zastane, która odnosiła się do ogólnego potencjału eksportowego kujawsko-pomorskich firm, by stwierdzić jak na tym tle wypada sytuacja odbiorców pomocy.

Skala eksportu w województwie kujawsko-pomorskim według danych pochodzących z KAS od początku perspektywy finansowej RPO WK-P 2014-2020 dynamicznie rosła. Wartość eksportu liczona w złotych w roku 2018 wynosiła 27,2 mld zł co jest nie tylko stosunkowo wysokim wzrostem w porównaniu z rokiem 2014 (19,6 mld zł), kiedy rozpoczynała się tamta perspektywa finansowa, ale również w porównaniu do roku 2007, kiedy wynosiła ona 11,8 mld zł. Mimo tych dynamicznych wzrostów sam udział województwa w eksporcie krajowym charakteryzował się w latach 2014-2018 stagnacją na poziomie 2,9%, a jeśli porównywać te

dane do roku 2007 to można zidentyfikować nawet spadek tego wskaźnika, który w roku 2007 wynosił 3,1%.

Na podstawie danych pochodzących z KAS należy również zaznaczyć, że na przestrzeni lat 2014-2018 wzrastała liczba eksporterów z kujawsko-pomorskiego. W roku 2014 było ich na terenie województwa 1509, a w roku 2018 już 1662. Również w tym okresie sam odsetek eksportujących firm w regionie wzrósł z 11% do 14% co wynika z danych pochodzących z serii *Raportów o sytuacji mikro, małych i średnich firm* przygotowanych przez Bank PEKAO. Ze wspomnianych serii raportów za lata 2019-2020 wynika też, że w roku 2019 w województwie znacznie wzrósł odsetek eksportujących do 23% po czym w roku rozpoczynającym pandemię COVID-19 zmalał on do wartości nieco niższej niż ta, która była w roku 2018 (do 13%). Raport przygotowany przez Bank PEKAO przewiduje, że do końca roku 2021 wartość tego wskaźnika wróci do poziomu 14%. W roku 2020 pod względem odsetka eksportujących firm województwo kujawsko-pomorskie znalazło się na 11 miejscu, a w roku 2019 przez wybuchem pandemii plasowało się nawet na 2 miejscu z wynikiem 23% (wyżej znajdowało się tylko województwo lubuskie z wynikiem 28%).

W roku 2020 według danych z Raportów Banku PEKAO istniały znaczące różnice między pięcioma podregionami województwa pod względem odsetka eksportujących firm według regionów. Na najsilniejszej pozycji pod względem tego wskaźnika znalazł się Podregion inowrocławski (16%), a na najsłabszej grudziądzki (7%). W Podregionie włocławskim w roku 2020 eksportem zajmowało się 9% firm, w Podregionie świeckim 15% czyli tak samo jak w Podregionie bydgoskim. Według predykcji Raportu w roku 2021 to w Podregionie świeckim działać ma proporcjonalnie najwięcej firm eksportujących (19%), a najmniej wciąż w grudziądzkim (5%). Te dane pokazują jak silne są dysproporcje pomiędzy poszczególnymi podregionami województwa pod względem poziomu eksportu.

Na skalę krajową według danych pochodzących z KAS w roku 2018 eksporterzy z województwa kujawsko-pomorskiego stanowili 3,9% wszystkich eksporterów w Polsce – jest to wartość niższa niż w roku 2014, kiedy eksporterzy województwa reprezentowali 4,03% eksporterów kraju. Ponadto w porównaniu do Polski ogółem w województwie eksport odpowiadał w roku 2018 za 28% PKB podczas gdy w kraju było to nawet 44% PKB. Należy jednak dodać, że ten udział w PKB dla województwa wzrasta co najmniej od początku poprzedniej perspektywy finansowej czyli od roku 2014 (26%).

Trzema największymi branżami w województwie kujawsko-pomorskim według liczby eksporterów w roku 2018 według danych z KAS były: transport drogowy towarów i działalność usługowa związana z przeprowadzkami (122 eksporterów), produkcja wyrobów z tworzyw sztucznych (94 eksporterów) oraz pozostała wyspecjalizowana sprzedaż hurtowa (94 eksporterów). Jest to stan rzeczy stosunkowo podobny do danych dla Polski ogółem gdzie również branże transportu drogowego towarów i działalności usługowej związanej z przeprowadzkami oraz pozostałej wyspecjalizowanej sprzedaży hurtowej znalazły się w trzech największych branżach pod względem liczby eksporterów.

Jednak to, że dana branża w omawianym regionie ma wielu eksporterów niekoniecznie będzie przekładać się na bardzo wysoką ogólną wartość eksportu. Według danych z KAS w roku 2018 to trzy branże produkcyjne, a nie transport i usługi przeprowadzkowe charakteryzowały się najwyższymi wartościami eksportu liczonymi w złotówkach. W województwie kujawsko-pomorskim branże produkcji wyrobów tworzyw sztucznych (2,2 mld zł), masy włóknistej, papieru i tektury (2 mld zł) oraz elektronicznego sprzętu powszechnego użytku (1,7 mld zł) stanowiły branże eksportowe o największej wymiernej wartości. Na liście 20 największych branż według wartości eksportu w roku 2018 w województwie aż 16 stanowiły branże produkcyjne. W danym regionie może być wiele przedsiębiorstw usługowych jednak to firmy produkcyjne notują najwyższe wartości eksportu w złotówkach. Dowodem na to, że województwo kujawsko-pomorskie jest województwem przede wszystkim eksportującym dobra produkowane w regionie jest porównanie sytuacji dla Polski ogółem, gdzie w roku 2018 z 20 największych branż według wartości eksportu 7 reprezentowało branże produkcyjne.

Pierwszym i najważniejszym kierunkiem eksportu dóbr i usług przedsiębiorstw województwa kujawsko-pomorskiego od co najmniej roku 2007 pozostają Niemcy – w tamtym roku wartość eksportu do tego kraju według danych KAS wynosiła 3,9 mld zł. W roku 2018 wartość ta wynosiła już 9 mld zł. Znaczące jest, że nawet siedem następných krajów na liście głównych kierunków eksportowych firm z województwa kujawsko-pomorskiego według wartości eksportu nie równała się wartości eksportu do Niemiec. Warto jednak wspomnieć o trzech następujących po liderze krajach do których wartości eksportu są wysokie: Wielka Brytania (1,9 mld zł), Francja (1,4 mld zł) oraz Holandia (1,4 mld zł). Pod względem największego importera, którym są Niemcy tendencja jest podobna dla Polski ogółem – wartość eksportu do Niemiec w roku 2018 wyniosła 261,5 mld zł, a następné były dopiero Czechy (59 mld zł).

Eksport województwa kujawsko-pomorskiego charakteryzuje się, podobnie jak w odniesieniu do całej Polski, większym eksportem dóbr i usług do krajów położonych na zachodzie.

Jak wynika z wcześniej przytaczanych danych pochodzących z Raportu Banku PEKAO pandemia COVID-19 wpłynęła mocno na odsetek eksportujących firm w województwie. W ramach przywoływanego Raportu przeprowadzone zostało badanie CATI wśród przedsiębiorców MŚP w trakcie którego poproszono respondentów o określenie wpływu pandemii koronawirusa na eksport. Wśród przedsiębiorców biorących udział w badaniu to przedsiębiorcy województwa kujawsko-pomorskiego wypowiedzieli się na ten temat najbardziej negatywnie. Prawie $\frac{3}{4}$ z nich (72%) było zdania, że w czasie trwania pandemii „eksport pogorszył się”, a tylko 6% odpowiedziało, że eksport poprawił się. Jest to silnie niepokojące zjawisko, które może być odzwierciedleniem skutków, jakie dla eksportu województwa miała pandemia COVID-19. Być może wynika to z faktu, że eksport województwa jest silnie oparty o transport i handel, które znalazły się w trudnej sytuacji z uwagi na pojawiające się obostrzenia i restrykcje międzynarodowe.

Jak wynika z powyższych danych, potencjał eksportowy woj. kujawsko-pomorskiego na tle innych regionów ocenić należy jako przeciętny, nawet przy zauważalnej w ostatnich latach poprawie sytuacji w wybranych aspektach tego potencjału. W tym kontekście niewielkie oddziaływanie ewaluowanej interwencji w obszarze eksportu nie powinno zaskakiwać, ale jednocześnie nie powinno stanowić podstawy do rezygnacji z dalszego wspierania kujawsko-pomorskich firm w tej sferze. Wręcz przeciwnie, pomoc ta jest nadal uzasadniona, także w kontekście odbudowywania pozycji rynkowej po kryzysie pandemicznym, który (jak wskazują zarówno wyniki badania pierwotnego, jak i analiza danych zastanych) istotnie wpłynął na działalność eksportową.

Spośród analizowanych efektów warto jeszcze odnieść się do efektu zatrudnieniowego, którego skala występowania mocno różnicuje przedsiębiorstwa wsparte bezpośrednio (zwiększenie zatrudnienia w rezultacie zrealizowanego projektu dotyczy 51,2% firm) oraz korzystające z pomocy pośredniej (12,1%). To znaczące zróżnicowanie wynikać może zarówno z odmiennej skali przedsięwzięć wspieranych bezpośrednio i pośrednio (a tym samym, zróżnicowanego potencjału w generowaniu efektu zatrudnieniowego interwencji), ale nie bez znaczenia jest tu także fakt, że w części projektów efekt zatrudnieniowy stanowił wymagany rezultat przyznanej pomocy, który podlegał monitoringowi. W tym miejscu warto odwołać się do uwag zgłaszanych w ramach badania jakościowego (głównie przez przedstawicieli

instytucji działających na rzecz sektora przedsiębiorstw w woj. kujawsko-pomorskim). W ramach tych uwag zasygnalizowano problematyczność akcentowania efektu zatrudnieniowego jako jednego z oczekiwanych rezultatów wsparcia. Po pierwsze, premiowanie przedsięwzięć generujących efekt zatrudnieniowy miało większe uzasadnienie w okresie obiektywnie trudnej sytuacji na rynku pracy. W momencie, gdy sytuacja ta jest aktualnie znacznie lepsza¹⁶ (a jednocześnie trudno ocenić ostateczny wpływ kryzysu pandemicznego na trwałe zmiany na regionalnym rynku pracy), większy nacisk powinien być położony nie tyle na tworzenie miejsc pracy, co dążenie do poprawy jakości regionalnego zatrudnienia. Ewentualne stosowanie wymagań lub preferencji w tym obszarze mogłoby mieć zastosowanie w przypadku terytorialnego kierunkowania wsparcia, jeśli diagnoza sytuacji lokalnej potwierdzałaby występowanie trudności na lokalnym rynku pracy. Po drugie, efekt zatrudnieniowy może w pewnym stopniu kolidować z proinnowacyjnym kierunkiem udzielanego wsparcia. Przedsięwzięcia innowacyjne, choć mogą kreować tworzenie nowych miejsc pracy, to jednocześnie w odniesieniu do ogólnego poziomu zatrudnienia w przedsiębiorstwie mogą skutkować spadkiem. Wynika to z faktu, że w rezultacie wdrożenia innowacji modyfikacji ulegać będą procesy technologiczne i sposoby zarządzania nimi. W takich przypadkach oczekiwanie wzrostu zatrudnienia w przedsiębiorstwach może być sprzeczne z jednoczesnym oczekiwaniem, że udzielona pomoc przyczyni się do rzeczywistego wzrostu konkurencyjności i innowacyjności firmy. Po trzecie, w sytuacji zawężania zakresu wsparcia w poszczególnych konkursach (zawężenia branżowe, wąskie określenie kwalifikowalnych typów projektów, sprecyzowany charakter dostępnych instrumentów pomocowych) dodatkowy element projektu, jakim jest wymagany efekt zatrudnieniowy, może utrudniać skuteczną dystrybucję wsparcia. Po czwarte, nie można także pomijać faktu występowania trudności na lokalnym (czy szerzej – krajowym) rynku pracy, które związane są ze znalezieniem odpowiednich pracowników. W takiej sytuacji osiągnięcie omawianego efektu może być problematyczne i to z powodów niezależnych od samych przedsiębiorstw¹⁷.

W kontekście określenia skali efektu zatrudnieniowego warto odwołać się także do danych wskaźnikowych, które odnoszą się do sfery zatrudnieniowej. W projektach z Poddziałań 1.2.1,

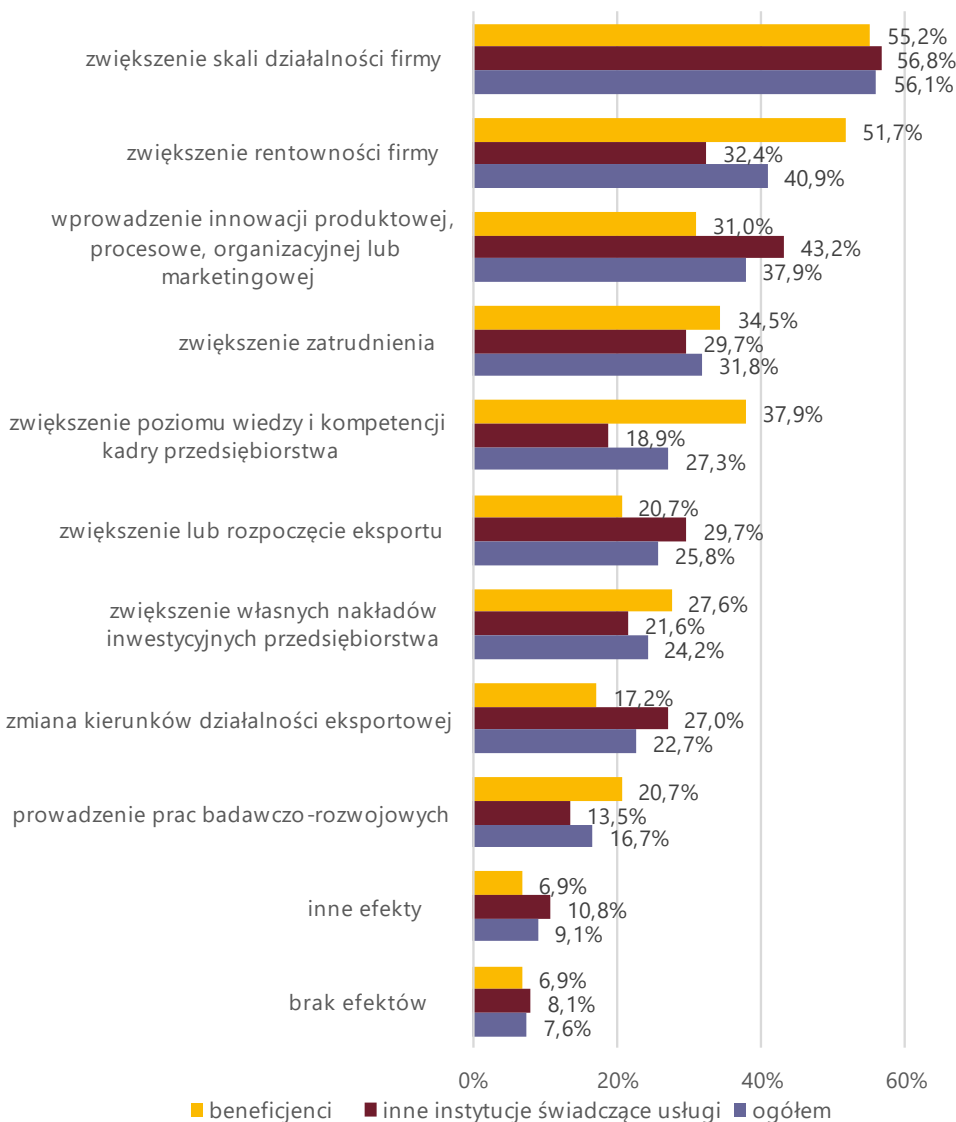
¹⁶ Mówiąc o znacznie lepszej sytuacji mamy tutaj na myśli poprawę sytuacji w regionie, nie odnosimy się do analiz porównawczych uwzględniających sytuację w innych województwach.

¹⁷ Przy czym ten problem dotyczy w większym stopniu sytuacji, w której wymagany jest wzrost zatrudnienia, a nie jego utrzymanie (a w części naborów wymagania dla beneficjentów dotyczyły właśnie jedynie utrzymania dotychczasowego poziomu zatrudnienia).

1.3.1¹⁸ i 1.6.2 stanowiących bezpośrednio wsparcie przedsiębiorstw założono, iż zatrudnienie wzrosło o niemal 1854 EPC. Według stanu na 31.03.2021 r. zatrudnienie we wspartych przedsiębiorstwach wzrosło o nieco ponad 670 EPC. Sytuacja wyraźnie niższej wartości osiągniętej, niż planowana wartość docelowa nie świadczy jednak o zaburzeniu skuteczności w obszarze zatrudnienia, ponieważ przedmiotowe dane obejmują również projekty niezakończone. W projektach zakończonych stopień realizacji wskaźnika *Wzrost zatrudnienia we wspieranych przedsiębiorstwach [EPC]* wynosi 99,0%, co nie wskazuje na występowanie istotnych problemów ze skutecznością jego osiągnięcia.

Uzupełnieniem danych dotyczących wpływu ewaluowanej interwencji na poszczególne wymiary działalności gospodarczej są jeszcze wyniki badania instytucji świadczących wsparcie w ewaluowanych projektach. Respondenci byli w tym przypadku pytani o to, jakie efekty zostały osiągnięte przez przedsiębiorstwa objęte pomocą.

¹⁸ Warto w tym miejscu przywołać wyniki badania ewaluacyjnego „Ocena potencjału rozwojowego województwa kujawsko-pomorskiego w sferze B+R+I na podstawie działań podjętych w ramach RPO WK-P 2014-2020”, gdzie stwierdzono, że efekt zatrudnieniowy nie różnicował projektów dofinansowanych w naborach, w których stosowano wymagania w tym zakresie i przedsięwzięć, które wsparto w konkursach, gdzie wymóg osiągnięcia efektu zatrudnieniowego nie obowiązywał.

Wykres 20. Efekty uzyskiwane przez przedsiębiorstwa, na rzecz których świadczyły wsparcie instytucje

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CAWI/CATI z instytucjami świadczącymi usługi w projektach; beneficjenci – n=29, inne instytucje świadczące usługi – n=37, ogółem – n=66; pytanie wielokrotnego wyboru, odsetki odpowiedzi nie sumują się do 100%

Głównym efektem identyfikowanym przez badane instytucje w odniesieniu do wspartych przedsiębiorstw jest zwiększenie skali działalności firmy, na które wskazało 56,1% podmiotów. 40,9% instytucji dostrzega również efekt w postaci zwiększenia rentowności firmy, a 37,9% - wprowadzenia innowacji produktowej, procesowej, organizacyjnej lub marketingowej. Na kolejne efekty wskazała mniej niż jedna trzecia badanych.

Generalnie więc, obraz sytuacji wyłaniający się z powyższych danych pokrywa się z autodiagnozą samych firm i akcentuje efekt w postaci wzrostu konkurencyjności, a ewentualne różnice mogą wynikać ze specyfiki wsparcia pośredniego (stąd mniejszy udział wskazań dotyczących wzrostu innowacyjności).

Branżowe kierunkowanie interwencji

W ramach niniejszego podrozdziału poddano analizie kwestię branżowego kierunkowania wsparcia, tj. oceniono czy podejmowane dotychczas w ramach interwencji działania były skierowane do branż o istotnym znaczeniu dla rozwoju, a jeśli tak, to jakie to były działania i jaka była ich skuteczność i efektywność (przede wszystkim w kontekście potrzeb branż kluczowych).

Z wcześniejszej analizy dotyczącej charakteru i struktury udzielonego wsparcia wynika, że w ramach zrealizowanej interwencji mamy do czynienia z bardzo dużą różnorodnością branżową wspartych podmiotów. Świadczy to o tym, że pomoc nie była profilowana branżowo w sposób rygorystyczny, co ocenić należy pozytywnie ze względu na dostępność wsparcia.

Analizując stosowane w RPO WK-P 2014-2020 rozwiązania dotyczące kierunkowania branżowego interwencji w szczególności zaakcentować należy te działania, które związane są z wymaganiami lub preferencjami odnoszącymi się do przedsięwzięć realizowanych w obszarach wyznaczonych przez regionalne inteligentne specjalizacje. W przypadku woj. kujawsko-pomorskiego mamy do czynienia z dwoma grupami branż definiującymi inteligentne specjalizacje. Pierwsza grupa to tzw. inteligentne specjalizacje oparte na wartościach, definiowane poprzez odniesienie do konkretnych branż:

- Zdrowa i bezpieczna żywność
- Zdrowie i turystyka zdrowotna
- Zaawansowane materiały i narzędzia
- Transport i mobilność
- Dziedzictwo kulturowe i przemysły kreatywne.

Grupa druga natomiast dotyczy inteligentnych specjalizacji odwołujących się raczej do technologii niż określonych branż i są to tzw. horyzontalne inteligentne specjalizacje:

- Usługi ICT
- Ekoinnowacje
- Automatyka przemysłowa.

W ramach odwoływania się do regionalnych inteligentnych specjalizacji w ewaluowanej interwencji stosowano dwa podejście. Pierwsze związane było z kierowaniem wsparcia wyłącznie na realizację przedsięwzięć wpisujących się w obszary wyznaczone przez regionalne inteligentne specjalizacje. Takie podejście stosowane było w obszarze wsparcia odnoszącym się do sfery badawczo-rozwojowej (w Działaniach: 1.1, 1.2 i 1.3). Podejście drugie natomiast bazowało na premiowaniu przedsięwzięć zgodnych z regionalnymi inteligentnymi specjalizacjami (Działania: 1.4, 1.5, 1.6). Skuteczność tych działań odzwierciedlają dane przedstawione na poniższym wykresie, które obrazują strukturę projektów z zakresu bezpośredniego wsparcia przedsiębiorstw pod względem przynależności do inteligentnych specjalizacji.

Tabela 8. Liczba projektów oraz kwota dofinansowania projektów należących do poszczególnych Inteligentnych Specjalizacji

Inteligentna specjalizacja	Liczba projektów	Kwota dofinansowania UE w PLN
1. Zdrowa i bezpieczna żywność	48	81 627 077
2. Zdrowie i turystyka zdrowotna	70	81 246 166
3. Zaawansowane materiały i narzędzia	180	270 298 390
4. Transport i mobilność	38	53 804 383
5. Dziedzictwo kulturowe i przemysły kreatywne	66	109 887 559
6. Technologie informacyjno-komunikacyjne (ICT)	111	134 708 525
7. Ekoinnowacje	191	220 929 237
8. Automatyka przemysłowa	105	145 475 060
9. Inne - przedsiębiorcze odkrywanie	3	1 017 675

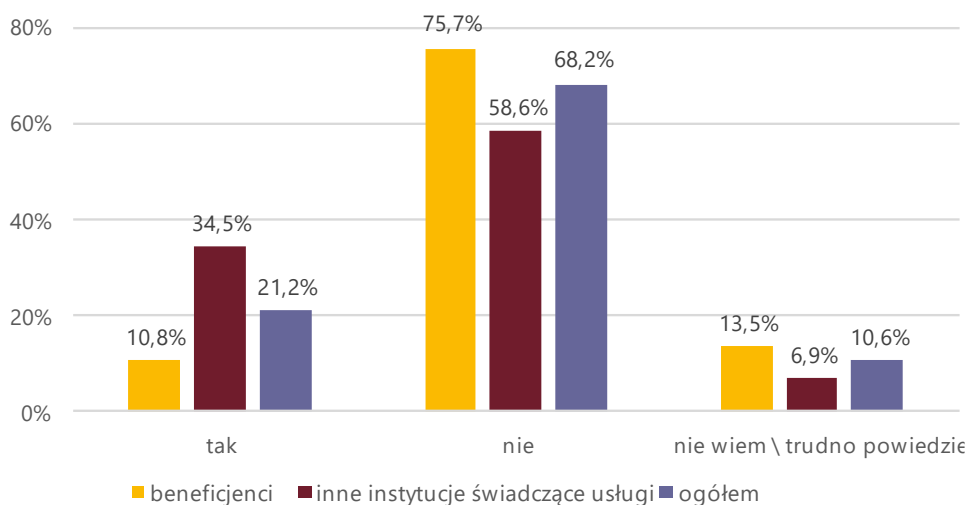
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Generatora Wniosków o Dofinansowanie oraz baz Centralnego Systemu Teleinformatycznego SL 2014 - stan na dzień 31.03.2021 r.; projekty mogły realizować więcej niż jedną IS, stąd suma liczby projektów i suma kwot dofinansowania jest wyższa niż całkowita liczba projektów i całkowita kwota dofinansowania

Wszystkie 413 analizowanych projektów dofinansowanych na kwotę ponad 529 mln zł wpisuje się w co najmniej 1 Inteligentną Specjalizację. Najwięcej realizowanych projektów powiązanych z IS, dotyczyły obszaru Ekoinnowacji (191 projektów dofinansowanych na kwotę blisko 221 mln zł) oraz Zaawansowanych materiałów i narzędzi (180 projektów dofinansowanych na kwotę ponad 270 mln zł), a najmniej Transportu i mobilności (38 projektów dofinansowanych na kwotę ponad 53 mln zł) oraz Zdrowej i bezpiecznej żywności (48 projektów dofinansowanych na kwotę ponad 81 mln zł). Dodatkowo 3 projekty dofinansowane na kwotę nieco ponad 1 mln zł zostały przypisane do Inteligentnej Specjalizacji *Inne – przedsiębiorcze odkrywanie*.

Jak wynika z powyższych danych, całość wsparcia bezpośredniego adresowanego do przedsiębiorstw została skierowana do podmiotów reprezentujących przynajmniej jedną regionalną inteligentną specjalizację. Jest to wynik, który należy ocenić pozytywnie, także jeśli weźmiemy pod uwagę, że powyższa struktura dotyczy całości wsparcia bezpośredniego, a nie tylko tych jego obszarów, gdzie przynależność do określonej regionalnej inteligentnej specjalizacji była faktycznie wymagana. Pamiętajmy przy tym, że te obszary interwencji, w których taki wymóg występował cechuje mniejsza liczebność, tym bardziej więc fakt, że także w obszarach pozostałych występuje istotna reprezentacja regionalnych inteligentnych specjalizacji świadczy o tym, że kierunkowanie branżowe dotyczące szczególnie istotnych gałęzi gospodarki regionalnej było skuteczne.

Uzupełnieniem powyższych danych są wyniki badania ankietowego instytucji świadczących usługi w projektach skierowanych do przedsiębiorstw, które odnoszą się do kwestii ewentualnego występowania kierunkowania branżowego.

Wykres 21. Występowanie kierunkowania branżowego w projektach, w których świadczone usługi

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CAWI/CATI z instytucjami świadczącymi usługi w projektach; beneficjenci – n=29, inne instytucje świadczące usługi – n=37, ogółem – n=66

Jak wynika z powyższych danych, kierunkowanie branżowe (nie tylko dotyczące regionalnych inteligentnych specjalizacji, ale jakiegokolwiek) nie było stosowane w większości badanych przedsięwzięć – 68,2% respondentów potwierdziło brak takiego kierunkowania, a jedynie 21,2% stwierdziło, że w przedsięwzięciach, w które byli zaangażowani, takie kierunkowanie występowało. Taki stan rzeczy interpretować należy zarówno jako efekt uproszczenia procedur aplikacyjnych w ramach wsparcia pośredniego, co ogranicza możliwość stosowania dodatkowych kryteriów / warunków przyznania pomocy, jak i konsekwencję kierowania

wsparcia pośredniego w dużej mierze do podmiotów o mniejszym potencjale, gdzie mniejsza jest też reprezentacja firm realizujących przedsięwzięcia w obszarze np. regionalnych inteligentnych specjalizacji. Tym samym, relatywnie rzadkie przypadki stosowania kierunkowania branżowego w tym obszarze wsparcia nie powinny być traktowane jako problem, ale raczej wypadkowa specyfiki tej formuły pomocy.

Oceniając pozytywnie rozwiązania stosowane w aspekcie kierunkowania branżowego adresowanego do branż o szczególnym znaczeniu dla rozwoju regionu nie można jednak abstrahować od wniosków z badania jakościowego, które dotyczą samej logiki określenia regionalnych inteligentnych specjalizacji (a więc tej grupy branż, do której przede wszystkim odwoływano się w ramach branżowego profilowania pomocy). Zwrócono bowiem uwagę, że w woj. kujawsko-pomorskim regionalne inteligentne specjalizacje zostały zdefiniowane bardzo szeroko (szczególnie w przypadku specjalizacji horyzontalnych). W rezultacie, wpisywanie się w którąś z regionalnych inteligentnych specjalizacji nie powinno stanowić problemu dla większości aplikujących o pomoc podmiotów, ale – z drugiej strony – takie kierunkowanie może mieć charakter pozorny. Jeśli więc celem miałyby być kierowanie pomocy do konkretnych branż, to punktem odniesienia powinny być raczej regionalne inteligentne specjalizacje bazujące na wartościach, wtedy jednak miałyby miejsce rzeczywiste zawężenie dostępności pomocy (tak jak miało to miejsce w Działaniach: 1.2 i 1.3 RPO WK-P 2014-2020). A trzeba tutaj pamiętać, że stosowanie profilowania branżowego w tych obszarach interwencji, w których i tak stosowane są już jakieś formy kierunkowania, może ostatecznie skutkować niepowodzeniem wdrażania zaplanowanych działań. Potwierdzeniem tego może być niepowodzenie w wyborze operatora wsparcia grantowego dotyczące działań B+R, gdzie dokonano branżowego sprecyzowania dotyczącego branży informatycznej i telekomunikacyjnej (koncentrując się na przedsięwzięciach B+R na potrzeby których niezbędne jest wykorzystywanie mocy obliczeniowych w „chmurze”).

Uwzględniając powyższe, w przyszłym okresie finansowania należałoby rozważyć następujące działania odnoszące się do branżowego profilowania interwencji:

- Stosowanie profilowania branżowego dot. regionalnych inteligentnych specjalizacji w obszarach interwencji odnoszących się do CP 1.

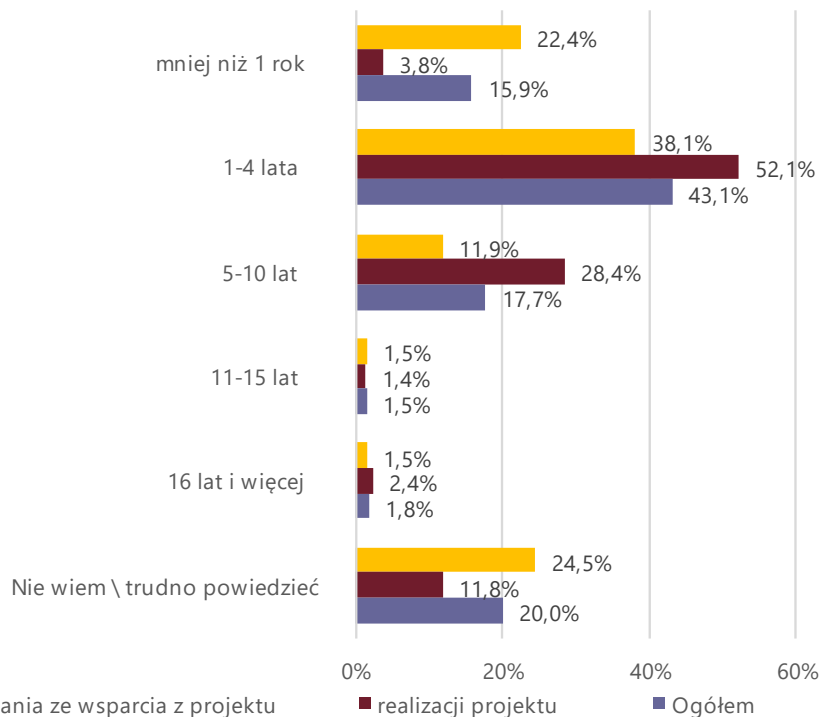
- Wyłączenie z profilowania branżowych obszarów interwencji odnoszących się do działalności badawczo-rozwojowej i internacjonalizacji przedsiębiorstw oraz wsparcia oferowanego z wykorzystaniem instrumentów finansowych.
- W sytuacji wprowadzenia wymagań związanych z realizacją przedsięwzięć wpisujących się w obszary regionalnych inteligentnych specjalizacji – rozważenie przeprowadzenia konkursu skierowanego wyłącznie do przedsięwzięć reprezentujących regionalne inteligentne specjalizacje oparte na wartościach.
- Podejmowanie działań systemowych (np. w ramach projektu systemowego) przez samorząd województwa, które byłyby wzmacnianiem potencjału regionalnych inteligentnych specjalizacji w formule push, a nie pull – wzmacnianie potencjału naukowo-badawczego regionu w obszarach zgodnych z regionalnymi inteligentnymi specjalizacjami; sieciowanie interesariuszy regionalnego systemu innowacji; włączanie głównych aktorów regionalnego systemu innowacji w identyfikowanie kluczowych branż regionalnych w ramach Procesu Przedsiębiorczego Odkrywania.

Na koniec niniejszej części należy także zauważyć, że profilowanie branżowe było także stosowane w odniesieniu do tych typów interwencji, które zostały wprowadzone w związku z kryzysem pandemicznym (branża gastronomiczna, branża *fitness*). Nie są to jednak branże, w przypadku których ich uwzględnienie w prowadzonym naborze wynikało z kluczowego znaczenia dla regionu, ale z faktu szczególnej dotkliwości pandemii COVID-19 właśnie dla tych dwóch branż.

Trwałość ewaluowanej interwencji

W poniższej części przedstawiono dane odnoszące się do kwestii trwałości ewaluowanej interwencji, udzielając tym samym odpowiedzi na pytanie badawcze dotyczące tego, jak kształtuje się trwałość efektów ewaluowanej interwencji (w tym: skala efektu dźwigni) oraz jaki mogą mieć na nią wpływ negatywne skutki pandemii COVID-19.

Na poniższym wykresie przedstawiono dane odnoszące się do przewidywanego przez przedsiębiorców czasu odczuwania efektów otrzymanego wsparcia.

Wykres 22. Przewidywany czas odczuwania efektów otrzymanego wsparcia w przedsiębiorstwach

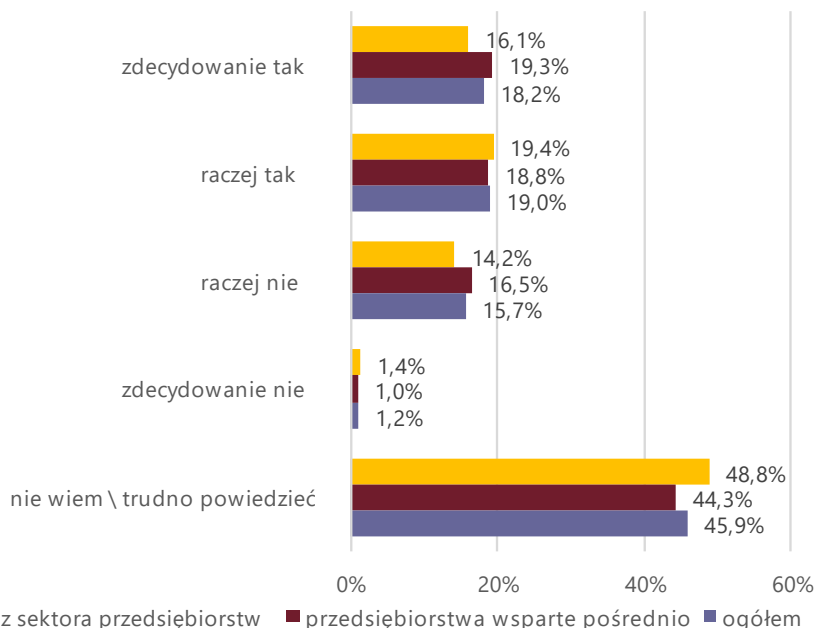
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CAWI/CATI z przedsiębiorstwami objętymi wsparciem; beneficjenci z sektora przedsiębiorstw - n=211, przedsiębiorstwa wsparte pośrednio - n=388, ogółem - n=599

Dominujący okres trwałości efektów (zarówno jeśli chodzi o efekty korzystania z otrzymanego w projekcie wsparcia, jak i efekty realizowanego samodzielnie przedsięwzięcia projektowego) to 1-4 lata – ogółem, na ten wariant trwałości wskazało 43,1% przedsiębiorstw. Dwa kolejne przewidywane okresy trwałości to 5-10 lat (17,7% wskazań) oraz mniej niż 1 rok (15,9%).

Powyższe wyniki wskazują, że przedsiębiorcy przewidują raczej przeciętny okres trwałości efektów wsparcia i punktem odniesienia jest dla nich raczej wymagany okres trwałości. Z jednej strony można to traktować jako pewien problem, z drugiej jednak pamiętajmy, że mamy tu do czynienia ze wsparciem dla sektora przedsiębiorstw, często w obszarze innowacyjności, gdzie elastyczne reagowanie na zmieniające się okoliczności i wymagania rynkowe, czy rozwój technologiczny mogą skutkować skróceniem okresu trwałości efektów. Na ten aspekt ewaluowana interwencja nie może skutecznie oddziaływać i należy traktować jako niezbywalny element wspierania działań rozwojowych o charakterze innowacyjnym.

Czynnikiem, który potencjalnie mógł (i nadal może) oddziaływać na rzeczywistą trwałość efektów ewaluowanych przedsięwzięć jest kryzys pandemiczny. Na poniższym wykresie przedstawiono dane, które wskazują na to, w jakim stopniu przedsiębiorcy dostrzegają możliwość odczuwania efektów wsparcia dłużej, gdyby właśnie nie pandemia COVID-19 i jej negatywne skutki.

Wykres 23. Ocena możliwości odczuwania efektów wsparcia dłużej gdyby nie pandemia COVID-19 i jej negatywne skutki

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CAWI/CATI z przedsiębiorstwami objętymi wsparciem; beneficjenci z sektora przedsiębiorstw - n=211, przedsiębiorstwa wsparte pośrednio - n=388, ogółem - n=599

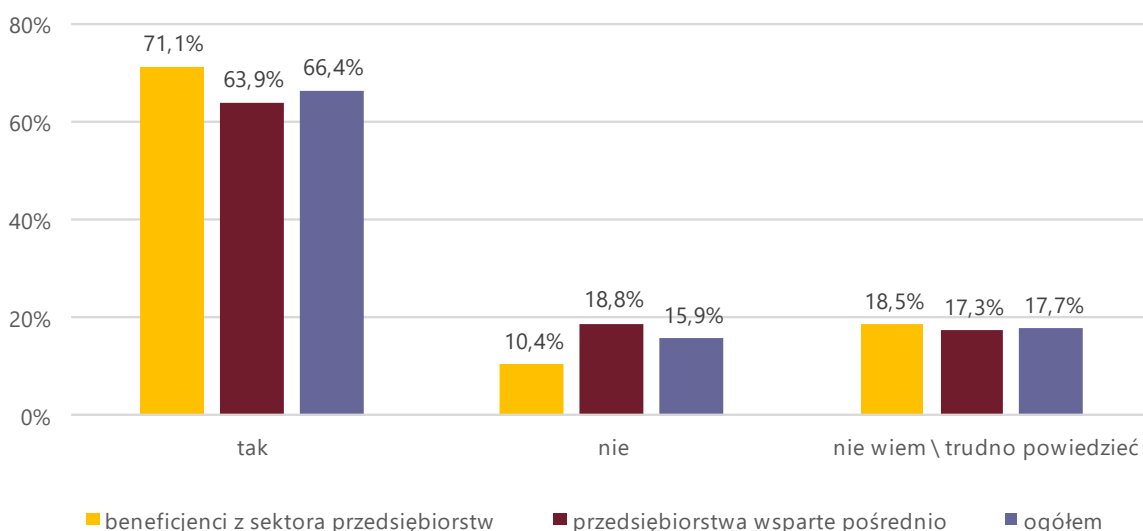
Większość respondentów (45,9%) miała problem z określeniem wpływu kryzysu pandemicznego na trwałość efektów wsparcia. Nie powinno to dziwić o tyle, że nawet samo szacowanie trwałości efektów nie jest proste, a jeśli jeszcze próbuje się w tym procesie uwzględnić czynnik, który jest cały czas „aktywny” i nie ma pewności, jakie będzie jego ostateczne oddziaływanie, to faktycznie przedsiębiorcy mogą mieć poznawczą trudność w precyzyjnym określeniu tego wpływu. Jeśli jednak udzielano konkretnych wskazań w odniesieniu do możliwości uzyskania większej trwałości efektów, gdyby nie pandemia COVID-19, to dominowało przekonanie, że faktycznie byłoby to możliwe – 37,2% respondentów jest o tym przekonanych w stopniu zdecydowanym lub umiarkowanym. Wyniki badania jakościowego przeprowadzonego z przedstawicielami IZ RPO WK-P 2014-2020 także potwierdzają ten stan rzeczy – respondenci przyznawali, że beneficjenci sygnalizowali problemy nie tylko w osiągnięciu, ale i utrzymaniu celów projektowych i założonych wartości docelowych wskaźników projektowych. Oczywiście, w wymiarze formalnym regulacje nadzwyczajne pozwoliły uwzględnić te kwestie bez narażenia beneficjentów na ewentualne korekty finansowe, natomiast jest to dowód na negatywne oddziaływanie kryzysu pandemicznego na kwestię trwałości efektów wspieranych przedsięwzięć.

Przedsiębiorców wskazujących negatywne oddziaływanie kryzysu pandemicznego na trwałość efektów wsparcia poproszono o sprecyzowanie charakteru tego wpływu. Dominowały tutaj

dwa rodzaje odpowiedzi. Z jednej strony, wskazywano na to, że pandemia COVID-19 i jej skutki wymusiły na przedsiębiorcach podejmowanie dodatkowych działań związanych nie z rozwojem, ale utrzymaniem działalności gospodarczej i dalszego funkcjonowania firmy. W takiej sytuacji, kwestie odnoszące się do realizowanego w oparciu o finansowanie ze środków RPO WK-P 2014-2020 przedsięwzięcia schodziły często na dalszy plan. Z drugiej strony, kryzys pandemiczny znacząco pogorszył bieżącą koniunkturę gospodarczą i uniemożliwił dyskutowanie korzyści wynikających ze zrealizowanych działań projektowych lub ograniczył podejmowanie działań dodatkowych, które mogłyby pozytywnie oddziaływać na efekty wsparcia i ich trwałość.

Ostatni aspekt analizowany w odniesieniu do kwestii trwałości związany jest z występowaniem efektu dźwigni, czyli wpływu otrzymanego wsparcia na podejmowanie w przedsiębiorstwach dalszych działań rozwojowych / realizacji inwestycji finansowanych ze środków własnych.

Wykres 24. Występowanie wpływu otrzymanego wsparcia na podejmowanie w przedsiębiorstwach dalszych działań rozwojowych / realizacji inwestycji finansowanych ze środków własnych

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CAWI/CATI z przedsiębiorstwami objętymi wsparciem; beneficjenci z sektora przedsiębiorstw - n=211, przedsiębiorstwa wsparte pośrednio - n=388, ogółem - n=599

Jak wynika z powyższych danych, zarówno wśród przedsiębiorstw korzystających ze wsparcia bezpośredniego jak i pośredniego mamy do czynienia z występowaniem efektu dźwigni. Wśród beneficjentów z sektora przedsiębiorstw aż 71,1% respondentów potwierdziło wpływ otrzymanego wsparcia na podejmowanie w przedsiębiorstwach dalszych działań rozwojowych / realizacji inwestycji finansowanych ze środków własnych, w grupie firm wspartych pośrednio odsetek ten wyniósł 63,9%.

W kontekście trwałości efektów analizowanych projektów powyższy stan rzeczy ocenić należy pozytywnie w tym znaczeniu, że podejmowanie dalszych działań inwestycyjnych i angażowanie w tym celu własnych środków finansowych stanowi istotny instrument zwiększenia rzeczowej trwałości. Oczywiście, mamy tu do czynienia z oddziaływaniem pośrednim – nie chodzi tutaj o utrzymanie trwałości konkretnych efektów osiągniętych w projekcie, ale o to, by w dłuższej perspektywie czasowej zauważalne było oddziaływanie wsparcia na podejmowane działania rozwojowe.

OCENA POTENCJAŁU I ZAPOTRZEBOWANIA SEKTORA PRZEDSIĘBIORSTW NA WSPARCIU Z RPO WK-P W PERSPEKTYWIE FINANSOWEJ 2021-2027

W niniejszym podrozdziale raportu dokonano oceny potencjału i zapotrzebowania sektora przedsiębiorstw na wsparcie z RPO WK-P w perspektywie finansowej 2021-2027. Zgodnie z założeniami badania uwzględniono w tym przypadku dwa główne obszary problemowe:

- trudności odnoszące się do etapów: aplikowania o wsparcie i realizacji projektów,
- priorytetowe rodzaje wsparcia w perspektywie 2021-2027.

Trudności odnoszące się do etapów: aplikowania o wsparcie i realizacji projektów

Poniższa część poświęcona jest zagadnieniu trudności odnoszących się do etapów: aplikowania o wsparcie i realizacji projektów. Po pierwsze, dokonano identyfikacji ograniczeń w zdolności absorpcyjnej wśród beneficjentów w trakcie realizacji obecnego RPO (z jednoczesnym uwzględnieniem ewentualnego wpływu tych ograniczeń na wdrażanie Programu w przyszłej perspektywie finansowej). Po drugie, przeprowadzono „inventaryzację trudności sektora przedsiębiorstw w ramach realizowanych projektów (z jednoczesnym uwzględnieniem możliwości wprowadzenia w przyszłości uproszczeń albo mechanizmów zaradczych lub usprawniających w tym zakresie). Niniejsza analiza obejmowała nabory z Poddziałów 1.2.1, 1.3.1, 1.4.2, 1.4.3, 1.5.2, 1.5.3, 1.6.2 oraz Działania 7.1, których wsparcie skierowane było bezpośrednio (jako określone typy beneficjentów) lub pośrednio (np. jako odbiorcy grantów czy wsparcia IOB).

Ocena zainteresowania wsparciem

W pierwszej kolejności – w celu identyfikacji potencjału absorpcyjnego i jego ewentualnych ograniczeń – dokonano oceny zainteresowania przedsiębiorców wsparciem pośrednim i bezpośrednim pochodzącym z Działań i Poddziałów I oraz VII Osi Priorytetowej RPO WK-P 2014-2020. Zainteresowanie to zostało ocenione na podstawie danych o alokacji przeznaczanej na określone konkursy, które stanowią odzwierciedlenie możliwości i planów IZ

odnośnie zainteresowania wsparciem, liczby złożonych wniosków oraz faktycznej kwoty dofinansowania we wnioskach, które zostały poprawnie przygotowane formalnie.

Konkursy Poddziałania 1.2.1 cieszyły się w większości naborów stosunkowo wysokim zainteresowaniem. To zjawisko było najmocniejsze w przypadku konkursu *Wsparcie rozwoju sfery B+R w przedsiębiorstwach* w przypadku którego kwota dofinansowania wszystkich wniosków była ponad osiem razy wyższa niż przewidziana alokacja. Również konkurs *Rozwój sfery B+R w przedsiębiorstwach* charakteryzował się dużo większym zainteresowaniem niż przewidywała to alokacja – kwota ze wszystkich wniosków w tym konkursie była 3 razy większa niż zakładano choć należy dodać, że co dziesiąty projekt nie przeszedł pozytywnie oceny formalnej. Jedyny nabór konkursu ze schematu *Projekty grantowe wykorzystujące usługi ICT* spotkał się w tym Poddziałaniu z brakiem jakiegokolwiek zainteresowania. Z kolei ostatni nabór konkursu ze schematu *Wsparcie procesów badawczo-rozwojowych* zakończył się niepowodzeniem w związku z nadejściem pandemii i umowa z wybranym operatorem została rozwiązana za porozumieniem stron. Alokacja z tego naboru została przesunięta na działania związane ze wsparciem sektora MŚP w ich trudnościach spowodowanych pandemią COVID-19. Wcześniejsze nabory tego konkursu cieszyły się zainteresowaniem. W ramach opisu Poddziałania 1.2.1 należy wspomnieć jeszcze o konkursie *Projekty Grantowe*, w których do obu naborów stanęły po dwa podmioty (w pierwszym naborze do dofinansowania ostatecznie nie wybrano ani jednego podmiotu) oraz *Projekty grantowe z wyłączeniem usług ICT* w ramach którego złożony został jeden wniosek, ale ostatecznie w ramach którego została wycofana umowa.

Poddziałanie 1.3.1 podobnie jak poprzednie spotkało się ze stosunkowo dużym zainteresowaniem – wyjątkiem był tu jeden nabór konkursu *Wsparcie doradcze przedsiębiorstw akademickich* w przypadku którego kwota dofinansowania we wnioskach poprawnych formalnie była trzy razy mniejsza niż wszystkie przygotowane środki. W przypadku pozostałych naborów przeznaczonych dla przedsiębiorców w Poddziałaniu 1.3.1 zainteresowanie było wysokie (najwyższe w konkursie *Rozwój sfery B+R w przedsiębiorstwach odpryskowych*) jednak w każdym naborze na etapie formalnym odpadał przynajmniej jeden projekt. Najwięcej (prawie połowa) na tym etapie oceny odpadło wniosków w konkursie *Wsparcie B+R w przedsiębiorstwach akademickich*. W przypadku konkursów *Prowadzenie prac badawczo-rozwojowych w przedsiębiorstwach odpryskowych* oraz *Prowadzenie prac badawczo-rozwojowych wraz ze stworzeniem/rozwojem zaplecza badawczo-rozwojowego w*

przedsiębiorstwach odpryskowych zainteresowanie było zdecydowanie większe niż przewidywała to nadana alokacja.

Oba konkursy Poddziałania 1.4.2 charakteryzowały się bardzo małym zainteresowaniem. W przypadku konkursu *Profesjonalizacja IOB* kwota dofinansowania we wnioskach poprawnych formalnie była o ponad połowę (57%) mniejsza niż cała alokacja uruchomiona w ramach naboru, co jest i tak lepszym wynikiem niż wnioskowane 6% alokacji przez projekty *Wsparcia IOB w celu świadczenia specjalistycznych usług*.

W Poddziałaniu 1.4.3 zainteresowanie wsparciem było wysokie i zwykle przekraczające oczekiwania przewidziane w alokacji. Jest to zwłaszcza identyfikowane w konkursie *Infrastruktura biznesowa w regionie* (318% zakładanej alokacji we wnioskach) oraz drugim naborze konkursu *Tworzenie i rozwój infrastruktury biznesowej* (314%). Stosunkowo niskie zainteresowanie wystąpiło w tym Poddziałaniu za to w przypadku konkursu *Kompleksowe uzbrojenie terenów inwestycyjnych* (79%). Jedyne nabory konkursu *Wsparcie powstawania i poszerzania terenów przeznaczonych pod działalność gospodarczą* miał trzy złożone wnioski, które potencjalnie miały wykorzystać ponad 9/10 (93,4%) alokacji.

Konkursy dotyczące promocji oraz umiędzynarodowienia przedsiębiorstw województwa zawarte w Poddziałaniu 1.5.2 cechowały się mocno zróżnicowanym zainteresowaniem. Z jednej strony były nabory: *Projekty z zakresu promocji gospodarczej regionu związanej z promocją terenów inwestycyjnych* i *Projekty z zakresu wsparcia procesu umiędzynarodowienia oraz promocji gospodarczej regionu*, których zsumowane alokacje złożonych projektów były o połowę (148% i 163%) wyższe niż pierwotnie przeznaczone środki - z drugiej strony były konkursy, których adresatami były m.in. klastry: *Projekty obejmujące wsparcie procesu umiędzynarodowienia przedsiębiorstw oraz promocji gospodarczej regionu* oraz *Wsparcie MŚP na rynkach międzynarodowych - projekty grantowe*, które spotkały się z bardzo niskim zainteresowaniem – na pierwszy z wymienionych konkursów złożono 5 poprawnych wniosków z czego jeden był poprawny formalnie, a na drugi złożono tylko jeden wniosek. Finalnie nabory te zostały unieważnione.

W Poddziałaniu 1.5.3 tylko konkurs *Wsparcie MŚP na rynkach międzynarodowych - projekty grantowe* znalazł się w analizowanym zestawieniu wsparcia dla przedsiębiorstw i miał jednego wnioskodawcę wykorzystującego w 100% przewidzianą alokację.

Stosunkowo dużo wniosków o dofinansowanie nie przeszło przez etap oceny formalnej w każdym analizowanym naborze Poddziałania 1.6.2. Mimo to tylko nabór konkursu *Dotacje dla innowacyjnych MŚP* miał nieco mniejszą (o 10%) niż przewidziana wartość kwoty dofinansowania we wnioskach poprawnych formalnie. Największe zainteresowanie w tym Poddziałaniu zidentyfikowane zostało w konkursie dotyczącym *Rozwoju sektora MŚP poprzez wdrażanie innowacji w przedsiębiorstwie – projekty o wartości wydatków kwalifikowalnych poniżej 1 mln zł oraz rozwoju sektora MŚP poprzez wdrażanie innowacji w przedsiębiorstwie – projekty o wartości wydatków kwalifikowalnych co najmniej 1 mln zł* którego kwota pochodząca z wniosków pozytywnie zweryfikowanych na etapie oceny formalnej była prawie dwukrotnie (185%) wyższa niż zakładana alokacja, a dodatkowo prawie co trzeci (30%) wnioskodawca tego konkursu odpadł na etapie formalnym.

Spośród analizowanych naborów Działania 7.1 dwa zakończyły się bez złożonych wniosków: jedyny nabór konkursu *Dofinansowanie w ramach ogłaszanego naboru można uzyskać na wspieranie tworzenia i rozwoju małych inkubatorów przedsiębiorczości poprzez dostosowanie istniejących budowli do pełnienia funkcji inkubatora i wsparcie usług świadczonych przez inkubator* oraz trzeci nabór konkursu *Wspieranie tworzenia i rozwoju małych inkubatorów przedsiębiorczości poprzez dostosowanie istniejących budowli do pełnienia funkcji inkubatora i wsparcie usług świadczonych przez inkubator*. W ramach tego drugiego konkursu w pierwszym naborze wziął udział jeden później wycofany wniosek i tylko w drugim naborze pojawiło się stosunkowo duże zainteresowanie. W ramach analizy Działania 7.1 wzięto pod uwagę jeszcze trzy nabory grantowe – dwa z nich prowadzone były w konkursie *Działania infrastrukturalne przyczyniające się do rewitalizacji społeczno-gospodarczej miejscowości wiejskich* (w których wnioskowano w sumie o 85% oraz 187% alokacji), a trzeci w konkursie *Rozwój lokalny kierowany przez społeczność* (w którym wnioskowano o 100% alokacji).

Ocena skali przyznanego wsparcia

Uzupełnieniem dla powyższych analiz jest także identyfikacja skali przyznanego wsparcia oraz wykorzystania alokacji w ramach poszczególnych konkursów.

W Poddziałaniu 1.2.1 ponad połowa (5 z 9) naborów zakończyła się bez podpisanych umów o dofinansowanie. W przypadku jednego z pięciu konkursów z podpisanymi umowami (*Rozwój sfery B+R w przedsiębiorstwach*) alokacja została zwiększona i wykorzystana ponad dwukrotnie (w 207,24%). Natomiast najmniejsze wykorzystanie alokacji wystąpiło w przypadku jednego z naborów konkursu *Wspieranie procesów badawczo-rozwojowych* – użyto

49,36% przewidzianych w nim środków. W konkursie *Wsparcie rozwoju sfery B+R w przedsiębiorstwach* Poddziałania 1.2.1 do momentu realizacji badania nie doszło do podpisania żadnej umowy o dofinansowanie, natomiast 6 projektów zostało zatwierdzonych do dofinansowania.

W Poddziałaniu 1.3.1 dla dwóch konkursów zwiększono alokację ze względu na duże zainteresowanie wsparciem: *Rozwój sfery B+R w przedsiębiorstwach odpryskowych* (189,5% alokacji) oraz *Wsparcie B+R w przedsiębiorstwach akademickich* (142,3% alokacji). W przypadku pozostałych analizowanych konkursów tego Poddziałania alokacja była wykorzystywana w mniej niż 2/3 przewidzianych środków. Proporcjonalnie najmniej (21,4%) projektów wybranych zostało w konkursie *Prowadzenie prac badawczo-rozwojowych w przedsiębiorstwach odpryskowych*, natomiast najwięcej (87,5%) we *Wsparciu doradczym przedsiębiorstw akademickich*. W naborze konkursu *Prowadzenie prac badawczo-rozwojowych wraz ze stworzeniem/rozwojem zaplecza badawczo-rozwojowego w przedsiębiorstwach odpryskowych* ostatecznie wykorzystano prawie 2/3 (63,4%) alokacji.

Alokacja Poddziałania 1.4.2 została wykorzystana w bardzo małym stopniu. W ramach konkursu *Profesjonalizacja IOB* wsparcie udzielono $\frac{3}{4}$ wnioskodawców i wykorzystano nieco ponad $\frac{1}{4}$ alokacji (26,2%), a w konkursie *Wsparcie IOB w celu świadczenia specjalistycznych usług* do dofinansowania wybrano tylko jeden projekt, który wykorzystał jedynie 1,3% dostępnych środków.

Na zdecydowanie wyższym poziomie alokacja została wykorzystywana przez przedsiębiorców w Poddziałaniu 1.4.3. W konkursie *Infrastruktura biznesowa w regionie* alokacja została zwiększona do 232,7% mimo wybrania 2/3 wnioskodawców do wsparcia. Z drugiej strony w jednym z dwóch naborów konkursu *Tworzenie i rozwój infrastruktury biznesowej* wykorzystano jedynie prawie 1/5 alokacji (19,5%) za pośrednictwem jednego z pięciu wnioskodawców. W przypadku drugiego naboru tego konkursu wsparcie udzielono również jednemu projektowi, ale alokacja została nieco zwiększona i wykorzystana w 106,5%. Nabór konkursu *Kompleksowe uzbrojenie terenów inwestycyjnych* wykorzystał ostatecznie prawie 4/5 (79,1%) swojej alokacji, a nabór konkursu *Wsparcie powstawania i poszerzania terenów przeznaczonych pod działalność gospodarczą* prawie całą (93,4%) kwotę alokacji.

W przypadku dwóch konkursów z Poddziałania 1.5.2 alokacja została zwiększona: *Projekty z zakresu promocji gospodarczej regionu związanej z promocją terenów inwestycyjnych* (do 148,4%) oraz *Projekty z zakresu wsparcia procesu umiędzynarodowienia oraz promocji*

gospodarczej regionu (do 163%). Jedyne nabory konkursów Projekty obejmujące wsparcie procesu umiędzynarodowienia przedsiębiorstw oraz promocji gospodarczej regionu oraz Wsparcie MŚP na rynkach międzynarodowych - projekty grantowe zostały unieważnione. Z kolei nabór konkursu Projekty obejmujące wsparcie procesu umiędzynarodowienia sieci przedsiębiorstw, w szczególności klastrów wykorzystał ostatecznie niemal całą (94%) alokację.

Jedyny analizowany nabór w Poddziałaniu 1.5.3 (konkursu *Wsparcie MŚP na rynkach międzynarodowych - projekty grantowe*) zakończył się niewielkim zwiększeniem alokacji środków do w sumie 105,7%.

W Poddziałaniu 1.6.2 niepełne wykorzystanie alokacji wystąpiło w przypadku obu naborów konkursu *Dotacje dla innowacyjnych MŚP* (60% oraz 92% zakładanych środków). Natomiast w konkursie: *Rozwój sektora MŚP poprzez wdrażanie innowacji w przedsiębiorstwie – projekty o wartości wydatków kwalifikowalnych poniżej 1 mln zł oraz Rozwój sektora MŚP poprzez wdrażanie innowacji w przedsiębiorstwie – projekty o wartości wydatków kwalifikowalnych co najmniej 1 mln zł* wybrano do dofinansowania proporcjonalnie najmniejszą (40,2%) ilość projektów, ale mimo to alokacja została zwiększona do poziomu 105,5%.

Konkurs *Wspieranie tworzenia i rozwoju małych inkubatorów przedsiębiorczości poprzez dostosowanie istniejących budowli do pełnienia funkcji inkubatora i wsparcie usług świadczonych przez inkubator* Działania 7.1 został zakończony podpisaniem 4 umów w ramach jednego z trzech naborów – jednocześnie w przypadku dwóch pozostałych naborów tego konkursu ostatecznie nie podpisano z różnych przyczyn ani jednej umowy. Natomiast w konkursie *Rozwój lokalny kierowany przez społeczność* czterech z siedmiu wnioskodawców wykorzystało prawie 2/3 dostępnych środków (65,63%). W przypadku dwóch analizowanych naborów w konkursie *Działania infrastrukturalne przyczyniające się do rewitalizacji społeczno-gospodarczej miejscowości wiejskich* w jednym przypadku wykorzystano ostatecznie 104,2% alokacji, a w drugim nawet 187,2%. W ramach konkursu *Rozwój lokalny kierowany przez społeczność* wykorzystano w naborze prawie 2/3 (65,6%) alokacji.

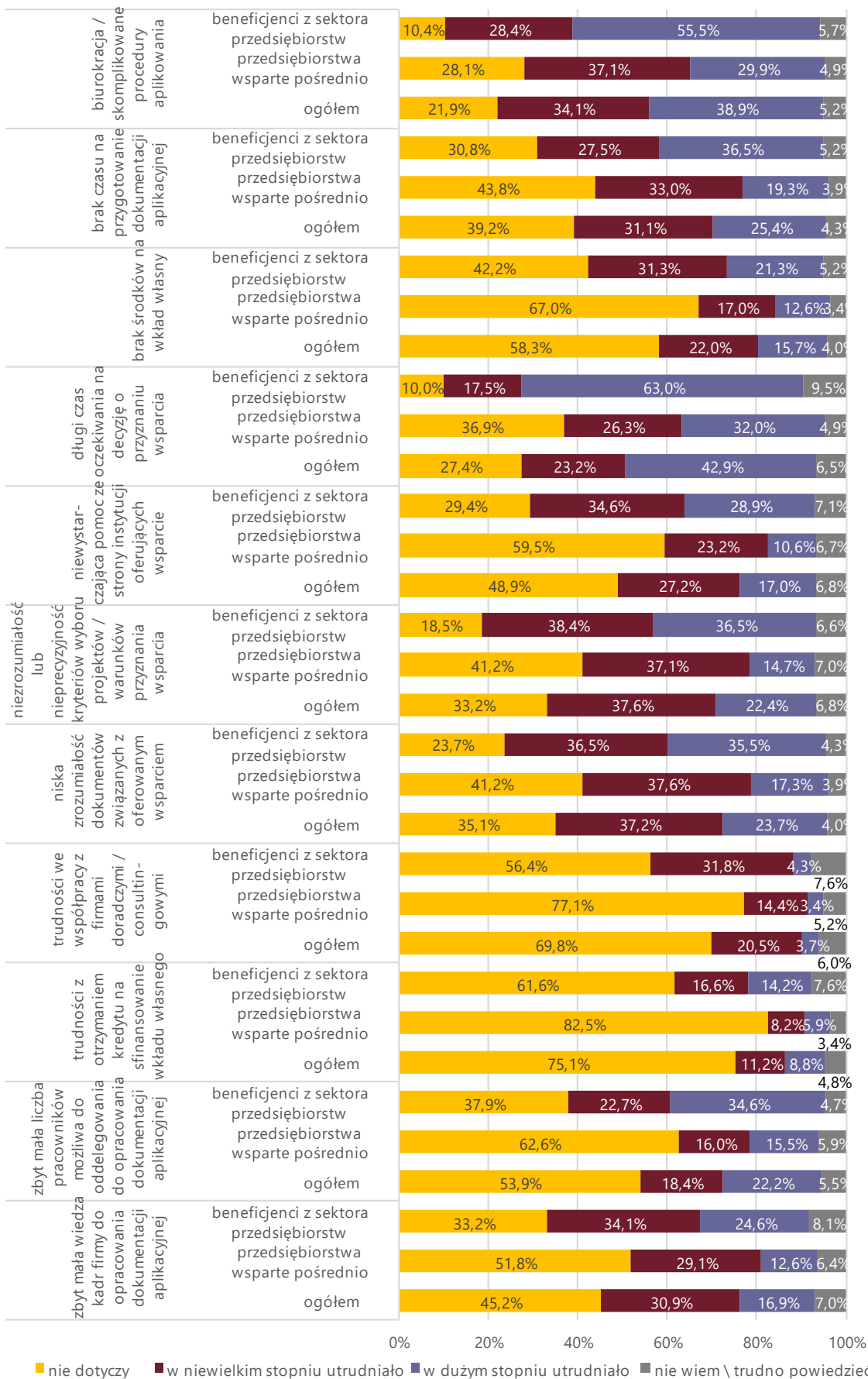
Stosunkowo trudno jest stwierdzić czy przewidziane zainteresowanie będzie wiązało się z danym wykorzystaniem dostępnej alokacji albo czy będzie ona wystarczająca. Z jednej strony nabory w przypadku których odrzucenie stosunkowo dużej ilości wniosków wiązały się z niewykorzystaniem dostępnych środków lub nabory w których wybrano wiele lub wszystkie projekty i w których alokacja została wykorzystana w pełni lub nawet zwiększona stanowią większość przypadków. Z drugiej strony jednak często zdarzają się sytuacje odwrotne, kiedy

odrzuconych zostało dużo wnioskodawców, a alokacja okazała się mimo to niewystarczająca jak choćby w przypadku niektórych naborów dotyczących obszaru B+R czy rozwoju infrastruktury biznesowej. Są też nabory, które cechują się stosunkowo dużą liczebnością podpisanych umów i niewielkim stopniem wykorzystanej alokacji – to przypadki gdzie zainteresowanie wsparciem było zbyt niskie (choćby doradztwo czy wsparcie IOB). W 10 naborach alokacja w ogóle nie została wykorzystana.

W kontekście powyższych danych należy zwrócić uwagę, że ostateczny potencjał absorpcyjny w ramach poszczególnych obszarów interwencji, czy – bardziej precyzyjnie – naborów projektów w ramach tych obszarów, stanowi wynik wpływu różnych czynników dotyczących zakresu wsparcia, obowiązujących kryteriów / wymagań, aktualnej sytuacji gospodarczej itp. Trudno w związku z tym jednoznacznie określić, w jaki sposób w przyszłym okresie finansowania zidentyfikowane ograniczenia absorpcyjne mogłyby nadal oddziaływać negatywnie na skuteczność wdrażania Programu. Na pewno, co do zasady, rozwiązaniem niwelującym każdorazowo ograniczenia potencjału absorpcyjnego jest ograniczenie takich czynników, które znacząco zawężają wsparcie lub je profilują. Z tego względu, wcześniej rekomendowane działania odnoszące się do możliwie szerokiego zdefiniowania zakresu wsparcia i unikania nadmiernego rozproszenia interwencji traktować należy także jako narzędzie niwelowania problemów związanych z potencjałem absorpcyjnym.

Czynnikami ograniczającymi potencjał absorpcyjny są w dużej mierze te aspekty, które identyfikowane są przez wnioskodawców jako utrudniające aplikowanie o wsparcie. Nawet jeśli mamy tu do czynienia z subiektywnymi opiniami, to w sposób rzeczywisty oddziałują one na faktyczną aktywność aplikacyjną (i mogą na nią także oddziaływać w przyszłości). Na poniższym wykresie przedstawiono dane dotyczące – dostrzeganych przez przedsiębiorców – czynników utrudniających aplikowanie o dostępną w ramach RPO WK-P 2014-2020 pomoc.

Wykres 25. Czynniki utrudniające przedsiębiorcom aplikowanie o wsparcie

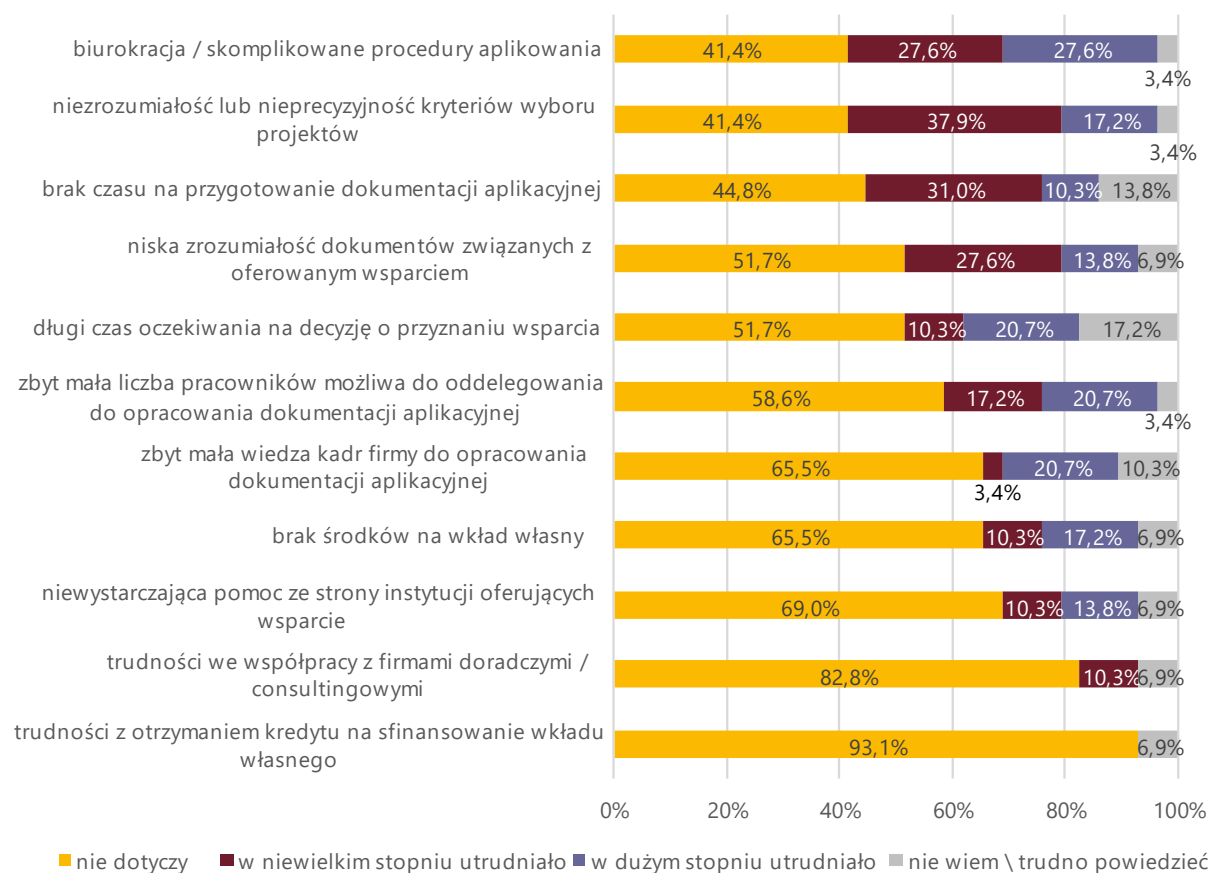

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CAWI/CATI z przedsiębiorstwami objętymi wsparciem; beneficjenci z sektora przedsiębiorstw - n=211, przedsiębiorstwa wsparte pośrednio - n=388, ogółem - n=599

Dla beneficjentów z sektora przedsiębiorstw czynnikami najmocniej utrudniającymi aplikowanie o wsparcie był *długi czas oczekiwania na decyzję o przyznaniu wsparcia* (dla 63% respondentów było to „duże utrudnienie”) oraz *biurokracja i skomplikowane procedury aplikowania* (dla 55,5% respondentów było to „duże utrudnienie”). Przedsiębiorcy wsparci pośrednio, w badaniu jako czynniki stanowiące duże utrudnienie również te czynniki wskazywali najczęściej (odpowiednio: 32% i 29,9%). Ogółem, respondenci poza dwoma powyższymi czynnikami jako utrudnienia bardzo często wskazywali: *niezrozumiałość lub nieprecyzyjność kryteriów wyboru projektów / warunków przyznania wsparcia* (37,6% w niewielkim stopniu, 22,4% w dużym stopniu utrudniające), *niską zrozumiałość dokumentów związanych z oferowanym wsparciem* (37,2% w niewielkim stopniu, 23,7% w dużym stopniu utrudniające) czy *brak czasu na przygotowanie dokumentacji aplikacyjnej* (31,1% w niewielkim stopniu, 25,4% w dużym stopniu utrudniające). Najmniej problemów respondenci mieli z *otrzymywaniem kredytu na sfinansowanie wkładu własnego* (11,2% w niewielkim stopniu, 8,8% w dużym stopniu utrudniające).

Biorąc pod uwagę fakt, że w przypadku ewaluowanej interwencji mieliśmy także do czynienia ze wsparciem skierowanym do instytucji realizujących określone zadania wspierające na rzecz sektora przedsiębiorstw, również i te podmioty (tj. wyłącznie beneficjentów realizujących te przedsięwzięcia) zapytano o ewentualne trudności na etapie aplikowania o wsparcie.

Wykres 26. Trudności w aplikowaniu o wsparcie beneficjentów świadczących usługi na rzecz przedsiębiorstw

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CAWI/CATI z instytucjami świadczącymi usługi w projektach; n=29; pytanie zadawane tylko beneficjentom

Według opinii większości beneficjentów reprezentujących instytucje świadczące usługi w projektach trudności w aplikowaniu o wsparcie występowały w przypadku czynnika *biurokracji / skomplikowanych procedur aplikowania* (27,6% w niewielkim stopniu utrudniające, 27,6% w dużym stopniu) oraz *niezrozumiałości lub nieprecyzyjności kryteriów wyboru projektów* (37,9% w niewielkim stopniu utrudniające, 17,2% w dużym stopniu). Respondenci, jako problemy „w dużym stopniu”, stosunkowo często wskazywali również na: *długi czas oczekiwania na decyzję o przyznaniu wsparcia* (20,7%), *zbyt małą wiedzę kadr firmy do opracowania dokumentacji aplikacyjnej* (20,7%) czy *zbyt małą liczbę pracowników możliwych do oddelegowania do opracowania dokumentacji aplikacyjnej* (20,7%).

Z powyższych danych wynika więc, że zarówno wśród przedsiębiorstw, jak i instytucji realizujących projekty na rzecz sektora przedsiębiorstw wśród trudności absorpcyjnych i problemów związanych z aplikowaniem o wsparcie dominują kwestie odnoszące się do czasochłonności i złożoności formalno-administracyjnej całego procesu aplikacyjnego (oba te

elementy są prawdę mówiąc od siebie wzajemnie zależne – duża złożoność formalno-administracyjna przekłada się także na czasochłonność procedury oceny i wyboru wspieranych przedsięwzięć, choć ma tu także znaczenie ilość aplikujących podmiotów). Z tego względu, w procesie zwiększania potencjału absorpcyjnego duży nacisk winien być położony na działania upraszczające i skracające proces oceny zgłaszanych przedsięwzięć i podejmowania decyzji o udzieleniu dofinansowania (bez względu na to, czy dotyczy to wsparcia bezpośredniego, czy pośredniego).

W badaniu jakościowym zwrócono uwagę także na inne kwestie, które doprecyzowują „mapę” czynników utrudniających aplikowanie o wsparcie i ograniczających skuteczną absorpcję środków. Wskazywano tutaj m.in. na:

- stosowanie ograniczeń branżowych (w tym: dotyczących regionalnych inteligentnych specjalizacji);
- nakładanie zbyt dużych wymogów dokumentacyjnych na podmioty aplikujące o wsparcie (załączniki do wniosku o dofinansowanie, takie jak biznesplan, czy studium wykonalności; dokumentacja dotycząca planowanej inwestycji; dokumentacja środowiskowa; agenda badawcza; dokumentacja dotycząca innowacyjności przedsięwzięcia)¹⁹;
- zróżnicowanie podejścia formalno-administracyjnego w ramach RLKS pomiędzy poszczególnymi grantodawcami;
- nakładanie określonych wymagań związanych z gotowością techniczną do realizacji planowanego przedsięwzięcia;
- nakładanie określonych wymagań (minimalnych i maksymalnych) związanych z wielkością finansową planowanego przedsięwzięcia;
- dostępność wsparcia konkurencyjnego, które może być bardziej atrakcyjne od tego dostępnego w ramach RPO WK-P 2014-2020 (chodzi tutaj o przypadki, w których realizacja planowanego przez wnioskodawcę przedsięwzięcia, lub jego zmodyfikowanego wariantu, może zostać sfinansowana z innych źródeł, komercyjnych

¹⁹ W tym przypadku nie chodzi tylko o to, że wymagania w tym zakresie działają „odstrasżająco” na wnioskodawców, ale także o ryzyko odrzucenia wniosku aplikacyjnego w efekcie niespójności pomiędzy zapisami zawartymi w różnych częściach dokumentacji aplikacyjnej. Takie sytuacje w rezultacie również prowadzić będą do zmniejszenia potencjału absorpcyjnego, gdyż wiązać się będą z udzieleniem mniejszej skali dofinansowania.

lub publicznych; rzeczona „konkurencyjność” oznacza w tym przypadku np. korzystniejsze warunki udzielenia wsparcia, prostszą ścieżkę aplikowania, większą pulę dostępnych środków finansowych, bardziej preferencyjne warunki spłaty – w przypadku wsparcia zwrotnego, itp.);

- brak wystarczającego wsparcia merytorycznego dla podmiotów aplikujących o wsparcie;
- niepewność spowodowana kryzysem pandemicznym, która wpływa na bardziej asekuracyjne podejście w planowaniu i realizacji przedsięwzięć, szczególnie tych bazujących na instrumentach finansowych;
- problemy z zapewnieniem odpowiedniego zabezpieczenia finansowego w przypadku wsparcia zwrotnego.

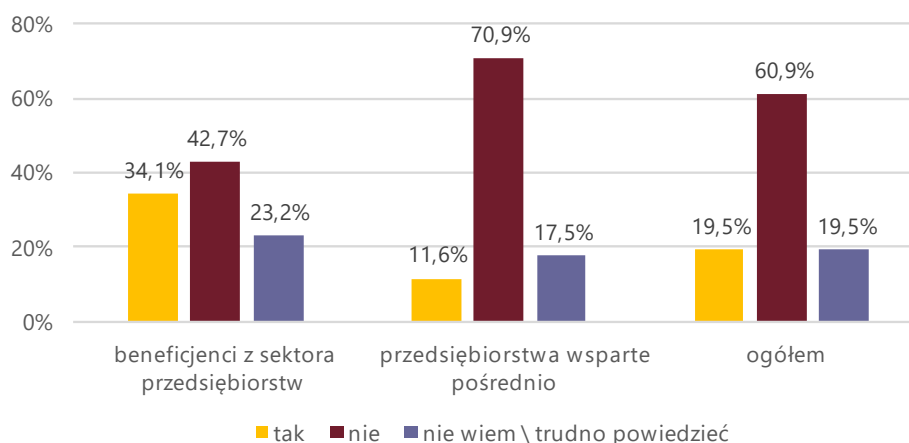
Uwzględniając powyższe czynniki zidentyfikowane zarówno na podstawie opinii podmiotów korzystających z ewaluowanego wsparcia, jak i wskazania innych interesariuszy analizowanej interwencji zaproponowano określone zalecenia zorientowane na zniwelowanie ograniczeń w aplikowaniu o wsparcie i zwiększenie potencjału absorpcyjnego:

- rezygnacja z procedury preselekcyjnej,
- uproszczenie wymagań dokumentacyjnych, gł. poprzez unikanie dublowania w różnych dokumentach wymaganych od wnioskodawców podawania takiego samego zakresu informacji (np. we wniosku o dofinansowanie i biznesplanie),
- standaryzacja wymagań formalno-administracyjnych i dokumentacyjnych dotyczących korzystania ze wsparcia grantowego w ramach instrumentu RLKS,
- zapewnienie wsparcia merytorycznego dla wnioskodawców nie tylko w aspekcie wymagań formalnych i kwestii dokumentacyjnych, ale także odpowiedniego planowania działań projektowych, precyzyjnego określenia założeń i celów projektów, metodyki zarządzania projektem itp. (zarówno poprzez Punkty Informacyjne Funduszy Europejskich, jak i dostępne online tutoriale dotyczące ww. zagadnień),
- wprowadzenie – przy występowaniu takiej możliwości oraz potwierdzeniu celowości takiego rozwiązania wynikami ewaluacji ex-ante instrumentów finansowych – możliwości korzystania przez wnioskodawców z (dostępnych w ramach Programu)

instrumentów pomocowych dotyczących poręczeń / zabezpieczeń, w odniesieniu do przedsięwzięć realizowanych w ramach Programu.

Powyżej zdiagnozowane problemy i ograniczenia dotyczyły etapu aplikowania o wsparcie i odnosiły się do kwestii określenia potencjału absorpcyjnego i ryzyk go dotyczących. Trudności mogą jednak dotyczyć także etapu realizacji i w takiej sytuacji będą one negatywnie oddziaływać na skuteczność interwencji. Na poniższym wykresie przedstawiono dane dotyczące identyfikowanych przez wsparte przedsiębiorstwa problemów na etapie realizacji projektu / korzystania ze wsparcia.

Wykres 27. Występowanie problemów na etapie realizacji projektu / korzystania ze wsparcia przez przedsiębiorstwa

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CAWI/CATI z przedsiębiorstwami objętymi wsparciem; beneficjenci z sektora przedsiębiorstw - n=211, przedsiębiorstwa wsparte pośrednio - n=388, ogółem - n=599

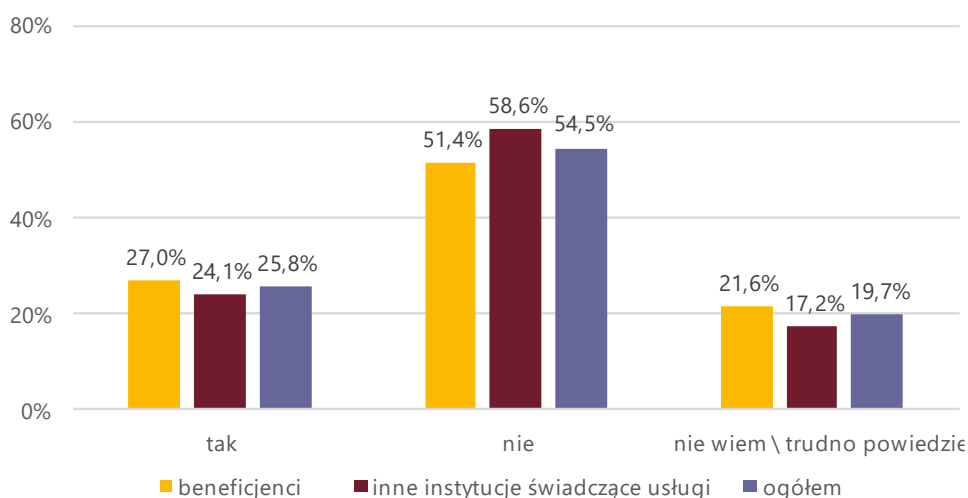
Przedsiębiorcy objęci pomocą w ramach RPO WK-P 2014-2020, którzy zostali wsparci pośrednio, w badaniu w zdecydowanej większości (70,9%) stwierdzali, że nie identyfikują występowania problemów na etapie realizacji projektu / korzystania ze wsparcia przez przedsiębiorstwa. Innego zdania często byli beneficjenci z sektora przedsiębiorstw: nawet co trzeci (34,1%) stwierdzał, że problemy na tym etapie występowały. Mamy więc tutaj do czynienia z zauważalnym różnicowaniem pomiędzy obiema grupami odbiorców wsparcia. To różnicowanie nie powinno dziwić o tyle, że w przypadku samodzielnej realizacji projektu przez przedsiębiorstwo (i formalnego statusu beneficjenta) skala wymagań i obowiązków na etapie realizacji projektu jest z reguły znacznie bardziej rozbudowana niż ma to miejsce w przypadku wsparcia pośredniego, w tym: odnoszącego się do instrumentów finansowych. Co istotne, w przypadku wsparcia pośredniego (grantowego lub realizowanego w formule instrumentów finansowych), zarówno IZ, jak i grantodawcy / operatorzy / pośrednicy

finansowi, mają większą możliwość samodzielnego ustalania różnych wymagań nakładanych na odbiorców pomocy. W tym kontekście, wsparcie o charakterze pośrednim może być traktowane jako jedno z narzędzi ograniczenia skali występowania problemów realizacyjnych. Tym bardziej, że w przypadku wsparcia bezpośredniego skala obciążeń administracyjnych może wynikać z regulacji nadrzędnych, trudnych do zniwelowania na poziomie regionalnym.

Jeśli chodzi o konkretne wskazania problemów realizacyjnych, na które natrafili przedsiębiorcy korzystający ze wsparcia, to dominowały tutaj – podobnie jak w odniesieniu do etapu aplikowania o wsparcie – przede wszystkim kwestie związane z dużą złożonością formalno-administracyjną i wymogami dokumentacyjno-sprawozdawczymi. Problemy te skutkują dużą czasochłonnością procesu rozliczania projektów (w przypadku wsparcia bezpośredniego – weryfikacji wniosków o płatność) oraz długim czasem oczekiwania na przyznane środki finansowe. Dodatkowo, zwracano także uwagę na problemy realizacyjne związane z kryzysem pandemicznym, trudności we współpracy z wykonawcami zadań projektowych oraz ograniczoną elastycznością podmiotów udzielających wsparcia, jeśli chodzi o wprowadzenie ewentualnych zmian dotyczących realizowanego przedsięwzięcia.

Uzupełnieniem powyższych danych i trudnościach realizacyjnych są także – przedstawione poniżej – opinie instytucji świadczących usługi w ewaluowanych projektach dotyczące występowania sytuacji zgłaszania im przez przedsiębiorców określonych problemów i trudności na etapie korzystania ze wsparcia.

Wykres 28. Występowanie sytuacji zgłaszania instytucjom świadczącym usługi problemów przez przedsiębiorstwa na etapie korzystania ze wsparcia

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CAWI/CATI z instytucjami świadczącymi usługi w projektach; beneficjenci – n=29, inne instytucje świadczące usługi – n=37, ogółem – n=66

Na etapie korzystania ze wsparcia przedsiębiorcy najczęściej nie zgłaszają problemów instytucjom świadczącym usługi. Z przeprowadzonego badania wynika, że tylko co czwarty beneficjent wsparcia (27%), jak i przedstawiciel innych instytucji świadczących usługi (24,1%) wskazał, że przedsiębiorcy zgłaszali im problemy.

Powyższe dane można więc traktować jako dodatkowe potwierdzenie, że w przypadku wsparcia pośredniego skala problemów realizacyjnych i wykonawczych jest mniejsza niż w ramach wsparcia bezpośredniego, co jest kolejnym argumentem na rzecz tego, by wsparcie pośrednie (grantowe lub dotyczące instrumentów finansowych) było wykorzystywane w procesie dystrybucji wsparcia w stopniu jak największym.

Wśród problemów, jakie sygnalizowali przedsiębiorcy instytucjom realizującym wsparcie w ramach ewaluowanych projektów również – podobnie jak w przypadku badania przedsiębiorstw – pojawiła się kwestia dużych obciążeń administracyjnych. Jednocześnie jednak, w opiniach przedstawicieli instytucji pojawił się także wątek niespełnienia przez potencjalnych odbiorców wsparcia kryteriów i warunków otrzymania pomocy. Choć kwestia ta jest w większym stopniu związana z etapem aplikowania o wsparcie niż realizacją przedsięwzięcia, to warto tę kwestię zaakcentować. Badane instytucje w swojej ocenie odwołują się bowiem także do sygnałów otrzymywanych od tych firm, które ostatecznie nie mogły otrzymać pomocy lub zrealizować przedsięwzięcia w zaplanowanym zakresie. Pojawienie się takich opinii potwierdza celowość wcześniejszej rekomendacji dotyczącej ostrożnego podejścia do formułowania warunków brzegowych i dostępowych interwencji. W badaniu jakościowym zwrócono także uwagę na takie problemy odnoszące się do etapu realizacji projektów, jak:

- planowanie projektów nie tylko pod kątem potrzeb firmy, ale przede wszystkim charakteru oferowanej pomocy i ograniczonego czasu jej dostępności (co może stanowić czynnik ograniczający użyteczność realizowanych przedsięwzięć w kontekście rzeczywistych potrzeb projektodawców);
- problemy w realizacji zadań inwestycyjnych w związku z trudnościami na rynku wykonawców określonych zadań i wzrostem cen rynkowych na usługi i materiały;
- konieczność stosowania zasady konkurencyjności nawet przy projektach o niewielkiej skali.

Uwzględniając całość powyższych wniosków, w aspekcie zmniejszania skali występowania problemów realizacyjnych należy w szczególności skoncentrować się na działaniach w zakresie:

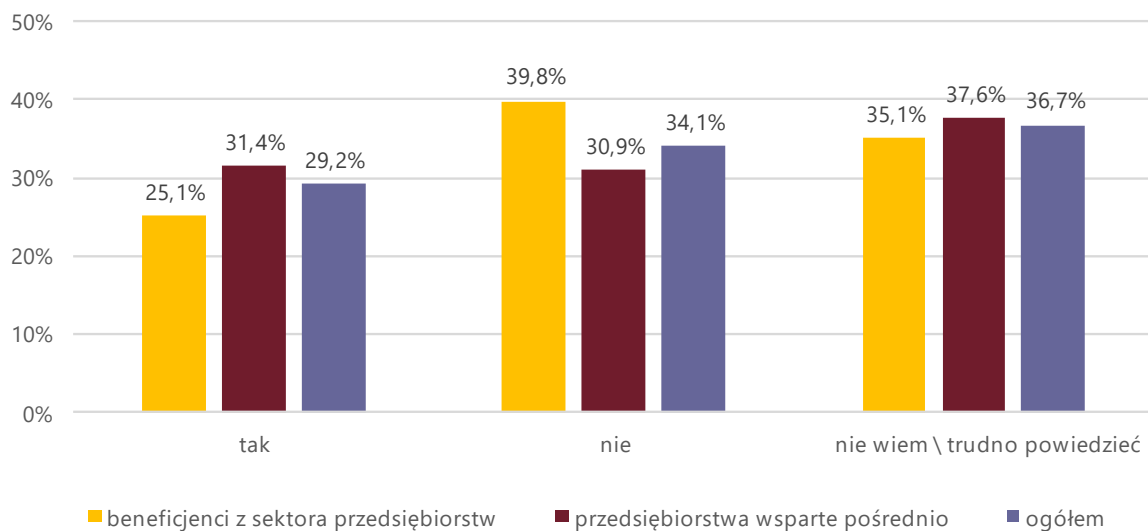
- stosowania w jak najszerszym zakresie wsparcia realizowanego w formule pośredniej (nie tylko w odniesieniu do instrumentów finansowych, ale także wsparcia grantowego),
- stosowania w przypadku wsparcia bezpośredniego otwartej formuły konkursowej, z ewentualnym podziałem na rundy z dedykowaną kwotą alokacji,
- korzystania w projektach grantowych z możliwości niestosowania przez ostatecznych odbiorców zasady konkurencyjności oraz rozważenie możliwości rezygnacji z obligatoryjności stosowania zasady konkurencyjności w projektach wsparcia bezpośredniego o niewielkiej skali finansowej, np. poprzez stosowanie mechanizmu kosztów uproszczonych.

Priorytetowe rodzaje wsparcia w perspektywie 2021-2027

W poniższej części podjęto kwestię priorytetowych rodzajów wsparcia w perspektywie 2021-2027, udzielając tym samym odpowiedzi na pytanie badawcze dotyczące rodzaju wsparcia kierowanego do sektora przedsiębiorstw, które powinno być zastosowane w perspektywie 2021-2027 i na które formy wsparcia należy położyć szczególny nacisk (także w kontekście łagodzenia skutków pandemii COVID-19). W analizie dodatkowo uwzględniono wątek ewentualnych zmian potrzeb przedsiębiorstw w zależności od długości funkcjonowania na rynku oraz wielkości firmy (co w sposób bezpośredni odnosi się do pytania badawczego: *„Jak zmieniają się potrzeby przedsiębiorstw w zależności od długości funkcjonowania na rynku oraz wielkości przedsiębiorstwa?”*).

Na poniższym wykresie przedstawiono dane dotyczące występowania generalnej potrzeby wsparcia zewnętrznego (ze środków krajowych lub wspólnotowych w celu utrzymania przedsiębiorstwa).

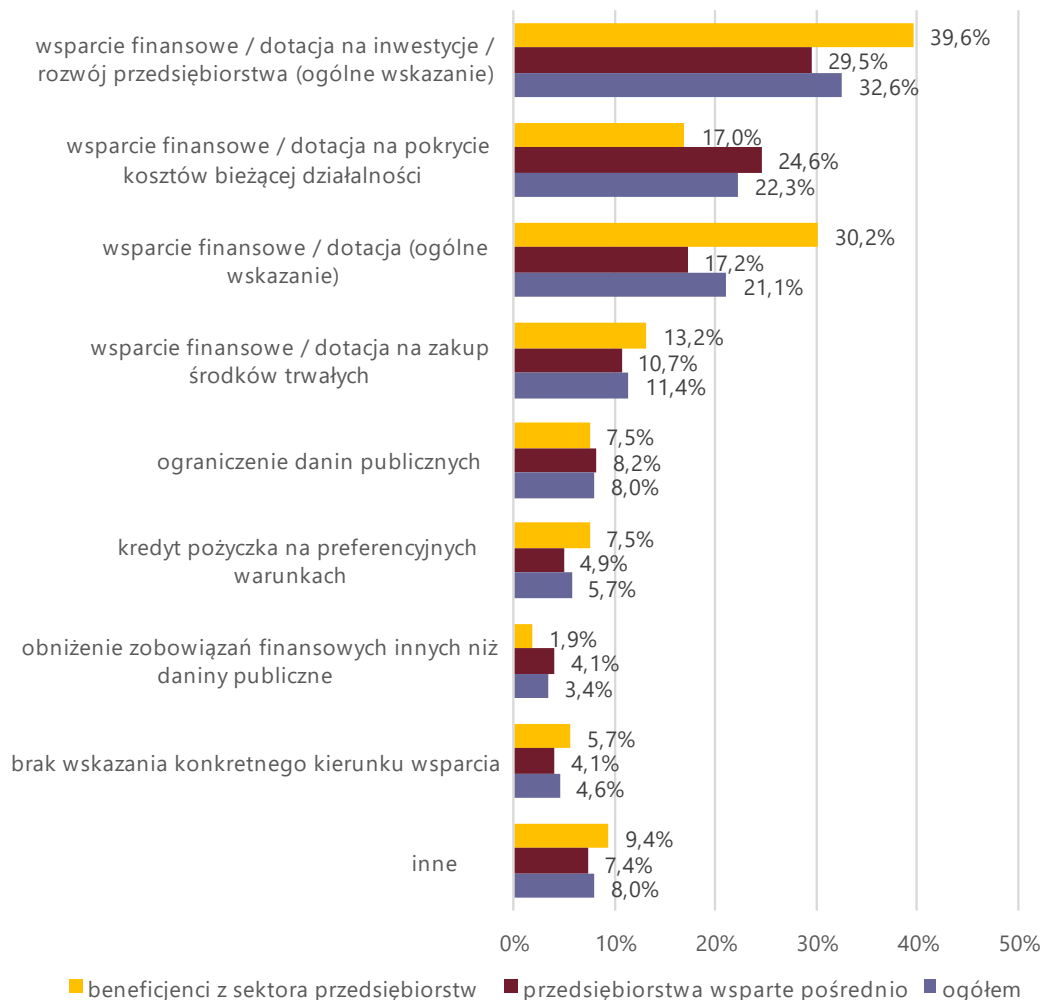
Wykres 29. Występowanie potrzeb wsparcia zewnętrznego (ze środków krajowych lub wspólnotowych) w celu utrzymania działalności przez przedsiębiorstwa

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CAWI/CATI z przedsiębiorstwami objętymi wsparciem; beneficjenci z sektora przedsiębiorstw - n=211, przedsiębiorstwa wsparte pośrednio - n=388, ogółem - n=599

Ogółem, prawie co trzecie (29,2%) przedsiębiorstwo objęte wsparciem wskazało na potrzebę dalszej pomocy zewnętrznej ze środków krajowych lub UE w celu utrzymania swojej działalności. Tego zdania w badaniu były przede wszystkim przedsiębiorstwa wsparte pośrednio (31,4%), w mniejszym zaś stopniu – beneficjenci z sektora przedsiębiorstw (25,1%). Warto dodać, że ogółem nawet częściej niż co trzeci respondent (36,7%) nie potrafił stwierdzić czy jego firma bez wsparcia utrzymałaby swoją działalność.

W dalszej części przedstawiono szczegółowe oczekiwania przedsiębiorców dotyczące wsparcia, zarówno dotyczącego utrzymania prowadzonej działalności, jak i dalszego rozwoju firmy.

Wykres 30. Charakter wsparcia potrzebnego przedsiębiorcom w celu utrzymania działalności

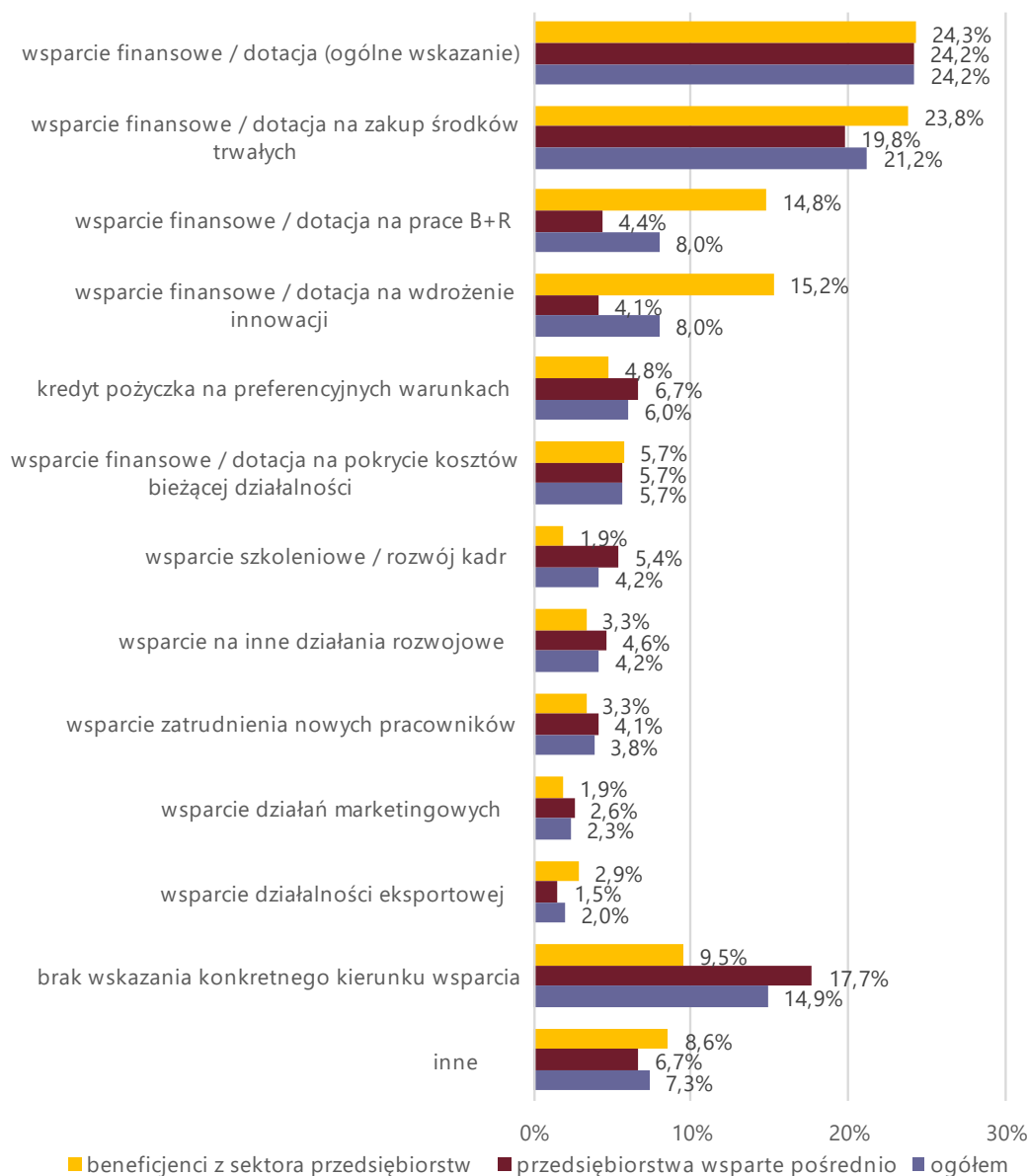
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CAWI/CATI z przedsiębiorstwami objętymi wsparciem; beneficjenci z sektora przedsiębiorstw - n=53, przedsiębiorstwa wsparte pośrednio - n=122, ogółem - n=175; pytanie wielokrotnego wyboru, odsetki odpowiedzi nie sumują się do 100%

W celu utrzymania swojej działalności beneficjenci z sektora przedsiębiorstw jako charakter potrzebnego wsparcia wymieniali przede wszystkim: *wsparcie finansowe / dotacje na inwestycje / rozwój przedsiębiorstwa* (39,6%) oraz *wsparcie finansowe / dotacje* (30,2%). Natomiast przedsiębiorstwa wsparte pośrednio również wskazywały na dwa powyższe rodzaje pomocy, choć nieco rzadziej (odpowiednio: 29,5% oraz 17,2%), a do tego stosunkowo często respondenci z tej grupy wskazywali na: *wsparcie finansowe / dotacje na pokrycie kosztów bieżącej działalności* (24,6%). Z powyższych danych wynika, że w celu utrzymania działalności to bezpośrednie wsparcie finansowe o charakterze bezzwrotnym jest najbardziej pożądane – dla porównania respondenci ogółem na *kredyty i pożyczki na preferencyjnych warunkach* wskazywali dużo rzadziej (5,7%).

Z powyższych danych wynika, że nadal na wysokim poziomie kształtuje się zapotrzebowanie na pomoc bezzwrotną w formie dotacji. Co istotne, oczekiwane wsparcie finansowe

postrzegane jest szeroko, jeśli chodzi o to, na jakie cele miałyby ono zostać przeznaczone. Z punktu widzenia przedsiębiorstw istotne jest więc, by dostępna pomoc cechowała się szerokim definiowaniem kwalifikowalnych typów wspieranych działań. Choć taki postulat nie powinien zaskakiwać, to jednak podkreślić należy, że – w sytuacji ograniczonych możliwości dystrybucji wsparcia dotacyjnego – takie oczekiwanie przedsiębiorców powinno być przez IZ spełniane przede wszystkim w obszarze wsparcia zwrotnego, co oznacza, że w przypadku tej kategorii instrumentów pomocowych należy unikać dodatkowego zawężania pomocy (tj. wąskiego definiowania zakresu wsparcia celowego).

Wykres 31. Charakter wsparcia potrzebnego przedsiębiorcom w celach rozwojowych

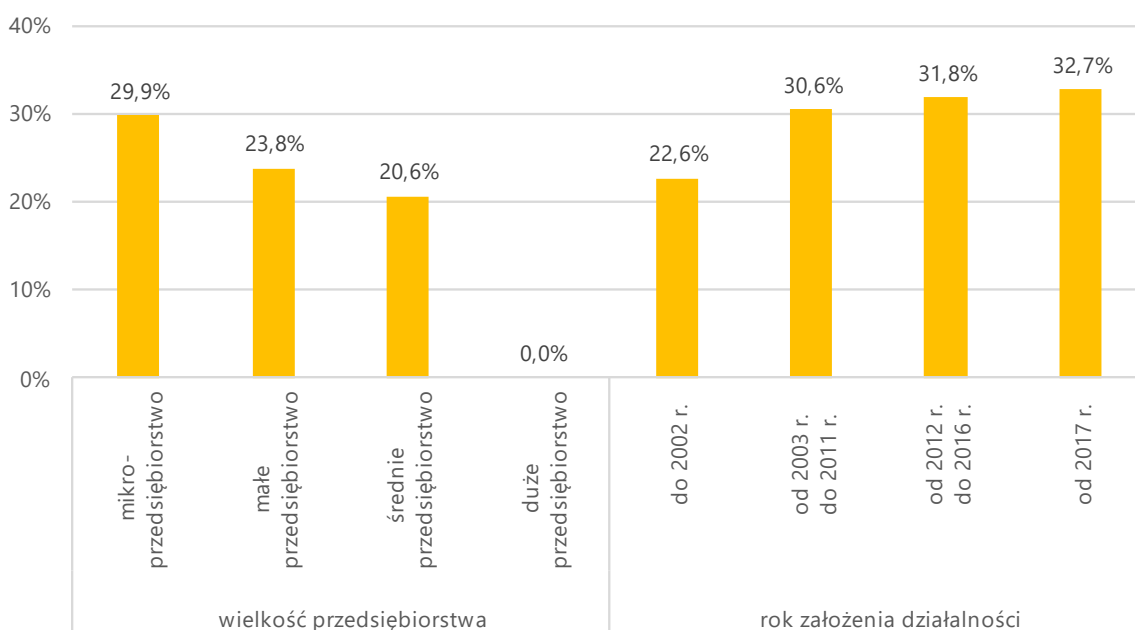

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CAWI/CATI z przedsiębiorstwami objętymi wsparciem; beneficjenci z sektora przedsiębiorstw - n=211, przedsiębiorstwa wsparte pośrednio - n=388, ogółem - n=599; pytanie wielokrotnego wyboru, odsetki odpowiedzi nie sumują się do 100%

Na powyższym wykresie przedstawiono z kolei zakres oczekiwanego przez przedsiębiorców wsparcia, które dotyczy realizacji przez firmę określonych celów rozwojowych. Jak wynika z przedstawionych danych struktura zapotrzebowania na wsparcie rozwojowe jest bardzo zbliżona do tej, którą wcześniej zidentyfikowano dla wsparcia dotyczącego utrzymania prowadzonej działalności. W oczekiwaniach przedsiębiorców dominują więc finansowe formy wsparcia, ze szczególnym naciskiem na formy bezzwrotne. To, co różni obie kategorie potrzeb, to deklarowany przedmiot przedsięwzięcia, które miałyby zostać dofinansowane. W przypadku wsparcia prorozwojowego były to najczęściej działania bardziej zaawansowane technologicznie i zorientowane przede wszystkim na uzyskanie przewagi konkurencyjnej.

Z kolei te formy pomocy, które mają jednoznacznie rozwojowy charakter (wsparcie merytoryczne kadry, wsparcie prozatrudnieniowe, wsparcie marketingowe, wsparcie eksportowe) wskazywane było wyraźnie rzadziej. Nie oznacza to braku celowości tego rodzaju pomocy, jest to raczej potwierdzenie tego, że instrumentami pomocowymi sprofilowanymi merytorycznie zawsze zainteresowana będzie mniejsza część sektora przedsiębiorstw (a także ta posiadająca bardziej sprecyzowaną diagnozę swoich potrzeb lub bardziej skonkretyzowane plany rozwojowe) niż ta oczekująca ogólnej pomocy finansowej (która w ramach wsparcia unijnego zawsze będzie oferowana w ograniczonym stopniu).

Wykres 32. Występowanie potrzeb wsparcia w celu utrzymania działalności a wielkość i rok założenia przedsiębiorstwa

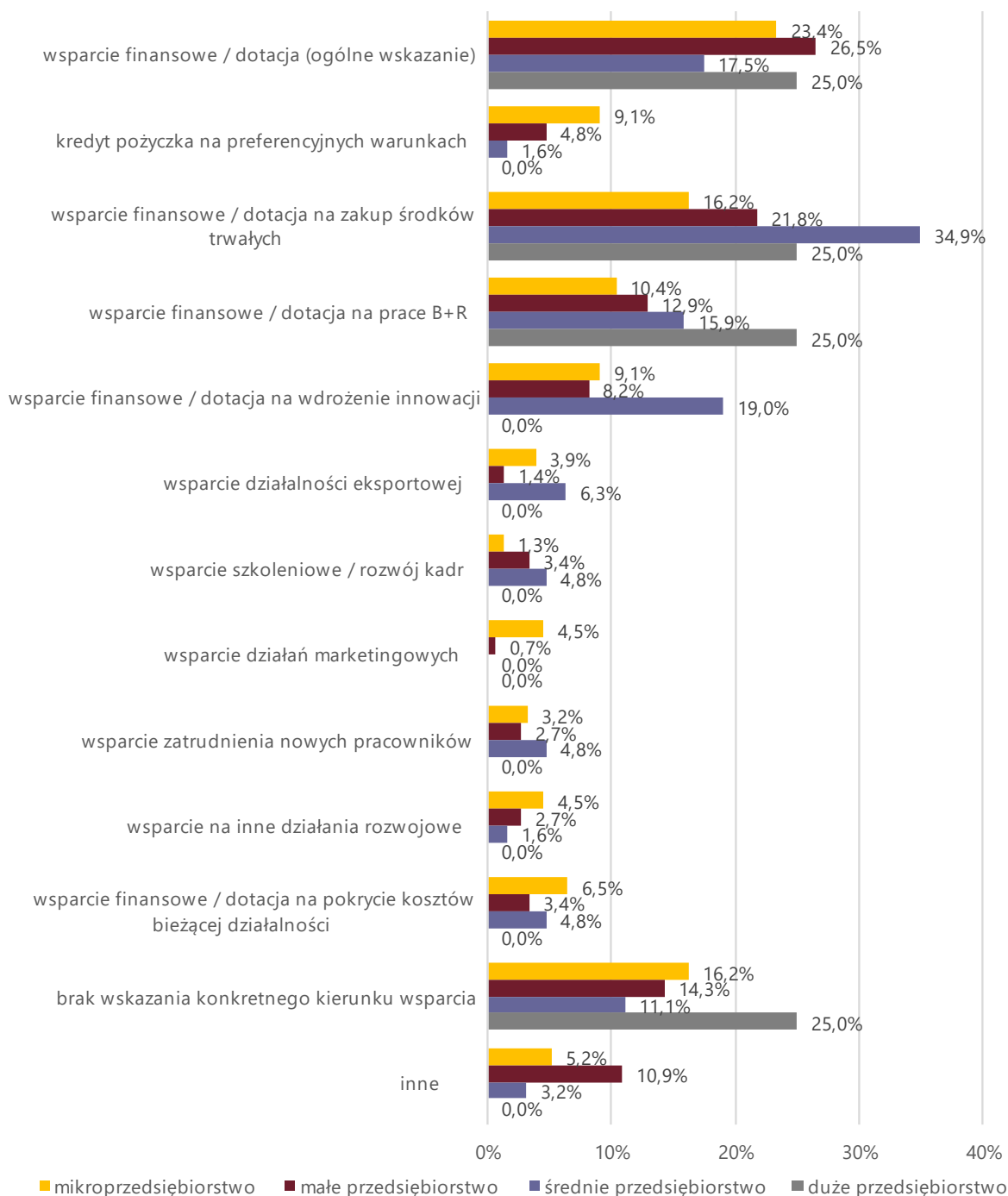

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CAWI/CATI z przedsiębiorstwami objętymi wsparciem; mikroprzedsiębiorstwo - n=154, małe przedsiębiorstwo - n=147, średnie przedsiębiorstwo - n=63, duże przedsiębiorstwo - n=4, do 2002 r. - n=159, od 2003 r. do 2011 r. - n=157, od 2012 r. do 2016 r. - n=170, od 2017 r. - n=113

Jak wynika z powyższych danych, w przypadku parametru jakim jest wielkość przedsiębiorstwa, występuje relatywny spadek zapotrzebowania na wsparcie wraz ze wzrostem wielkości przedsiębiorstwa – podmioty większe cechuje mniejsza skala deklaracji dotyczących bieżącego zapotrzebowania na pomoc. Z kolei jeśli chodzi o okres prowadzenia działalności, to firmy o relatywnie krótszym okresie prowadzenia działalności cechuje stosunkowo mniejsze zapotrzebowanie na pomoc, choć zauważyć należy, że różnicowania nie są tutaj bardzo duże (za wyjątkiem firm najstarszych, które rozpoczęły działalność nie później niż w 2002 roku – te podmioty cechuje relatywnie mniejsze zapotrzebowanie na wsparcie).

Dane przedstawione poniżej wskazują na to, jak kształtuje się zróżnicowanie potrzeb przedsiębiorstw ze względu na wielkość przedsiębiorstwa oraz okres prowadzenia działalności.

Wykres 33. Charakter wsparcia potrzebnego przedsiębiorcom w celach rozwojowych a wielkość przedsiębiorstwa

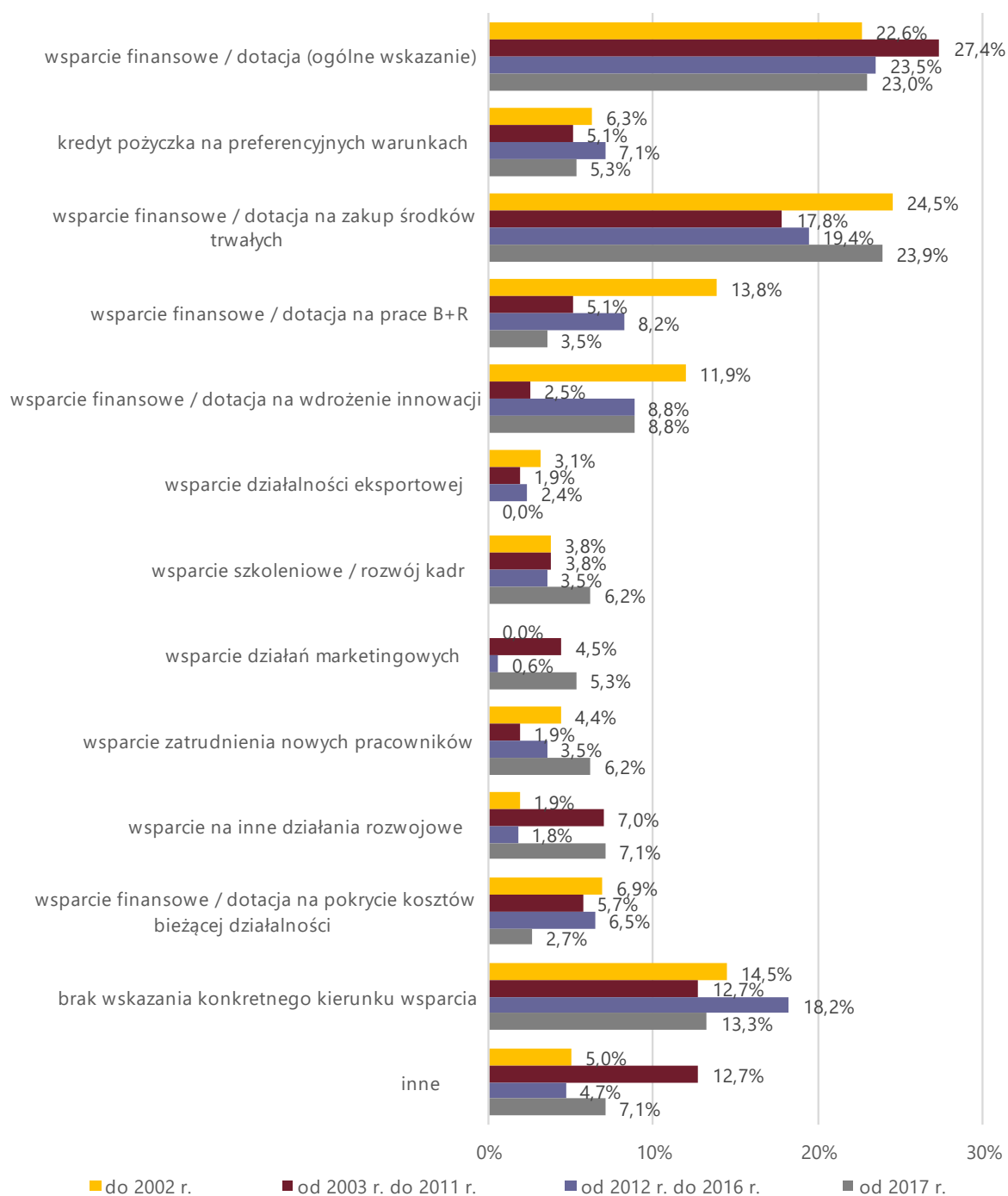

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CAWI/CATI z przedsiębiorstwami objętymi wsparciem; mikroprzedsiębiorstwo - n=154, małe przedsiębiorstwo - n=147, średnie przedsiębiorstwo - n=63, duże przedsiębiorstwo - n=4; pytanie wielokrotnego wyboru, odsetki odpowiedzi nie sumują się do 100%

Z powyższych danych wynika, że na poziomie generalnym przedsiębiorstwa w niewielkim stopniu cechuje zróżnicowanie potrzeb ze względu na wielkość firmy. Podobnie bowiem jak w odniesieniu do całej populacji przedsiębiorstw, także w ramach poszczególnych kategorii wielkości dominuje zapotrzebowanie na wsparcie finansowe i to przede wszystkim mające charakter dotacyjny. W przypadku tego rodzaju pomocy zauważalne jest natomiast większe

zainteresowanie relatywnie większych podmiotów pomocą o sprecyzowanym charakterze (tj. wąsko określonym przedmiocie). Jednocześnie, co może wydawać się wynikiem nieoczywistym, zainteresowanie wsparciem kredytowo-pożyczkowym wzrasta w grupie podmiotów mniejszej wielkości. Wydaje się, że ta prawidłowość nie jest jednak przypadkowa – mikro- i małe przedsiębiorstwa mogą postrzegać wsparcie dotacyjne jako charakterystyczne dla dużych przedsięwzięć (o nierzadko innowacyjnym lub badawczo-rozwojowym profilu). W takiej sytuacji mniejsze podmioty będą raczej zainteresowane wsparciem zwrotnym, które choć stanowi dla nich określone zobowiązanie, to jednak gwarantuje większą elastyczność, jeśli chodzi o dostosowanie skali finansowej przedsięwzięcia do swoich potrzeb i możliwości.

Dostrzeżone powyżej tendencje nie wydają się jednak na tyle jednoznaczne i wyraziste, by stosować profilowanie wsparcia ze względu na wielkość przedsiębiorstw. Ewentualne różnice mogą być stosowane w odniesieniu do szczegółowych warunków korzystania ze wsparcia, ale nie jako kryterium dostępności pomocy dla podmiotów określonej wielkości.

Wykres 34. Charakter wsparcia potrzebnego przedsiębiorcom w celach rozwojowych a rok założenia działalności

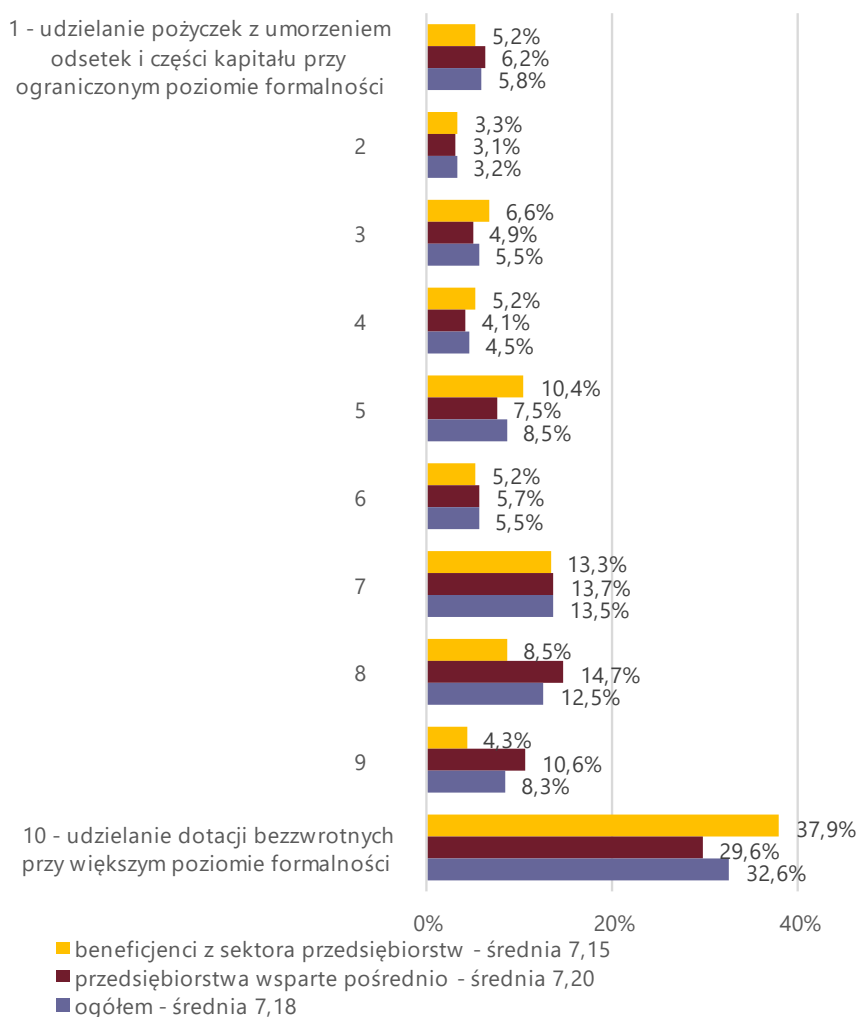
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CAWI/CATI z przedsiębiorstwami objętymi wsparciem; do 2002 r. - n=159, od 2003 r. do 2011 r. - n=157, od 2012 r. do 2016 r. - n=170, od 2017 r. - n=113; pytanie wielokrotnego wyboru, odsetki odpowiedzi nie sumują się do 100%

W przypadku czynnika, jakim jest okres prowadzenia działalności nie mamy do czynienia z dużą skalą zróżnicowania poziomu zainteresowania poszczególnymi formami wsparcia ze względu na to, jak długo firma funkcjonuje. Z kolei, jeśli już takie zróżnicowania występują, to trudno je traktować jako mające charakter jednoznacznej tendencji polegającej na tym, że wraz z wydłużaniem się okresu prowadzenia działalności gospodarczej występuje

konsekwentny wzrost lub spadek poziomu zainteresowania danym instrumentem pomocowym. Wydaje się więc, że sam okres prowadzenia działalności w niewielkim stopniu oddziałuje na charakter i skalę potrzeb w zakresie wsparcia i jako taki nie powinien być traktowany jako istotny czynnik w kierunkowaniu interwencji (za wyjątkiem wsparcia w obszarze przedsiębiorczości akademickiej, które adresowane byłoby do podmiotów typu *start-up*).

Jako uzupełnienie powyższych analiz dotyczących preferowanych przez przedsiębiorców rodzajów pomocy uwzględniono jeszcze dwie kwestie szczegółowe. Pierwsza dotyczy preferencji przedsiębiorstw odnośnie charakteru wsparcia, w sytuacji wyboru pomiędzy pożyczką z umorzeniem odsetek i części kapitału przy ograniczonym poziomie formalności a dotacją bezzwrotną, która jednak wiązałaby się z wyższym poziomem złożoności formalnej.

Wykres 35. Preferencje przedsiębiorstw odnośnie charakteru wsparcia

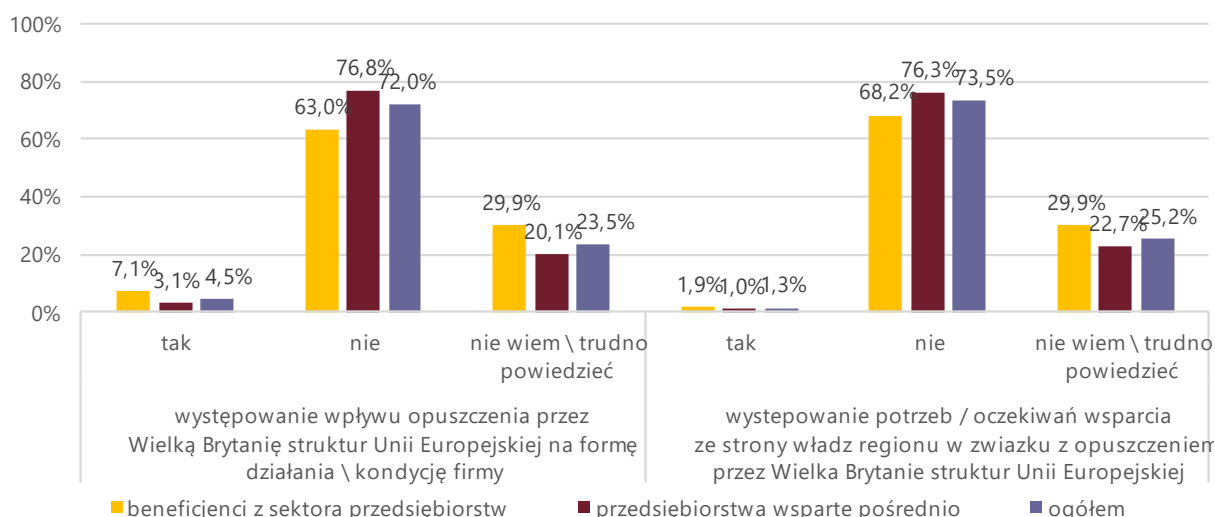

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CAWI/CATI z przedsiębiorstwami objętymi wsparciem; beneficjenci z sektora przedsiębiorstw - n=211, przedsiębiorstwa wsparte pośrednio - n=388, ogółem - n=599

Z powyższych danych wynika, że w wyraźnie większym stopniu badani przedsiębiorcy są zainteresowani dotacjami bezzwrotnymi przy większym poziomie formalności. Na 10-punktowej skali preferencji ten wariant okazał się najbliższy dla 32,6% podmiotów. Z kolei opcja pożyczki z umorzeniem odsetek i części kapitału przy ograniczonym poziomie formalności okazała się optymalna jedynie dla 5,8%. Taki charakter wyników oznacza, że presja na zapewnienie wsparcia dotacyjnego jest bardzo duża i to nawet, jeśli miałyby się to wiązać z dużymi obciążeniami administracyjnymi dla odbiorców pomocy (co przecież jest aktualnie głównym problemem diagnozowanym w odniesieniu do otrzymanej pomocy). Jednocześnie, wydaje się, że tak duże różnice w ocenie obu wariantów pomocy uzasadniałyby dalszą pogłębioną analizę (np. w ramach analizy *ex-ante* instrumentów finansowych) już w ramach jednego z nich, tj. wsparcia pożyczkowego, gdzie badanie preferencji mogłoby objąć wariant pożyczki z określonym celem (odnoszącym się do takich aspektów jak np. wpisywanie się w założenia modelu gospodarki o obiegu zamkniętym, wdrażanie innowacji, cyfryzacja działalności, wspomaganie rozwoju przemysłu 4.0) i jednocześnie możliwością umorzenia części kapitału oraz pożyczki, której zakres przedmiotowy byłby określony szeroko, ale element umorzenia by nie występował lub dotyczył wyłącznie części odsetkowej.

Drugi szczegółowy aspekt analizy potrzeb przedsiębiorstw w zakresie wsparcia dotyczy ewentualnego zapotrzebowania na pomoc w związku z opuszczeniem przez Wielką Brytanię struktur Unii Europejskiej. Na poniższym wykresie przedstawiono dane dotyczące tej kwestii.

Wykres 36. Wpływ opuszczenia przez Wielką Brytanię struktur Unii Europejskiej na przedsiębiorstwa

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CAWI/CATI z przedsiębiorstwami objętymi wsparciem; beneficjenci z sektora przedsiębiorstw - n=211, przedsiębiorstwa wsparte pośrednio - n=388, ogółem - n=599

Zarówno jeśli chodzi kwestię występowania wpływu opuszczenia przez Wielką Brytanię struktur Unii Europejskiej na formę działania / kondycję firmy, jak ewentualne występowania / oczekiwań wsparcia ze strony władz regionu w związku z opuszczeniem przez Wielką Brytanię struktur UE wyraźnie dominuje przekonanie o ograniczonym znaczeniu tych elementów (w przypadku brak jego występowania potwierdziło aż 72% respondentów, w przypadku drugiego – 73,5%). Uwzględniając te dane, nie wydaje się by obecnie występowało merytoryczne uzasadnienie, by „czynnik brexitowy” uwzględnić jako istotny parametr na etapie programowania wsparcia dla przedsiębiorstw w przyszłym okresie finansowania.

Uwzględniając powyższe wnioski oraz wyniki badania jakościowego przedstawicieli IZ i instytucji działających na rzecz sektora przedsiębiorstw w regionie, a także sugestie zgłaszane przez instytucje świadczące usługi wsparcia dla firm w ewaluowanych projektach sformułowano określone zalecenia dotyczące priorytetowych rodzajów wsparcia w przyszłej perspektywie finansowej:

- położenie dużego nacisku na wsparcie grantowe i zwrotne oferowane przez instytucje otoczenia biznesu i instytucje finansowe – w zależności od możliwości wynikających z regulacji nadrzędnych oraz linii demarkacyjnej pomiędzy wsparciem regionalnym a krajowym,
- wprowadzenie instrumentów pomocowych łączących różne typy wsparcia (np. wsparcie zwrotne powiązane ze wsparciem bezzwrotnym, które byłoby realizowane w formie umorzenia kapitałowego; pożyczka inwestycyjna z komponentem obrotowym; wsparcie finansowe powiązane ze wsparciem doradczym, np. proeksportowym lub proinnowacyjnym),
- rozważenie realizacji ogólnowojewódzkiego projektu systemowego, który dotyczyłby wybranych aspektów działalności B+R, m.in.: akceleracja firm odpryskowych, wsparcie kapitałowe dla podmiotów przedsiębiorczości akademickiej, doradztwo w zakresie B+R (z uwzględnieniem możliwości zastosowania wsparcia w formule pakietowej, tj. dostępności w ramach takiego projektu różnych instrumentów pomocowych dostosowanych do specyfiki potrzeb konkretnego odbiorcy),
- utrzymanie wsparcia w obszarze B+R w formule bezzwrotnej z jednoczesnym uzupełnieniem o komponent wdrożeniowy; w przypadku rozważania zastosowania w

obszarze B+R wsparcia zwrotnego dokonanie rozdziału polegającego na przypisaniu wsparcia bezzwrotnego do prac B+R, a wsparcia zwrotnego do działań wdrożeniowych,

- utrzymanie wsparcia dotyczącego umiędzynarodowienia przedsiębiorstw,
- utrzymanie wsparcia dotyczącego infrastruktury otoczenia biznesu i rozwoju terenów inwestycyjnych,
- utrzymanie wsparcia adresowanego do IOB, przy jednoczesnym rozważeniu formuły pomocy, która stanowiłaby narzędzie sieciujące regionalne instytucje i standaryzujące jakość ich oferty usługowej (na wzór Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej), co mogłoby stanowić podstawę do wdrożenia modelu popytowego w świadczeniu wsparcia doradczego przez akredytowane IOB,
- zapewnienie wsparcia dotyczącego kooperacji przedsiębiorstw,
- w odniesieniu do łagodzenia skutków pandemii – rozważenie w początkowym okresie finansowania wprowadzenia kryteriów premiujących branże szczególnie dotknięte kryzysem pandemicznym,
- utrzymanie wsparcia wdrażanego z wykorzystaniem instrumentu RLKS (w przypadku jego ograniczenia do wsparcia ze środków EFS+, zwiększenie możliwości stosowania cross-finansingu pozwalającego na realizację działań inwestycyjnych).

Odpowiedzi na pytania badawcze

Poniżej przedstawiono syntetyczną odpowiedź na poszczególne pytania badawcze sformułowane na potrzeby niniejszej ewaluacji.

Jakiego rodzaju wsparcie, w jakich branżach i w jakiej skali zostało udzielone na rzecz sektora przedsiębiorstw w ramach RPO WK-P 2014-2020?

Z ewaluowanej pomocy skorzystało blisko 5,5 tys. firm z woj. kujawsko-pomorskiego. Beneficjenci działający w sektorze przedsiębiorstw w ramach RPO WK-P 2014-2020 najczęściej korzystali ze wsparcia dotacyjnego, grantów oraz pożyczek. Największa skala interwencji dotyczyła wsparcia bezzwrotnego, które trafiło do ok. 4 tys. podmiotów. Najwięcej środków w ramach pomocy sektorowi przedsiębiorstw zostało wydanych poprzez wsparcie bezpośrednie. Pomoc najczęściej trafiała do przedsiębiorców zainteresowanych podnoszeniem poziomu swojej innowacyjności, opracowaniem i wdrożeniem nowych modeli biznesowych oraz podmiotów korzystających z różnych form wsparcia świadczonego przez IOB i rozwijających procesy B+R. Wsparcie dla przedsiębiorstw RPO WK-P 2014-2020 trafiało do zróżnicowanych podmiotów pod względem branżowym – można wyróżnić jednak stosunkowo dużą liczebność wspartych przedsiębiorstw działających w branży produkcyjnej. Jeśli chodzi o skalę pomocy przedsiębiorców ze względu na regiony to dominują ośrodki miast Torunia i Bydgoszczy oraz powiaty je okalające.

Rozdział: Ocena trafności dotychczas realizowanych interwencji w ramach RPO WK-P 2014-2020 w kontekście potrzeb i problemów sektora przedsiębiorstw – Charakter i struktura udzielonego wsparcia

Czy zaprogramowane wsparcie w ramach RPO WK-P 2014-2020 stanowiło trafną odpowiedź wobec potrzeb oraz problemów sektora przedsiębiorstw? Czy wskazane wyzwania/potrzeby tego sektora są nadal aktualne?

Wsparcie skierowane do sektora przedsiębiorstw w ramach RPO WK-P 2014-2020 stanowiło adekwatny i trafny zbiór narzędzi i instrumentów dla przedsiębiorców. Zarówno diagnozy przeprowadzone w celu ustalenia zakresu wsparcia w ramach Programu jak i wdrażanie jego założeń zostały przygotowane poprawnie i adresowały najważniejsze problemy tego sektora gospodarki. Jednocześnie jednak nadal uzasadnione i potrzebne jest utrzymywanie wsparcia

dla przedsiębiorców w ramach RPO i to wciąż w kontekście wyzwań zidentyfikowanych na potrzeby perspektywy finansowej 2014-2020 – mimo, iż za wyjątkiem działalności B+R i innowacyjności, w pozostałych obszarach wsparcia sytuacja w woj. kujawsko-pomorskim uległa zauważalnej poprawie.

Rozdział: Ocena trafności dotychczas realizowanych interwencji w ramach RPO WK-P 2014-2020 w kontekście potrzeb i problemów sektora przedsiębiorstw – Trafność udzielonego wsparcia

Czy zakres nowo wprowadzonych form wsparcia, związanych z łagodzeniem skutków pandemii COVID-19 jest trafny pod kątem nowych wyzwań sektora przedsiębiorstw?

Zakres form wsparcia Programu skierowany dla przedsiębiorców uwzględnia wystąpienie pandemii COVID-19 – katalog wsparcia został dostosowany do nowych potrzeb firm i odnosi się bezpośrednio do ich problemów. Wsparcie przedsiębiorców w niwelowaniu skutków pandemii COVID-19 płynące z RPO WK-P 2014-2020 ma na celu nie tylko doraźną pomoc firmom, ale również stymulację ich możliwości rozwoju, która jest w tym okresie zagrożona.

Rozdział: Ocena trafności dotychczas realizowanych interwencji w ramach RPO WK-P 2014-2020 w kontekście potrzeb i problemów sektora przedsiębiorstw – Trafność udzielonego wsparcia

Jaka jest skuteczność i użyteczność wsparcia przedsiębiorstw, patrząc z punktu widzenia różnych form wsparcia (dotacja/grant, instrument finansowy, pomoc zwrotna)? Jakie czynniki determinują w największym stopniu skuteczność wsparcia przedsiębiorstw, a jakie je ograniczają?

Wsparcie bezzwrotne (dotacyjne) okazuje się być skuteczniejsze w rozwiązywaniu problemów przedsiębiorców oraz realizowaniu ich przedsięwzięć. Tylko niewielka część respondentów badania stwierdziła, że otrzymana pomoc miała niewielki lub żaden wpływ na ich działalność. Nieco mniejsza skuteczność odnosi się do zniwelowania problemów związanych z niewystarczającymi środkami finansowymi firm.

To co mocno wpływa na potencjał skuteczności wsparcia to dopasowanie go do odpowiedniego przedsiębiorstwa. Czynnikiem najmocniej wpływającym negatywnie na poziom skuteczności wsparcia według wyników badania były: wystąpienie pandemii COVID-19, skala biurokracji oraz niedopasowanie czasu udzielanego wsparcia do potrzeb firm.

Najbardziej pozytywny wpływ na skuteczność wsparcia to: współpraca z podmiotami odpowiedzialnymi za udzielanie wsparcia, ich kwalifikacje oraz skala zainteresowania produktami / usługami firmy.

Rozdział: Ocena użyteczności i skuteczności wsparcia skierowanego do sektora przedsiębiorstw w ramach RPO WK-P 2014-2020 – Skuteczność i użyteczność wsparcia oraz czynniki na nie oddziałujące; Wpływ ewaluowanej interwencji na określone wymiary działalności przedsiębiorstw

Czy, a jeśli tak to, w jakim stopniu, udzielone wsparcie wpłynęło na wzrost konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw z regionu?

Na podstawie wyników badania można stwierdzić, że wzrost innowacyjności (wprowadzenie innowacji produktowej, procesowej, organizacyjnej lub marketingowej) oraz konkurencyjności (zwiększenie skali działalności firmy, zwiększenie zatrudnienia i zwiększenie poziomu wiedzy i kompetencji kadry przedsiębiorstwa) były największymi i najważniejszymi efektami zrealizowanej interwencji zarówno wśród beneficjentów przedsiębiorstwa jak i firm wspartych pośrednio. Udzielone wsparcie w ramach RPO miało mocny wpływ na wzrost konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw z regionu.

Rozdział: Ocena użyteczności i skuteczności wsparcia skierowanego do sektora przedsiębiorstw w ramach RPO WK-P 2014-2020 – Skuteczność i użyteczność wsparcia oraz czynniki na nie oddziałujące; Wpływ ewaluowanej interwencji na określone wymiary działalności przedsiębiorstw

Czy interwencja miała wpływ na poziom handlu zagranicznego? Czy i jak zmieniły się kierunki eksportowe wspartych przedsiębiorstw? Czy wzrosła liczba przedsiębiorstw eksportujących swoje usługi/towary? Czy dzięki nim poprawiła się rozpoznawalność regionu?

Zdaniem przedsiębiorców biorących udział w badaniu poziom handlu zagranicznego uległ poprawie dzięki wsparciu pochodzącemu z RPO WK-P 2014-2020 jednak w porównaniu do innych obszarów wsparcia była to poprawa stosunkowo niewielka – tyczy się to każdego analizowanego aspektu: poziomu handlu, skali eksportu, liczby eksportujących przedsiębiorstw oraz rozpoznawalności regionu. Z danych zastanych również wynika, że zmiany w liczbie eksporterów oraz wartość eksportu ulegają poprawie jednak trudno

powiedzieć o dynamicznych zmianach – to samo tyczy się kierunków eksportu, które pozostają głównie bez zmian. Potencjał eksportowy po okresie interwencji Programu pozostaje przeciętny i wymaga dalszej interwencji (tym bardziej, że oddziaływanie bieżącej interwencji w obszarze umiędzynarodowienia działalności firm zostało osłabione w efekcie kryzysu pandemicznego).

Rozdział: Ocena użyteczności i skuteczności wsparcia skierowanego do sektora przedsiębiorstw w ramach RPO WK-P 2014-2020 – Skuteczność i użyteczność wsparcia oraz czynniki na nie oddziałujące; Wpływ ewaluowanej interwencji na określone wymiary działalności przedsiębiorstw

Czy podejmowane dotychczas działania były skierowane do branż o istotnym znaczeniu dla rozwoju regionu? Jeśli tak to, jakie to były działania? Czy działania te okazały się skuteczne, efektywne, a przede wszystkim odpowiadające na potrzeby tych branż?

W ramach profilowania branżowego stosowane były w ramach ewaluowanej interwencji dwa podejścia, dotyczące w szczególności regionalnych inteligentnych specjalizacji. Podejście pierwsze bazowało na kierowaniu wsparcia wyłącznie do przedsięwzięć reprezentujących wskazane branże, drugie zaś na ich preferowaniu. Taki model generalnie się sprawdził, czego potwierdzeniem jest relatywnie duży udział przedsiębiorstw wspartych bezpośrednio, których przedsięwzięcia reprezentują poszczególne regionalne inteligentne specjalizacje. Pamiętać przy tym należy, że nie bez znaczenia jest tutaj także szeroki i „pojemny” sposób zdefiniowania regionalnych inteligentnych specjalizacji w woj. kujawsko-pomorskim, który ułatwił stosowanie profilowania branżowego (ale także skutkowało większym zainteresowaniem wsparciem w zakresie działalności B+R niż gdyby miało to miejsce przy bardziej rygorystycznym i wąskim definiowaniu regionalnych inteligentnych specjalizacji).

Fakt, iż stosowanie w ramach RPO WK-P 2014-2020 profilowania branżowego bazowało przede wszystkim na odwoływaniu się do regionalnych inteligentnych specjalizacji sprawia, że możemy mówić o tym, iż stosowane mechanizmy zostały „skalibrowane” w taki sposób, by zapewnić wsparcie podmiotom realizującym przedsięwzięcia reprezentujące branże o szczególnie istotnym znaczeniu dla rozwoju regionu.

Jeśli chodzi o kwestię adekwatności profilowanego branżowo wsparcia do potrzeb przedsiębiorstw z poszczególnych gałęzi gospodarki regionalnej, to jej pozytywna ocena wynika przede wszystkim z dwóch kwestii. Po pierwsze, ogólna ocena adekwatności całej

ewaluowanej interwencji jest pozytywna i nie wydaje się, by te instrumenty pomocowe, które objęło profilowanie branżowe różniły się pod tym względem całości wsparcia. Po drugie, najbardziej zaawansowane podejście do profilowania branżowego bazującego na regionalnych inteligentnych specjalizacjach stosowane było w tych obszarach interwencji, które miały najbardziej specjalistyczny charakter i wymagały określonego potencjału przedsiębiorstwa. Z tej perspektywy obowiązujący zakres wsparcia ocenić należy jako trafny względem potrzeb i możliwości podmiotów działających w najbardziej prężnych branżach gospodarki regionalnej.

Rozdział: Ocena użyteczności i skuteczności wsparcia skierowanego do sektora przedsiębiorstw w ramach RPO WK-P 2014-2020 – Branżowe kierunkowanie interwencji

Jak zmieniają się potrzeby przedsiębiorstw w zależności od długości funkcjonowania na rynku oraz wielkości przedsiębiorstwa?

Jeśli chodzi o potrzeby dotyczące przyszłego wsparcia, to w niewielkim stopniu wpływają na nie czynniki związane z wielkością przedsiębiorstwa (choć firmy większe cechuje większe sprecyzowanie potrzeb, a firmy mniejsze są bardziej zainteresowane pożyczkami niż dużymi przedsięwzięciami wspieranymi w formule bezpośredniej), a w jeszcze mniejszym – dotyczące okresu prowadzenia działalności.

Rozdział: Ocena potencjału i zapotrzebowania sektora przedsiębiorstw na wsparcie z RPO WK-P w perspektywie finansowej 2021-2027 – Priorytetowe rodzaje wsparcia w perspektywie 2021-2027

Czy i w jakim stopniu środki otrzymane w ramach RPO WK-P 2014-2020 przyczyniły się do wzrostu potencjału przedsiębiorstw w regionie w porównaniu z przedsiębiorstwami, które nie korzystały ze środków Programu?

W przypadku wszystkich analizowanych cech świadczących o konkurencyjności firm (zatrudnienie, liczba kontrahentów, nakłady inwestycyjne, przychody, wprowadzanie innowacji) identyfikuje się efekt netto wsparcia RPO WK-P w postaci częstszego występowania wzrostu. Wielkość efektu netto należy ocenić jako względnie duży – w porównaniu do skali efektu zdarzenia niezależnego. Efekt netto najrzadziej był identyfikowany w odniesieniu do występowania wzrostu przychodów (27,1% firm), a najczęściej w przypadku wzrostu liczby kontrahentów (57,6%). Bardziej pogłębiona ocena (tj.

odnosząca się nie tylko do faktu wystąpienia wzrostu / poprawy sytuacji, ale także skali zaobserwowanej zmiany, np. skali wzrostu przychodów czy wzrostu liczby kontrahentów) nie potwierdziła natomiast występowania różnic pomiędzy firmami wspartymi w ramach RPO WK-P 2014-2020 i niekorzystającymi z tej pomocy. Należy jednak podkreślić, że ze względu na duże zróżnicowania w ramach analizowanych grup jest wysoce prawdopodobne, że oddziaływały w tym przypadku inne czynniki, które wpłynęły na skuteczność ewaluowanej interwencji (np. wpływ pandemii COVID-19 na poszczególne branże i sektory).

Rozdział: Ocena użyteczności i skuteczności wsparcia skierowanego do sektora przedsiębiorstw w ramach RPO WK-P 2014-2020 – Skuteczność i użyteczność wsparcia oraz czynniki na nie oddziałujące

Czy beneficjenci projektów ukierunkowanych na rozwój przedsiębiorstw, finansowanych ze środków RPO WK-P 2014-2020 zrealizowaliby te same inwestycje, w tym samym zakresie gdyby nie otrzymali wsparcia unijnego?

Zdaniem zdecydowanej większości (82,6%) uczestników badania będących beneficjentami wsparcia RPO WK-P 2014-2020 działania podejmowane dzięki udzielonej pomocy bez niej albo w ogóle nie byłyby realizowane albo byłyby, ale w mniejszym zakresie i/lub późniejszym terminie.

Rozdział: Ocena użyteczności i skuteczności wsparcia skierowanego do sektora przedsiębiorstw w ramach RPO WK-P 2014-2020 – Skuteczność i użyteczność wsparcia oraz czynniki na nie oddziałujące

Jak kształtuje się trwałość efektów ewaluowanej interwencji (w tym: skala efektu dźwigni) oraz jaki mogą mieć na nią wpływ negatywne skutki pandemii COVID-19?

Trwałość interwencji ocenić należy na tym etapie wdrażania jako raczej przeciętną, ale gwarantującą utrzymanie wymaganego okresu trwałości. Należy przy tym podkreślić, że w przypadku wsparcia sektora przedsiębiorstw trudno jest oczekiwać bardzo długiego okresu trwałości efektów (szczególnie, gdy mowa jest o wsparciu proinnowacyjnym). Dodatkowym czynnikiem zakłócającym trwałość efektów jest także, nadal oddziałujący, kryzys pandemiczny. W kontekście trwałości pozytywnie należy natomiast ocenić relatywnie dużą skalę efektu dźwigni, który stanowi czynnik wzmacniający pośrednią trwałość efektów interwencji.

Rozdział: Ocena użyteczności i skuteczności wsparcia skierowanego do sektora przedsiębiorstw w ramach RPO WK-P 2014-2020 – Trwałość ewaluowanej interwencji

Jak kształtuje się efekt zatrudnieniowy interwencji i potencjał zatrudnieniowy badanych firm?

Zwiększenie zatrudnienia było według przeprowadzonego badania CAWI/CATI jednym z najczęstszych efektów uzyskanych przez beneficjentów sektora przedsiębiorstw w ramach wsparcia RPO WK-P 2014-2020. Skala efektu zatrudnieniowego różni się w zależności od wspieranych przedsiębiorstw: bezpośrednio (duże zwiększenie zatrudnienia w rezultacie zrealizowanych projektów) oraz korzystające z pomocy pośredniej (niewielkie zwiększenie zatrudnienia w rezultacie zrealizowanych projektów). Sytuacja zatrudnieniowa jest w województwie aktualnie coraz lepsza (biorąc pod uwagę dynamikę zmian na regionalnym rynku pracy w ostatnich latach, przy czym trudno określić ostateczny wpływ kryzysu pandemicznego na ewentualne odwrócenie tej tendencji). Potencjał zatrudnieniowy badanych firm jest na tyle dobry, że interwencja powinna skupiać się teraz na dążeniu do poprawy jakości regionalnego zatrudnienia.

Rozdział: Ocena użyteczności i skuteczności wsparcia skierowanego do sektora przedsiębiorstw w ramach RPO WK-P 2014-2020 – Skuteczność i użyteczność wsparcia oraz czynniki na nie oddziałujące; Wpływ ewaluowanej interwencji na określone wymiary działalności przedsiębiorstw

Jakiego rodzaju wsparcie kierowane do sektora przedsiębiorstw powinno być zastosowane w perspektywie 2021-2027? Na które formy wsparcia należy położyć szczególny nacisk? Czy i jakie zmiany będą konieczne w związku z łagodzeniem skutków pandemii COVID 19?

W procesie programowania interwencji na przyszły okres finansowania w szczególności należy uwzględnić następujące aspekty:

- położenie dużego nacisku na wsparcie grantowe i zwrotne oferowane przez instytucje otoczenia biznesu i instytucje finansowe – w zależności od możliwości wynikających z regulacji nadrzędnych oraz linii demarkacyjnej pomiędzy wsparciem regionalnym a krajowym,

- wprowadzenie instrumentów pomocowych łączących różne typy wsparcia (np. wsparcie zwrotne powiązane ze wsparciem bezzwrotnym, które byłoby realizowane w formie umorzenia kapitałowego; pożyczka inwestycyjna z komponentem obrotowym; wsparcie finansowe powiązane ze wsparciem doradczym, np. proekspertowym lub proinnowacyjnym),
- rozważenie realizacji ogólnowojewódzkiego projektu systemowego, który dotyczyłby wybranych aspektów działalności B+R, m.in.: akceleracja firm odpryskowych, wsparcie kapitałowe dla podmiotów przedsiębiorczości akademickiej, doradztwo w zakresie B+R (z uwzględnieniem możliwości zastosowania wsparcia w formule pakietowej, tj. dostępności w ramach takiego projektu różnych instrumentów pomocowych dostosowanych do specyfiki potrzeb konkretnego odbiorcy),
- utrzymanie wsparcia w obszarze B+R w formule bezzwrotnej z jednoczesnym uzupełnieniem o komponent wdrożeniowy; w przypadku rozważania zastosowania w obszarze B+R wsparcia zwrotnego dokonanie rozdziału polegającego na przypisaniu wsparcia bezzwrotnego do prac B+R, a wsparcia zwrotnego do działań wdrożeniowych,
- utrzymanie wsparcia dotyczącego umiędzynarodowienia przedsiębiorstw,
- utrzymanie wsparcia dotyczącego infrastruktury otoczenia biznesu i rozwoju terenów inwestycyjnych,
- utrzymanie wsparcia adresowanego do IOB, przy jednoczesnym rozważeniu formuły pomocy, która stanowiłaby narzędzie sieciujące regionalne instytucje i standaryzujące jakość ich oferty usługowej (na wzór Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej), co mogłoby stanowić podstawę do wdrożenia modelu popytowego w świadczeniu wsparcia doradczego przez akredytowane IOB,
- zapewnienie wsparcia dotyczącego kooperacji przedsiębiorstw,
- w odniesieniu do łagodzenia skutków pandemii – rozważenie w początkowym okresie finansowania wprowadzenia kryteriów premiujących branże szczególnie dotknięte kryzysem pandemicznym,

- utrzymanie wsparcia wdrażanego z wykorzystaniem instrumentu RLKS (w przypadku jego ograniczenia do wsparcia ze środków EFS+, zwiększenie możliwości stosowania cross-finansingu pozwalającego na realizację działań inwestycyjnych).

Rozdział: Ocena potencjału i zapotrzebowania sektora przedsiębiorstw na wsparcie z RPO WK-P w perspektywie finansowej 2021-2027 – Priorytetowe rodzaje wsparcia w perspektywie 2021-2027

Czy wystąpiły jakieś ograniczenia w zdolności absorpcyjnej wśród beneficjentów w trakcie realizacji obecnego RPO? Czy wskazane ograniczenia mogą mieć wpływ na realizację przyszłego RPO?

W trakcie realizacji RPO 2014-2020 występują pewne ograniczenia w zdolności absorpcyjnej wśród beneficjentów choć trudno jest wskazać na działanie prostej zależności między brakiem zainteresowania i nie wykorzystaniem środków. Z jednej strony w każdym Działaniu skierowanym na pomoc przedsiębiorcom zdarzały się sytuacje gdzie zainteresowanie było mniejsze niż przewidywano lub niewykorzystana była przeznaczona alokacja. Z drugiej strony są nabory w których zainteresowanie jest kilkukrotnie razy wyższe niż możliwości absorpcyjne Programu oraz sytuacje zwiększania puli środków przez podmiot zarządzający.

Najważniejszymi czynnikami wpływającymi negatywnie na proces aplikowania o wsparcie okazały się być: stosowanie ograniczeń branżowych; nakładanie zbyt dużych wymogów dokumentacyjnych na podmioty aplikujące o wsparcie (załączniki do wniosku o dofinansowanie, takie jak biznesplan, czy studium wykonalności; dokumentacja dotycząca planowanej inwestycji; dokumentacja środowiskowa; agenda badawcza; dokumentacja dotycząca innowacyjności przedsięwzięcia); zróżnicowanie podejścia formalno-administracyjnego w ramach RLKS pomiędzy poszczególnymi grantodawcami, nakładanie określonych wymagań związanych z gotowością techniczną do realizacji planowanego przedsięwzięcia; nakładanie określonych wymagań (minimalnych i maksymalnych) związanych z wielkością finansową planowanego przedsięwzięcia; dostępność wsparcia konkurencyjnego, które może być bardziej atrakcyjne od tego dostępnego w ramach RPO WK-P 2014-2020; brak wystarczającego wsparcia merytorycznego dla podmiotów aplikujących o wsparcie; niepewność spowodowana kryzysem pandemicznym, która wpływa na bardziej asekuracyjne podejście w planowaniu i realizacji przedsięwzięć, szczególnie tych bazujących na pomocy

zwrotnej; problemy z zapewnieniem odpowiedniego zabezpieczenia finansowego w przypadku wsparcia zwrotnego.

Rozdział: Ocena potencjału i zapotrzebowania sektora przedsiębiorstw na wsparcie z RPO WK-P w perspektywie finansowej 2021-2027 – Trudności odnoszące się do etapów: aplikowania o wsparcie i realizacji projektów

Jakie identyfikuje się trudności sektora przedsiębiorstw w ramach realizowanych projektów RPO WK-P 2014-2020? Czy możliwe jest wprowadzenie uproszczeń albo mechanizmów zaradczych lub usprawniających w tym zakresie?

Najważniejsze trudności realizacyjne to przede wszystkim kwestie związane z dużą złożonością formalno-administracyjną i wymogami dokumentacyjno-sprawozdawczymi. Rezultatem występowania tych czynników jest duża czasochłonność procesu rozliczania projektów (w przypadku wsparcia bezpośredniego – weryfikacji wniosków o płatność) oraz długi czas oczekiwania na przyznane środki finansowe. Dodatkowo, zwracano także uwagę na problemy realizacyjne związane z kryzysem pandemicznym, trudności we współpracy z wykonawcami zadań projektowych oraz ograniczoną elastycznością podmiotów udzielających wsparcia, jeśli chodzi o wprowadzenie ewentualnych zmian dotyczących realizowanego przedsięwzięcia; planowanie projektów nie tylko pod kątem potrzeb firmy, ale przede wszystkim charakteru dostępnej pomocy; problemy w realizacji zadań inwestycyjnych w związku z trudnościami na rynku wykonawców określonych zadań i wzrostem cen rynkowych na usługi i materiały; konieczność stosowania zasady konkurencyjności nawet przy projektach o niewielkiej skali.

Zniwelowanie powyższych trudności może być osiągnięte m.in. poprzez podjęcie następujących działań zaradczych:

- stosowanie w jak najszerszym zakresie wsparcia realizowanego w formule pośredniej (nie tylko w odniesieniu do instrumentów finansowych, ale także wsparcia grantowego),
- stosowanie w przypadku wsparcia bezpośredniego otwartej formuły konkursowej, z ewentualnym podziałem na rundy z dedykowaną kwotą alokacji,
- korzystanie w projektach grantowych z możliwości niestosowania przez ostatecznych odbiorców zasady konkurencyjności oraz rozważenie możliwości rezygnacji z

obligatoryjności stosowania zasady konkurencyjności w projektach wsparcia bezpośredniego o niewielkiej skali finansowej, np. poprzez stosowanie mechanizmu kosztów uproszczonych.

Rozdział: Ocena potencjału i zapotrzebowania sektora przedsiębiorstw na wsparcie z RPO WK-P w perspektywie finansowej 2021-2027 – Trudności odnoszące się do etapów: aplikowania o wsparcie i realizacji projektów

Wnioski i rekomendacje

W poniższej tabeli przedstawiono zestawienie wniosków i rekomendacji z przeprowadzonego badania, z uwzględnieniem takich elementów jak: wniosek, rekomendacja, adresat rekomendacji, sposób wdrożenia rekomendacji, termin wdrożenia rekomendacji, klasa rekomendacji.

Tabela 9. Tabela wniosków i rekomendacji

Lp.	Treść wniosku	Treść rekomendacji	Adresat rekomendacji	Sposób wdrożenia rekomendacji	Termin wdrożenia (kwartał)	Klasa rekomendacji
1.	W ramach ewaluowanej interwencji mamy do czynienia z bardzo dużym rozproszeniem wsparcia z uwzględnieniem poszczególnych Poddziałań, schematów wsparcia oraz instrumentów pomocowych. (s. 37-38)	Dążenie w przyszłym okresie finansowania do uproszczenia modelu dystrybucji wsparcia skierowanego do przedsiębiorstw poprzez ograniczenie liczby konkursów i/lub – w miarę możliwości – ograniczenie liczby Działań / Poddziałań.	Departament Funduszy Europejskich – Wydział Zarządzania RPO	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ograniczenie – przynajmniej w początkowym okresie wdrażania Programu – liczby konkursów (w ramach danego Działania / Poddziałania) dotyczących wsparcia dla sektora przedsiębiorstw poprzez odejście od wyodrębniania schematów wsparcia. ▪ Koncentracja zróżnicowanych instrumentów pomocowych gwarantujących kompleksowość pomocy w ramach ograniczonej liczby Działań / Poddziałań. ▪ Dopuszczenie możliwości odejścia od niniejszej rekomendacji w przypadku konieczności szczegółowego kierunkowania wsparcia wynikającej ze zdiagnozowanych trudności w realizacji założonych wartości docelowych wskaźników programowych. 	I kwartał 2023	Programowa – Operacyjna
2.	W przypadku wsparcia pośredniego mamy do czynienia z brakiem standaryzacji gromadzenia danych dotyczących realizowanego wsparcia, co utrudnia monitoring interwencji oraz prowadzenie badań ewaluacyjnych. (s. 39)	Ujednolicenie sprawozdawczości w ramach wsparcia bezpośredniego i pośredniego (skierowanego do przedsiębiorstw) w odniesieniu do podstawowych parametrów udzielanego wsparcia.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Departament Funduszy Europejskich – Wydział Zarządzania RPO (tiret 1, 2) ▪ Departament Funduszy Europejskich – Wydział Analiz i Ewaluacji (tiret 3) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Wprowadzenie obligatoryjnego zakresu informacji wymaganych dla monitorowania skali i charakteru wsparcia pośredniego (grantowego oraz w ramach instrumentów finansowych). ▪ Dostosowanie wymagań informacyjnych dotyczących wsparcia pośredniego do zakresu i sposobu gromadzenia danych o wsparciu bezpośrednim w ogólnokrajowym systemie informatycznym (w odniesieniu do kluczowych parametrów opisujących wdrażaną interwencję). ▪ Przygotowanie dla podmiotów wdrażających wsparcie pośrednie 	IV kwartał 2022	Programowa – Operacyjna

Lp.	Treść wniosku	Treść rekomendacji	Adresat rekomendacji	Sposób wdrożenia rekomendacji	Termin wdrożenia (kwartał)	Klasa rekomendacji
				aplikacji pozwalającej na gromadzenie i przekazywanie wymaganych danych, a przynajmniej określenie struktury przekazywanych danych.		
3.	W kontekście wielkości udzielanego dofinansowania zwrócić należy uwagę na problem zbyt restrykcyjnego określania pułapów finansowych udzielanej pomocy, co negatywnie oddziałuje na dostępność wsparcia. (s. 42-43)	Unikanie restrykcyjnego określania pułapów finansowych udzielanej pomocy dla sektora przedsiębiorstw.	Departament Funduszy Europejskich – Wydział Zarządzania RPO	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Formułowanie w sposób możliwie najbardziej dostępny minimalnego pułapu finansowego wspieranych projektów (tj. określanie minimalnego pułapu finansowego na jak najniższym poziomie, uwzględniając nie tylko cele postępu finansowego Programu, ale także potencjalne ograniczenia dla podmiotów o mniejszym potencjale w sytuacji, gdy minimalny pułap finansowy wsparcia byłby zbyt wysoki). ▪ Zwiększanie restrykcyjności określanego minimalnego pułapu finansowego pomocy w końcowym okresie wdrażania Programu, w zależności od dynamiki postępu rzeczowego i finansowego. 	IV kwartał 2022	Programowa – Operacyjna
4.	W ramach ewaluowanej interwencji mamy do czynienia z dużą różnorodnością branżową wspieranych przedsięwzięć. Jednocześnie, w ramach wdrażania Programu podejmowane były działania w zakresie profilowania branżowego wsparcia, dotyczące gł. regionalnych inteligentnych specjalizacji (zarówno poprzez wymogi, jak i	Podejmowanie działań w zakresie profilowania branżowego dotyczącego regionalnych inteligentnych specjalizacji, przy jednoczesnym uwzględnieniu wyłączeń tego rodzaju kierunkowania w wybranych obszarach interwencji skierowanej do sektora przedsiębiorstw.	Departament Funduszy Europejskich – Wydział Zarządzania RPO	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Stosowanie profilowania branżowego dot. regionalnych inteligentnych specjalizacji w obszarach interwencji odnoszących się do CP1. ▪ Wyłączenie z profilowania branżowego obszarów interwencji odnoszących się do działalności badawczo-rozwojowej i internacjonalizacji przedsiębiorstw oraz wsparcia oferowanego z wykorzystaniem instrumentów finansowych. ▪ W sytuacji wprowadzenia wymagań związanych z realizacją przedsięwzięć wpisujących się w obszary regionalnych inteligentnych specjalizacji – rozważenie przeprowadzenia konkursu 	IV kwartał 2022	Programowa - Operacyjna

Lp.	Treść wniosku	Treść rekomendacji	Adresat rekomendacji	Sposób wdrożenia rekomendacji	Termin wdrożenia (kwartał)	Klasa rekomendacji
	preferencje obowiązujące w odniesieniu do tej kwestii). (s. 45-46; 133-136)			<p>skierowanego wyłącznie do przedsięwzięć reprezentujących regionalne inteligentne specjalizacje bazujące na wartościach.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Podejmowanie działań systemowych (np. w ramach projektu systemowego) przez samorząd województwa, które byłyby wzmocnieniem potencjału regionalnych inteligentnych specjalizacji w formule <i>push</i>, a nie <i>pull</i> – wzmocnienie potencjału naukowo-badawczego regionu w obszarach zgodnych z regionalnymi inteligentnymi specjalizacjami; sieciowanie interesariuszy regionalnego systemu innowacji; włączanie głównych aktorów regionalnego systemu innowacji w identyfikowanie kluczowych branż regionalnych w ramach Procesu Przedsiębiorczego Odkrywania. 		
5.	Mamy do czynienia z dużą aktualnością dotychczasowych wyzwań i problemów sektora przedsiębiorstw, przy jednoczesnym uwzględnieniu istotnych zmian dotyczących rynku pracy oraz wystąpieniu nowego wyzwania, jakim jest kryzys pandemiczny. (s. 87-88)	Dążenie do utrzymania – w zależności od wymagań nadrzędnych, krajowych i wspólnotowych – dotychczasowego zakresu wsparcia skierowanego do sektora przedsiębiorstw, z ewentualnym jego poszerzeniem o nowe elementy.	Departament Funduszy Europejskich – Wydział Zarządzania RPO	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Dążenie do utrzymania szerokiego zakresu merytorycznej interwencji skierowanej do sektora przedsiębiorstw (w zależności od uwarunkowań nadrzędnych, krajowych i wspólnotowych). ▪ Wprowadzenie – w miarę możliwości – rodzajów wsparcia odnoszących się do problemów wykraczających poza aktualny katalog wyzwań i problemów, ze szczególnym uwzględnieniem: wsparcia w procesie cyfryzacji przedsiębiorstw oraz zwiększania potencjału sektora przedsiębiorstw poprzez wzmocnienie powiązań kooperacyjnych pomiędzy 	IV kwartał 2022	Programowa – Operacyjna

Lp.	Treść wniosku	Treść rekomendacji	Adresat rekomendacji	Sposób wdrożenia rekomendacji	Termin wdrożenia (kwartał)	Klasa rekomendacji
				przedsiębiorstwami oraz instytucjami otoczenia biznesu.		
6.	Efekt zatrudnieniowy ewaluowanej interwencji wystąpił przede wszystkim w odniesieniu do wsparcia bezpośredniego. Należy przy tym zwrócić uwagę, że ten efekt wsparcia jest problematyczny w kontekście wspierania innowacyjności i konkurencyjności przedsiębiorstw. Dodatkowo, sytuacja na regionalnym rynku pracy zmniejsza priorytetowość wsparcia na rzecz wzrostu zatrudnienia. (s. 129-131)	Dostosowanie preferencji / wymagań odnoszących się do osiągnięcia w dofinansowanych projektach efektu zatrudnieniowego do specyfiki danego rodzaju interwencji skierowanej do sektora przedsiębiorstw.	Departament Funduszy Europejskich – Wydział Zarządzania RPO	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Rezygnacja ze stosowania w przypadku wsparcia bezpośredniego (szczególnie dotyczącego działań innowacyjnych oraz badawczo-rozwojowych) preferencji / wymagań odnoszących się do efektu zatrudnieniowego rozumianego jako wzrost zatrudnienia w przedsiębiorstwie w stosunku do określonego stanu wyjściowego. ▪ Stosowanie preferencji odnoszących się do osiągnięcia efektu zatrudnieniowego w przypadku wsparcia oferowanego z wykorzystaniem instrumentu RLKS. ▪ Podejmowanie działań wspierających zorientowanych na wzrost jakości miejsc pracy, a nie tylko wzrost ich liczby (wsparcie rozwoju kadr, wsparcie zorientowane na ogólną poprawę konkurencyjności przedsiębiorstw). 	IV kwartał 2022	Programowa – Operacyjna
7.	W efekcie przeprowadzonych analiz zidentyfikowano określone ograniczenia potencjału absorpcyjnego i trudności w aplikowaniu o wsparcie. (s. 148-153)	Podejmowanie działań zorientowanych na zniwelowanie negatywnego oddziaływania czynników ograniczających potencjał absorpcyjny i zmniejszenie skali trudności w aplikowaniu o wsparcie przez sektor przedsiębiorstw.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Departament Funduszy Europejskich – Wydział Zarządzania RPO (tiret 1, 3, 5) ▪ Departament Funduszy Europejskich – Biuro Zarządzania System Wdrażania RPO (tiret 2) ▪ Departament Funduszy Europejskich – Wydział Punktów Informacyjnych Funduszy Europejskich (tiret 4) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Rezygnacja z procedury preselekcyjnej w konkursach skierowanych do sektora przedsiębiorstw. ▪ Uproszczenie wymagań dokumentacyjnych, gł. poprzez unikanie dublowania w różnych dokumentach wymaganych od wnioskodawców podawania takiego samego zakresu informacji (np. we wniosku o dofinansowanie i biznesplanie). ▪ Standaryzacja wymagań formalno-administracyjnych i dokumentacyjnych dotyczących korzystania ze wsparcia grantowego w ramach instrumentu RLKS. 	IV kwartał 2022	Programowa – Operacyjna

Lp.	Treść wniosku	Treść rekomendacji	Adresat rekomendacji	Sposób wdrożenia rekomendacji	Termin wdrożenia (kwartał)	Klasa rekomendacji
				<ul style="list-style-type: none"> ▪ Zapewnienie wsparcia merytorycznego dla wnioskodawców nie tylko w aspekcie wymagań formalnych i kwestii dokumentacyjnych, ale także odpowiedniego planowania działań projektowych, precyzyjnego określenia założeń i celów projektów, metodyki zarządzania projektem itp. (zarówno poprzez Punkty Informacyjne Funduszy Europejskich, jak i dostępne online tutoriale dotyczące ww. zagadnień). ▪ Wprowadzenie – przy występowaniu takiej możliwości oraz potwierdzeniu celowości takiego rozwiązania wynikami ewaluacji <i>ex-ante</i> instrumentów finansowych – możliwości korzystania przez wnioskodawców z (dostępnych w ramach Programu) instrumentów pomocowych dotyczących poręczeń / zabezpieczeń, w odniesieniu do przedsięwzięć realizowanych w ramach Programu. 		
8.	Jednym z czynników oddziałujących negatywnie na etap aplikowania o wsparcie jest złożoność procesu oceny wniosków o dofinansowanie. (s. 151-152; 156)	Uproszczenie i skrócenie procesu oceny wniosków o dofinansowanie dotyczących wsparcia przedsiębiorstw.	Departament Funduszy Europejskich – Wydział Zarządzania RPO	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ograniczenie liczby kryteriów wyboru projektów (np. poprzez eliminację kryteriów oceny merytorycznej, które nie odnoszą się do zapewnienia realizacji celów interwencji). ▪ Dostosowanie wymagań informacyjnych wobec wnioskodawców do ograniczonej liczby kryteriów wyboru projektów – niewymaganie we wniosku o dofinansowanie / załącznikach informacji, które nie są niezbędne do przeprowadzenia oceny wniosku o dofinansowanie w oparciu o 	II kwartał 2023	Programowa – Operacyjna

Lp.	Treść wniosku	Treść rekomendacji	Adresat rekomendacji	Sposób wdrożenia rekomendacji	Termin wdrożenia (kwartał)	Klasa rekomendacji
				obowiązujące kryteria wyboru projektów.		
9.	W efekcie przeprowadzonych analiz zidentyfikowano określone trudności realizacyjne w ramach ewaluowanych projektów (takie jak np. obciążenia formalno-administracyjne oraz problemy w realizacji zadań projektowych zleczanych podmiotom zewnętrznym). (s. 154-156)	Podjęcie działań zorientowanych na zmniejszenie skali trudności realizacyjnych w projektach sektora przedsiębiorstw.	Departament Funduszy Europejskich – Wydział Zarządzania RPO	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Stosowanie w jak najszerszym zakresie wsparcia realizowanego w formule pośredniej (nie tylko w odniesieniu do instrumentów finansowych, ale także wsparcia grantowego). ▪ Stosowanie w przypadku wsparcia bezpośredniego otwartej formuły konkursowej, z ewentualnym podziałem na rundy z dedykowaną kwotą alokacji. ▪ Korzystanie w projektach grantowych z możliwości niestosowania przez ostatecznych odbiorców zasady konkurencyjności oraz rozważenie możliwości rezygnacji z obligatoryjności stosowania zasady konkurencyjności w projektach wsparcia bezpośredniego o niewielkiej skali finansowej, np. poprzez stosowanie mechanizmu kosztów uproszczonych. 	IV kwartał 2022	Programowa – Operacyjna
10.	Analiza potrzeb przedsiębiorstw w odniesieniu do przyszłego zakresu wsparcia wskazuje na brak znaczących różnicowań pomiędzy firmami różnej wielkości i – w szczególności – o różnym okresie prowadzenia działalności. Jednocześnie jednak, kwestia wielkości przedsiębiorstwa może mieć znaczenie dla	Przyjęcie odmiennego podejścia do uwzględniania w kierunkowaniu wsparcia takich czynników jak wielkość przedsiębiorstwa i okres prowadzenia działalności.	Departament Funduszy Europejskich – Wydział Zarządzania RPO	<ul style="list-style-type: none"> ▪ W odniesieniu do wielkości przedsiębiorstwa – niestosowanie tego parametru w określaniu zakresu interwencji i kierowaniu pomocy do określonych typów przedsiębiorstw (tj. nieróżnicowanie rodzaju dostępnego wsparcia ze względu na wielkość firmy), przy jednoczesnym uwzględnieniu tego czynnika w ewentualnym różnicowaniu szczegółowych warunków korzystania ze wsparcia (tj. różnicowanie wymagań dotyczących np. poziomu dofinansowania, czy warunków spłaty, w zależności od wielkości przedsiębiorstwa). 	IV kwartał 2022	Programowa – Operacyjna

Lp.	Treść wniosku	Treść rekomendacji	Adresat rekomendacji	Sposób wdrożenia rekomendacji	Termin wdrożenia (kwartał)	Klasa rekomendacji
	ewentualnego różnicowania szczegółowych warunków korzystania ze wsparcia. (s. 161-166)			<ul style="list-style-type: none"> W odniesieniu do okresu prowadzenia działalności – niestosowanie tego parametru w określaniu zakresu interwencji i kierowaniu pomocy do określonych typów przedsiębiorstw (za wyjątkiem wsparcia w obszarze przedsiębiorczości akademickiej skierowanego do podmiotów nowopowstających). 		
11.	Analiza preferencji wykazała, że w relacji do wsparcia dotacyjnego wsparcie pożyczkowe jest postrzegane jako wyraźnie mniej atrakcyjne nawet jeśli towarzyszy mu znaczące uproszczenie procedur oraz możliwość umorzenia części spłaconego kapitału. (s. 166-167)	Wprowadzenie w ramach wsparcia zwrotnego skierowanego do sektora przedsiębiorstw mechanizmu korzyści w postaci możliwości umorzenia elementu kapitałowego.	Departament Funduszy Europejskich – Wydział Zarządzania RPO	<ul style="list-style-type: none"> Weryfikacja w ramach ewaluacji <i>ex-ante</i> instrumentów finansowych możliwości i celowości wprowadzenia mechanizmu korzyści w postaci możliwości umorzenia elementu kapitałowego. Stosowanie mechanizmu zachęty w postaci możliwości umorzenia elementu kapitałowego, jeśli projekt w istotny sposób przyczynia się do realizacji określonych celów i założeń interwencji (np. wpisywanie się w założenia modelu gospodarki o obiegu zamkniętym, wdrażanie innowacji, cyfryzacja działalności, wspomaganie rozwoju przemysłu 4.0). 	IV kwartał 2022	Programowa – Operacyjna
12.	W ramach przeprowadzonej analizy zidentyfikowano obszary i rodzaje interwencji, które w przyszłym okresie finansowania powinny być traktowane priorytetowo. (s. 168-169)	Uwzględnienie w zakresie interwencji skierowanej do sektora przedsiębiorstw w przyszłym okresie finansowania tych obszarów i rodzajów interwencji, które zostały zidentyfikowane w ramach ewaluacji jako priorytetowe.	Departament Funduszy Europejskich – Wydział Zarządzania RPO	<ul style="list-style-type: none"> Położenie dużego nacisku na wsparcie grantowe i zwrotne oferowane przez instytucje otoczenia biznesu i instytucje finansowe – w zależności od możliwości wynikających z regulacji nadrzędnych oraz linii demarkacyjnej pomiędzy wsparciem regionalnym a krajowym. Wprowadzenie instrumentów pomocowych łączących różne typy wsparcia (np. wsparcie zwrotne powiązane ze wsparciem bezzwrotnym, które byłoby realizowane w formie 	IV kwartał 2022	Programowa – Operacyjna

Lp.	Treść wniosku	Treść rekomendacji	Adresat rekomendacji	Sposób wdrożenia rekomendacji	Termin wdrożenia (kwartał)	Klasa rekomendacji
				<p>umorzenia kapitałowego; pożyczka inwestycyjna z komponentem obrotowym; wsparcie finansowe powiązane ze wsparciem doradczym, np. proekspertowym lub proinnowacyjnym).</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Rozważenie realizacji ogólnowojewódzkiego projektu systemowego, który dotyczyłby wybranych aspektów działalności B+R, m.in.: akceleracja firm odpryskowych, wsparcie kapitałowe dla podmiotów przedsiębiorczości akademickiej, doradztwo w zakresie B+R (z uwzględnieniem możliwości zastosowania wsparcia w formule pakietowej, tj. dostępności w ramach takiego projektu różnych instrumentów pomocowych dostosowanych do specyfiki potrzeb konkretnego odbiorcy). ▪ Utrzymanie wsparcia w obszarze B+R w formule bezzwrotnej z jednoczesnym uzupełnieniem o komponent wdrożeniowy; w przypadku rozważania zastosowania w obszarze B+R wsparcia zwrotnego dokonanie rozdziału polegającego na przypisaniu wsparcia bezzwrotnego do prac B+R, a wsparcia zwrotnego do działań wdrożeniowych. ▪ Utrzymanie wsparcia dotyczącego umiędzynarodowienia przedsiębiorstw. ▪ Utrzymanie wsparcia dotyczącego infrastruktury otoczenia biznesu i rozwoju terenów inwestycyjnych. ▪ Utrzymanie wsparcia adresowanego do IOB, przy jednoczesnym rozważeniu 		

Lp.	Treść wniosku	Treść rekomendacji	Adresat rekomendacji	Sposób wdrożenia rekomendacji	Termin wdrożenia (kwartał)	Klasa rekomendacji
				<p>formuły pomocy, która stanowiłaby narzędzie sieciujące regionalne instytucje i standaryzujące jakość ich oferty usługowej (na wzór Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej), co mogłoby stanowić podstawę do wdrożenia modelu popytowego w świadczeniu wsparcia doradczego przez akredytowane IOB.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Zapewnienie wsparcia dotyczącego kooperacji przedsiębiorstw. ▪ W odniesieniu do łagodzenia skutków pandemii – rozważenie w początkowym okresie finansowania wprowadzenia kryteriów premiujących branże szczególnie dotknięte kryzysem pandemicznym. ▪ Utrzymanie wsparcia wdrażanego z wykorzystaniem instrumentu RLKS (w przypadku jego ograniczenia do wsparcia ze środków EFS+, zwiększenie możliwości stosowania <i>cross-financingu</i> pozwalającego na realizację działań inwestycyjnych). 		

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania

Spis ilustracji

Poniżej przedstawiono spis obiektów zamieszczonych w niniejszym dokumencie, tj. wykresów, tabel, map oraz rysunków.

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1. Formy wsparcia otrzymane przez przedsiębiorstwa objęte pomocą pośrednią.....	50
Wykres 2. Charakter działań podejmowanych przez instytucje świadczące usługi w projektach na rzecz przedsiębiorstw	52
Wykres 3. Charakter problemów skłaniających przedsiębiorstwa do skorzystania ze wsparcia	89
Wykres 4. Ocena stopnia dopasowania wsparcia do potrzeb przedsiębiorstw.....	90
Wykres 5. Ocena dopasowania wsparcia do potrzeb przedsiębiorstw przez instytucje świadczące usługi na ich rzecz	93
Wykres 6. Ocena stopnia dopasowania wsparcia przedsiębiorstw do potrzeb wynikających z pandemii COVID-19 i jej skutków	96
Wykres 7. Ocena stopnia w jakim wsparcie przyczyniło się do rozwiązania problemów stanowiących motyw udziału przedsiębiorstwa we wsparciu.....	99
Wykres 8. Charakter wpływu poszczególnych czynników na poziom efektów uzyskanych dzięki wsparciu z perspektywy przedsiębiorców	108
Wykres 9. Ocena wpływu poszczególnych czynników na poziom efektów w projektach z perspektywy instytucji świadczących usługi na rzecz przedsiębiorstw	111
Wykres 10. Charakter uzyskanych efektów a rodzaj uzyskanego wsparcia finansowego według opinii wspartych przedsiębiorstw.....	113
Wykres 11. Średnia skuteczność niwelowania problemów stanowiących motyw udziału we wsparciu a rodzaj otrzymanego wsparcia finansowego	114
Wykres 12. Skala efektu netto w zakresie zatrudnienia	116
Wykres 13. Skala efektu netto w zakresie liczby kontrahentów	117
Wykres 14. Skala efektu netto w zakresie nakładów inwestycyjnych	118
Wykres 15. Skala efektu netto w zakresie przychodów.....	119
Wykres 16. Skala efektu netto w zakresie rozpoczynania działalności innowacyjnej.....	120

Wykres 17. Ocena możliwości realizacji podobnych działań bez uzyskania wsparcia	122
Wykres 18. Efekty uzyskane przez przedsiębiorców	124
Wykres 19. Występowanie wpływu wsparcia na zwiększenie rozpoznawalności firmy za granicą	126
Wykres 20. Efekty uzyskiwane przez przedsiębiorstwa, na rzecz których świadczyły wsparcie instytucje.....	132
Wykres 21. Występowanie kierunkowania branżowego w projektach, w których świadczone usługi.....	135
Wykres 22. Przewidywany czas odczuwania efektów otrzymanego wsparcia w przedsiębiorstwach	138
Wykres 23. Ocena możliwości odczuwania efektów wsparcia dłużej gdyby nie pandemia COVID-19 i jej negatywne skutki	139
Wykres 24. Występowanie wpływu otrzymanego wsparcia na podejmowanie w przedsiębiorstwach dalszych działań rozwojowych / realizacji inwestycji finansowanych ze środków własnych	140
Wykres 25. Czynniki utrudniające przedsiębiorcom aplikowanie o wsparcie.....	149
Wykres 26. Trudności w aplikowaniu o wsparcie beneficjentów świadczących usługi na rzecz przedsiębiorstw	151
Wykres 27. Występowanie problemów na etapie realizacji projektu / korzystania ze wsparcia przez przedsiębiorstwa.....	154
Wykres 28. Występowanie sytuacji zgłaszania instytucjom świadczącym usługi problemów przez przedsiębiorstwa na etapie korzystania ze wsparcia	155
Wykres 29. Występowanie potrzeb wsparcia zewnętrznego (ze środków krajowych lub wspólnotowych) w celu utrzymania działalności przez przedsiębiorstwa	158
Wykres 30. Charakter wsparcia potrzebnego przedsiębiorcom w celu utrzymania działalności	159
Wykres 31. Charakter wsparcia potrzebnego przedsiębiorcom w celach rozwojowych	160
Wykres 32. Występowanie potrzeb wsparcia w celu utrzymania działalności a wielkość i rok założenia przedsiębiorstwa.....	161
Wykres 33. Charakter wsparcia potrzebnego przedsiębiorcom w celach rozwojowych a wielkość przedsiębiorstwa.....	163
Wykres 34. Charakter wsparcia potrzebnego przedsiębiorcom w celach rozwojowych a rok założenia działalności.....	165

Wykres 35. Preferencje przedsiębiorstw odnośnie charakteru wsparcia.....	166
Wykres 36. Wpływ opuszczenia przez Wielką Brytanię struktur Unii Europejskiej na przedsiębiorstwa.....	167

SPIS TABEL

Tabela 1. Liczba przedsiębiorstw objętych poszczególnymi formami wsparcia.....	39
Tabela 2. Kwota udzielonego wsparcia	40
Tabela 3. Kwota wsparcia pojedynczego przedsiębiorstwa w ramach poszczególnych form pomocy finansowej.....	41
Tabela 4. Liczba przedsiębiorstw objętych wsparciem w poszczególnych branżach	43
Tabela 5. Kwota wsparcia bezpośredniego udzielonego w najczęstszych branżach.....	44
Tabela 6. Skala wsparcia udzielonego przedsiębiorstwom w poszczególnych klasach wielkości	46
Tabela 7. Postęp realizacji wskaźników	103
Tabela 8. Liczba projektów oraz kwota dofinansowania projektów należących do poszczególnych Inteligentnych Specjalizacji.....	134
Tabela 9. Tabela wniosków i rekomendacji	182

SPIS MAP

Mapa 1. Liczba wspartych przedsiębiorstw i kwota wsparcia w poszczególnych powiatach	48
Mapa 2. Zrelatywizowana liczba wspartych przedsiębiorstw i kwota wsparcia w poszczególnych powiatach.....	49

SPIS RYSUNKÓW

Rysunek 1. Struktura wsparcia dla przedsiębiorstw w ramach RPO WK-P 2014-2020 współfinansowanego ze środków EFRR objętego niniejszą ewaluacją.....	34
--	----